

कालम शै उस्ताद

राजस्थानी रचनावा शै गुटकी

लेखक

गणसलाल व्यास 'उस्ताद'

सपादक

विजयदान देवा



साहित्य अकादेमी

Kalam Ro i Ustad A selection by Vajidan Detha
of (the late) Ganeshlal Vyas *Ustad s* Rajasthan
verse Sahitya Akademi New Delhi (1984) Rs 20

(C) साहित्य अकादेमी

पहली संस्करण १९८४

साहित्य अकादेमी

मिर मुबारक

रवीन्द्र भवन ३५ फीरोजशाह माग नई दिल्ली ११० ००१

दुआ दफ्तर

•लाक V-बी रवीन्द्र सरावर स्टेडियम कलकत्ता ७०० ०२६

२६ एल्डाम्स रोड [दुमरी मठिया] तनामपेट मद्रास ६०० ०१८

१७२ मुम्बई मराठी ग्रंथ सङ्ग्रहालय माग दान्दर मुम्बई ४०० ०१४

माल बीग रिपिया

छपाई

भारती प्रिन्स दिल्ली ११० ०३२

राजस्थानी रँ दूकडकी कवि 'उस्ताद' री जलम सबत् १९६४, चँत सुद सातम । पोररणा वामण चद्रभाणजी ध्याम 'गुहोळजी' री गवाडी । कविता अर समीत री कोड बाप री ओळ हार्थ लाग्यो । भणार्ई री छाप ती मुळगी ई नी लागी, पण उस्ताद रँ नामून री छोगी ती माडे बघ्यो । चाकरी रँ मिस राज मे पाये रँ निमत भणार्ई ती गणेमलाल तीजी-चौथी किलास मे ई फिटी कर दीवी, पण मन मतँ पोप्या वाचण रँ कोड मे विणी भात री खायो नी राखी । पिताजी रँ सागँ मुम्बई सिधाय़ा रेस रा घोडा ई फेरचा । सातरी असवारो भीखी । पण सागँ रा मागँ ग्यान री अखूट तिसणा रा तुरग ई बडगडा सोकड मचावँ हा । भात-भात रा भाटा भाग्या ती ई ग्यान रँ उफाण उतार नी आवण दियो । जिणरँ परताप अगरेजी भासा री आट अर लकव माथँ रीस 'वॉम्बे-नॉनिकल' रँ समचार-सम्पादन थी सी हारनीमैन उस्ताद नै आपरँ पाखती काम करण री मीकी दियो । अर उस्ताद अगरेजी इक्-बार मे दाछट काम करयो । 'वॉम्बे-नॉनिकल' टाळ उस्ताद 'प्रिसली-इंडिया' मे ई कलम घिसी । पण वँडो कलम घिसार्ई उस्ताद रँ आखरा री काण परवाण नी ही । जोधपुर रँ पाखती फिटकासणी गाव री हवालदारी अर मारवाड रँ 'नावै' ठिकाणा री कामदागी रँ मजाग उस्ताद री आख्याँ अेक नवी ई चानणी व्हियो । सामती इग्याव अर आवस रा साप्रत परवाडा निजरा भळक्या । देम री आज्ञादी रँ धूसार री भणक समचँ कमाई रा सै पपाळ छिटकाव इण अवळै-ऊजड मारग रासा फणकारी सो विणी रँ पाल्या नी द्ययो । पछँ ती सन् १९३० रँ उपरात व्यावर, अजमेर, जाळोर, मिवाणँ अर जोधपुर जेळ ऊपरा जेळ । जेळ मे समाजवाद, साम्यवाद, विकासवाद इत्याद अवखी ग्यान माथीडा रँ गळै उतारणा री आफळ परवाण वी 'अणभणियो' माणस 'उस्ताद' रँ नाव देखता देग्रता चावो व्हैगी । सन् १९३८ मे मारवाड लोक-परिसद री धापना व्हिया उस्ताद, जँनारायणजी व्यास 'माट-साब' रँ गाथँ जुड्यो । उण वगत रँ इक्वारा उस्ताद आपरी कलम री घणी ई कामण परचायो । काई लेख अर काई कवितावा । कठा दर कठा बस्योडा

उस्ताद रा गीत बानी-बानी अलख जगावण लागी । मेवट बंडा ईं समरय जोंधारा
 भरोसं मन् १९४७ मे आजादी आया सरी । जैनारायणजी व्यास रं थोरा वरधा
 उस्ताद राजस्थान जन-सप्रव विभाग मे नौसरी कीवी । लगोलग अट्टारह बरम
 उण चाकरी मे तळीज्यो । अर २६ अक्नूबर १९६५ मे ह्रिडक्या रं ओठावं उणरी
 वळझळ सदावत सायत व्हैगी । उणरी ती वळ-झळ मिटयो, पण राजस्थानी री
 करम फूटयो । हिन्दी, उल्दू सारू ईं कम हाण नी पडी । वी राजस्थान अर राज-
 यानी री अेकल इयडकी गिमी ही ।

जीवता थका ईं उस्ताद री अणूती मगा ही के वारी कवितावा ग्गारं अर कोमल रं
 गाथा सपादन होय छपं । पण म्हाग अभाग के वागे मगा पार नी पडी । समाया
 रंली उस्ताद आपरी सगळी रचनावां गी अमोनक वसीयत म्हनं अर कोमल नं
 नूपण सारू आपनं वेटा नं छेदली भुळावण देवणी ईं नी पानरपा । म्हैं विणी प्रका-
 सत पोथी के छप्योडी कवितावा सू ओ सग्रे त्यार नी करघी । हाथा लिख्योडा
 के लिखायोडा मूळ पाना सू ईं अं कवितावा टीपी । सजोग री वात के इण सग्रे
 री घणवरी कवितावा 'जन-कवि उस्ताद' म छयो । पण म्हैं अेक ईं आकडी इण
 कलन मे भेळी नी कीवी, जिण री मूळरचना म्हारं पावती नी ही । मिळाण अवस
 छप्योडी रचनावा अर पोथ्या सू करघी । कुठीइ पीड अर सुमरीजी वेद, कंवता
 लाज अर सकी आवं के 'जनकवि उस्ताद' तकात छप्योडं पोथी-पानडा हृदभात
 खोटा । समझ अर छपाई री खोटा । अरथ री अनरथ व्हे जंडी खोटा । पण मूळ
 कवितावा मू मिळाया टाळ वारं मुद्ध मरुप री बेरी घणी दोरी पडै । म्हैं उस्ताद रं
 दोनू वेटा—इन्दर प्रकास अर व्रजमांहन री अणूती जस मानू के वं कंवता पाण
 भजेज उस्ताद री सै रचनावा जरुरत परवाण म्हनं कोडसू मभळाय दी । आ म्हारी
 सेरं अर अखूट हेमागी है ।

चरजीव विनय जैन री हृदभात गुण मानू के वी इण पोथी री डोळ-वणाव फोड-
 मोद मू सारघी । जिण लाग, मंणत अर उछाव सू मन लगाय वगत इनायत करघी,
 वी फगत उणनं ईं छाजं ।

विगत :

कविता

मुग्धो	१३
आ जन कवि री जुगवाणी	३६
अरे बुझागड !	४१
काका ! कूक्या काण नहीं है	४२
मजला दाण घर्कें पग मेन	४४
पाखण्ड री परर्यं घणी रे	४५
जीवण धार्यं	४६
आ दीवट धार्यं नै जाही	४७
पिण धार्यं-आर्यं ज्ञानी	४८
कठण काम री त्रै खोली	५०
बदा मँणत गे त्रै खोन	५१
सवळा मू लड भर ज्ञानी हे	५२
वज्रगा नै तांडी	५३
धू ज्ञानी	५४
विळिया विगन बजाटें	५५
बाहिरी वाजे	५७
धुरें रे नगारो	५७
जुग पमवारीं लीन्हो	५६
नान धरा री बाण फिरें	६०
पग-पग मेव मभाळ रे	६१
भुवा गे मेळो दळ चाहीजें	६२
भरम रें भर-जाळ नै तोड	६३

६३	झिरमिर आभी पावस रे
६४	इलम बिना घोरा मे घन बंद धीर्जे
६५	अनघन रा कीडा गर जासी
६६	घोरा री घरती जाग
६७	आगै हल भई
६७	जागो जागो जो साईना
६९	ऊपर उठ जासी
७०	नव जुग री नोबत बाजी
७१	वीर बिछडग्या बदलपा मार
७२	मोटा रौ मपीणी
७२	अवळी गत
७२	बचाता जाय
७३	जीर्णो धै ती जाग रे
७४	अलोक मती ऊप रे
७५	सायण दिया जगा दे
७६	भेळी भुजबळ घन पघारौ
७६	हाथ खडे ज्यू हान
७७	मुलक पारौ गाठ बध्यो घन मार्ग
७८	जन-जन रे मन हेत चाहीजे
७९	धूड उडावो
८१	पग घरिया पैनी तोन
८२	भई सोच समझ नै चाली
८४	जनता जुग ममज्ञण नै लागी
८५	मुलक रा टावर अया उदास
८५	सुध-बुध रौ मूरज ऊगौ
८६	घटग्यो जीवन तणौ करार
८७	मरजाद बदल देसी
८८	उण भव री कुण वात पिछाणै
८९	परगत जीवन नै परणाम
९०	घोडी आपरी सुध भूल
९१	करमा री लकीरा नै
९२	भूल भरम रौ डर भागण नै

समझ जगत म सार	६२
म्हे आया अकल बसावा नै .	६३
कमतरिया री राज जमाणो पडसी	६५
साधिया जागण री दिन आयो	६६
औसर बीत्यो जाय	६७
माथी मागै सौ मिट जावै	६६
अब मूरख री देखौ पाणी	१००
मत जा साथी पय पुराणै	१०१
गई काल मे तत नही रे	१०२
जुग री मोटघारी साथी चढी रे उछाल्लै	१०२
झूम-झूम नै गावू	१०३
साथै हरख मिघावू	१०४
कमरा बघी बघाई राखौ	१०६
परण्या डरै मती	१०५
खानी वोहरा सू मत घालौ	१०६
म्हनै फोडा मती घाल	१०७
निबती	१०८
मरदा आगै होलौ	१०६
कविराजा इणरो म्यानी दो	११०
जागी जागी रे कमतरिया	११३
हे मारवाड रा करमा	११४
रण गाथा	११६
मत भूले रजवाडी भाई	११६
निजर निरालो राजस्थान	१२०
जिगमिग जनम्यौ राजस्थान	१२१
जागौ रे जागौ लोकडा	१२४
मुरघर माय	१२५
गाडोल्या नै बतळाऊ ह	१२६
जाय असिया	१२७
माथा देणा पडसी	१२८
दग्प देखनै	१२६
हामी आपरी अकल म्हारा देस	१३०

'उस्ताद' माथे लिखण सारू कलम उठावता हूं सिरंपोत री वा जूनी ओळू, वीजळी ज्यू सळावा भरें। आख्या मीष् तो पळकें। आख्या खोनु तो भळकें। सन् १९४० के ४१ रें सगटगं री बात। कदास सातवी क्लास फे भणती। डी आर सरमा री हाट सू पोयी वपरावण खातर खाथो-खाथो चालती ही। सोजतिये दरवाजे रें माय मैला गाडी री पटरिया लापता हूं अेक गोरा-निछोर मोटघार री घर-घर गळ काना भणकी

जागण री दिन आयी साधिया, जागण री दिन आयी

आखती-पाखती चार-पाचेक छिडा विछडधा भिनख ऊभा उणरें साम्ही टग-टग जोवें हा। भापरी मस्ताई मे हाथा रा फटकारा देवती वी अेकली ई अेकण टीड ऊभी आकरी ढाल मे गावती ही। इवनगी धीळी घोती। धीळी ई कुडती। बटण खुल्पोडा। लावी अर पतळी डील। तीखी नाक। जगती आख्या। काथी बतरीमी। म्है बगनी व्हियोडो उणरें पतळें होठा भीट गडाय निरखण लागी। सूता बेलिया नै जगावण खानर वकार री झळ चालू ही। तर-तर भीड बघण लागी।

अणछक जगजगता बोया नै धुमाय वी मोटघार ओळू-दोळू भीड कानी भाळधी। तठा उपरात गावतो गावतो ई घकें बघण लागी अर सारें भीड हें टुळकण सागी। साचाणी, अवं तो जागण री वेळा-गुळ आयगी। जद अंडो वामणगारो आज घीळें-वेपार जगावण नै आयी तो जाग्या हें सरमी। आी डकें री चोट जगावें तो गाडी ऊप मे घोरावण वाळा ई घमखरी घाय जागला। अवस जागला। कविता री कडिया रें अंझावें उणरें मूडें जाणै घीरा झरता हा

अव तरवारा भोटो हुषमी, घोडा ठावर वेच दिया
मोटर सू कवळी तन पडग्यो, दारू जतर खेंच लिषा
रणवका राडा चित सागा, गुरगा वाम जमाणे
मरदारा राज गमायो, साधिया जागण री दिन आयी

मिनखा रा अडबडता रेना जुड्या नाठी जलूस बण्ण्यो । लवूरा भरनी झळ रँ उनमान उणरी वाणी चालू ही । जलूस रौ थट लगोलग वधतो जावं ही । के इत्ता मे अणछक 'पुलिस-पुलिस' री सळवळ सुणीजी । भीड कानी-कानी विखरगी । राज रा सवार पाधरा उण मोटघार रँ पाखती पूगा । किडकिडिया चावनँ डवण री सानी कीवी । पण वो तो आपरी घुन मे ई मगन हो । वो किणरी सुण ? वो ती सूता मिनखा सारू अलख जगावण नँ नीसरयो ही

वरावरी रौ आज जमानो, कुण छोटी नँ कुण मोटी
दो हाया री खाय मजूरी, वो निकमा सू नित मोटी

ज्या निकमा-निठाला सारू उणरी वकार ही, वारा रयामभगत हाजरिया उणनँ अबोनी राखण मारू खपिया । कोई उणरी वाडूडी झाल्यो । कोई उणरा लटिया अपड्या । तगतभाय अंक तागा मे माडै न्हाक्यो । सगळा असवार रीछा री गळाई उणरँ दौळा न्हेगा । कोई माडै रौ लाल उणरी हिमायती करण सारू धकँ नी बड्यो । पण उणरँ दासतँ गळा री वाणी अबखी वेळा मे ई उणरौ सादो नी छिटकायो । वत्ती पाण लागी ।

अणगिण हाया रे त्रिचाळै देखता-देखता राज रा सवार उणनँ हाका-घाका धीगारणँ आपरँ सारुँ लेयग्या । वो सूता मिनखा नँ अलख जगावण री जुगत कीवी पण वै सोरँ-सास जागणिया बद हा । वै आप-आपरी ठोड झेरा खावता रघ्या अर राज रा प्यादा उणनँ माडै अपडनँ लेग्या । होळै-होळै उणरी वकार ई हवा मे विलायगी—जागण रौ दिन आयी साधिया, जागण रौ दिन आयो ।

पण हाल ती शिलमाशिल काळी-वोळी रात ही । सूरज ऊणण मे हाल खासी वेळा ही । दिन ऊग्या लडकँ मतँ ई लोग जागैला । उण मोटघार रँ अदीठ भिह्या लोमा री पलका उघडी । गळगळी मुरपुर सुणीजी—उस्ताद नँ अपड लेग्या, उस्ताद नँ अपड लेग्या ।

पण उस्ताद ती अपडीजण रँ हेवा ही । उण सारू वा जोखा री नवादी बात नी ही । उणरँ ती अलख जगावण री आखडी ही । जेळ ती उण खातर श्यारू घामा विचँ घणी सिरँ ही । वो जेळ मे भुगत हो अर वारँ पेंछडीज्योडो । उण अनकवि री वाडाळी किणी रौ डाण नी मानती—नी ठकर-ठेठरा रौ, नी राव-उमरावा रौ, नी रण बका रौ, नी अगरेजा रौ, नी धरम-धजिया रौ अर नी ईस्वर-परमेस्वर रौ ।

आज ती गळि-गळियारँ नेता अडबडँ । पण वा दिना सूरज री किरणा, मोध्योडा ई दोरा लाघता । आज रा नेता ती फूल-माळावा बघाइजँ, कूकू गुलाला वूरीजँ । वारँ काना जैजैवारा रा रीठ उडँ । पीवण नँ अपटा दूध-मळाई । खावण नँ घबमा माखण-मिसरी । सोवण नँ गदरा । भोगण नँ नी नी न्हे जँडा अमोलक भोग । ओळू-दोळू अणगिण अपछरावा चवर डुळावँ । हपाळी डावडिया गीता

हुल रावै । आरी मसा परवाणै सूरज चदरमा ऊँ अर आयै । विरखा वसत यारी सानी समचै नाचै । पण वा दिना नेताजी री ठौड दस नवरिया मे नाव दरज धैती । वै फिटोळ, बोवाडिया, नागा अर एल्ले वाजता । मायै जरवा री फटकारा उडती । लटिया ताणीजता । मेडिया भागीजती । धुर-धुर री धुरकारा । धौळी टोपी देख्या लोग पूठ फोरता । आसरो देवता मोत आवती । आज तो नतावा रै चरणा लोग पलका बिछावै, पण वा दिना मुणतो जकी ई नानी लेवती । गावट खुजावती अर नीचै भाळती । बगत-बगत री माळ । दिनमाना री काळ सुगाळ ।

ओखाणै ई कथीजे के दो तो भाटी रा ईं भूडा न्है । इण नौ-कूटी मारवाड री भख लेवण सारू वा दिना दो अपरबळी डाबी अर डैण राचता हा । दोना री माहोमाह गळजोडो । अेक डाबी तो ही देसी राजा अर दूजो डैण हौ परदेमी अगरेज । नौ-कूटी मारवाड री रैयत मायै दोनू राक्सारी रगाबग जीभा लपलपावती ही । चात्रग छळगारी अगरेज राणा, महाराणा, उमराव, राजा अर नवाबा रै पडई आपरो घाट बघावणी चावती अर वै मूछाळा मारू गोरा री छतरछीया तळै आपरो ठाणै नेगम चालू राखणी चावता । आपरी स्वारथ पोखण सारू अडिये-बडिये दोनू अेक दूजा री सहाय करता । गळजोडो अमर राखण सारू अणहूता बळाप करता । जोघाणै रै सिरै गढ वा दो धणिया री अरकस अर गाव-गाव नै डाणी-डपाणी मदछकिया ठाकर-ठेठरा री पावई पावई धणियाप । अलेखू ऊबळा दिचाळै माथौ, पछै सिगदीजण मे खामी ई किसी ही । काल-पिरसू री औ नूवी इतिहास आज तो दत-कथा ज्यू लखावै, पण वा दिना तो आ इज चरड-घाणी चालती ही । अणगिण लाठा तळ किचरोजिया किमी तिल साबत रैवती ? अेक दूजा सू डयाळ दोनू डाकिया स् पडपण सारू जकी ई आपरै आपै खपती, जूझळ दरसावती, बौ जूझार ही ।

वा गिणिया जूझारा मे उस्ताद री ई अेक अमर नाव । समझण जोग समझ वापरिया उण जूझारू कवि रै आगे फगत दो ई काम सिरै हा—जेळ सू छूटघा पाछी अलख जगावणी अर अलख जगाया पाछी जेळ । नागोरी गैणा [बेडी-हथकडी] री क्षणकारा उण री नडी-नडी नाचती । सचळी रेवणौ उणरै बस री घात नी ही !

आ जनकवि री जुग वाणी
आ कदै न चुप रह जाणी
कोई लाख जतन कर हारै
वा समचै साच सुणाणी

कवि री काया रै वरदान उणरै कठा जनता री जुगवाणी उफण्या ई सरती । आपरी कुवाण भना वा कद छोडती । वा तो चोट लाग्या पळापळ चमकै । निरणै पेदा भळाभळ दमकै । वा तो कठ मसोसिया गरजै । धाळा बिचाळै सरसै । उस्ताद नै

विणी र अदीठ हाया बाळण जागडी बँडी ई गुटकी मिळी ही । जिण गुटकी र परताप समझ वावड्या वो जोवियो जित ई आपरी घत अर आपरी कालाई नी छोडी ।

विणी घर-गवाडी बेटो जलमै ती थाळ पुरे । बघाई री गुळ वेंचोत्रे । कुटम र सालम मापुरस री गुटकी दिरोजे के बघती उमर परवाणे वो सदगुण सीखे । भणे गुणे । सातरी कमाई करे । बडेरा री जस बघावे । मडी-माळिया चुणावे । गणो गाठो पडावे । धो खाड जोम अर नित चीवणी आगळिया चळू करे । आपरी घर भनी अर आपरी बडू वो भनी । पाघरे मारग जावे अर पाघरे मारग आवे । मुख री नीद भूवे अर सुग री नीद जागे । दूजा री कळजळ सू वाई तल्ली मल्ली । आपरी खाचो नै आपरी साणी । जिणरी टाकी माघी वैसे, मा ई उडावे । न्यारा घर न्यारा न्यारा वारणा । मरे मा ई वळे । जीवे सो धूपटा मचावे । आप-आपरा करम फळे । दूजा री हाया नी माघी सागे नी बारी । अ ई बडरा रा अमोतक बोल अर आ ई सापुरसा री सदा मुहागण सीख । इण आदू अर खरी सीख नू टळे अर ऊजड चाने वी कपूत अर कुमाणस ।

छपना काळ री आठ बरसा उपरात मवत १९६४ री चेत सुद सातम नै पोकरणा री घरे चदरभाण ध्यास री गवाडी अेव अँडा ई कपूत अर कुमाणस छोह री जलम व्हियो । घाळा री कणझणाट गाजी । नाव काडीज्या गणेशलाल ध्यास । पण आपरे गुणा परयाण उस्ताद री नाव बाजिदो व्हियो । मगीत अर काव्य री लकव वाबल री ओळ उणरे अतस साचरी । वा दिना भणाई री धूसी बाजती । हायोहाय राज री चावरी अर राज म पासो । गणेशलाल ई भणण सारू पाटी बरतो झाल्यो । पण घर मिरस्त री खबोच्या रा उण डेडरा नै ठेठ बाळपणे ई अथाग समदर री राम जाणे कीकर झमकी पडघो क उण आदू छीलरिये उणरी जीव अमूझण लागी । तद वो डेडरी अेर नवा ई सुर म डरडाटा करण लागी के इण खबोच्या म मुख नू जीवणा विचे समदर री हिवोळा हूवणो घणो वत्तो अर घणो सिरै । राज री जडिया उमेलण बाळा कुमाणस नै भला राज री सीर सू कद सताख व्हेती । पळे राज री पोसाळा उण भणाई री वाई म्यानी ? कदास तीजी, चौथी के पाचवी पोथी भणता ई वा गुणकारी भणाई वो पिटी कीथी । मन उगट्या नाक री डाडी तणी आदू धूम मारग छोडणो तो हाथ री वात ही पण मन जाण्यो नवी मारग सोधणो सैल काम नी हो । काची ऊमर अर कवळी समझ । ठेठ आतरे मुमई जाय घुडसवारी सीखण सारू मन डुळायो । पण घाडा री पूठा तणी ओ वेग उणने ठाये ठिकाने कदास ई पुगावे । उणरी तो मारग ई दूजो हो । उणरी तो मजल ई दूजो ही । नामी सवारी सीध्या उपरात वो घोडा री पूठ छिटकाई । पाछो वो ई पोकरणा री वास अर पाछो वा ई हयाई । पण साखडा तोडती उणरी अचपळो मन विणी अेक छूटे बघणी नी चावती ही । तठा उपरात वो गोरी निछोर, फवती पूठरो मोटघार आपरे कवळे हाया घणा ई भाटा भाग्या । इदीर जाय मील

मे मजूरी कीवी । रेलवाड़ी री चाकरी चढची । मीटरा री रीडरी मे आख्या फाडी । फिटकासणी रै गाव हवालदारपणी अर नाणे रै ठिकाने कामदारपणी ई करची । प्रिसली इडिया अर वावे नॉनिकल रै छापा हद-भात घोटा घुमाया । इकवारी हुनर री हठोटी सीखी ।

भात-भात रा भाटा भाग्या, समझ वापरणा रै समर्च अेक जगमगतौ उजास उणरै हीये नित-हमेस झवूका भरती के गोरा री गुलामी रा पेंसडा तौ आपरै हाथा ई तोड बगावणा पडसो । देसी रजवाडा अर परदेसी गोरा रै दोवडे दावणा, फगत आप-आपरै मुख सायत री वात सोचणी तौ मोटो जुलम है । इम मरम री अेलम होवता ई उणनै आपरै पगा खालण सारू मारण मिळग्यो । मजल री सोय व्हैगी । पण मजल ताई पुगावण वाळो वो मारण अणूतो ऊजड, अबखी अर सूळा पायरघोडो । पण गुलामा नै तौ इणी अवखे मारण खाल्या आजादी री मजल हाथे लागे । दूजी कोई डाडी नी ही । अेक ई मारण अर अेक ई मजल ही । अर उण मजल ताई पूगण सारू उण जनकवि री जुगवाणी मे फगत अेक ई भुळावण ही

आजादी रै बाग नै जूझार पसीनी पाजो रे

सिर साटै जद मतीरा ई दोरा हाथे लागे तद आजादी री तौ बैडो सपनी ई कठे पडची ही । इण खातर उस्ताद री तौ पैली अर छेहली वकार ही—सिर सोदै री साख मपूता, पूरी किण विध होसी सूता । गळी-गळी सू अेडी वकार दर वकार सुण्या आजादी रा सूरमा कद सचळा रैवता

लांही सू नदिया कर राती-भूरा नर न्हावे छै काती

पण मारवाड रै दोवडे दावणा इण अवखे मारण सिरैपोत हालणी हदभात दूभर ही, इण खातर पगा नै हेवा करण सारू मारवाड रै काठे ब्यावर अर अजमेर री रणभेत की ढाळै ही । सन् १९२८ के २६ रै पाहे उस्ताद अजमेर री गळिया आजादी री वाकियो बजायो । उठे केई घायल अेकठ होय घमाल मचावण मडघा । गोरा री आघण उकळण लागी । वा सूरमा सारू जेळ री सीली ओवरिया टाळ दूजो वासी ई निसी ही । जेळ अर दमन रै आवस सूरमा री मेळी तर तर वघण लागी ।

पोसाळा री गुणकारी भणाई छाड्या उस्ताद रै ग्यान री तिमणा वत्ती चेतन व्ही । ग्यान रै उजास टाळ अधारी नी लोपे । अर वाळै-वोळै अधारे यका कठे ई की नी सूझे । नी आजादी री मारण अर नी आजादी री मजल । ग्यान रै आखरा टाळ आतम-सगती नी सानरे । जेळा री घिघकती ओवरिया रै परताप ई उस्ताद री अतस ग्यान री ऊबी उडाणा भरनी । वो दिन-दिन हर घवने सूरज की न की वत्ती आजाद होवण दूकौ । वालेजा री भणाई विचे उस्ताद नै जेळा रै लेवडा राज-

स्थानी, हिंदी, उड़दू अर अगरेजी रौ घणौ बंभी ग्यान ह्वियो । ब्यारु भासावा मार्ये उणरी सारीमी धणियाण ही । सबद अर भागा ती मतं चनायनं उणरी हाजरी साजता । आपरी लियन रौ हूस जेळा रै मगसं चानणै वी विक्टर छूगौ, वात्सेयर, रूसी, कारलाइल, हीगल, मारक्स एजिल्स, लेनिन, गोरकी अर ब्रेग्त इत्याद प्रचड लेखवा रौ पोथिया रौ आखर-आखर पपोठ लियो । पोथिया रौ सार जडाव री जात उणरै हिवडे जडग्यो । साहित्य, इतिहास, अरय मास्तर, राजनीति अर तत्व-ग्यान ती जाणै उस्ताद रौ सरणी ई ज्ञाल लियो व्हे । उण रै जाणिया गुणिया वारी महात्तम सवायो बधग्यो । साथै रा वेलिया नै बाई अजमेर, बाई सिवाणै बाई जाळीर अर बाई जोधपुर वी मूठ पाथिया रौ मरम दाछट समझायतौ । जैनारायण जी ब्यास धुराधुर रै गरळै ग्यान खळबावतौ, इणी खातर उणरी उस्ताद नाव पडघौ । पछै ती अेक ई नाव अर अेक ई बतळावण—उस्ताद अर उस्ताद । अर खुदौखुद टीपणा रै नाव रौ ठोड जदकद कवितावा म वी उस्ताद नाव री छाप देवतौ । कवितावा रै हेटे खुद आपरै हाया लिखनौ—उस्ताद री कलम सू । कंडी ई धुरधर विद्वान उणनै उस्ताद रै नाव बतळाया पूरी मादीजती । पण म्हाटा उस्ताद नै कदै ई इण बतळावण सू गुमज नी ह्वियो । वा ई बिरता वा ई लुळताई, वी ई सालसपणौ अर वा ई ग्यान री अमित तिसणा । लिछमी रौ धुरकारघोडौ उस्ताद मुरसत रौ अणूतौ साडवौ ही । घन-मपत रै मार्ये वी निपट कगली ग्यान, विद्या अर कविता रौ इकडकी कुबेर ही ।

रामजीवी इकवारनवीस रै आगे वी आगरा री सडका ई खासी भली मापी । पण अेकण ठोड हपनै जीवणी ती वी जाणतौ ई नी ह्यो । आपरी जलम भाम मे धूणी जगाया टाळ चानणौ नी व्हे । सेबट री बाजी सन् १९३८ म आगरै री जमना रौ वासी छिटकाय वी पाछो जोधार्ण आय धमक्यो । मारवाड हितकारिणी सभा, 'नवयुवक मडळ' अर 'मारवाड लोक परिषद रै जत्या स्त्री जैनारायण ब्यास अर उस्ताद रै सागे आजादी रा मुरमा कानी-कानी घमरोळ मचावता । ठाकर-ठेठरा अर राजावा रौ दाह उतरण दूकौ । गारा रौ काळजी फडका चढण लागी । ठिकारणै ठिकारणै गळी गळियारा उस्ताद रा नीत जणा-जणा रै कठा गूजण लागे रजवाडा रौ डोल कोरी छोर रोळ है । घन धरती रा आ धाडेतिया सू डरण री अगे ई जहत कोनी । अं सगळार्ई अण-घड टोळ है । सगळी सरम पगत्य न्हाक राळी है । आ मदछकिया रा जतर दाह खेंच लीघा है । यारी भोटी अर काटीज्योडी पात्या सू डरपी मती । खेत खळा स वाडेत्या लेयने झडपी । गिणती रा तिणका है । हाकरता चुगलौ । टाग मार्ये टाग धरनें सूवणिया अं मारु धरती मार्ये अणूता वाझ है । आनै थड्डी देय अळगा गुडावौ । आ मूम-सेठिया अर आ रळियार राजविया रै परताप हाल ताई अगरेजा रौ सान बच्योदी है । जडा मूळ स् उखाड फेंकी । अंदे ती आ धाडविया रै धूड-भाजनै न्हाकण सारु पगत मूठी रेत चाहीजे । आरौ ओ इज

भाजनी है अर इत्तौ इज भाजनी है। उस्ताद रँ गोता री घोषा परभात फेरचा रे
मिस गूजण लागी

धूधूकारी मच्च्यौ जगत मे, जना भाघर धूज
मोट्यारी घर मच्च्यौ उछाळी, बूढा नै कुण वृझी
ओ पारिहँ घुल्य्यौ घोळ, साथी वाची टिक न शोळ
बदा हिम्मत री जँ वोल, बदा मँगत री जँ वोल

साखा रँ बघळी उस्ताद आपरी कविता रँ आखरा खेत-खेत में खीरा जगामा के
सगळ्या पडखाबुवा नै बत्तीम तेवड जीमाय थें क्यू पेट रँ गाठा देय अघभूखा सूबो ?
दूजा ती सँ सपत खरचण बाळा है अर थें सपन निपजावण बाळा हौ। धारा हाय
हेम सू जडिया थका हैता ई थें क्यू भूया मरौ ? ठाली निवमा, माल-मलीदा
उडावै नै धारा टीगर वासी टुकडा नै तरनै। अबै तौ सोचौ रे करसा-कमतरिया के
थें क्यू मुडदा सीस उचावौ, थें क्यू निवमौ बोझ उठावौ ? आळस किया पीव्या रौ
जमारी विगड्यौ नै धवँ ई पीडो दर पीडो रौ जमारौ विगडैला। जागौ अर उछाळी
करी। सै बुनिया री आस धारै मावै अटकयोडो है। हजुरा री बाता विलायगी। अबै
राज दातळा रौ है। अबै राज हथोडा रौ है। अबै दातळौ नै हयोडौ धन अर धरती
री घणियाप करै ना। अक छोटी गुर अबै वारै हाथै आय्य्यौ के मजूरी करै उगरी
माल अर जमी उगरी जिणरी खडवाळ। हवा रँ रेसा-रेसा औ मतर सुणीजँ के
विना मजूरी जीवँ वारौ खेत खपाणौ पडसी। उस्ताद रँ पैली करसा अर कमगरा नै
अँडी नेक अर खरी सीख देवणियो मिल्यौ ई कद हौ

सपत सेग मजूरा री है, जमी जोतवा बाळा री
अँ ईस्वर राजा देस विणज, सै ठग विदिया टाला री

राजा, राव, उमराव, ठाकर-ठेठर अर फिरविया विचँ ई उस्ताद नै करम,
धरम, ईस्वर, आतमा अर परमातमा साह ई कम खीज नी ही। इतिहास नै
मयिया उस्ताद री मथाणी फगत औ इज माध्वण हाथै आयी के धरम करम अर
ईस्वर रा जूना सस्कार विणमिया टाळ रजवाडी तावत री डर नी मिटै। भाग,
करम अर ईस्वर री जाळी कट्या इँ इण सामती अडवा री पोल निगँ आवैला :

भोपा भूत सू भरमाय, भोळप धन कमायो
वामण वद भणनै, भूत नै भगवत बणायो
नग नग सूत्र धड, पडपच सीख्या सेवणौ रे
पग पग पूज मत, पाखड री परधै घणौ रे

भात भात री आपमावा, मिसाला अर रूपक रा दीवा क्षुपाय-क्षुपाय उस्ताद

अबूझ मानखा री आख्या घणो ई चांनणी करघी । इण भरम रै भवर-जाळ नै तोडण री सीख दीवी के भोळी माणस तो भाटा नै पूजै अर पीर पुजारी चढावी जोमै । आ दिसा-मूळ पेटू भणिया नै मरघा ई आगीवाण मत वणावी । वेपीई पयाळा थरकाय देवैला । आ चाळणजोगडा खीरा नै मत पोखी, अ धारै ई झूपा लाय लगावैला । धरम अर रीत-पात रा अै राज फगत ठाला रा सगळा काज सुधारै । अध विस्वाम, धरम अर रुद्रिया रा माळी-पन्ना उतार उतार वारी काळस चौडै करघी । आख्या मे आगळिया खसोल-खमोल परतख साच सू भेटका कराया । स्यार रा तबोडा देय सूता मानखा नै जगावण रा कळाप कीधा । घोदाय घोदाय पगा बाल करघा । ईस्वर, धरम, राजा, ठावर अर करमा री ठाणी समझायी

पिडतजी रा पोथी पाना, ठग विद्या रा ठागा है
साधू पहा जग गाडै मे जुतिया भाठा ढागा है
अै ओझा अककल री सीरा नै, खाई म खडकासी
करमा री लकीरा नै, कायर सीस झुकासी
पिण सुळभ्या सबळा नै सुभ मारण मिळ जासी

खुद उस्ताद मन भाडै किणी री काण के सकी मान्यी तौ मान्यी पण उगरी कलम नी किणी री काण राखी अर नी किणी सू ढररी । काळस पोतणिया रै मूई वा निसक काळस पोत्थी । आ वात अखरै के परिवरतन, काति के उछाळी बढूक री नाळ सू आवै । पण बढूका मतै ई नी घालै । कलम रा आखर बढूक चला-बण वाळा हाथा नै उकसावै तद वै बढूक थामै । भूटका करै । इण खातर उस्ताद री दीठ म कलम री महातम हथियार सू बेसी ही । अर उस्ताद रै हाथा ताजिदगी औ हथियार नी छूटी । बत्रोड खामचाई अर मुयराई मूवो इण हथियार नै बरत्थी । प्रतिबद्ध साहित्य री अीडो मानगी अर अीडो अमोलन आव विरळी ई लाधै के बहु-जन भूखी, गिणिया खावै, धणिया नै घाडेत दवावै । धन-धरती धणियाप किणी री, कुण खोदै कुण खावै ? अढवा री भौळप, क्रोडा री लालच, हजारा री हाट जमावै । काम करावै करार प्रमाण नै चहोई उतरौ मिळ जावै । उस्ताद रै नेणा री मोट इज अीडो ही वे अेक चरै चौरासी पीसै, उण घर समता किण विध दीसै ? उस्ताद री अस्थि नै फगत अेक इज परभ्रातियो तारो निगं आचलौ के धन-बद्ध री धणियाप घुडिया वरगभेद री अड आप ई कट जावैला । अबै औ अरटियो घणा दिन नी चालै के जन रा खायक तौ खेखारा करै अर जन रा भीडू मुडदा धीमै । अबै आ निकमी वाता रा दिन ढळग्या

हुनर मजूरी निपज बघावै, निकमा लूटै खरवै खावै
जलरै अणगिणिया री आरत. अणभणिया री आळम भागै

ओघड उस्ताद रे हीयें धन-भगत सार सपने ई ममता नी जागी। धन तो फगत मिनध री जरूता पोखें। पण ओ इज नाबुछ धन जद अपरवट्टी होय पावडे-पावडे आपरा बिरतव रचावें तद अेक दिन अवस इणरी पोत उपडघा गरें

धनबळ जद जन रोमुख चुगलें, तद आ भोम अगारा उगळें
जन भावो री भुजग भेरवी, रगत पिवें माया भघ मारुं
रे मोटियार । सभळ वघ आगें, आगें रे माटी जीवण आगें

ओ काळ रो अघड अगुगत हालें, पाछ पगत्या लारें सिरवण वाळा भापें ई आपरी मोत भरेंला। जीवण वा हीनपुन्या नें छिटकाय आगें बघेंला—आगें अर वळें आगें। उस्ताद रो मोटी मुळावण ही वे भाई होळें हाली पण आगें हाली। लारें भाळपा वी सावो सागें नी। गई काल में तत रो लदलेस ई कोनी। पाछी पण कुदरत सू अवळी "हे। चास्तो डवें सो मरें। बाभोसा रो भोळावण, पाडें री पूछ झाल्या काम नी सरें। जवो ई मूवा वाप रें किरणिया सागें, उणरा टावर भीजे। पाछी सिरवें जिणरी हूतवाळ अवरें। निणो मायें किरियावर कोनी। जिण नें जीवण रो साग "हे वी जुग रें गावें चालें। जूना जूमार बिडदाया सूरापणी नी चडें। पैला देस अर समाज नाव रो पडपच ई कठे ही? फगत कुळा री ममता रो नाती ही। माहोमाह कट-वढता। भूत नें घोळ्या भावो री पाठ याद नी छै। बडेरा रें जूनै मारणा गडारा पडगी, नवें पथ रा पण-मडणा माडो। बडेरा नें धितारघा वे बारा बखाण करघा नवी पीडी रो आराण नी बधें। काल रें मूरज आज उजास कडे? लटपोडी माटी घडी घडी नी लटे। वीत्योडे मूरज उस्ताद नें कदै ई उजास निगें नी आयो। उणरी निजर सदावत उगूण री रातोड साग्ही तवयोडी रैघती। रात रें काळें-वोळें अघारें ई उणनें झळ दिस कानी परझळती उजास निगें आवती। उण उजास अर उण रातोड रो वी घणो ई बिडद बघाणिया। लाल धजा री घगी ई आण-दुआई घमकाई। डावें मारण [वाम-पथ] धवें वधण सारू वी कलम रो डाग सोया नें घणा ई उछेरघा—आगें—आगें अर वळें आगें। उस्ताद री कवितात्रा मे आगें रो अरथ फगत ओ इज होके इणी डावें मारगियें धकें हाल्या मनचोती मजल पगत्या चापेला। हा, इणी डावें मारगियें वेळ झवूकें, फूल हसें अर मूरज आपरो किरणा रें स्वारें पथ उजाळें। पण स्तालिन रें फोट व्हिया क्रुस्चेव रें मूढे रण मूरज रें उजास रो जवो काळम उपडघो उण सू घणा ई बुझागडा री आख्या बूरोजगी। उगूण दिस री रातोड मगसी लखावण लागी। वा दिना म्हारें अर कौमल मायें उस्ताद रो जीव अणहूती ही। घणी ई बाता-बिगता व्हेती। काव्य अर साहित्य रो चरचा हालती। क्रुस्चेव रें घमार्क वेई वजर काना रा कोडा झटग्या। वेई वजर माया भघप्या। म्हे बित-वायरा होय उस्ताद नें पूछ्यो ओ काई व्हियो उस्ताद?

उण वेळा पीजरै रोडघोडा मिध री गळाई, इबलगी पछियो पळेट्या उस्ताद
 कमरा मे अठी उठी मार चवारा देवती हो। उण सू अेक ठोड जम्पो नी रईजती।
 हालता-हालता उणने वेई वाता उपजती। उणरी जूनी घत ही। पण उण दिन
 हाली री खयावळ आवरी अर वत्ती ही। आध्या री रातीऽ मेर रै गीरा ज्यू जगती
 लखाई। अवस भाग री सूदो भापे सू बवणी वे तिवणी जमायो द्हेता। सूदो तणा
 अेक ऊडा निस्कारा रै उपरात उस्ताद हालती-हालतो ई बोन्यो—आज तो इणरी
 पडूसर म्हारे पायती ई बोनी। वगत री समझ ई सबसू तिरै अर निवेवळी द्हे।
 थोडो नेहूचो राखो। गिदळघोडो पाणी वगत परवाण अवस नितरैला।

‘पाणी नितरै वळै वाई, पाणी तो उतरम्पो। आगै-आगै वघता सेवट इण
 मारग अर इण मजल रा अं परवाडा उपडघा। वळै वटा लग आगै उछराला?’

उस्ताद रै पतळै होडा अेक झीणी मुळव साचरी। कंवाण त्याणी—इण मारग
 अर मजल री वठै ई माठ नी हे। ओ मारग नी माम्की थावै अर नी पकिंग।
 आगै री मजल ती अनत हे। साचाणी, इण राज री रगत अंडी नी जाणी ही।
 पण वगत री ठोकरा जद जा री राज ई नी टिक्यो तो अे राज ई रपिदा पावैना।
 आगै हालणी तो ‘समझ’ री धरम हे।

पण आगै लारै री मोय व्हे कीरर? वठै ई आगै रै भरम-भरम दिहावळी
 मानखी साव ऊजड ई तो नी भर्तव? वेई दिना उपरात आ सरा उस्ताद रै निर-
 मळ हीये घाण-मघाण रा पिराळा भरती मेवट कविता रै जाखरा इण भात परगट
 व्ही।

अरे बुझागड

धारा जतर जोनम अणुजम

कोरी फाट उघेड वेंतणी, कम सीणी हे

जग लख्ख्यो पिडताई री परधे पोची, पीदै तीणी हे

कोरी अक्कल सू घमरोळ माझण वाळा निरुमा-ठाला री उस्ताद रै अतस तुम
 जित्ती ई मोल नी ही। हीरा होमण वाळा अर मिरतू रै भोव लगावण वाळा तूझा-
 गडा सारू उणरी दीठ अगे ई बुरव-कायदो नी ही। वो सदावत घोया बुझागडा
 री खिखरा उडाई।

उस्ताद री प्रतिबद्ध कविता री सबसू मोग्ने भगती अर सिरै गुण ओ इज ही
 वे वो सीख, सदेम अर चेतावणी री समचो पैला आपीआप सारू पठै खलका
 खातर। वो कविता नै पैला आपरै आचरण मे वरती अर भली भात पतवाण्या
 उपरात पठै उणरी सिरजणा कीवी। जद आपरी सीख रै मारग आपरा पग ई नी
 हाले तद दूजो कुण उण मारग आडो लेय धकै वघैला। जात पात, ऊच-नीच री
 घोयो झाटी नी वूटतो। आपरी सीख मुजव वैडी ई हाली हालती। जद इज तो

पुराण-पथी पोकरणा चामणा री गवाडी जतम लेय ची दूजी जात में वा दिना गाजा-वाजा व्याय रषायो, ज्या दिना वेंडी सपनी आयोडो ई स्रोटी ही ।

राजनीति में सदावत अगवाणी व्हेता थका ई ऊचा पद अर नामून साहू वी सपन ई हर नी करती । जीवती रंघण साहू जीवण री जुगाड ती हर मानखा रं निमन व्हेणी चाहीजे । उणसू वेसी री लाळसा छूत री मादगी है । उस्ताद नै ती आपरं आनं जकी फरज निभावणी ही, वी निभाया ई सतोख व्हेती । फरज री लीन सू टळणी उणरं वस री बात नी ही ।

अवल री हदभात उजावर व्हेता थका ई उस्ताद नै जीवियो जित्तं वदै ई आ बात समझ में नी आई के लोग-बाग धन-सपत जोडण सारू क्यू इत्ता कळाप करै ? ज्ञापळिया भरै । सचं व्हियोडी सपत नै चोरी मानण वाळी उस्ताद वदै ई सपत वधावण खातर मन नी डुळायो अर नी वेंडी ममता जगाई । फगत जरता पोखण खातर ई नाणा री दरकार । उण सू वेसी उणरी फुनरका जित्ती ई महातम कोनी । उस्ताद कवीर री गळाई औषड भाणस अर औषड कवि ही ।

वी सदावत इण बात सारू इचरज करती के लोग-बाग वित्त-मवेसी वधावण सारू अफाळा करै । माया जोडण खातर अस्टपोर थुडं, सत्ता सारू पडपच पाळं अर ऊचा ओहवा खातर तिकडम करै पण भूल-चूक सू ई उणनं कोई अंडी मिनख नी मिळ्यो जकी अवल वधावण री चावना राखै । हर कोई समझवान विचै धनवात वणण साहू ताखडा तोडै । अगारं समाज धनवती सगळं पूजवाण पण समझवाण री कठं ई पूछ कोनी—ओ कंडी विवेक अर आ कंडी व्यवस्था । समझ री परख फगत धन-सपत रं परवाण । पण उस्ताद री कविता में तो उस्ताद री विवेक ही । उस्ताद री व्यवस्था ही । ठोड-ठोड उणरी कविता में धनवती धाडेतिया सू ई माडा अर धन री जोरावरी सबसू माडी जोरावरी । इण री अतकाळ अखरै । सुयरी समझ री उजास उणरं आखरा-आखरा जगमगं । माया सपत साहू तो वी पूरी सतोखी ही पण समझ रं वधापा खातर उणनं वदै ई सतोख नी व्हयी । उणरी ती घडी-घडी आ इज भुळावण ही के भई सोच समझनं हाली । जगत में सार खीज फगत ममस है । सुध-बुध री मूरज ई सत्रसू सानरी मूरज है ।

समझ अर अवल री अस्टपोर डोल घुरावणिया उस्ताद री निजर में मिनघा-देह री मंगत अर हाथ रं हुार री मोल ई कम नी ही । मिनख री परसेवो ई उणरी दीठ साचैला मोती हा । लिछमी नै प्यारी फगत पुरसारथ । हाथ बिना आखी दुनिया री चाळचोळ में आवयी हदताळ ई पड जावै । मिनख री मरजाद फगत मंगत अर मंगत । जकी ई दो हाथा री मजूरी खावै वी निकमा सू नित मोटी । दो हाथा री मजूरी ई सबसू मिरं रतन अर हेमाणी है । उस्ताद रं सबद कोस में कामधेण री अरथ ई मिनख री मजूरी ही । रत आयोडी रेत नै फगत पुरसारथ ई वाल्ही व्हे—उस्ताद री फगत आ इज अमोलक सीख ही । वीरता री ठोड मंगत

नै बिडदावण वाळी वी नवी चारण ही । रगत फुहारा री ठोड पसीना रै टपका री
महातम समभावणियो वी पैलो गह ही ।

सूता लोगा नै जगावण खातर उस्ताद घणा ई लालरिया लिया । तरळा
तोडचा । वी ऊषता अवूझ लोगा नै ववार-ववार नै वँवती वे वाने जीवण री
गरज व्हे ती जागे । किणी माथे किरियावर री ठोसो कोनी । मीत मोटी ऊष अर
ऊष मीत री छीलर सरूप । ऊष री आख्या हमेस अधारी व्हे । जाग्या अधारा मे ई
की न की मूझे । जावण री दूजो नाव ई उजास है । कबीर अर उस्ताद री मीट
जागण री सारीसो महातम ही ।

सुखिया सब मसार है , खावँ अर सोवँ
दुखिया दास कबीर है , जागँ अर रोवँ

कबीर अर उस्ताद रै जागण मे बगत री फेर ही । जे कबीर री देळा-मुळ
उस्ताद जलमती ती वी दूजो कबीर व्हेती अर उस्ताद री देळा-मुळ जलमिया कबीर
दूजो उस्ताद व्हेती । आनरी नीद खुल्या वी ई उस्ताद री गळाई लोगा नै जगावण
साह पाछ नी राखती के जीणी व्हे ती जागे रे भाया । अलोक ऊष्या मीत सू
साम्हेळी व्हेला । सुणी अर भचके जागी, नवजुग रा नोबत-नगारा धुरै । जाग्योडा
जन-जीवण री ती बात ई न्यारी

जाग्योडी जन जीवण मार्ग, कसणा मिनख मिजाजी

जको जीवँ जागे वी उछाले चढे । मूजे सी बिछावण मरे । अर जाग्योडी जन-
बळ अकासा तीणी पाडे । अग्यान री धूधाड हटता ई इत्म उछाले आवँ । पलका
खुल्योडी मानवी जूती गडारा भागे अर नवा पग-मडणा माडे । सतगरवा री
गळाई उस्ताद मानी मे नी समझाय डाके रै घडिगे वकारे के घर मजला बघती
जा सागे, हेर नवी पगडाडी आगे ।

अकल मिनख री सगती माथे उस्ताद नै अगे ई विस्वास नी ही । उगरे भरोसा
री साण मघ, समूत्र, समाज अर देम माथे टिक्योडी ही । अक छोट भला ई किती ई
मोटी व्ही, वा रेत मे रळ जावँ । अक छोट मे नदी री वेग कद समावँ ? छटा री
अकण सागे रीठ पडे जद नदिया रा गंगाट उडे । समदरा री पेटो भरोजे । छोट सू
छोट जुडचा सगती सावरे । उस्ताद इणी समूह-सगती री उपासक हो । अक सू
अक रै जोडे जुत्या इग्यारे व्हे ।

अडवा री अक्कल लाखा नै उपजे ती सारा नै पथ बतावँ ।

गिणिया मिनया री मूडी नी भाळ उस्ताद अणगिणत री पूरी लेखी जागती
ही । उलळे अणगिणिया री आडग ती अणभगिया री आळस मार्ग ।

अकेल मिनख रा दो हाथ भलाई राजा रा व्हो के भलाई ईस्वर रा, वं घणा
हाया मू भिडिया हारे । थाकै । उस्ताद रो खराखरो डिड विस्वास ही

थोड मिनख हळ हाथ धरे जद, बजर मयीज उगळ फेण

भेजप अर भाईचारा वास्ती ई उस्ताद आपरी कविता मे जाणै जित्तो सख
पूरयो के भेजप रा भाग मोटा । भाईचारा मे ई सपत अर लिछमी रो वासो ।
समता रो ससार भरघो-तरघो रैरै । भेळन रो हुकार मुण्या धरती धूजै । आभा रो
सीवण उगडै । फूट गे तो सपनो आया ई करम फूटै ।

लारला अर धकना जीवण मे उस्ताद रो अगै ई आस्था नी ही । परगत जीवण
खातर तो उगरो पण वावडे प्रणाम हो । पण पूरवला जलम रो गागरत मे आपरो
धूक ई बिरया गमावणी नो चावती । इण इश रो तो उणसू अंक ई बात अछानी
नी ही, पण उण भव रो बात तो ऊठी जठा सू ई झूठी । जीई सी जुग रो गत
जागै ।

विकास अर अनुभव रो कडी दर कडी जुड्या ई मिनख समाज रो साबळ
तर तर बधै ।

ग्रथि ग्रथि के अनुभव घन मे, पूरित इस युग का आचल है
सोने का युग तो आगे है, युग मानव का वेग प्रबल है

भौतिकवादी दीठ रो हिमायती व्हैता थका ई उस्ताद किणी भात रो बिरता
रो धान थापणी नो चावती । वो परिवरतन रो धाकड पुजारी हौ—सदावद परि-
वरतन साची, भाग नही जीवण नै बाची ।

नवै विचारा नै अगेजता थका इ उस्ताद मे कट्टपणा रो सबलेस ई नी ही ।
भावना रो कट्टर व्हैता थका ई वो विचारा रो कट्टर नी ही । लाल धजा रो आण
फेरता-फेरता ई जद उणरो रग भगमो पडण दूको तद आ बात बंवन मे ई वो
राव-रती सही नी छापी के मिनख पूजणी सत रो पडग्यो, मारक्सवाद मे थाणो ।
सूत्रवाद रो धूसी मुणता ई वो पुरजोर सबदा मे कही के बधयो है सूत्रवाद रो
सोर । लगती अर खटती ई अंक हिन्दी रो नमूनो वळै

मार्क्सवाद यदि महाभूत का गतिवाहन है
विधि विधान मे जीवन का पथ निर्माता है
तो कवि तुम से आज हमारा प्रश्न गहन है
मार्क्सवाद क्यो आत्म हनन के पथ जाता है

जिण घत अर तरण मे जवी भागा बखडी मे आ जाती, उण मे कविता रा
आखर दाछट खळकता वेवता, जाणै भाखर सू झरणो ढळघो । भलाई राजस्थानी

नमसर मुगत कमाऊ गारी
 किण री सत, किण री क्यारी
 गाडी किण री, किगी सागडी
 कुया जणसी वरण क्वारी
 आ मरवण कुती सरमिष्ठा
 जीवै है, पायाण नही है

अत्रै आ गगती किणी रै लारै आयोडी नी किणीजै । आ आपीआप री पूरण
 इकाई है । मेहदी राख्ये हाया हृदमान मंगत वरणी जायै । आपरै वगा कमाई करै ।
 जद-कद टेम मिळै, पूरख मूरमलै । निरख-परख अर चाखनै आपरी जीवन साथी
 चुगै । अत्रै जुग मार्यै है, मूरज मार्यै है अर चरणा मळै अवचळ धरती री अतत
 मुकळाई है, पछै किणरी डर अर किणरी डाण ? जे राम सीता री है ती सीता राम
 री है । अगन-परख री गचळको कायता ई मरजादा री घर हावरता धूड भेळी ।
 माहीमाह अत्र दूजा मार्यै विम्बारा करघा ई साथ निर्भला । मको के देम री खुडकी
 ब्हिया राम, राम रै मनै अर सीता, सीता रै मनै । किणी रै मार्यै किणी री घणियाप
 कोनी । मरद-नुगाई रै तोल जोय मारू अबै अक ई पायणी अर अक ई भरण
 घैला । जे समदर किणी मरीणै तुनै ती आज री सगत्या किणी मरीणै तुनै ।
 आभै री बीजळिया किणी वधणै वधै ती अे सगत्या अबै किणी वधोवडी मे वधै । जे
 सळावा भरती बीज किणी अेक खूटै वाधी चरै ती अे अचपळी दामणिया अेक खूटै
 अर अेक ठाण ऊभी चरै । कोसा दर कोसा झाळा रा लघुरा भरती जाति री लाय
 कनाता ताग्या वध मे आवै ती अे मरवण-कुतिया किण रै ज्ञासी मिलै ? अे ती घू
 ई क्वारी वरण जिणती घूमर रमैला ।

समदर तोनै झाल वनाते
 वा अक्कल ज्ञासी अणखाते
 अणुजुग री कमतरणी मरवण
 चाद उई के चरखी काते
 बीजळिया नै याव राखनै
 वै वधणा, वै ठाण नही है
 कावा कूवया वाण नही है
 बीती उण म प्राण नही है

अबै आ बीज किणी घोट म नी वधै । आभै उडती आ कुरजा मार्यै किणी रै
 घोवा धूळ नी न्हाकीजै । औरता री आजादी री अैडी जवर आगीवाण ती दूजी
 साध्या ई पतियारी व्है । औरत नै फगत प्रीत अर रळिया री खुणखुणियो समक्षण

वाळा प्रेमी जबी वाहेनी री अलका मे अळूक्षण अर उणरी पलवा मे तुकण टाळ
दूजी बोई नागरत नी जाण वान उस्ताद नाई ठीमर, ठावी अर मीठी ओळवी
दियो

अलका मे उलझेगा कैसे ?

रातिकाल है नाश चाहिए, मिट जाने की प्यास चाहिए
सर्वनाश स पीछे हट कर, जीवन का रस लेगा कैसे
अलको मे उलझेगा कैसे

उस अलको वाली से कह दे, चुवन नहीं बाह का बल दे
आधा अंग अचेतन होगा, आधे अंग सडेंगा कैसे
अलको मे उलझेगा कैसे

उठो समय से बदल मिलाओ, दोनों मिलकर बढते जाओ
युग की प्रसव वेदना के क्षण, बेबल प्यार चलेगा कैसे
अलको मे उलझेगा कैसे

हिन्दी रा छायावादी कवि आपरी गैलीगती आख्या उवाड धोरा रै इण आक
वेजडा री छोया ती निरखी के इणरी कंडी अर काई चानणी है ? इण पार, उण
पार अर मझधारा गुचळदिया खावण वाळा आळ त्रजाळी कविया नै कंडी
सातरी सानी मे समझाया

क्यो बहू घडी मझधारो मे, क्यो अटकू पडे किनारो मे
जब पार महोदधि करना है, क्यो दूडू बल पतवारो मे

जाग्रत जीवित मानव का मन, अनवरत उदित बढता जीवन
है चक्र इसी जीवन रथ के, क्या वाटू इन्हे प्रकारो मे

दो जुगा रै साधा विचालि जीवन रै जोग विजोग, प्रेम, चुवन, आलिंगन अर
वितवन री राडी-रोवगो अगे ई नी रोय उस्ताद जीवन री कंडी मरजाद बताई

पौरुष को भूचाल चाहिए, काल नहीं तत्वाल चाहिए
विद्युत विरणा के आरोही जीवन को स्वरताल चाहिए

निसाणा री आख टाळ, जिण भात उरजण नै आपरै आखती-याखती अर
ऊगर-नीचं दूजो की निर्म नी आयी, उणी भात उस्ताद नै रजवाडा री दोवडी
गुलामी टाळ नी मुख, नी आगद, नी मीज, नी प्रेम, नी अलका, नी चुवन, नी

आलिंगन, नी मझधार, नी फूल अर नी वमत की निगै नी आवती। आजादी अर फगत आजादी टाळ वो सै की भूतयोडो हौ। अर इण भात सै की भूतया ई निमाण तीर सधै।

उस्ताद रै उनमान अलख जयावणिया अनेखू 'नरसिंघा' रै परताप गाव-गाव रै बाडा-फिळा लाय चेतन व्ही तो गोरा री करार पिघळण दूवो। राव-उमराव, राणा, महाराणा अर नवावा रै भायै रौ छतर पिघळता ई वारी सै जवराई ढोळै बैठगी। जुग पसयाडो सीन्हो। बदळाव रा बाक्या वाजण सागा। भेळप रा भाग जागा। झिर-मिर झिर-मिर अत आभौ पावस्यो। देस री लगाम देमवासिया रै हाथा। अबै किण वात री खामो अर खोट। जुग-जुमातर री मुलामी विणस्या आजादी रा नीरत-नगारा चौडै-घाडै वाजण सागा—धडिग-धडिग। अणगिण जागती आख्या रौ सपनी सूरण व्हियो। उस्ताद नै ई इणी मपना री उडीक ही। आख्या री जोत मुफळ व्ही। अबै तो—जन री धन, जन री पुरमारथ, जन री सेंग भरवाई है। अबै तो हानरता—मारग मवळा सट वण जाती। दुख-दाळद भागैला। आभै नवा वधाळ दौडण सागा। बूधा ममद भरीजैला। बखिया पाड अन-धन निरजैला। जन री जीवण सर्वैला। नवै जुग रा नवा भागीरय दुख दाळद रै थळ सुख री गगा सावैला। वूटै-बूटै अघारी विणसैला। ठोड-ठोड परसळती सूरज दीपैना। आजादी री चानणो अंडो इज व्हे। हाट-चोवटै, गळि-गळिपारा अर चानण-चौक आजादी री धूसी वाज्यो पण वाज्यो। नाचण वाळै पगा कीडिया व्हेंटण सागी। आप-आपरे पया री तासीर। आप-आपरी समझ रौ फेर। नोवत नगरा रै डाकै धमाधम नाचणिया, लोमा री निजरा चढग्या अर आजादी रा सूरमा टग-टग जोवता रह्या। उण धमचक रै बिचाळै ई उस्ताद रै नैणा नवी समझ साचरी। अर उण नवी समझ रै समचै ई जागती आख्या रै सपना रौ पोखाळो व्हेगी। उस्ताद री बळमळी वाणी री मतै ई सुर बदळ्यो

दरप देखनै, दरद दब्योडो फूट पड्यो, जद भरग्या नैण
किसी खाड री कोर ले आया, सेंग मुलक नै म्हारा सेंण

'सैण' मदद रौ अंडो प्रयोग तो किणी रै वीरी-दोखिया सारू ई नोज व्हे। साचाणी, ओ तो राज करणिया सोगा रौ रग बदळचो पण राज री रगत नी बदळी। पूजी रै पजा रगत चूसणिया कोरा-भोर हाय बदळना। निघणिका मायै धन-वळ रौ हान वो ई ठोसी अर ठोर। धन री घीगाई घुडी कठै? अगरेजा रै मिघाया मूम-मेठिया नेगम आपरी हाट जमाई। काई सोच्यो अर काई व्हियो

गुनामी सू छूटी मुलक री जवानी
किसी पाळ चढना, किमी ढाळ दळगी

पण उस्ताद नै तो जिण पाळ चढणी हो, उणी पाळ चढतो रह्यो। विणी दूजी ढाळ नी ढळ्यो। वाहेला रै घडी-घडी समझायी आपरै आजाद मुनक री चाकरी सारू वो राजी तो व्हियो पण नवी सुध-बुध री नवी चानणो व्हिया उणने आ बात अखेरी घणी ई लागी। मन माहै री चाकरी आज छोडू काल छोडू करता-करता ई वो सोळें वरस इण चरखी मे पदचोडी रह्यो। नी रह्या झरखी अर नी छोड्या सरखी। भरम री भीवबोटो ती बदळाव री घमचक ढवता ई मिटायी हो। भाभा री मोट ती माथे ई सोह्ने अर पगा री जूतिया पभा मे ई छाजे। सरडी माथे ऊन नी मोरा छोडी अर नो बाळा छोडणी चाके। आजादी री मूरज ती ऊगो पण परकास री अती-पती ई बोनी। कुण जाणे कठी विलायग्यो? जकी वरदान थाना मुणोजे, आख्या नी दीसें वो कंडो-काई सुख लाके।

अमर जोत मे कीडा पडग्या, जन भारग अधरावण लागी
अमर कळप रा पाना झडग्या, जन जीवन मुरझावण लागी

राज री रगत नी बदळी ती बाई, उस्ताद री वाणी अर समझ ती ठांणी ही। कवि रै जमारै उणनें ती आपरी फरज निभावणी ई ही। आजादी रै मोवत-नगारै नाचण वाळा पगा री गसकी देखता पाण जुगवाणी री सुर बदळग्यो। राग बदळगी। वा नी विणी री आंक्स मान्यो अर नी माने। सिंघा री दहाडा ई जद नी डरपी तद म्याळ मिन्ना रै घोरका आ कद डरण वाळी

आ जनकवि री जुगवाणी
आ कद न चुप रह जाणी
कोई लाभ जतन कर हारै
वा समचे साच सुणाणी

धरती माथे सूषणिमी क्यू साकड भीडो भुगतै। समझ री सेजो फूटपा उपरात कंडी सकी। आजादी री मूरज ती भला ऊगी, पण दरगण सारू दूखता नेणा नै उजाम रा दरसण कठे व्हिया? वागी ओरिया तो उणी भात अधारो है। उस्ताद रै आळावे अणगिण कठा अेक नवी ई सवाल खदबदावण लागी

इण दिस पही न सुख री झाई, राज बदळग्यो म्हाने काई

इण सवाल रै आबरा ई इणरी पडूत्तर के देस रा गिणिमा ऊजळ धोलथा अणगिण मानधा साथ घात करग्या। आजादी रै नाव पगत आजादी री रामत माटी। उणरो उजास नवा धीय-धाडविमा रै कोठारा अडार्ण पडचो कचवके। आ कंडी आजादी आई? गुत-नितर मे छिनाळी मच्च्यो अर चारू दिस बरवादी छाई। बध-बध भरम री वाता उफण्या भरम हदी चोट कद लागै। निजर-नारदा रा अै

नित नवा-नवा नेग । धरम-धज परमिट-पधिया रा जै पळवता तेग । बुण कैव
 व्याव भूडो । मामा री व्याव नै मा पुरमगारी, जीमो वेटा रात अधारी । जवर
 रळियार-रासो मळ्यो । सूखा काठ डूवै अर तिकडम रा सैतीर तिरै । मूढ मिनख
 पिडता नै हाकै अर बळावत नै भाड उछेरै । अपराधी न्याव करै अर भोळी जनता
 बठघरै ऊभी । सूरज गळग्यो अर अधारी जीतायो । ठग राजी पण जन री मन
 सीजै । आखी लोक सडघो पण जात पुजीजै । आ घवळी टोपी ती जवरी धूळ
 उडाई । काई औ दिन देखण सारू ई उन्मादी देस-भगत मैत-मैत आपरा सिर
 दीन्हा ? काई इणी आस री खातर वै सतग्यानी साधक सुळघा । वै रजधानी
 रिडमल रलघा । सै बुगला आज वापू रै नाव पळै । बोड्या कचन कमावै । जलम
 री वाझ गोदघा पूत रमावै अर सात-सपूता री मा अस्टपौर हीजरै । पल-पल
 उडीकता ज्या सपना सारू इतरा दिन देस रा सपूत तडफा तोडता हा, वै इण कळै
 राज मे सडण लाग । घोर खाचणिया रै माथै भुगट छाजै अर जका आफळ-आफळ
 आयडिया वै अछूत बाजै । अस्टपौर अरट खडण बाळा रै खाधी आयगी, तिरस री
 दास धारा गळा दासै अर निक्मा-ठाला दोनू टक सापडै नै बिना तिरस भाडै
 इमरत खळजावै । पण उस्ताद री जागती आख्या वळै सपनी साचरघी के सेवट
 री वाजी औ इत्याव ई उयलैला । तिकडम रा नाणा तूटैला । डोकरीया रै नाव
 री ढाल कितरा दिन ढाकादूमो ढाकैला । अवै ई चेतौ । ढोलक रै समचै नाचता
 ठवी । निरुमा पून मत पसारो । लोभ रै मिस साधानी रतन पिटय्या ती खराखरी
 जीव सू जावीना । न्याया सौ ई पुन्न विचारो । घणा दोडघा धरै पधारो । दिन
 आथमग्यो अवै रावळी रामत सावटी तो आछी । बिरया भाखर-वळती री क्यू
 इचरज लावी । धारै पगा लाय लागी, धावी ती धावी । जुगवाणी रै आखरा ढोल
 री पोल खोल्या ई जनकवि नै नेहचौ व्हियो । जरवा सू नी दवी तद बुचकारघा
 कद दवती ।

मेवट उस्ताद रा आखर फळघा । उणरा बोल चवडै आया । घवळी टोपी रा
 चारू धाम देखता-देखता धुडग्या । उण उयलघडा मे नी जवरी वच्यो अर नी
 झोणी । पण जूना ओखाणा सोरै-भास झूठा नी व्है । भूत मरै अर पलीत जागै ।
 फगत टोपिया री रग वदळचो, वारी रगत नी वदळी । फगत रावळिया वदळया
 पण रामत उण सू ई माठी । औ ढोल उण सू ई पोलो । पण आ भगवी अर राती
 टोपिया री धूळ उडावणियो अर इण ढोल री पोल खोलणियो आज कठै ? इण नवा
 रळियार-रासा री सिरजणा सारू म्हारै काळजै तीन खामिया भूडै ढाळै रडवै—
 पैली खामी उस्ताद री, दूजो खामी उस्ताद री अर तीजो खामी उस्ताद री । कित्ता
 बरमा ॥ उस्ताद री पाट हाल ताई मूनो, साव भूनो लखावै । कठै ई म्हारी मीट
 मोळी तो नी पडगी । पण म्हारी मीट री म्हनै पूरमपूर पतियारो है । उण पाटै बंठण
 वाळा पूतळा सारू साढी तीन हाथ रै खोळथं पूणी चार हाथ री काळजो चाहीजै ।

वो उस्ताद री ई काळजो ही जकी उणरें साथे ई विलायमी। वो काळजो आपरें खपता आपरें फरज विणी भात री की खामी नो राखी ती अपा ई उण काळजिया नै भेरणी ज्यू बीघण मे विणी भात री कठे ई की कोताई नी बरती। चाकरी री अस्टपीर तळतळावण अर छीजत। पाविथी राजेन्द्रसकर भट्ट निदेशक रें गुमेज उणनं मणाबद तळियौ। की काम-धाम नो करण देवती। नी नी झै जैडी अणहूती खोडीलाया। उस्ताद आपरें बेली मत्रिया नै घणा ई प्रतिवेदन खरडिया पण वारें काना जू तकात नी सळवळी। कवितावा विचें ई प्रतिवेदना म उस्ताद घणी बेसी धमत खपायो। चाकरी री चरडघाणी वाळो ती अक दूजो ई भारत ही। जकी पगार राज सू मिळती वा विद्या अर लोक-बळा भायें ई खरच झै जाती। बजार री उधार उस्ताद जीवियौ जित्तें ई नी मिटी। वाच्या दुख रें सागें इचरज ई कम नी झेला के हाल ताई उणरा डीकरा वच्योडा सेहणा री भरणी भरै। अक बेली रें कागद मे उस्ताद आपरी विच्यो दरसावता लिख्यो के कळा, साहित्य अर चाकरी रें पेटें नूटीज्या उपरात ई म्हारी कविता नी नूटीजी। म्हारी ओ ई मोटो ध्यावस है।

तुम सत्ता से मरने का मार्ग बनाते हो
मैं मिटकर जन का, जीवन भग सिखा सकता हू
तुम जीते हो मरने के भय का भार लिये
मैं थोटा कठ मे, जीवन गीत गुना सकता हू

जका चेला-घाटिया रें मूडै आपरें 'उस्ताद' री बतळावण घुक सूखती, वें देखता-देयता सिपासन रा मदरा रगदोळण मडिया सौ उणरें 'राडी-रोबणा' री की गिनरत ई नी कीकी। इण डाम री खरडकी उणरें काळजें जीवियौ जित्तें ठाढी नी ह्वियौ। थो फितूर सेबट मरणा रें उपरात ई उस्ताद रें भेळी दागीज्यौ। मेक्सिम गोरकी, मायाकुवस्की अर वरतोलूड श्रेहन रें जोड रा खोळिया री म्हा अगें ई गिनरत नी कीकी, माळ-समाळ ती मोटी वात। आखी समाज अमर बेल ज्यू उण माथें पापरघांडी रह्यो पण वो ती आपरी धुन अर धत मे ई सदावत मगन ही।

समझे कुछ, मैं क्यों जीता हू
अमृतमय हू, विष रोना हू
पय गीधा है, चत्र नहीं है
घरा फोट कर जल पीता हू

सत्ताधारिया रें छळ प्रपच अर पाग्रह नै भाडतां थका उस्ताद समाज रें निरमाण अर विवाम मारु गोन अर निरत-रूपक ई धासा लिख्या। रिमनिम, बावतरी, जाझरवी, राग्यो, धरती-उत्तरण रें सागें बघाऊहा जैडी घातीनी ध्याल

उस्ताद री कलम सू रचीज्यो । जिण नै अलेखू मिनख देखनै जाणै जिता मोदी-
ज्या । बधाऊडो राजस्थानी साहित्य मे एक नवी अर अबोट भेंट ही । राजस्थान रै
जूनै ख्याल चदरमेण अर अमरसिध राठोड री लकव रै साथै पेरिस नै इटली रै
अपिरा री मरोड । आ दोना रै मेळ उस्ताद रा 'निरत-गीत-भाटक' अेक नवी सरूप
लेय साम्ही आया । बधाऊड मे खेती रै हाडतोड कदीमी हलीला नै विग्यान री
नवी हठोटिया रै ढाळै पजावणा री सीख है । गीता री घुना वाणी अर साखिया री
ढाळ खेता थका ई नवी लखावे । उस्ताद नै जूनी घुना री पूजती जाणकारी ही ।
परपरा रै साथै नवी रचना सिरजण री उस्ताद रै पेरबा अेक हदभात हठोटी ही ।

साहित्य अेक अँडो कळा है, जिणरी रचना री आवणी माध्यम बोल-बाल री
भासा ई है । पण साहित्य मे, खासकर कविता मे वरनीज्या भासा फगत भासा ई
नी रवे । की न की इदक वण जावै । अर कविता मे भासा री औ इदक-पणी ई
उणरी खरी वसोटी है । कविता मे रमीज्या मवद आपरी कदीमी आपी उतार अेक
नवा ई रस अर मरम रै निमत धणै । कविता मे सबदा रै माथ अरथ नी खै, सबदा रै
पाण अरथ ज्ञापीजै । ऊचा अर अमर कविया री भात उस्ताद री कविता री औ ई
सिरै गुण के वी सबदा रै मान झिवाळ नी करनै, सबदा रै पाण आपरी अतस
दरमायी । उणरी कविता मे जडिया उपरात था कदीमी सबदा री सरूप ई वदळग्यो

नखता नेड बसासा ढाणी । बघै बीजळी कद गुदडी मे । भूमडळ रा बधिया
फाटै । पाणी मू पकवान है । हिलमिळ हुळस पसीनो मेळ । हिलमिळ हरख री दे
हात । भुज-भेळप सू वनै उजाड । भेळी भुजवळ बध कटावै । वास लडग्या, बळै
डूगर । मकाळपा री बकन्नक धणी आज गीता । मिरमिर आभौ पावसै । तारा री
पडताळ । रग-रग रगत उठाळा खावै । धरती धीणी है । कपडो कीणी है । उदुबुद
बाता । निवळा-नाथणी । मील-मुसायव । जीवण झोली । चढी उठाळै । जळ-
जीवण जिजमान । अन-धीणै धनवान । रगत फुहारा ऊर सरबर । मरघोडी पूत
जिणै कोनी । गिटिया सू रतन गळै कोनी । भात-भात रा रतन जडाव उस्ताद री
कविता मे जगमगै ।

उस्ताद रै सुभाव अर उणरी कविता री निवळक खरापणी के दोन् ई निपट
अवोट हा । भेळ अर दोगलापणी कोसा आतरै । घट मे सो ई मूडे अर पेटे सो ई
आखरा । उपाडो भाड हौ, कँडा ई धीग रै मूडे-मूड पाघरी खळकाय देतो । धरम
अर ईस्वर सू ई नी डरघो जको मिनख-वदा सु काई डरती । मिनख रै खोळियै
उणनै मिनख री साचेनो उणियारो भिळयो, इण खातर दिखावटी वेवला लगावण
री उणनै कदै ई जम्त नी पडी ।

उस्ताद रै सुभाव री अेक इदकाई वळै न्यारी इज ही । ढळती ऊमर, माथै
घादो री राळी तो अवस पाथरग्यो पण उणरी अतस विगत वरसा री मसाण नी
वण्यो । आपरै आपा भुजव जीवण रा सै खेडा उणरै हिवडै कायम हा । इणी

खातर वो टावरा भेलौ अबूझ टावर, मोटचारा भेलौ मोटचार, कविया भेलौ कवि, विद्वाना भेलौ विद्वान अर गिवारा भेलौ गिवार हो । जिणरी जेडौ ठरकी अर माजनी व्हेती उणने उस्ताद रे ओळखे आपरी वेंडी ई छिव निग आवती । वो पैला भिनख ही, पछे की दूजो हो । इण खातर वो वेंडा ई भिनखा रे भेलौ रळमिळ जाती । हद भात लुळताई व्हेता यका ई वो झुकणी वदे ई नी जाण्यो । नी उणरी बकनाळ वदेई खोळी व्ही अर नी उणरे विचारा रे वदे ई सूळी लाग्यो । पण अनत कुदरत अर भान-भात रो अणगिण भावनावा सू पूठ फोर उस्ताद राजस्थानी कविता नै छळ-प्रपची नेता अर पाखडी सत्ताधारिया रे कूडाळिया सू वारै नी जावण दी । आ अडिग प्रतिवद्धता ई उणरी लाठी सगती अर कमजोरी दांनू ही । उणरी कविता फरेदी अर लवाळी नेतावा रो खेरी नी छोडघी । छेकड अेक दिन म्हे अर कोमल हीमत करनै खराखरी कहघो—उस्ताद, अबे आ उजल-धोलघा वाहेला नै बिसरावो । इण सू वेसी आपरी कलम सारू आ मे तत बोनी । आपरै आपरा री मरजाद घणी लाठी है । केई नवा चाद अर केई नवा मूरज हेरणा है । जैपर छोड गाव चाली । अठा सू बीटा गोळ करो, नीतर ओ फिनूर आपरी लारी नी छोडे ।

उस्ताद कमरा मे चकारा देवती रहघो । लारे बाताजोडी मारघोडी । मुळकती घकी बोल्घी—हा, अबे बीटा गोळ करघोडा ई समझी । गाव आयो क आयो । जे चार-पाच महीना सार्थे रैवण रो उकरास जुडग्यो तो म्हने पूरी विस्वास है के भ्हारी कविता कठे री कठे पूम जावैला । इस्तीफी दिपोडी है । मजूर व्हेता ई पाधरो घोरम्दे । पूरी तेवडली ।

पण किणी अदीठ तेवडण वाळा रे तो की दूजी ई तेवडघोडी ही । अेक इन्तीफो अेडौ व्हे के किणी रे विना दिया ई लप अजाण्यो बबूल व्हे आवे । उस्ताद रे आची अत इज घणी ही । नेठाव रो तो कबकौ-केवडौ ई नी जाणती । हिडविमा री सुद्धमा सात ई सगाई, बाकी सारू आह्णायी करघी । पण अठे किणी रे हीया री हुरडाई नी चाले । राजस्थान मरकार सू पैली मौटा राज रो करमाण आयग्यो । सुणता ई आखे राजस्थान जागे पटकी पडी । २६ अक्टूबर १९६५, सूरज री उगाळी जागे जगता पाण ई सूरज आयमग्यो । रात माथे रात उलळगी । उस्ताद आपरी आदत परवाण मरण मे ई आची करग्यो । जीवियो जिते मरण सारू पावडे पावडे जूझ्यो अर मरघा आखरा री छोळ अमर व्हेगे । कविता री कडिया उणरी रू-रू दीपे । राजस्थानी कविता उणरी कलम रो परस पाय अमर मुहागण व्हेगी । उणरी कविता मे जडघा अलेखू सत्रद उण पैनी नी ती किणी कवि री कलम बरतीज्या अर नी सोरै-सास घर्बे ई बरतीजे । बोल-बाल री वाणी रो रमती आसण छोड अेडा अणगिण सबद उस्ताद री कविता रे घुर पाटे जमग्या अर जमता ई वारे वदीमी सरूप रो अरथ अर वारी ओळख ई वदळघी ।

डीगळ रे डोनर हीडे जुड, बीरता, धरम अर भगती घणी ई माल्ही—नी

नी व्हे जेही अचधी अर अवळी ठोड । गिगन रे गोरवे अर मूरज रे मोडे । उस्ताद राजस्यानी रो पैली अर छेहनी कवि ही जकी जुद्ध, वीरता, घरम, भगती अर प्रेम रा जूना मिणिया छिन्नाय आपरे आघरा नवा अमोलक मोती वीध्या—मैगन रा, परसेवा रा, गमश रा, समता रा अर भेळप रा । वीर नायका री टोड करमा, कमगर, कामेतेण अर मजुरा नै डोल-डमका रे डाके घघाया अर विडदाया । वारी जस गापी । टागर-ठेंठर, राव-उमराव अर सामना री उणरी कलम कुजरवी ई कुजरा कीरही । नवा जुग री नवी कविता री अपटा-अपटा नेग चुकावणियो वी पैली ई चारण ही । मरपा उपरान, मुरम अर अपछरावां सारं धोगा घोवा धूळ उछाळ, इण जुग मान मरोड सू वी जौवण री जुगन जगाई । नवी बरगत रे पैल पत्कारे ई राजस्यानी कविता रे अंडी पाण सगाई के वा किणो जुग नी उत्तरे अर नी वंडी पाण वळि किणो रे हाया लागे । उम कामणगारा री बसभ री अंडी ई कामण ही । वी माइघा जठे ई आघरा री माठ परपीजगी ।

अेक ओळ हाल साईं म्हारे हिवडे भारी घाल्योडी । घराघरी बरम अर मुद्दी ती याद नी पण किणो अेक टाणें जेपर मे अेकर साठो मजमी जुडपी । गाव-गाव सू लागे अेकठ व्हिया । म्हारे गाव रे बरमा री अेक बस ई उण टाणें जेपर गी । मळा जेडी लाठी अर जबर मळी ही । उस्ताद सू भेटका व्हिया माहीमाह पिछाण कराई । घणकरा करसा उगरे नाव सू वाकव हा । म्है वेई वळा उस्ताद री कवितावा वाचने सुणाई ही । उण दिन साप्रत उणरा दरमण व्हिया । उस्ताद रे पडूत्तर भुजव वी ती दरमणः साटे दरमण हा । भिडता ई उस्ताद रे मूडे कविता सुणण री ममा दरसाई । मोठ-मरजाद ती उणरे नेडाकर ई नी निमरी ही । अळगो तालर जाय वी सगळा नै कवितावा सुणाई । सगळा ई कविता सुणने अणूता राजी व्हिया अर उस्ताद ई कविता सुणाय राजी व्हियो । राजी व्हिया म्हारी तिसणा वती चेतन व्ही । दूजे दिन सगळा ई कोडाया-कोडाया जन-मजक निदेसालय पूगा । अेक रूख री छीया तळे मडळी जमी । उस्ताद रे हिवडे रा आखर खर खर गळ सू यारे झरता हा । गाव वाळा नै आणद आयो पण आयो ।

तेजा माराज बहयो—आ पुरसगारी ती जवरी । घापण री ठोड तर-तर वसी भूख जागे ।

अनजी भडियार रे घाळी ई खत अर उण सू ई धोळी वत्तीमी । बायो मुळकती पवी वूझयो—ओ उस्ताद अठे काई करे ?

म्है अर उस्ताद दोनू अेवण सागे जवाय दियो—राज री नौकरी ।

अनजी बावो मूडी मस्कौर बोल्यो—सात घोवा धूळ वगावो इण नौकरी रे । आने ती आज ई अपारे गाव ले चालो । कित्ता टका मिळे ?

म्हारे मूडे सू ई गचळकी निवळ्यो—आठ सोब रिपिया ती मिळता ई

उस्ताद लिलाड रै हाय लगाय कस्यौ—कठै पढचा आठ सौ ? चार मौ रपल्ली नीठ भरै पडै ।

बाबा री आख्या ऊनी लिलाड मे चढगी । उस्ताद री हाय ज्ञान आपरै साम्ही तगतगावती कैवण लागी—थानै म्हारी सौमन । अवार ई चाली । वस्ती नै काई भार । आप जैडा पाच कवि छटावा तौ ई थोडी बात । आ चाकरी थानै छाजै कोनी । अरै तो म्हा करसा भेळा ई घोटा घुमावी । बीस बरमा री ती म्हे अकली ई लिखत कर दू । नमाई थोडी घणी तौ मुक्यारथ लागै ।

उस्ताद री आख्या जळजळी व्हेगी । गळगळा सुर मे नीठ बोलीज्यौ—आज म्हारी कविता री साचेलौ मोल भरपायी । अरै म्हने की नी चाहीजै । विज्जी अर कोमल बरसा सू घोदावै । हथीकौ आवूला ।

बाबौ उस्ताद मू हाय मिळाय वाचा लिया । आपरै मळै हाय धरायी । आज तौ दोनू ई इण ससार मे कोनी । अनजी बाबौ चार-पाचेक बरमा पैली ई देवलोक व्हिपी । अरै कुण विणनै निवतौ देवै ? उस्ताद बका वी मिळतौ जणा ई वृद्धती के उस्ताद कद आवैला ? पण आऊ-आऊ करता थका ई उस्ताद री ठौड उस्ताद री सुणावणी आई । आकाम वाणी म् । सुण्या बाबौ ई म्हारै सगै ठळाक ठळाक रोयी । आवसिये कठा नीठ बोलीज्यौ—बिचाळै ई दगो देयग्यौ । आपरै वाचा री थोडी घणी ई पत नी राखी । थारै उस्ताद सू अंडी आस नी ही ।

आ जन कवि री जुग वाणी

आ जन कवि री जुग वाणी
आ बदेह न चुप रह जाणी
नाई लाख जतन कर हारै
वा समचै साथ सुणाणी

कोई मार कूट घमवाई
घन कुरव घाम ललचाई
सौ जुग रा जुलमी खपग्या
इण करी नही सुणवाई
आखडिया सौ आचडिया
इण माथै घूस जमाणी
आ जन कवि री जुग वाणी
आ बदेह न चुप रह जाणी

जद जन रै पग बेडी ही
जनता गाडर जैडी ही
राजा रौ जोर जमावण
अगरेज फौज नैडी ही
जद कठँ दवी जरवा सू
अब किण रै हाथ दवाणी
आ जन कवि री जुग वाणी
आ बदेह न चुप रह जाणी

जद गोरी हुकमत अडती
सठवा पर गोळ्या झडती
जैला मे चौघट चडिया
भोरा री घाल उघडती

पिण 'जै भारत' घुरराता
 नरामिष जुत्योडा घाणी
 आ जन कवि री जुग वाणी
 आ कदैह न चुप रह जाणी

तरवार चली इण सारै
 उण जुग जन री पी बारै
 जद इण पर जुलम अतायी
 पास्या पिघळी फटकारै
 धन घरती रा घाडेती
 घीगाई घरी अडागै
 आ जन कवि री जुग वाणी
 आ कदैह न चुप रह जाणी

आ चोट लग्या चमकै है
 निरणा पेटा दमकै है
 फाटा गाभा नै रण रा
 क्षण्डा गिणती गमकै है
 इण रा घण टावर जाणै
 विपत्ता माथै मुस्कानी
 आ जन कवि री जुग वाणी
 आ कदैह न चुप रह जाणी

आ भूना समझावैना
 ऊजड खडता पालैला
 पूठै, इण घडी अगाडी
 हाली, हालै, हालैना ।
 जुग जुग इण री भावी है
 सिलगाणी वळै वणाणी
 आ जन कवि री जुग वाणी
 आ कदैह न चुप रह जाणी

गायक इक दिन मिट जासी
 पिण अँडा गीत वणासी

जन जन रै कठा रममी
 पीढी दर पीढी गासी
 आ काया तौ कवि री है
 पिण जनता री जुग वाणी
 आ जन कवि री जुग वाणी
 आ नदह न चुप रह जाणी
 कोई लाख जतन कर हारै
 आ समचँ साच मुणागो

अरे बुझागड़ !

अरे बुझागड़ !

धारा जतर जोतस अणुवम
 बोरी पाड उधेड बैतगी, कम सीणी है
 जग लख्ख्यो पिडतार्ई री परर्य पोची, पीद तीणी है

अरे मानखा !

इण जुग जीवण री गत बेयी
 पिण कपू डिगभिग धारा पगल्पा, मन हीणी है
 डरप मती, दो हाथ मजूरी कामधेण, घरती धीणी है

अरे मूरमा !

जुग झोटक री धमक मुणी जद
 घर कपू न्हार्ट, वमर खुली कपू, रग खीगी है
 भिचक मती, जीवण सारू पग-पग लडणी मरणी जीणी है

अरे जवानी !

मर नारी री नम कपू निवगी
 साल रगत री भरमी निठगी, मुर झोणी है
 भूल मती, इमरल पैखी मागर मघणी है, विस पोणी है

अरे सुगायक !

नवै मिनख रै मादै सुर मे
जन मँणत री राग सुणा, जद परवीणी है
उल्लस मती, जन रै जीवण मे साचो धन, बपडो कीणी है

अरे बुझागड !

धारा जतर जोतस अणुग्रम
कौरी पाड उधेड वैतगो, कम सीगी है
जग लखगवी पिडताई री परवै पोची, पीदै सीगी है

११११११११

काका ! कूक्यां काण नही है !

काका ! कूक्या काग नही है
बीती उग मे प्राण नही है
जाभ्ये जुग जीवन री निबरा
ओ जीवग रामाग नही है

अगन परछ री उदबुद वाता
जुग रळग्या, सुणता समझाता
सैस जुगा मतवती सीता
डूब गई भरजाद निभाता
अणुबळ भुगत समै री सगत्या
अव इतरी अणजाण नही है

काका ! कूक्या काण नही है
बीती उण मे प्राण नही है

साथै हाथ कमाता खाता
सुध दुख सरखी भार* बटाता
कद कुरजा पर धूड करैली
भुज मँणत सू* बचती राता

दपतर मीन सीव रा डेरा
 सजा सज्या मसाण नही है
 काका ! कूक्या काण नही है
 बीती उण मे प्राण नही है

समदर तोभे झाळ कनातै
 या अक्ल जासी अणग्दातै
 अणुजुग री कमतरणी भरवण
 बाद उई के चरखी दातै
 बीजळिया नै बाद राखलै
 वे वधणा वे ठाण नही है
 काका ! कूक्या काण नही है
 बीती उण मे प्राण नही है

इण जुग नारी आप इकाई
 करडी मणत करे कमाई
 टैम मिळै पूरख सू रमने
 निरख पणख नै करे सगाई
 भर नारी री नेह समरण
 भितर पद्यू प्रमाण नही है
 काका ! कूक्या काण नही है
 बीती उण मे प्राण नही है

कमगर भुगत कमाऊ नारी
 विण री मपत विण री क्यारी
 गाडी विण री किसी सागडी
 कृत्या जणसी करण क्वारी
 मा भरवण कुती सरमिस्ता
 जीवे है पाखाण नही है
 काका ! कूक्या काण नही है
 बीती उण मे प्राण नही है

कळ ट्रेक्टर घडता हळ व्हाता
 करडा दिवस रगोली राता
 भगे भीड आयडती रमनी
 भरवण पळयो वेळ मणायो

इण जुग 'स्वाहा मिद्ध सुद्ध हे
 माथे पर सैनाण नही हे
 काका ! कूक्या काण नही हे
 बीती उण मे प्राण नही हे

आ सीता थो राम वरैला
 जो पूरौ विसवास करैला
 जिण पुळ साजन परख मागली
 मरजादा री घर विखरैला
 जुग माथे पग धरती धण रै
 तन पर नर री डाण नही हे
 काका ! कूक्या काण नही हे
 बीती उण मे प्राण नही हे

१० X ६३

मजला ढाण धकै पग मेल

मजला ढाण धकै पग मेल, चोट पडै हसतै मुख झेल
 गैद धणा विधना रा भाखर, होणी री छाती पर खेल

आ आभै तनती मोट्घारी, आ सखरी काया सुध सारी
 धणी तात सी तणती नाडा, तप्यी रगत तिरसी रण क्यारी
 ठोकर दे होणी नै कहसी, मारग रा पाखाण उखेल
 मजला ढाण धकै पग मेल, चोट पडै हसतै मुख झेल

तन साजी पुरसारथ जागै, जद उमगा बुध भगळ भागै
 मन ज्याज वधणा सू छूटा, जुग री जोवन वधसी आगै
 जोत जगैली पण जावन री, ताती रगत वणैला तेल
 मजला ढाण धकै पग मेल, चोट पडै हसतै मुख झेल

परगत पर्यै सग असवारी, मेता सायण पिलगा प्यारी
 नर सागै चदरमा चढसी, कमगर मुगत कमाऊ नारी
 करसी भरसी नै खुल रमसी, तन मन वधणा अळगा मेल
 मजला ढाण धकै पग मेल, चोट पडै हसतै मुख झेल

ऊबड छावड सडव अजाणी, सेंजोडे वघसी जिदयाणी
 तडफडती जागयी जुग - जोबन, नखता नेड बसासी ढाणी
 भू वघणा रा तार तूटसी, जीवण नवी बणासी गेल
 मजला ढाण घर्क पग मेल, चोट पडे हसतें मुख शेल

पाखण्ड री परघै घणी रे !

घग घग धूज मत, दोहाय रे घन रा घणी रे
 पग पग पूज मत, पाखण्ड री परघै घणी रे

भोपा भाड भौळप भारखड री लख सवाळी
 निबळा नायणी, जूना जुगा मे चाल चाली
 रग रग रोग वणगी, बात बूझायड तणी रे
 पग पग पूज मत, पाखण्ड री परघै घणी रे

आखर आव री आगे, जगत मे जोत जागी
 वामण साद मुल्ला मौलवी री भूख भागी
 लग लग लोभ सू, जन माल री कटगी अणी रे
 पग पग पूज मत पाखण्ड री परघै घणी रे

भोपा भूत सू भरमाग, भोळप घन कमायी
 वामण बंद भणनै, भूत नै भगवत बणायी
 नग नग सून घड, पटपच सीख्या सेवणी रे
 पग पग पूज मत, पाखण्ड री परघै घणी रे

निरणै लोक होम्यी अन्न - धो जद आव छोली
 रघड घरम रे पाखण्ड सू, तरवार तोली
 ठग ठग मीर कीन्ही, राज री रगत वणी रे
 पग पग पूज मत, पाखण्ड री परघै घणी रे

सूटण लोक जद राजा घरम, मिर लोभ चढग्यो
 वघगी फौज, जन रे जीव, घन री वोझ बघग्यो

घनबल जद जन री सुख चुगलै , तद आ भोम अगारा उगळै
 जन भावी री भुजग भैरवी , रगत पिबै माया भख भागै
 रे मोटियार । सभळ वध आगै , आगै रे माटी जीवण आगै
 ओ आयी हो जुग री साधो , जीणो च्हे सौ कमरा बाधो
 अणुगत चलै काळ री अघड , पाछ पया नै जीवण त्यागै
 रे मोटियार । ममळ वध आगै , आगै रे माटी जीवण आगै

२८ १२ ५३

आ दीवट आगै ले जाही

ओ रे भाया ।

रुक मत भाई, झुव मत भाई

ऊजड खडती आधी आई

दो क्षटका दे आ ढळ जासी, आ गळ जासी रेत चढाई
 रक्ता पैली आप मरली, जीव जठा लग आगै जाही

ओ रे बेली ।

धक मत भाई, बक मत भाई

वाट कठण, वाया कुम्हळ्याई

अडव रगीला बाळा भूरा पीळा जागै वाट बटाही
 धू सागै आगै वध जुग रै, जीवण दे जीवण रै ताही

ओ रे सुगणा ।

तक मत भाई, छक मत भाई

नवी कठै है वरग सडाई

जन जाग्या जुग री गत सत्रळी, सुळझी मुघ नव जीवण लाही
 घर मजला जीवण जोडै वध, दीवट सेलै पय बटाही

ओ रे उरजण ।

डर मत भाई, मर मत भाई

दिन दिन दीस मजल सवाई

आ घारी वाया पड जासी, पण ने जीवण चाल घटाही
 नित आगै बधती जिन्दगाणी, आ दीवट आगै ले जाही

दग दग तोप सू, बीपार री चादर तणी रे
पग पग पूज मत, पाखण्ड री परधै घणी रे

परली मीख जन - बळ, सैस जुग सिक्कियो कजावै
हुयग्यो कठण ममझची, खेत सारो बाड खावै
जुग जुग जूझता, इन्याव री कटसी कणी रे
पग पग पूज मत, पाखण्ड री परधै घणी रे

जुग जुग जूझ, धरती घन निठाला निजर कीन्हा
चुग चुग चामडी रा बेस, मुगणा नोच लीन्हा
मग मग भल मत, घन - घान री मँणत मणी रे
पग पग पूज मत, पाखण्ड री परधै घणी रे

कमगर देख औ ससार, दो दळ भाय वटग्यो
मादँ मिनख रे अग्यान री, धूधाड हटग्यो
डग डग डोल मत, तरवार आ बेसी तणी रे
पग पग पूज मत, पाखण्ड री परधै घणी रे

३ X १९४९

जीवण आगे

रे मोटियार ! सभळ वघ आगे, आगे रे माटी जीवण आगे
जाग्यो जन बळ मारग भागे, जूण आबडे, समद उलाघै
ताव चढे जद उथल पुथल री, जोवन भिडके, जीवण जागे
रे मोटियार ! सभळ वघ आगे, आगे रे माटी जीवण आगे

मिनख जूण री कथा पुराणी, खलन भरचो खायव रे पाणी
पिण जद जुग पसवाडो पलटै, धरती घग घग घूजण लागै
रे मोटियार ! सभळ वघ आगे, आगे रे माटी जीवण आगे
हुनर मजूरी निपज वघावै, निवमा लूटै घरचै खावै

उलडे अणगिनिया री आडग, अणभगिया री आळस भागे
रे मोटियार ! सभळ वघ आगे, आगे रे माटी जीवण आगे

धनबळ जद जन री सुख चुगलै , तद आ भोम अगारा उगळै
 जन भावी री भुजग भैरवी , रगत पिवै माया भख मागै
 रे मोटियार । सभळ बघ आगै , आगै रे भाटी जीवण आगै
 ओ आयो दो जुग री साधो , जीणो व्है सौ कमरा वाधो
 अणुगत चने काळ री अघड , पाछ पगा नै जीवण त्यागै
 रे मोटियार । सभळ बघ आगै , आगै रे भाटी जीवण आगै

२८ १२ ५३

आ दीवट आगै ले जाही

ओ रे भाया ।

रुक मत भाई , हुक मत भाई

ऊजड छडती आधी आई

दो इटका दे आ ढळ जासी , आ गळ जासी रेत चढाई
 रकता पैली आप मरली , जीव जठा लग आगै जाही

ओ रे बेली ।

थक मत भाई , बक मत भाई

बाट वठण , काया कुम्हळाई

अडव रगीला काळा भूरा पीळा जागै बाट बटाही
 पू सागै आगै बघ जुम रै , जीवण दे जीवण रै ताही

ओ रे सुगणा ।

तक मत भाई , छक मत भाई

नवी कठै है बरग लडाई

जन जाग्या जुग री गत सवळी , सुळओ सुघ नव जीवण लाही
 घर मजला जीवण जोडै बघ , दीवट लेलै पय बताही

ओ रे उरजण ।

डर मत भाई , मर मत भाई

दिन दिन दीसै मजल सवाई

आ थारी काया पड जासी , पण ने जीवण चाल घटाही
 नित आगै बघती जिन्दगाणी , आ दीवट आगै ले जाही

पिण आगै आगै हाली

भई धीमा मुघरा चाली
पिण आगै आगै हाली

आगै हाल्यो मिनख जिनावर
पगा ऊभ हाया खाती
आगै हाल्यो भूठ सिनारी
भिडवा पर साठी वाती
औ जुग जुग हालै मानखी
जीवण री नाव उछाळी

भई धीमा मुघरा चाली
पिण आगै आगै हाली

आगै हाल्यो वो नर राकस
मिनख मिनख नै जिण खायो
आगै हाल्यो वो सेती खड
मिनख जोतने हळ बामी
औ पग पग काटा भागती
मारम नै कियो सवाळी

भई धीमा मुघरा चाली
पिण आगै आगै हाली

आगै हाल्यो भोपी प्रोयत
कामण सीख वेद भणने
आगै हाल्यो मूर सिपाई
घाड छोड राजा बणने
औ जीवै सौ आगै वघसी
मरतोडा खाने टाली

भई धीमा मुघरा चाली
पिण आगै आगै हाली

आगै हात्वी व्याज वाणिया
 नाथ घाल राजा खडनै
 आगै हात्वी मौल - मुमायव
 राज लियो सस्तर घडनै
 सगळी घन भेळी कीन्ही
 दे अन गाभा रै ताळी
 भई धीमा मुधरा चाली
 पिण आगै आगै हाली

द्वज करसा कारीगर चेत्या[†]
 जूय बाध आगै वधसी
 अटक वरै धारै मारण मे
 वारा घड पल मे पडसी
 इण नित री हळचळ मायनै
 जीवन री सार सभाळी
 भई धीमा मुधरा चाली
 पिण आगै आगै हाली

जनम लियो सी डीगी वधसी
 बंद भोछी पड पाय नही
 वध तोड धरती सू निवळै
 बीज पताळा जाय नही
 औ शपो रूप बंद आवै
 रुक जाणी जम री जाळी
 भई धीमा मुधरा चाली
 पिण आगै आगै हाली

पाछी पग कुदरत सू अवळी
 रूप जावे सौ मरै परी
 अम जीवन नित आगै हालै
 औ कुदरत री नेम खरी
 बीती बंद पाछन फोरै
 बंद विरखा करै बसाली
 भई धीमा मुधरा चाली
 पिण आगै आगै हाली

कठण काम री जै बोली

बजर पगा सू सूळा घसता, नवी धरण रा पट खोली
 फोड करा कमतर मे बसता, बठण काम री जै बोली

नवै मिनख री निजग आगै, बो जुग रेत मडधा पग त्यागै
 नवै पय रा घोरा नै लग्न, बुध-बळ हाधा सू हिल जागै
 जन-सुध ज्ञाने भारण पडग्यी, अणलगाम जीवन झोली
 फोड करा कमतर मे बसता, बठण काम री जै बोली

भाग खुने तन री मैणत रा, मुडै मिनख भरणी री मत रा
 जन-भुज भेळप रै टण जुग मे, जीवै मौ जूझार जपत रा
 मिनखपणी जीवन है मरदा, मर जागै सू मत मोली
 बजर पगा सू सूळा घसता, नवी धरण रा पट खोली

अडब मिनख जाग्या जुग साथै, ह्यश्ल हेत हुनर हळ खाचै
 जुग तोफान जुवाडा जौतै, उण जन जीवण नै कुण याचै
 अणु रै नथ घामी उण जन नै, बद परमाद करै पोली
 फोड करा कमतर नै बसता, बठण काम री जै बोली

अबल खुल्या अधारी म्हाटे, भुज-मैणत भव बघणा काटे
 अडब हिया हुकार करै जद, भू मडळ ग बखिया पाटे
 अणुजुग मे अणु री गत हानै, उण जीवण सू तन सोली
 बजर पगा सू सूळा घसता, नवी धरण रा पट खोली

जुग पुरसारथ चढै उछाळै, जन भ्वारथ जुग री गत हालै
 हुनर गध्या हाया रै हिलकै, कळ-बळ करडा काम कमालै
 अणहूती उयळण नै उलडै, उण जन-मत रै सग होली
 फोड करा कमतर मे बसता, बठण काम री जै बोली

बंदा मँणत री जै बोल

बदा हिम्मत री जय बोल , बदा मँणत री जै बोल
 आ जमी सिरा रै मोल , साथी इण री भारी तोल
 साथी हिम्मत री जै बोल , बन्दा मँणत री जै बोल

घर मजलां परदेसी आया , लोदी चाकरी चोखी
 सूतोडा री मरदन बाढी , सरम पगात्यै न्हाकी
 भी रजवाडा री डोळ , साथी खोरी छोरा रोळ
 साथी हिम्मत री जै बोल , बदा मँणत री जै बोल

पाळी ऊपर अंक डोकरी , सौ जुय पैली मरग्यी
 पूत मोल में घरती दाबी , नवी रावळी बणग्यी
 आ जागीरा री पाल , साथी निरभै ह्यनै खाल
 साथी हिम्मत री जै बोल , बदा मँणत री जै बोल

दादीसा सायब रा चाकर , मरजी रा घपडासी
 पासवान रा भाभा घोया , बटगी भव री पासी
 अे हाकम ह्रिवडै हील , साथी सारा अणघड टोळ
 साथी हिम्मत री जै बोल , बदा मँणत री जै बोल

सेठ निमा परदेस नमावण , सग लै लोटो डोरी
 दीवी घरम नै गोडा सवडी , मडपै गतप खोरी
 अद सेठ वछभा बेडोळ , साथी पेट हुवा है डोन
 साथी हिम्मत री जै बोल , बदा मँणत री जै बोल

राजा ठावर सेठ अेलमद , निरभै मोजा मार्ण
 मुलक मुलक मे अेरुण ढाळै , नमतरिया नै ताणै
 थू मन म मत कर मोळ , साथी सारी दुनिया मोळ
 साथी हिम्मत री जै बोल , बदा मँणत री जै बोल

णत थै भैमू घन निपजावी , पिण अकल री घाटी
 अपमर सेठ सिपाई ठावर , समळा चाटै चाटी

जद थें उतरौ खम खोळ , साथी यानै दो रगदोळ
साथी हिम्मत री जै बोल , वदा मँणत री जै बोल

धूधूकारी मच्च्यी जगत मे , जूना भाखर घूजें
मोटघारी घर मच्च्यी उछाळी , बूढा नै कुण बूझें
ओ परिडै घुळ्म्यो घोळ , साथी वाचौ टिके न झोळ
साथी हिम्मत री जै बोल , वदा मँणत री जै बोल

थें गिणती मे घणा भायला , हाकेँ सू क्यू डरपी
गिणती रा तिणका है चुगली , वाढेती ले श्रढपी
थें धरो धमक नै घोळ , साथी करदी वीटा गोळ
साथी हिम्मत री जै बोल , वदा मँणत री जै बोल

सबळां सू लड मर जाणौ है

निबळा नै बळ देवण नै
सबळा सू लड मर जाणौ है
मिट जाणौ इण घरती सू
जग जीवण सुखी बणाणौ है

आज सिरा रा मोल पटै छै
मूता सावत साख घटै छ
आ काया तौ जद कद जासी
पिण औसर फेर न आणौ है
निबळा नै बळ देवण नै
सबळा सू लड मर जाणौ है

आ देहो घरती री माटी
घर री समझ करी क्यू काठी
अब लुक छिप जीव बघाणौ
घरती पर बोझ बढ़ाणौ है
निबळा नै बळ देवण नै
सबळा सू लड मर जाणौ है

सोई सू नदिया कर राती
 मूरा नर न्हावै छै वाती
 तन तिल तिल कटती जावै
 पण आर्ये बदम वढाणी है
 निवळा नै बळ देवण नै
 सबळा सू लड भर जाणी है

जाणी भरदा जाय जमानौ
 करतव पाडै हेलौ भानौ
 खुद अमर नीद मो जाणी
 पिण देस अमर कर जाणी है
 निवळा नै बळ देवण नै
 सबळां सू लड भर जाणी है

सखरी कामा भरी जवानी
 रण री वेळा फेर न आणी
 रणसेत रहषा सिर ऊचौ
 डर भाग्या जनम गमाणी है
 निवळा नै बळ देवण नै
 सबळा सू लड भर जाणी है

१९१५, मुम्बई

बंधणा नै तोड़ी

बधणा नै तोड़ी, जुग रा बूझारा दीडी दीडी
 बधणा नै तोड़ी, जुग री सपत्या दीडी दीडी

हाय सरोखा नर नै नारी, थोड भुजां बळ नै नाई भारी
 जो रीठा जन रा पग वांघि, वारी नाड मरोडी
 बधणा नै तोड़ी, जुग रा बूझारा दीडी दीडी

जन बळ जागै घडी घडी मे, वर्षी धीजळी कद गुदडी मे
घरण जागगी ह्य-बळ हुळस्यी, जूझं जग जाग्योडी
बघणा नै तोडी, जुग री सगरया दौडी दौडी

घडन घडन भव रो हिय घडकै, जन-पुरसारय रा भुज फडकै
गेंद वणा धरती सू रमळै, जीवन ज्वार चढघोडी
बघणा नै तोडी, जुग रा जूझारा दौडी दौडी

हुषमत घर री, जुग - गत साथै, बळा मोकळी घरती हाथै
समद फाडदे* त्रोट जगा री साथै चरण बघयोडी
बघणा नै तोडी, जुग री सगरया दौडी दौडी

थूं जागी

थूं जागी जन री मन सलट्यो, भुज भेळप री भान है
बरतारो पमवाडी पलट्यो, जीवन मे तोफान है

त्रोट कठ हुकार बरै, धरती गूजै है
त्रोट हाथ भडार भरै, धरती दूजै है
धोरा पर घणियाप जमाणी, ह्य धोडी री आन है
जगळ मे ममळ री दगळ, जीतण मुलक जवान है
थूं जागी जन री मन सलट्यो, भुज भेळप री भान है

आज वेकळू मोवन वरणी जिगमिय चमकै
हाथा री बळ हर्षो हेम निपजासी हमकै
हुनर हेत साथै पुरसारथ, जुग - जीवन जजमान है
जनबळ ह्यबळ साथ समझ बळ, कळवळ निगरथवान है
थूं जागी जन री मन सलट्यो, भुज भेळप री भान है

डाळ पलट धोरा रा सळ सुलटा कर सेसा
तिरसै थळ रा सूभ्योडा बेरा भर देमा

ढाळ ढाळ पर रूख लगाम्या, पाणी मू पववान है
हुनर मुगार्या ढोर घपामा, अनमाता घनवान है
थू जागी जन री मन सनट्यो, भुज भेळप री भान है

जन जाग्या मू जुग जीवण री जोर वधेला
घन निपज्या मू सुग्न जीवण रा साज सजेना
समता री ससार धर्मना, जागण री दिनमान है
थू जागी जन री मन सनट्यो, भुज भेळप री भान है
वरतारी पसवाडो पलट्यो, जीवण में तोफान है

विळिया विगल बजाई

जीवण जुग पमवाडो पलट्यो, विळिया विगल बजाई
हे जन तन मन आतुर भुज फडवै, चढग वधग धुन छाई
अणभणिया आधडवा लागे, अघ बिचला निरभै नाग
जनता जीवण ठकताई हो, भाई हो भाई
परिवरतन पुळ आई
विळिया विगल बजाई

सिर हाया री साचो मगवण, आज मजूर समझग्या
हे घरती घन निपजावण वाळा, मार कूट सू मजग्या
थोडा ठग जन घन लूटै, सूवा ती हुकमत कूटै
जन जीवण लग्यो दवाई हो, भाई हो भाई
परिवरतन पुळ आई
विळिया विगल बजाई

जग साहू अन घन निपजावै, हाडो घान न सीजे
हे राज घरम वैपार विणज रा पाटा में किचरीजे
मदमस्त मुफ्तिया माल्हे, पिण जनता चढी उछाळै
घर घणिया ली अगडाई हो, भाई हो भाई
परिवरतन पुळ आई
विळिया विगल बजाई

सैस जुगा खाधे चढ भाच्या, पिण्डत पीर पुजारी
 हे वारी पाव तळै सू खिसकी, सम्पत करी सवारी
 जुग जागण ज्वाल जगाडी, जन जीवट वध्यौ अगाडी
 धरणी धर आख उठाई हो, भाई हो भाई
 परिवरतन पुळ आई
 बिळिया विगल बजाई

जन छाती पग खूद बाज्या, ठाकर सेठ सिरोमण
 हे ईस्वरस्याम-धरम रो भाटौ, छाती चड्यौ सवा मण
 अ धरणी-धर बाजै, नै बिना कमाया बाजै
 अब चोरी चवडे आई हो, भाई हो भाई हो
 परिवरतन पुळ आई
 बिळिया विगल बजाई

जन रग रग मे घग घग घडकै, रतन चड्यौ सन्नाटै
 हे पग पग मग मे धर कडकै ठग ठाला हिय फाटै
 वळ बुघ सू करी सगाई, कमतरिया फौज बणाई
 जन छेहली लडै लडाई हो, भाई हो भाई
 परिवरतन पुळ आई
 बिळिया विगल बजाई

अकल खुली अणगिणत मिनख री, पथ अणी चितरीजै
 हे जन विराट नव जीवण दाता, जाग्योडा वद धीजै
 कण कण मे जीवण जागै, पग पल पल हालै भागै
 जुग जागण जोत जगाई हो, भाई हो भाई
 परिवरतन पुळ आई
 बिळिया विगल बजाई

सपत सेग मजुरा री है, जमी जोतवा वाळ्हा री
 हे ईस्वर राजा देम विणज, सै ठग विदिया ठाला री
 जुग-जुग जन री घन खायो, नित जन नै मूढ वतायो
 अब ठग री खुली कलाई हो, भाई हो भाई
 परिवरतन पुळ आई
 बिळिया विगल बजाई

चाकियो वार्जे

ओ वार्जे रे चाकियो वार्जे
गुरु जगरे सोव रो वार्जे
मिनस देग नी दाशे

नर नारी मधत मनाई
मैलन रो मात पडाई
जन नश मत्र अरुनाई
कळ कळ गू काम कमाई
हासा रो कळ सोव, उरगी हांड
रोट मे रमी आगिया वार्जे
ओ वार्जे रे चाकियो वार्जे
गुरु जगरे सोव रो वार्जे
मिनस देग नी दाशे

जुग जोर धरपी सोनाळे
जगत ग मेष उवाळे
घाटन जोगा नै वार्जे
सापक रो जडिया गार्जे
मय जुग ग गुरु सोव, भुवा रे सोव
भांड मे रित्रर गडपी दरवारजे
ओ वार्जे रे चाकियो वार्जे
गुरु जगरे सोव रो वार्जे
मिनस देग नी दाशे

घुरे रे नगारी

धमक धमक धम, घुरे रे नगारी
सिर सोदावर घरे पधारी

धग - बल जुग जीवण गत रोकी
 लाही शुध चग्गी परलोकी
 लूटै लाव वनावे चोग्गी
 मिळम मिळग जन जिध्यो रे अगारी
 घमव घमव घम, घुरै रे नगारी
 सिर सौदागर घरै पघारी

सय पीन्ही पग हट पयारी
 जागी कमगर हुनिया सारी
 जन विराट रण तुरग सवारी
 घमव घमक पग पडै रे करारी
 घमव घमव घम, घुरै रे नगारी
 सिर सौदागर घरै पघारी

जन जुग जीवण जोत जगासी
 डिग पड ऊट अवाडी जासी
 पग मारग पिण निबर अवासी
 घमव घमव घमकै रे तारी
 घमव घमव घम, घुरै रे नगारी
 सिर सौदागर घरै पघारी

सग सग जीवण घड्यो उछाले
 रग रग उफण्यो रगत उकाले
 पग पग अणगिणिया पग हालै
 धडक धडक धडकै रे मन सारी
 घमक घमक घम, घुरै रे नगारी
 सिर सौदागर घरै पघारी

ओसर उमर मगर मोट्यारी
 भुज फडवै हुळमै दोट्यारी
 इण जुग जूझण इणरी बारी
 घुडक घुडक रण मच्यो नजारी
 घमव घमक घम, घुरै रे नगारी
 सिर सौदागर घरै पघारी

जुग पसवाड़ी लीन्ही

इण हाथ हथोडी साभियी, उण दातळलो वर दीन्ही
जुग पसवाड़ी लीन्ही रे भई, जुग पसवाड़ी लीन्ही

मिर चढघोडा बोझल हुयग्या, ल्हास मसाणा चढ चाली
जीवतडा कुछ वान वमाता, अब रंग्या ठठर खाली
जुग वीत गयो राजा ठाकर री, बदळची रीत रफीनी
जुग पसवाड़ी लीन्ही रे भई, जुग पसवाड़ी लीन्ही

सिरदारा री साथ विगडघी, याड खेत खावा दूकी
राज रावळा पडघा पातळा, जागीरा री जड सूखी
हळकळ वाळा हुळमिया, अब कटण जुलम मू जीणी
जुग पसवाड़ी लीन्ही रे भई, जुग पसवाड़ी लीन्ही

सटघा निमव रमै* छल माथै, नीव भीन री पिण वाची
जपर हाल रही है मैफिन, नीचे बट्टे ज्वाळ भाची
भा एक दिन ज्वाळा फूटमी, जद जवरी यचे न क्षीणी
जुग पसवाड़ी लीन्ही रे भई, जुग पसवाड़ी लीन्ही

शैलकार री चाल दुरगी, करे बदगी मोटा री
निवळा नै नथ घाल नचावे, खान गेंचने छाटा री
हाकम - सा चितराम समझग्या, जिणमू दृवी पमीनी
जुग पसवाड़ी लीन्ही रे भई, जुग पसवाड़ी लीन्ही

धामण साद फकीर जगत रा, करमा माथै पेट भर
करमा माथै हाथ घरावे, घरम करम रा टोंग करे*
मजदूरा सुघ साभळवी, कद मुफ्त गमारि वीणी
जुग पसवाड़ी लीन्ही रे भई, जुग पसवाड़ी लीन्ही

* सटघा मांड करे

+ करमा माथै हाथ फिरावे, परलोका रा टोंग करे

गाव चौकरी मोग करमा, कामेता सू गाड करे
हाकम सू प्यादा तम चाटी, नाहक निवळा सू आट करे
जाग गयो धरती री घायळ, घटयो मुफत री धीणौ
जुग पसवाडो लीन्ही रे भई, जुग पसवाडो लीन्ही

जुलम जोर री जडा उखलगी, जुग जागण री पुळ आई
धन धरती जनता ले लीन्हा, धुडगी धन री धीगाई
जागयोडो जन - वळ पाईला, अवै अकासा तीणी
जुग पसवाडो लीन्ही रे भई, जुग पसवाडो लीन्ही

लाल धजा री आण फिरै

लाल धजा री आण फिरै

आ लाल धजा री आण फिरै, जद कमतरिया री दसा धिरै

दीत्या जुग मँगत करता नै धरती धन निपजाला नै
माखण माल मुफत ग जाता, छाछ मळीचो खाता नै
अवै ह्योडो दातळनी धन धरती री धणियाप करै
आ लाल धजा री आण फिरै

डिगमिग डोल रह्या रजवाडा, वडै राज री जोर गियो
ठाकर फिरै ठाकरा छाता, वडो रावळी विगड गियो
जाग गिया धरती रा धायम, हुळस धारिये हाय धरै
आ लाल धजा री आण फिरै

सेठा री सँगप सड चाली, बात विगडगी वोहरा री
चाल उकीली चवडै हुयगी, पोल खुली सब चोरा री
अणभणिया आयडवा लाग्ता, धरती धूजै सूम डरै
आ लाल धजा री आण फिरै

जूज रह्या अणगिणिया जुम म, जग रा करसा अवर मजूर
मीच धरा रातें लोई सू, रग दियो धज नै भरपूर
वध कट्या, आजाद मजुरा रै हिवडें म जोम भरै
आ लाल धजा री आण फिरै

दूजा रग विणज रा वाना, राती रग मजूरा री
हाय हयोडे दातळला मे, वसियो काळ हजूरा री
निसक चरे हळवाण्या वाळा, दुसमण दळ भय खाय मरे
आ लाल घजा री आण फिरै

हळवाळा सरवारा शेसी, कळवाळा तोपा दानै
दाव भूलग्या दळ वळ वाळा, जीव छोड नै पड भागै
घड माजनो घाडविया री, कमतरिया रा काज सरै
आ लाल घजा री आण फिरै

पग पग मेल संभाळ रे

हाल हाल जुग ढाळ कमाणी, पग पग मेल सभाळ रे
पाळ पाळ पपाळ, अडाणी, अकल धरै मत लार रे

पीढ्या रा वधणा मे घुळगी, गुपत राखिया विद्या सुळगी
उपजै उती उजाळ, वधाणी, उण मे रम कस घाल रे
आमी इलम उछाळ, जमाणी, जिण मे जीवण ढाळ रे
हाल हाल जुग ढाळ, कमाणी, पग पग मेल सभाळ रे

मायी छोड्यो भुजा उतरगी, सभळी सुध बुध चास सुधरगी
निनज वध्या निहाम, उगाणी, उणरी जडा रखाळ रे
दीर्म सो पय हाल, पिछाणी, पग डाडी मत टाळ रे
हाल हाल जुग ढाळ कमाणी, पग पग मेल सभाळ रे

गड सू गमी सेत मे लाघी, घणी तज्या घणियाप दवादी
मैणत तणी मसाल, उजाणी, उणने पैली वाळ रे
हयवळ हेत हलाल, हिजाणी, उणने अवक उखाळ रे
हाल हाल जुग ढाळ कमाणी, पग पग मेल सभाळ रे

मुडणा पिनघ भसीना मसळै, नाग पळै घरवा नै ढसलै
हिलमिळ हलै हगाल, हटाणी, हळ सू हिडव हवाल रे

अधपाची औगाळ, पचाणी, उणनै पग पग पाळ रे
हाल हाल जुग डाळ जमाणी, पग पग मेल सभाळ रे

पौ फाटा निठसी अघारो, सैचन्नण जुग भारग सारो
मिनखा गिले मजाल, समाणी, उणनै धार्ध शाल रे
जन बळ तणी जमाल, जमाणी, सीख्या सधै मुगाळ रे
हाल हाल जुग डाळ जमाणी, पग पग मेल सभाळ रे

भुजा रौ भेळी बळ चाहीजै

धें तौ भागै भाळी रे मारू लोकडा
आ तौ लाखा नै लागी रे ललकार, भुजा रौ भेळी बळ चाहीजै

ओ तौ जद कद आभी रे पावसे
औ तौ सारो ई धरण घस जाय, बळी मे मीठी जळ चाहीजै
आ तौ लाखा नै लागी रे ललकार, भुजा रौ भेळी बळ चाहीजै

अँ तौ टागा सिघाई सारी माळवे
अँ तौ जलमे जिण पैली रे मर जाय, चारै स् छिलती यळ चाहीजै
आ तौ लाखा नै लागी रे ललकार, भुजा रौ भेळी बळ चाहीजै

औ तौ भूखा रे अँवड डूबळा
अँ तौ ऊँ उण पैली रे धर जाय, धरण माधै दळ चाहीजै
आ तौ लाखा नै लागी रे ललकार, भुजा रौ भेळी बळ चाहीजै

आ तौ सारा दोसा रौ ओखद अकली
आ तौ हाया रे हाली रे हुकार, निपट नैडी बळ चाहीजै
आ तौ लाखा नै लागी रे ललकार, भुजा रौ भेळी बळ चाहीजै

भरम रै भंवर जाळ नै तोड

भरम रै भंवरजाळ नै तोड, भरम नै मारग मिळ जासी
करम मू जीवण रौ रुख माड, मजल नित नवी निकळ जासी

घरती रौ मारग करडौ, असमान उडघा कवळौ है
घरती मे मिनख बघै है, चादँ रौ पय सबळौ है
भरम पड जुग मारग मत छोड, नखत मे जीवण खिल जासी
भरम रै भंवर जाळ नै तोड, भरम रौ मारग मिळ जासी

बागा मे नही असीगँ, घर माय जगा रौ तोटौ
लटियाळ खडी है घीगँ, मोटघारी रौ मत मोटी
सरम रा गोडलिया मत फोड, घरम रौ घजिया सिल जासी
भरम रै भंवर जाळ नै तोड, भरम रौ मारग मिळ जासी

आजाद जमानौ आयौ, आजाद हुई मोरघारी
कवि धू आजादी लायौ, फूली केसर रौ क्यारी
अधूरा मन बघणा नै तोड, घडोल्है इमरत छिल जासी
भरम रै भंवर जाळ नै तोड, भरम रौ मारग मिळ जासी

झिरमिर आभी पावसै रे

झिरमिर आभी पावसै रे, मनई रा मोवन
झीणी झीणी हार्ले रे पुरवाई, पाणी मू घरती घापयी रे

जन जीवण आजादी पार्ले, सूता नै जणाय जाय
मँगल रौ महाराणी आई, गुपना साच बणाया जाय
फिर फिर वादळ गडगडै रे, मन वावा माझी
मूता रौ मुळ जासी रे सगाई, जागतडा जीवण जीतमी रे

जीवन मे जवानी छाई, पुरसारथ री पय सभाळ
जोडायत दिबलौ कर लाई, हाल माईना आवै हाल
फिर फिर लोई ऊफणै रे, सुपना रा सीरी
मगरै रे मोट्यारी चढ आई, मँणत रा मोतो पावसी रे

जुग पलट्या नीद उडाई, जवानी मोटा भाग
जागयोडी जन - सगरथा गाई, भुज मँण तरी टणकी राग
खिर खिर होरा विखरै रे, हेतण रा हाळी
रत रै रहता कर ले रे कमाई, रजवण सू हपी नीसरै रे

जाग हुई जद बमर बधाई, हाथ घणा अण घान करार
साथ सभा जद सोग-गुगाई, घण सकै धन घान अपार
विर विर जीवट जागती रे, सुख दुख रा सगी
सुख जीवन री सायत नैडी भाई, जास्योडी जन बळ जूमसी रे

इलम विना धोरा मे धन कद धीजै

इलम विना धोरा मे धन कद धीजै

नीडघा री परब पुराणी रे पडगी
दूध घट्या नै सारी ओध विगडगी
हथणी नै ऊदरी परणीजै
इलम विना धोरा मे धन कद धीजै

थळ म कद भागीरथ जलमे
नवी रै इलम उपजै जनमन मे
आलो सूखै नै सूखो भीजै
इलम विना धोरा म धन कद धीजै

छोदे छूटै नै अेवढ चर जावे
नागी घरण सारी धूढ दवावे
ऊगै उण पैली घूटी सोझै
इलम विना धोरा मे धन कद धीजै

नवी रे हुनर सारी ओछ मुघारै
 भूख तिरस री रे भार उनारै
 गोरी नै देवाळया मुणीजै
 इलम बिना घोरा मे धन बढ धीजै

नहरा भरी नळ कूप खुदावी
 थळ तिरसी उणनै जळ पावी
 सूखी धरण कुण वीजै
 इलम बिना घोरा मे धन बढ धीजै

भरघा रे चडस वेरा सू निमरै
 जळ री बाळ जगत सब विसरै
 झाडा मू डाळ ढपीजै
 इलम बिना घोरा मे धन बढ धीजै

अन चारी निपजै अणमातो
 दूध मिठ मव नै मनभातो
 जुग जुग मू बळी वेवनू भीजै
 इलम बिना घोरा मे धन बढ धीजै

धन मुघरै पुरमारुध पावै
 रोग बटै नी अंबट पावै
 दूधा ग समद भरीजै
 इलम बिना घोरा मे धन बढ धीजै

अनधन रा कीडा मर जासी

अनधन रा कीडा मर जासी फुवारा छर छर छूटै रे
 नै धान रोग नै धमकामी घरली मू धुवा उठै रे

उगै उण मारुं जीवै जड डाळ पात सुठ जावै
 गागा री लोई पीवै जन री मणत रळ जावै
 नै बघता वूटा मुग्गासी माटी री रमकम सूटै रे
 अनधन रा कीडा मर जासी फुवारा छर छर छूटै रे

जड खाय करे जवराई लीली सौ पीळी पडसी
 करसण पर डाळ लमाई जद डाळ पानडा झडसी
 हय मैणत पडसी गळ फासी गिनखा नै कीडा लूटै रे
 सै धान रोग नै धमकासी धरती सू धूवा ऊठै रे
 सब भेळी घोळ दवाया कोठ्या भरने ले चाली
 हो जोडी मरद लुगाया, ट्रेक्टर री पप थडाली
 पिचकारपा इमरत बरसामी बळ खडी वादळी फूटै रे
 अनधन रा कीडा मर जासी फुवारा छर छर छूटै रे
 की गाडो खोद जडा मे की भेळी घूड कणा मे
 रेह जावै फेर घडा मे वा छिडकी डाळ तणा मे
 करसण रा दुख नै डरपासी कीडानै बरसा कूटै रे
 सै धान रोग नै धमकासी धरती सू धूवा ऊठै रे

धोरां री धरती जाग

बडभागण भर्ये मवाग , लाग बळै पुरसारण लाग
 रे धोरा री धरती जाग

त्रण खोद गाडरा चरणी , अणझाड बवाड्या बरणी
 जद रम्यी बायरी फाग , धूड मे दब्यी मुलक री भाग
 रे धोरा री धरती जाग

सै घास बळै अघ ऊगी , जळ ठेठ पयाळा पूगी
 जद लू बरसावै आग , पवन म खख चढी अणघाव
 रे धोरा री धरती जाग

सै सेत धूड मे दवग्या , जद छाग माळवै चदग्या
 धन धीर्ण पदघी दवाग , दुहारया हदा निठगा ज्ञान
 रे धोरा री धरती जाग

हाडा री जडा जमाणी , धोरा री धूड दवाणी
 दे त्रोट हाथ सू घाग , यळी नै उयल वणा दे घाग
 रे धोरा री धरती जाग

ली नवै इलम सू सागै, सुघ हूनर हेत सू जागै
जन मँणत हदा भाग, जगावै ऋड कठ री राग
रे घोरा री घरती जाग

आगै हल भई

साय सभळ पुरसारय फळ भई
आगै हल भई आगै हल भई

मुलक पूतळी सडवा नाड, भुज भँळप सू बसै उजाड
अन घन उपजै बखिया फाड, सडक विना पड जामी साड
खोद सुरग पुळ सुधरा कर सळ, बुलडोन्नर सू वाठ उधल भई
आगै हल भई आगै हल भई

जमी खोद जड झाड उखेल, कूट बाकरी डवर ठेल
मुड माटी ज्यू बैठै मेळ, हिळमिळ हूळस पसीनी भेल
धमक मोगरा लाय भुजा बळ, इतरा मिनख इती सी यळ भई
आगै हल भई आगै हल भई

मुधरी सडक अगागी रेल, हनै विणज री रेलमपेल
दुप दाळद नै दूर धवेल, दे आळस नै अळगी भेल
जग परमारय धमवाडै पल, हय मँणत सू मुलक बढळ भई
आगै हल भई आगै हल भई

जागौ जागौ जी साईना

जागौ जागौ जी साईना धारा भायेता बुलावै
सगळा साथी दोडपा जावै रे
म्हारी रे साथणिया माजन उभोटी उबळावै

हाली हाली अे भुज सगत्या वारै बीजळिया भळ्ळावै
छोरपा कद री नाहरा खावै रे
थारो हे मनभवरो थारै तारै कद रह जावै

जन री भुज भेळप हाळी नीव लगासी
सै घर-न्वाड नवा रे वण जासी
तगडा रहजो रे मूछाळा, परका साम्ही सडक बणावै
दिन दिन बघता जावै रे
पथ मुघरता धरती दूणो रिजक वमावै
जागो जागो जी सार्ईना थारा भायेला बुलावै

गाती यहज्यो अे जन सगत्या था सू मन बळ बघतो जावै
ज्यू ज्यू सडक अगाडी धावै रे
धारी रे सगत सू जन बळ दूणो जोर सगावै
हाली हाली अे भुज सगत्या वारै बीजळिया भळ्ळावै

अन धन लिछमी हाळी गाव कमावै
सडक बिना रे सगळो सड जावै
बघता हाली रे हळ्हाथ्या साम्ही होड चढपा वै आवै
माती सारै मत रह जावै रे
पिछडै धारी परण्या साजन लाजती लुक् जावै
जागो जागो जी सार्ईना थारा भायेला बुलावै

तगडी रहज्यो रे गुण लिछम्या थारा हाळी हळ्हाथ्या धावै
भुज सू भाखर छोद बगावै रे
धारी रे निजरा सू भुज म बीजळी भर जावै
हाली हाली अे भुज सगत्या वारै बीजळिया भळ्ळावै

जद जन आप लगन सू लागै
पय वण दुख दाळद भागै
भेळप पाळी रे मोट्यारा साम्ही सोनै री जुय आवै
मन रा बघण तोड बगावै रे
धारी जन सगत्या दगळ वरती मगळ गावै
जागो जागो जी सार्ईना थारा भायला बुलावै

हसती हाली हे रूपाळचा था सू यावेली थक जावै
 सगळी हयता हाथ हिलावै रे
 धारी हिम्मत मू हाळी हरथ्या नाम कमावै
 हाली हाली अँ भुज समत्या चारै वोजळिया भळकावै

ऊपर उठ जासी

ऊपर उठ जासी जन धारी जिदगानी
 जद थ जुट जासी वघता ई वण जाणी

ऊंच नीच आपै उठ जासी , जुग मुडग्यी , जन ई मुड जासी
 पग राछै जुग साथ , हुनर ले हाथ साथ ई मुळमासी
 उळझी अकल अजाणी
 ऊपर उठ जासी जन धारी जिदगानी

परख मिनख री घोळ नही है , मिनखपण री मोन नही है
 पुरसारथ री पाण , इलम री आण , मिनख नै मिळ जासी
 वारज मुजब कमाणी
 ऊपर उठ जासी जन धारी जिदगानी

इण जुग री आ वान बडी है , सँग बघी आ सडक पडी है
 मन बघणा नै ग्योन , नवी सुर वोन , झूपटी संघ जासी
 - अर्ज पडी अधराणी
 ऊपर उठ जासी जन धारी जिदगानी

ताप मू वण वादळ उठ जावै , फेर ठरे जद हेम बणावै
 धागा तणी बडाण , वरारी वाण , हिमाळै चढ जासी
 मर ममदा री पाणी
 ऊपर उठ जासी जन धारी जिदगानी

वारज वरही मँगल मांगै , जुग री मोन नवी पथ भागै
 भोट्यारी री मान , उभर नै ग्यान , मजन मे मज जासी
 गुथरी ममदा मयाणी
 ऊपर उठ जासी जन धारी जिदगानी

नव जुग री नोवत बाजी

तन तगडौ भरी जवानी
 धू निपज बघा मनमानी
 अन री उपज बघ्या बघ जासी
 सुख री सगवड साजी
 नव जुग री नोवत बाजी
 सुख री सगवड साजी रे सयाणा
 पग धरती बुध ताजी
 नव जुग री नोवत बाजी

मिळ मन सू करी मजूरी
 पट जाय समद री दूरी
 जाग्योडौ जन जीवण मार्ग
 कसणा मिनख मिजाजी
 नवजुग री नोवत बाजी
 कसणा मिनख मिजाजी रे सयाणा
 पग धरती बुध ताजी
 नव जुग री नोवत बाजी

जुग जोडै हूस हुलासी
 आ भाय पगा री दामी
 रथ तारा सू बाध विलासा
 क्रोड मिनख कर राजी
 नव जुग री नोवत बाजी
 क्रोड मिनख कर राजी रे सयाणा
 पग धरती, बुध ताजी
 नवजुग री नोवत बाजी

कस वमर आगळी काठी
 दे गोवरघन रै लाठी
 आज करै उण सू इदकारी
 पाच वरस री बाजी

नवजुग री नोवत बाजी
 पाच वरस री बाजी रे सयाणा
 पग घरती बुध ताजी
 नव जुग री नोवत बाजी

वीर विछड़ग्या बदळ्या यार

वीर विछड़ग्या बदळ्या यार
 मजला बरडी बघती भार
 पिण सायी उगूण रत्योडी
 भास तजै मत कर्न सवार

अयक अकेली ऊजड मैल
 बाहेना रै मन मे मैल
 पग पग वाटा छुरी पूठ मे
 पिण दीवट दती रह तेल

घर मजला बघती जा सागै
 हेर नव पग-शाडी वागै
 जुग जीवन जीणी जद जागै
 जन सूता दीवटिया जागै

जद धारी बाया बन जासी
 तळिया रा छाला बन जासी
 मोटघारी दीवट ले लेसी
 जीवन री गाडी हव जासी

नुगरा निरमळ नेह न्हवाना
 गुगरा गुपरा मळ मुळ जाना
 जीवन मन जोई बघ साधी
 साय निभाता जोन जगाता

मोटा रौ मपीणौ

निरमळ वाया सुधी जमारी
हाथ तळै धरती धन सारी
निया चतुर पिरवार सपूतौ
सद परखीजै मिनखीचारी

अवळी गत

त्रिमरियौ खेत वड रौ नाव
टाकर रौ गिणीजै गाव
सादा मिनख माथै भाग
मोटा मिनख रौ सिरकार

अवळी सै जगत रौ रीत
धन रौ गरज गिटगी प्रीत
लालच सू डिग्योडी नीत
बणगी स्नह साम्ही भीत

वचाता जाय

रोजीना वचाता जाय, जन रै आडा आता जाय
धनजी रौ पिरवार सयाणी सणळा मिनख जमाता छाय
जा रौ जोर बधाता जाय

आठ मिनख रा मोळै पइसा तीन राकडा धनजी भइसा
भजा कर कर रक्सा पडनौ हर मीना म नाता जाय
घर रौ नीव जमाता जाय

पाखी पूखी मोवन मुन्ती , खनकीर नाराणी चुन्ती
नव टावर नित रा नव पद्मा जनता नै सभळाता जाय
सघरी टेव सिखाता जाय

जद इकरार मदेगी लायी , खनकीर रै इनाम आयी
घर वणशी टावरिया भणग्या साथ वचाता खाता जाय
पडचा लेवण गाता जाय

श्रोउ मिनख साची प्रण करणे , सी म पाच वचत मं धरले
नगर गाव हाणी मं जद पडचा निरुमी लाता जाय
सगळा समझसभाता जाय

परमी पडमी मिनख वचावै , जनता री जीवन वण जावै
गटन वत्र विजळीघर नेहरा भीना लोक वणाता जाय
सै दुख दळद दगाता जाय

दोनू दिम दुममण रा फेरा , वचन वधे फीग रा डेरा
सीमाई पर धनजी भटमा अन मन्तर पट्टावत जाय
दुगमण नै उरपाता जाय

जीणी व्है ती जाग रै

जीणी व्है ती जाग मयाणा जीणी व्है ती जाग
पग धरती पर रोप मती इण जुग री गन अधयाग रे
जीणी व्है ती जाग मयाणा जीणी व्है ती जाग

अणत्रिदिया म जामन भटवै जीवण मे जगाळ भरै
पय नूनै जन री गन जटवै जद जागण वे म्यात्र करै
भणगुण समझ ममै री खन देखाळग मे आय रे
जीणी व्है ती जाग मयाणा जीणी व्है ती जाग

निरुप्यां नै पग पर घामो, भग्म भेद री भाव नरी
भारत री गर तोर गभागी रिणी पय अटपार नरी

पिण ह्य री विरतत्र सू जोडो बठण वाम म लाग र
जीणो छै तो जाग गयाणा जीणो छै तो जाग

हळ जोतै उतरा ई छतर हुनर हेन री हाण भरी
निव चाल्या निवमा रा नग्रतर पुरमारथ री पेठ गरी
जन जुग म जनता धणियाणी सू जनता री भाग रे
जीणो छै तो जाग गयाणा जीणो छै तो जाग

पण घारै जूनै जीवन री मारी नीव सडो कौनी
दुरजणता री दरप दळण री भेळण भूल पडी कौनी
अकल बघै उणनै अपणानै पथ राकै सौ त्याग रे
जीणो छै तो जाग गयाणा जीणो छै तो जाग

घर खाडघा सेरघा सं सडगी वचन वाया मेल भरी
दारु मू मै अकल अडगी अर रीन विगड रगत उतरी
दोरप नै दळ न्हाक छेदडे बठण वाम री राग रे
जीणो छै तो जाग गयाणा जीणो छै तो जाग

अलोक मती ऊघ रे

मरण तप नै चानणी है डौळ रूप रग है
हलण मुर नै गघ है मनेह जाण सग है
हरण पीड हेन प्रीत पाळनै सरीर मे
सखण नैण निरमळा नै नाक वान अग है
जूण जनम साच सजन निरख सुणनै सूघ रे
अलोक मती ऊघ रे

इण जनम म फूल फळ है वसत अर तळाव है
इण जनम म सूळ सुगघ पुसप री बचाव है
इण जनम मे हरम्व निरख परख री वजार है
इण जनम मे जोत निजर चाद रा पडाव है
आतमा असार सजन जग नै जनम सार रे
असोक मती हार रे

सास लहण वायरी नै पय गहण खेत है
 पेट भरण अन धन नै हरघा भरघा खेत है
 मिनखा नै मोवळ ही मिनखपणी लोक मे
 सरण नरख साव झूठ सार सुख भोग मे
 नार नर रौ नेह सजन जन री अमर बेल रे
 अबोध मती खेल रे

जनम पैली मरण पछै फेर जनम झूठ है
 सुध बिहूगै निजर हीण मिनख साव ठूठ है
 रूप डोळ चाल ढाल जीवण बघावणी
 सत रै गळै बाढणी नै धन रै हाथ मूठ है
 जन रै सागै हाल सजन जन रै सागै जाग रे
 अलोप मती भाग रे

साथण दिया जगा दे

साथण दिया जगादे
 दीवाळी सिणगार मयाणी जुग री पय उजादे
 साथण दिया जगादे

औ नव जुग नित जुग मू न्यारी, लिछमी नै पुरसारथ प्यारी
 सुध विसरघा जीवण नै साथण जुग री गत समझादे
 साथण दिया जगादे

क्रोड हाथ कारज मे लागै, क्रोड मिनख री सुध-बुध जागै
 सीर सम्भे ह्यबळ नै साथण बळ पर नाम लगा दे
 साथण दिया जगादे

छिण बदळै पळ मे बघ जावै, हुनर मजूरी हेन निभावै
 जुग माघी मुळदावण साथण समय मुघा वरमा दे
 साथण दिया जगादे

विण हूर री निरखत सू जोडी बठण काम मे लाग रे
जीणी छै ती जाग मयाणा जीणी छै ती जाग

हळ जोत उतरा ई खेतर हुनर हेत री हाट भरी
निब चाला निबमा रा नखतर पुरगारथ री पेठ खरी
जन जुग म जनता घणियाणी घू जनता री भाग रे
जीणी छै ती जाग मयाणा जीणी छै ती जाग

पण धारं जूनं जीवन री मारी नाव सडी बोनी
दुरजगता री दरप दळण री भेळण भून पडी बोनी
अबल वधै उणनै अपणानै पय राखै मा त्याग रे
जीणी छै ती जाग मयाणा जीणी छै ती जाग

घर स्वाडघा खेरघा सै सडगी बचन बाया मैस भरी
दारू मू मै अबल अडगी अर रीत विगड रगत उतरी
दोरप मै दळ न्हाव छेदडे बठण काम री राग रे
जीणी छै ती जाग मयाणा जीणी छै ती जाग

अलोक मती ऊंध रे

मरण तप मै चानणी है डीळ रूप रग है
हलण मुर मै गध है सनेह जाण मग है
हरख पीड हेत प्रीत पाळनै सरीर मे
लखण मैण निरमळा मै नाव कान अग है
जून जनम माच सजन निरख सुणनै सूष रे
अलोक मती ऊंध रे

इण जनम मे फूल फळ है कमल अर तळाव है
इण जनम मे मूळ मुगध पुसप री बचाव है
इण जनम मे हरख निरख परख री बजार है
इण जनम मे जोत निजर चाद रा पडाव है
आतमा असार सजन जग मै जनम सार रे
अलोक मती हार रे

माम सहण वायरी नै पय गहण चेत है
 पेट भरण अन घन नै हरना भरचा सेत है
 मिनखा नै भोवळ ही मिनखपणी लोक मे
 मरग नरख साव झूठ सार मुख भोग मे
 नार नर री न्ह सजन जन री अमर वेल रे
 अवोध मती खेल रे

जनम पैली मरण पळै फेर जनम झूठ है
 मुग्र बिहगै निजर हीण मिनख साव ठूठ है
 रूप डोळ चाल ढाल जीवण थघावणी
 मत्त रै मळै वाडणी नै घन रै हाप भूठ है
 जन रै सागै हान सजन जन रै सागी जाय र
 अलोप मती भाग रे

साथण दिया जगा दे

सायण दिया जगादे
 बीवाळी सिणगार मयाणी जुग री पय उजादे
 सायण दिया जगादे

भी नव जुग नित जुग मू भ्यारी, लिष्टमी नै पुरमारय प्यारी
 गुध रिमरघा जीवण नै सायण जुग री गत समहादे
 सायण दिया जगादे

थोड हास वारज मे सागे, थोड मिनख री मुध-मुध जागे
 गीर मग्ने हपवळ नै सायण वळ पर काम मगा दे
 सायण दिया जगादे

छिण वळै पळ मे बघ जावे, हुनर मकुरी हन निभावे
 जुग मांधी मुळनावण सायण ममय मृग वरमा दे
 सायण दिया जगादे

भेळी भुजवळ घकें पधारो

धमक धमक धम घुरें रे नगारी , भेळी भुजवळ घकें पधारो
समद उलाषण जहाज वणाया , नगर मुलक रा रेल जडाया
विण गावा री जीवण न्यारी सडक विना वद जुड विनारी

काळोटपा कस करा मजूरी , काटा नगर गाव री दूरी
आण जाण घन करे बघारी , तद ओ कमतर हने वरारी
धमक धमक धम घुरें रे नगारी , भेळी भुजवळ घकें पधारो

गाव गाव भुजवळ री मळी , हने मोट्या मिटे शमली
विणज बरें सुघरें वरतारी , जन जीवण री सधे जमारी
धमक धमक धम घुरें रे नगारी , भेळी भुजवळ घकें पधारो

दाणी गाव नगर जुड जावे , मोट्यारी मंगत चढ जावे
कटे कूता दाळद सारी , इण जुन म पुरसारथ प्यारी
धमक धमक धम घुरें रे नगारी भेळी भुजवळ घकें पधारो

हाथ खडे ज्यू हाल

भायला हाथ खडे ज्यू हाल
अकल मन कमतर तणा कमाल

तट घट वधता लगती बुझती जळ जीणा री ज्वाळ
थळ खोदधा आगे ढब पडगी थण धोणा री थाल
भायला हाथ खडे ज्यू हाल

हाथ खुल्या तद पग सू हाल्यो परिवरतन री ताल
राळ लिया पमुवड सू वधगी मिनख जूण री डाळ
भायला हाथ खडे ज्यू हाल

जूण वणी विखरी वध चढगी राछ वणण री नाळ
ज्यू ज्यू हाय सध्या त्यू वघगी माथै तणी मजाल
भायला हाय खडै ज्यू हाल

भाटै सू जद मिनख जिनावर वन मे हत्यौ सिपाळ
उण पुळ मिनख वण्यो नै भूशी तारा री पडताल
भायला हाय खडै ज्यू हाल

हाय घडघो परथम हळ पेडी अतज उडणी वाळ
चाद उडै के कवन छोदै हाय विना हडताल
भायला हाय खडै ज्यू हाल

धरती माथै जीवण पनप्यौ पलट पलट कवा
हाथ हुनर सू जीव समभ्रम्यौ जय पलटण री चाल
भायला हाय खडै ज्यू हाल

मुलक थारो गाठ बंध्यौ धन मांगै

जागतडो मन मांगै साथीडा थारो जोर भरघी तन मांगै
सोव मजूरी करण सभ्यौ जन जागण जोवन मांगै
मुलक थारो गाठ बंध्यौ धन मांगै

दिन उगी मीणत रन आई, जळ थळ आभे घणी वमाई
यधी उपज घर बैठा लाई, तन मीणत धन री भरपाई
त्यार घडो पुरमारथ गाडी, धन री अजण मांगै
मुलक थारो गाठ बंध्यौ धन मांगै

गडघो मान विणरै गुण आवै, माय सडै वे चोर चुरावै
फिरती धन नित रिजव वधावै, मुलक गुधारै व्याज वमावै
नव जीवण री नीज नगावण, करण जिगा जन मांगै
मुलक थारो गाठ बंध्यौ धन मांगै

बाघ बण करसण बघ जावैं , जळ विजळी बळ रा हळ बावैं
रेल सडक जळ पय बणावैं , जन री घन जन वारज धावैं
नित तिरसी सूखी बळ पावण , जन घन साघन मार्ग
मुलब धारी गाठ बघ्यौ घन मार्ग

लग लग लिछमी लोब लगावैं , रग रम रमत उछाळा खावैं
नग नग करता नाह हूय जावैं , पग पग वारज हाय करावैं
बाम बरण जुग जीवण ऊभौ , बमतर बचन मार्ग
मुलब धारी गाठ बघ्यौ घन मार्ग

जन जन रै मन हेत चाहीजै

जन जन रै मन हेत चाहीजै
जुग साधै मकट री वेळा सगळा सुभट सचेन चाहीजै

जिण जनता म फूट फजीता, खुली किवाडघा सोग नचीता
तक मिळता उण घर मे बडसी, लूक मियाळघा गडक घीता
जन बळ भेळप बजर बटै , पण तन बळ तेज समेत चाहीजै
जन जन रै मन हेत चाहीजै

धरम हूग रा सुळ्या खलीता , जात पान रा जिग्या पलीता
जुग जीवण मे लाय लगावण , पनप रह्या जन लोई पीता
फूट समद री भवरा तिरबा , जन मन भेळप सेत चाहीजै
जन जन रै मन हेत चाहीजै

लिख्या लेख सू लोक मुगत है , पण जीवण अजाळ जुगत है
नवा राव नै नवा राबळा , गुण जाणै जन री हुकमत है
राज करै वारी रसना मे , करी बात री घैत चाहीजै
जन जन रै मन हेत चाहीजै

अक चरै चौरामी पीसै , उण घर समता जिण विघ दीसै
जन रा खायक करै खघारा , जन रा भोडू मुडदा घीमै
घाडविया रै घूड माजनें न्हाकण मूठी रेत चाहीजै
जन जन रै मन हेत चाहीजै

नेता हाकम नै इदकारी, ह्ळधर वळधर जनता सारी
 अकमना पुरमारय कर नै, मुनक करै बेसर री ब्यारी
 भुज मैणत रा सखरा सीरी, खरौ बमायी खेत चाहीजै
 जन जन रै मन हेत चाहीजै

घर खेचण दुसमण सीवाडै, दो चीता दोनू दिस दाडै
 अकमनो जाग्या जन जोवन, अक भिडै इक्कीस पछाडै
 बजरवळी भारत रै रय रा, सगळा तुरग क्रुमत चाहीजै
 जन जन रै मन हेत चाहीजै

रजयानी कसमीर बगाली, पजाबी उडिया मळियाली
 कर्णाटक गुजरात मराठा, केरल उतराखड रा हाळी
 चा मे भुज मैणत भेळप री, नव जीवण री नैत चाहीजै
 जन जन रै मन हेत चाहीजै

धूड उडावी

जुग जुग रा जाळा शाडण नै
 खरस्यी माभौ धूड उडावी
 वणगिणिया हाया रै वळ सू
 सभता री ससार बसावी

आ दुनिया जड सू सडगी है
 इण पर मैणत घाटै जासी
 दिग्ये महल थाभा देवाळा
 खुद मरमी जग नै मरवासी
 जुग जीवण मे वाठ बध्या है
 जन मैणत सू जडा खुदावी
 जुग जुग रा जाळा शाडण नै
 खरस्यी माभौ धूड उडावी

बरग भेद री दुनिया उनटी
 क्रुण विणजै जनता री मैणत
 घोदै सो भाडैन गिणीजै
 राछ रखै उणरी धन सपत

धारै दो हाया बेसी पिडता रै लिछमी बरसै
अव वा हाया सू भर पेटा री पोल
पूरण बाळा पग धरिया पैली तोल

सादा मिनवा मू मारी धरती री सपत निपजै
कोरी अववल सू भाडी निक्का घमरोळ
छीजण बाळा पग धरिया पैली तोल

जिण दिन विद्या री धारै जीवन मे जागै जोत
उण दिन मसार धारो भूठया मत खोन
जीवन बाळा पग धरिया पैली तोल
अववल मू आख्या खोल
हानण बाळा पग धरिया पैली तोल

भई सोच समझ नै चाली

औ जनम जाय जुग रा बमतारिया आख खोल नै चाली
भई सोच समझ नै चाली

धें तन तोडौ करी बमाई भूखा मरी फिरी नाया
राजा ठाकर मेठ पुजारी तगडा रैवे करै ताया
अ धन भूखा री घाप्या गटकै औ जवरो घोटाळौ
भई सोच समझ नै चाली

सादा नै पखवाडी बीत्यो करवा नै टावर तरसै
लाज दाक्का गाभा कोनी नैण लुगाया रा बरसै
जूता पाट अमूठा निसरघा तन पर पडग्यो पाळौ
भई सोच समझ नै चाली

मगर पचीमा करी कूवडी घर बाळी नै घर घघी
टावरिया रा दात निसरग्या पाणत री पडग्यो फदी
धें ई मूख ठूठ ज्यू हुयम्या मुखडौ पडग्यो काळी
भई सोच समझ नै चाली

भर ताबडिये री विरखा मे घान पनाय करी डिगला
वा पर आय गीघ ज्यू तूटै पैली पेट भरै सगळा
अ मोटा मिनघ ठगा री टोळी घर री गाठ सभाळी
भई सोच समझ नै चाली

मापी लै बोहराजी आसी दूणी दूण सवायी वँ भरसी
हासल लाग सवाई लेता कामेती रगडा करसी
हवलदार बणवारधा भाबो ऊपर करै कसाली
भई सोच समझ नै चाली

खाती नै परजापत भाबी दूजा कमतरिया साथी
सबनै भूखा टरकामी बोहराजी भूखा हाथी
दो दिन रा दाणा रह जामी फेर दाखली पाली
भई सोच समझ नै चाली

धामण साद फकीर जगत ग कमतरिया पर पेट भरै
करमा भाथै हाथ फिरावै धरम करम रा डोंग करै
मन भाडाणी भाथै चढ्या करमी हब सवाळी
भई साच समझ नै चाली

धरम धाडवी मैणत माठा डिगला रै दोळा फिरसी
पैली पूळा लीली सेभ्या, आज पोटळा वँ भरसी
आमीमा लाखा री देमी था पर घोप दिवाळी
भई सोच समझ नै चाली

लिया टीपणा फिरै रोवता सावा रा मूरत लावै
घर म वाळ राड क्यू हुयगी इणरी भेद नही आवै
ज्यारै घर म घोर अधारी वँ कद करै उजाळी
भई सोच समझ नै चाली

सारी माल भजूरा री है जमी जोतवा वाळा री
राज ब्याज नै धरम करम सै ठग विवा ठाला री
आळम किया जमारी विगडे जागौ करी उछाळी
भई सोच समझ नै चाली

जनता जुग समझण नै लागी

मन री अधारो हट जासी जनता जुग समझण नै लागी
तन रा पग बघणा बट जासी जनता हेत हिलण नै लागी

जन आठ्ठा खुलता ई उठगी ऊच नीच बळगाई रे
आजादी आता ई हुयगी भिचकण सू भरपाई रे
जनता भय भागण नै लागी
नित री निबळ्हाई निठ जासी जनता आप बघण नै लागी

जळ बिजळी बळ बळ लेडा में अन री उपज बघाई रे
रेल सडक मोटर सू सुधरी करमण तणी कमाई रे
जनता करज भरण नै लागी
मिर री देवाळी दट जासी जनता कम खरचण नै लागी

घर खाडा री मेल विसरग्यो मेरघा मे सुधराई रे
गाव गाव इसकूला खुलगी सगळा करै पढाई रे
जनता सुध साभण नै लागी
मारण संवळी सट वण जासी जनता जुग साधण नै लागी

जन सगत्या अपणो बळ जाणै बेड्या तोड बगाई रे
नार जगी जन भारो बटग्यो जोड्या जुगत सवाई रे
जनता साथ रमण नै लागी
गाडी अब हळकी पड जासी जनता तेज हलण नै लागी

राज करै ज्यानै जन भेल्या सै मिळ जुगत बणाई रे
जन री धन जन री पुरसारथ जन री सैम भसाई रे
जनता जलम सुधारण लागी
भारत जग जोडै निभ जासी जनता छुद ऊठण नै लागी

मुलक रा टावर अयां उदास

पूरव मे सुरख उजाम
जोवन री रग मे रास
घरती री उमगा उमडी
मैणत में उपजी आस
रगत री कंठ मयौ गरमास
मुलक रा टावर अया उदास

जुग रै जोवन री जोर
पग रै क्यू बघनी डोर
जुग चाद घई चढ उडलै
इण घर अघारौ घोर
अदीठ भव बघणा री चास
मुलक रा टावर अया उदास

मिनखा री सिरै कतार
बघता पग तुरग सवार
आनै जोषे नी हालै आनै
मान पाछै सू प्यार
गळिया बळ री बिसवास
बिरया साव अलूणी आस
मुलक रा टावर अया उदास

सुध बुध री सूरज ऊगौ

चीथाज्या वै चढण लागग्या सोस चढधा घरती हालै
पिठडीज्या वै पढण लागग्या हुनर सघ्या चीला घालै
सैस जुगा मुख भोच भुगततौ बोन पड्यौ हरिजन गूगौ
अघारौ निठम्यौ जन मन सू सुध बुध री सूरज ऊगौ

सिरवेरै री चढया चातरी मेळ्या सू पाणी भरता
 मख मुष्यो जद भय्या चौधरी मिदरा रा करता घरना
 इतरा दिन पग रज रह्यो इण जुग उडने आमै पूगो
 अधारी निठग्यो जन मन सू सुघ बुघ री सूरज ऊगो

हुनर हेत पुरमारथ पनप्या मिनखपणै री मान करै
 थोड हाथ सू करै मजूरी वळ रै थळ सू वाज सरै
 जुगा जुगा सू सूगो हरिजन आज भोतिया सू मूधो
 अधारी निठग्यो जन मन सू सुघ बुघ री सूरज ऊगो

घटग्यो जीवण तणो करार

जनता जात पात मे वटगी घटग्यो जीवण तणो करार
 समता छूत छात सू वटगी मिटग्यो मिनखपणै री प्यार

करडो काम करै सो कमती सोल्याळा मुख साज
 इण आडी नै शरी पाधरी अज सारा री राज
 मैणत सो पावडिया चडगी उणने कुण सकै उतार
 जनता जात पात मे वटगी घटग्यो जीवण तणो करार

मळ सू मुगत करै घर सेरी, काट्टे सव री छूत
 अणमोली उपकार विरमने उलटा गिणे अछूत
 घानै सुगराई समशासी कोनी नुगराई मे सार
 जनता जात पात मे वटगी घटग्यो जीवण तणो करार

बराबरी उतरौ ई अळगी जितरौ मन मे भेद
 जो जितरौ ई भेद करैला उतरौ ई वघसी खेद
 ज्यारा पग सावळ सू वघग्या उडले वै वद पाख पसार
 जनता जात पात मे वटगी घटग्यो जीवण तणो करार

सब मिनखा गी लोई रातो मैग बराबर अग
 साथ जुत्या जीवण री गाडी भेद किया वदरग

अन ही अन के लगे पुनी जगती भद्रम ॥ अदर
अनन अनापुन अदानी अनादी अदीना अनी अना

निरनदी गरी निरना गू दीनन गरी अन
बा मिरना हो अना अना निन नीनी अदिनन
निरनी बागी ग दिन बीना अना अना अना अना
अना अना अना अ अनी अनादी अदीना अनी अना

मरजाद बदल देगी

अनु मानी भर चुनई मे
अमना गू मार अरी है
अन बापन मिरन दिनादिन
अन अना अना अरी है
अनाद अना देगी अनाद अना देगी

मी धीन मना निरना नी
अन गू अन मानी मया
अनामन नी अनीपोरी
मादी अना है अना
अन मीन अना देगी अन मीन अना देगी

दी अना अना उनी
हापी गू मिरन अनावर
अन अना अना मानी
अननगियो मिरन अना पर
अनाद अना देगी अन मीन अना देगी

अनु अना नीनी नीनी
अन अना अना अना
अन मना अना अना
अन नी अना अना अना
अन अना अना देगी अन अना अना देगी

उण भव री कुण वात पिछाणै

जो करणी म्है इण भव करलै
उण भव री कुण वात पिछाणै
अनुभव गुण मू जीवण भरलै
जग जीवै सौ जुग नै जाणै
उण भव री कुण वात पिछाणै

आख भीच मत दोड बटाऊ
पय मजाप्यौ बँठी हाऊ
निरख परख जुग माय उतरलै
जद पहुचेलौ ठीक ठिकाणै
उण भव री कुण वात पिछाणै

सखरी सीख दिवी दावाजी
जिण जुग निसरी उण जुग ताजी
इण जुग हालै सौ हिय धरलै
मत ना मनै अकल अडाणै
उण भव री कुण वात पिछाणै

सुगणी भाग बडेरा भारी
मत रोषी जीवण री सारी
जुग परगत साथे पग धरलै
दिव दिव जीवण पथ बघाणै
उण भव री कुण वात पिछाणै

सदा - वत परिवरतन साची
भाग नही जीवण नै दाची
जीवण गुण भवमागर तिरलै
जामरुव जुग चढ्यौ उपाणै
उण भव री कुण वात पिछाणै

जुग जीवण कण कण मे हाने
 जो जीवै सो चढे उछाळे
 मंग जुगा री गुध-बुध चरणे
 जीवै गो बढ भरै विछारणै
 उण भव री कुण बान पिछारणै

सोच समझ रे मिनख सवाणा
 जुग-जीवण परगत रा बाणा
 जुग-जीवण रम रोम विचरणे
 जुग जागै सो जीवण मागै
 उण भव री कुण बान पिछारणै

परगत जीवण नै परणाम

मजल समै, गत री मग्राम
 परगत जीवण नै परणाम

औ धिरमाण्ड अमीव समदर
 आ घरती माटी री गोळी
 उण पर कैद, हवा पर निरभर
 गत सजोग मिनख री खोळी
 खट री खामण, बट्टी कलाम
 परगत जीवण नै परणाम

जग री ग्यान अगाडी लेख्या
 जीवण री सकुञ्जी सोबा मे
 मघण कर जीवण री देख्या
 अनुभव रम जग रा जीवा मे
 जन मन चमनै वारी नाम
 परगत जीवण नै परणाम

जुग-जुग मोटा मिनख जलमिया
 जुग जीवण नै पय वतावण
 पिण पग-पग पडपची पनप्या
 पय पक्या मगळा फळ खावण
 जीवण सबळ वण्या लगाम
 परगत जीवण नै परणाम

इण जुग घीती सौ सब जाणै
 भारत ऊगौ जिगमिग तारी
 उण सोघ्यौ सत मारण जूनी
 धौ हाकम री दड सहारौ
 धवळी टोपी धन-बळ घाम
 परगत जीवण नै परणाम

याद बरा मोटा मिनखा नै
 सतमत पाणी समझ सयाना
 त्यामा भरम-भाव तिणखा नै
 सदाबत सतमत रा बाना
 बर्धै ग्यान री आगै काम
 परगत जीवण नै परणाम

थोडी आपरी सुध भूल

थोडी आपरी सुध भूल, जग नै निरख, सुख म झूल

धारी दरद कोनी छ्यात, जीवण जूण सू उपरात
 सुख दुख मान नै अपमान, देवै गत जुगत नै भात
 पग-पग सुगध नै दुरगध, रुडा थोर माथै फून
 थोडी आपरी सुध भूल, जग नै निरख सुख मे झूल

धरती धान धन री खाग, तपती जळ चढावै पाण
 फूटा बीज ऊगै रूख, खोदी धूळ देवै ढाण

भंगन मिनग्य री मरजाद, भँळप भाग दे मँ मूळ
थोडी आपरी मुघ भूल, जग नै निरग्य मुघ मे झूल

द्विजिमिळहेन री दे हान, टिपवण दे छिस्योडी आंन
जिण मे रग, धुन नै रान, उणरा विमरजा नग दान
आणद पोड री परमाद, वाटा पुमण ग रम मूळ
थोडी आपरी मुघ भूल, जग नै निरग्य मुघ मे झूल

करमां री लकीरां नै

वरमा री लकीरा नै कायर सीस निवामी
पिण मुळस्या भवळा नै सुभ मारण मिळ जासी

रीत-भात री डर करघा सू जनम अकारय जावँ छै
खूटँ वधिया डोरा रँ ज्यू निवमा चक्कर खावँ छै
भूवँ पडिया हीरा नै कुण मूरय परखासी
वरमा री लकीरा नै कायर सीस निवासी

बाभीमा री भोळावण सू पूछ पकडली पाई री
मारण काटण आस राखणी पूटी टूटै गाई री
हाथ त्रिनेरघा डीरा नै परका कुण सिरवासी
वरमा री लकीरा नै कायर सीस निवामी

पिडनजी रा पोयी-गाना ठग विद्या रा ठाणा है
साधू पडा जग गाई मे जुतिया भाटा ढाणा है
अँ ओझा अक्कल री सीरा नै खाई मे खडकासी
करमा री लकीरा नै कायर सीस निवासी

भैल-माळिया मोटर वाळा विना काम रा ठाटा है
कमतारिया री छाती ऊपर अँ चुणियोडा भाटा है
पोखी मन या खीरा नै झूपा लाय लगासी
वरमा री लकीरा नै कायर सीस निवासी

उण जूनै मारम क्यू जाणी जो ले डूवै खाडै भ
कूदया तिरस बुझैला कीकर कादै भरघँ नाडै भे
पोहरो सूप्यो अमीरा नै मूतीडा नै खाती
करमा रो लकीरा नै कायर सीस निवामी

लारै जोता मारम चानै घाग दात रगीजैला
मूवा बाप रँ करै छतरिया वारा टावर भोजैला
भाग्या डोल मजीरा नै गीतडला बद आसी
करमा रो लकीरा नै कायर सीस निवामी

मोच समझनै मारम सेणी फेर घालणी हिम्मत कर
धन माया अर कुटब कवीलौ रीत-भात दुनिया रो डर
तोडी सय जजीरा नै कटै गळै रो फासी
करमा रो लकीरा नै कायर सीस निवामी

मिवाणा रो किलौ १९४०

भूल भरम रो डर भागण नै

भूल भरम रो डर भागण नै, मिनख धडघी भगवान
जुगा-जुगा सू भगनी राखी, दे माखण पकवान
धन खोदै घै निरणा रहग्या, मैला भाणै मान
हुकमत नै धन धूत दलाली, सै चरगी वरदान
अधरै स् डरपण साम्यी, मिनख तणो अग्यान
भून जप्या माडाणी घणग्या, पडपची परधान
जाण बधी ज्यू अण जाणी रो सीव चढी असमान
बेल बधी जद भूत प्रेत रो, जनम लियो भगवान

समझ जगत मे सार

आ समझ जगत मे सार, बगऊ वीरा पण धर सोच विचार
आ समझ जगत मे सार

समझ बिना सतजुग समै, रे बलि राजा गयी रे पताळ
 अवतारी वावन बण्यो रे वीरा, कर राजा मू जाळ
 बलि असुर जमारी पायो, वावन किरतार बणायो
 जिण वपट कियो ईस्वर बण्यो रे वीरा बलि हूवो मज्जधार
 आ समझ जगत मे सार

प्रेता जुग रै मायनै रे वीरा, राम तणो ससार
 छळ बळ सू वाली हत्यो रे वीरा लका की-ही छार
 जिण घर रौ भेद गमायो, जग उणनै भगत बणायो
 औ राधण नै राकस कह्यो रे वीरा, राम हुवो अवतार
 आ समझ जगत मे सार

द्वार मे महाभारत मच्यो रे वीरा, हाथ हाथ नै खाय
 भीखम द्रोणाचार नै रे वीरा, छळ सू दिया रे खपाय
 जिण छळ सू करण मरायो, उण परमेसर पद पायो
 आ कूड कपट सू किसन री रे वीरा, घर घर जै जैकार
 आ समझ जगत मे सार

कळजुग हृदा मातमा रे वीरा, माडी घरम केरी हाट
 जग झूठी सत आपरी रे वीरा, ठग विद्या री ठाट
 कोई भग भभूत लगावै, कोई मठाधीस बण जावै
 औ सरग नरक समझायनै रे वीरा, निसक करै वीपार
 आ समझ जगत मे सार

आज किरत-जुग आवियो रे वीरा, घर घर अकल पडाव
 जग ठगनै परताणियो रे वीरा, साध गमायो साव
 अब समळा मारग जाणै, अणभणिया पोत पिछाणै
 औ अघारी अळगो हुवो रे वीरा, सैचन्नण ससार
 आ समझ जगत मे सार

८ दिसबर, १९४१

म्हे आया अकल बतावा नै

म्हे आया अबल बतावा नै

जगता रौ राज जमावा नै

राजा देख समझली सगळी
 गीत-भात रजवाडा री
 सैग ढोल मे पोल भरी है
 धूम मची है घाडा री
 धाडेत्या नै घमकावा नै
 म्है आया अकल बतावा नै

बडा ठिवाणा जोर जतावै
 करै होड रजवाडा री
 माडाणो महाराजा यणग्या
 चाल-डाल सै भाडा री
 बडपण री वैम मिटावा नै
 म्है आया अकल बतावा नै

मोटा अपसर सिवी मोटरा
 अघबिचला घोडा राखै
 छोटा रै आटै री घाटी
 रिसवत खाय धान चाखै
 भवसागर भेद मिटावा नै
 म्है आया अकल बतावा नै

कामेती कगवारघा भावी
 राखै टाट नवावा रा
 चवडे चाली चाल मुसही
 पडदै किरतब काबा रा
 पडदा नै परा हटावा नै
 म्है आया अकल बतावा नै

सूम सेठिया वण्या सयाणा
 सोई चूस गजुरा री
 अक अक रा करे इकावन
 सार सूतलै सुरा री
 बोहराजी नै भिडकावा नै
 म्है आया अकल बतावा नै

जोसी पडा गरु पुजारी
 पीर पादरी साध जती
 नितनेमां रा नखरा रायें
 फूट झूठ सू फिरी मती
 अणभणिया अवल उपावा नै
 म्हे आया अवल बतावा नै

खेडा सै छडवा वाळा रा
 मरत सैग मजुरा री
 राज हबोडी दातळनी री
 घोती घात हजुरा री
 मूर्तीडा सिंध जगावा नै
 म्हे आया अवल बतावा नै

कमतरियां री राज जमाणी पडसी

धरती डिगणी जूनै जुग री, खेडो नरी बसाणी पडसी
 नवी बसाणी पडसी भाया, जोर लगानी पडमी

करै कमतरिया कसनै वाम, फूट ले जावै दूजा दाम
 विना मजुरी जीवै वारी, खेत खपाणी पडमी

भूख सू करमी भूस्यो मान, लोंग लेम्पा धरती री घान
 हाथा रै बळ री करमै नै ग्यान कराणी पडमी

कमाऊ मिनख डोर सू हेट, मौज सू ठाला भरलै पेट
 या ठाला री डोक पीजनै, जोर हगणी पडसी

धरम अर रीत भात रा राज भुधारे ठाला रा सै काज
 ताठा सू लाठार्डे करवा, आने आणी पडसी

मजुरी करे उणी री माल, जमी उण री जिण री खडवाळ
 या वाता री कमतरिया नै भान कराणी पडमी

मिनख मू आसण उतरी वाम, जरूरत मुजब मिल्लै आराम
 झणरी खातर कमतरिया री राज जमाणी पडमी

साथियां जागण रौ दिन आयी

जागण रौ दिन आयी साथिया, जागण रौ दिन आयी
औ दळनी दिन आयी, जुम जगत पनटियो पायो

दिन बीत गया जद वै मतवाळा, बाटा सिर लटका देता
धाडविया सू धोक् भराता, वैहता घन पटका लेता
जद कमतरिया रोता रह जाता, वै करता मन चायी
वै सगळी जगत नचायी, वेलिया जागण रौ दिन आयी

वै कमघज वादा रोटी घा, मुरघर नै भाषा देता
पटका मे लडता, लाडका सू जुग-जुग अळगा रेहता
वै घन घरा घरम-पथ साचा, जुग-जुग परज वजायी
वै मिर दे नाक वचायी, साथिया जागण रौ दिन आयी

भव सरवारा भोटी हुवगी, घोडा ठाकर वेच दिया
मोटर सू कबळी तन पडग्यौ, दारु जतर खेंच लिया
रणवका राडा चिन लागा, गुरया काम जमायी
मरदारा राज गमायो, वेलिया जागण रौ दिन आयी

वै धारण चाटै नी हिंनता, कडवी वात मुणा देता
राज तेज रौ डर नही लाता, साथी कवित्त वणा देता
भव बारहठजी मरजादा भूल्या, कविता कुजस कमायी
वै जाचक नाव दिरायी, साथिया जागण रौ दिन आयी

जद रा सेठ मिनख हा अनरत, हाळया सू हिळमिळ रहता
घाता घाप पूठ नी भरता, सै सुख-दुख भेळा सहता
जद हरघौ-भरघौ सगळी जग रेहती, वित्त घन-घान सवायी
तद लोक परम सुख पायो, वेलिया जागण रौ दिन आयी

सेठा मे कुछ जतु जनमिया, हाथ-हाथ नै धा जावै
मोटा मगर कुटुब नै खावै, छोटोटा रळता जावै
भूखा मर हाळी कमतरिया, सगळी भार उठायी
सेठा पेट वघायी, साथिया जागण रौ दिन आयी

वै जूना हावम चपडामी, करता राज दिलासा दे
अव वै वणम्या बलम बसाई, घन पधरावै धासा दे
अँ साम-दाम दड भेद रौ, जवरी जाळ फँलायी
अँ जाहर जुलम जमायी, वेलिया जागण रौ दिन आयी

समझ विना सब सोव मुलक रा, भूत प्रेत सू डर जाता
बामण भोपा उधम मचाता, मास भुफ्त रौ वै खाता
भोळी सोव भरम सू डरती, ठाला घन पधरायी
वै सगळी मुलक रळायी, साधिया जागण रौ दिन आयी

बामण राज सेठ करमा नै, जुगानजुग मू चीथ रह्या
पण अव चेत गया कमतरिया, वै वरतारा बीत गया
हडबडाय हळवाणी बाळा, रण रौ सख बजायी
अँ जवरी जग मचायी, वेलिया जागण रौ दिन आयी

बरावरी रौ आज जमानौ, अव कुण छोटी नै कुण मोटी
दो हाथा रौ खाय मजूरी, बी निक्का सू नित मोटी
अँ गिणती मे गहरा कमतरिया, वै हथियार उठायी
हिम्मत सू बढम बढायी, साधिया जागण रौ दिन आयी

१६१६, जोधपुर

औसर बीत्यौ जाय

आळस छोडी कमरा बाघी
साथी, औसर बीत्यौ जाय
साथी, औसर बीत्यौ जाय
भायला बैरी ऊभौ आय

उबडम्या रूस रुमानिया देम
चीण रौ विगड रह्यौ है भेस
आ पूच्यौ अपणै फळमै
साथी, निवम्या ज्यानें खाय
आळम छोडी कमरा बाघी
साथी, औसर बीत्यौ जाय

जापानी बोलै मीठा बोल
 कूट नै आजादी री दोन
 देय दिलायी कठ काटनी
 साथी, भोळा नै भरमाय
 साथी, औसर बीतयो जाय
 भायला बैरी ऊभो आय

मच्यो है बरमा में घमसाण
 निमङ्गयो यगलै री धान
 धनवाळा सब धान दबायो
 भायला, निरधन भूजा धाय
 आळस छोडो कमरा बाधो
 साथी, औसर बीतयो जाय

विगडायो देनगिया री डोळ
 बिबै धीबडिया दमडी मोल
 सैंग जगत नै राख बनासी
 साथी, लगी पेट मे लाय
 साथी, औसर बीतयो जाय
 भायला, बैरी ऊभो जाय

सरग है सबळा नै ससार
 नरक में निवळा तडफणहार^१
 चाकर बण बैरीसू निवणो
 भायला, देसी मान मिटाय^१
 आळस छोडो कमरा बाधो
 साथी, औसर बीतयो जाय

रुस मे साल फौज री चाल
 बणी है सैंग जगत री ढाल
 ये ई ऊठ पणा पर ऊभो
 साथी, जूसो जोर लगाय
 साथी, औसर बीतयो जाय
 भायला, बैरी ऊभो आय

भेद सब जात-पांत रा भूल
 कळै नै काटी जड सू मूळ
 जापान्या री जडा उखेनी^१
 साथी, घरती दो धूजाय
 भायला, आंमर वीत्यां जाय
 साथी, वैरी ऊभो आय

मिर्बाण किली, १९४०

साथी मार्गें सौ मिट जावें

साथी मार्गें सौ मिट जावें
 लडभिड ले लें मी जी जावें

घन घरती घणियाप किणी री, कुण खोदें कुण खावें
 अक फिरें अधराणी पगरखी, ती नव नामा ई रह जावें
 साथी मार्गें सौ मिट जावें

माटी नै भाटा काटा नै वाटा मू, कचन लोग कमार्व
 जुग रा बूझागड हीरा ई हामें, नै मिरतू रै भोग लगावें
 साथी मार्गें सौ मिट जावें

रूपै री साकळ मू ग्हावत बधिया, माटी रा देव बनावें
 कावें भूत बघ्ये गज रै जड, वात समझ म आवें
 साथी मार्गें सौ मर जावें

अडवा री भोळप, त्रीडा री लानच हजारा री हाट जमावें
 अडवा री अक्बल साम्रा नै उपजै ती सारा नै पय बत्तावें
 साथी मार्गें सौ मर जावें

सारा री सादो, सारा री मिषवण, सारा रै मुघ सारु धावें
 काम करावें करार प्रमाणें, नै चईज उतरौ मिळ जावें
 साथी मार्गें सौ मर जावें

१ जापान्या री जग उखाओ । जापान्या री ओर हटावो

अब देखी मूरख री पांणी

सैणा री सै पेठ पिछाणी, अब देखी मूरख री पाणी

सैणा जिणनै न्याव बतावै, नेम घई कानून बनावै
बहु जन भूखी गिणिया खावै, घणिया नै घाडेत दवावै'
मैल बणै उजई लख ढाणी जद देखी मूरख री पाणी
सैणा री सै पेठ पिछाणी, अब देखी मूरख री पाणी

सैणा परगत डोल घुरावै, सिर होमण री हाक सगावै'
इणनै भागै उणनै खावै, जद भै दो पग आगै जावै
तेज चलै उण री अग हाणी, जद देखी मूरख री पाणी
सैणा री सै पेठ पिछाणी, अब देखी मूरख री पाणी

या सैणा री समझ सयाणी, कमरा बूची न्याव जवानी
दिणजै तन बळ तेज जवानी, रिजन बधावै भूख भवानी
खोदुये धन घणियाप जमाणी, जद देखी मूरख री पाणी
सैणा री सै पेठ पिछाणी, अब देखी मूरख री पाणी

जद मैफल मूरख री अमसी, धन खोदै सौ महला रमसी
अब ल हुनर री अगडी अमसी, निकमी नफा नवावी नमसी
छिनक न मैणत रैवै अडाणी, जद देखी मूरख री पाणी
सैणा री सै पेठ पिछाणी, अब देखी मूरख री पाणी

सपत सब री सकळ समानी, पसटै सौ कानून किराणी
आज भिखारी तडकै मानी इण जुग मूरख उण अग ग्यानी
अन-बळ जागण जोत जगाणी, जद देखी मूरख री पाणी
सैणा री सै पेठ पिछाणी, अब देखी मूरख री पाणी

मूरख री मन सरळ मुखारी, मैणत शुख साधन इदकारी
अन-मन रजन सपत सारी, कठण काम री कीमत भारी

१ घाडेत टावै

२ मिर होमण री सायत नावै

डर सू जन री नाड छुडाणी,^१ जद देखी मूरख री पाणी
संगा री सै पेठ पिछाणी, अब देखी मूरख री पाणी

३१-३ १९५४

मत जा साथी पंथ पुराणै

मत जा साथी पंथ पुराणै
मत रण तुरगा रा असबारा नै, मोटर अजण मे ताणै

जिण मारग परताप पघारधा, जिण हळ दुखै काज सवारधा
उण जूनै मारग नू मायी, पूग न पामी आज ठिकारणै
मत जा साथी पंथ पुराणै

उण जुग धरती ही टकराणी, धाय नही घर री घणिवाणी
तरवारा री घाव दव्योडी, धरण दाव सी राज घराणै
मत जा साथी पंथ पुराणै

किणरी मुलक कठै ही जनता, जन सू इदक कुळा री ममता
मुगला स् सावत रणबका, कुळ पर कटग्या जमती जाणै
मत जा साथी पंथ पुराणै

आज मुलक आजाद अक है, कुळ सू इदक मसीन मेक है
बरसगाठ जळ बाध बीजळी, कळा यधै जद लोग उजाणै
मत जा साथी पंथ पुराणै

पूज बढेरा, सीस झुकाले, टेम मिळै वारा जम गाले
पण थू नयू दिल्ली सू लडले, नयू ले बटक चढै अमराणै
मत जा साथी पंथ पुराणै

आगै देख मइचा पय ताजा, हिळमिळ मिनख मजूरी राजा
हुनर हेत सू बढळै जीवण, जीवै सो जुग री मत जाणै
मत जा साथी पंथ पुराणै

साथी ! आ जो चिलक घणी है, थनै भुनावण भीत वणी है
इण जुग रा जूझार लुकावण, मत जूना जूझार वझाणै
मत जा साथी पध पुराणै

गई काल में तत नही रे

गई काल में तत नही रे

मिनख जूण जीवण जुग बरणै
गई काल में तत नही रे
जगत लुटघी सैणा रै सरणै
पाछ पगा री अत सही रे
गई काल में तत नही रे

पूठ कनी पछी क्यू झाकै
दिन लाम्या फल सखरा पाकै
अनुभव पाछै ग्यान अगाडी
चढण बघण सू जण रही रे
गई काल में तत नही रे

जिण दिन राछ मानखै जेत्यो
पमु जीवण नै अळगी मेल्यो
जद सू मिनख जूण री भावी
हय-मैणत री वियत वही रे^१
गई काल में तत नही रे

जुग री मोटचारी साथी चढी रे उछाळै

जुग री मोटचारी साथी चढी रे उछाळै
जनता री मन सागर छोळ्ये खावै रे, साईना साथी
खावै रे मन राजा माझी, आळम अळगी मेली रे

जायै नै जा पूगै वानै मिळसी रे वापौती
फिछडे सो रीतोडा पाछा आवै रे, साईना साथी
आवै रे मन राजा भाझी, पाछा मती पोढी रे

सैन जुगा सू साथी मिळी रे आजादी
पूरव पुरसारख मूरज ऊगौ रे, साईना साथी
ऊगौ रे मन राजा भाझी, हरख बघावी रे

बडव मिनख साथै घडघी रे मजुरी
इगारिया हिलग्या नै समदर हटग्यी रे, साईना साथी
हटग्यी रे मन राजा भाझी, हरख बघावी रे

जुग री हालण साथी करै रे उतावळ
जनता रै जीवन मे आधी आई रे साईना साथी
आई रे मन राजा भाझी, आगै आगै हासौ रे

झूम-झूम नै गावूं

म्हारी उमर री उभार, वाटहै जोवनिये री भार
श्लेण, झूम-झूम नै गावूं
म्हारी साईनी हुसियार, म्हारी मन चावै मनवार
कीवर विना बुलाया जावूं
म्हारी मन घोडे असवार, जोहै आभै उडवा स्थार
विण विघ माजन नै समझावूं
मुड-मुड पूठे भाळै ओ, अटक-अटक नै हालै ओ
हिवडै री दरद विणनै दरसावूं
बैणा सू बूतळावै कोनी, सैनी सू समझावै कोनी
झालै रै समचै समदा पार मिघावूं

साथै हरख सिधावूं

म्हारी आलीजी से जावै जठी हमती-हसती जावू
म्हारी साईनी सिधावै, उणरै साथै हरख सिधावू

पाछा काईं झाकौ, आगै जीवण शोला देवै सा
हबळा काईं हासो, जन री जोर उछाळा सेवै सा
म्हारी साधीडो सभावै, घरती सिर माथै घर लावू
म्हारी साईनी सिधावै, उणरै साथै हरख सिधावू

आडा-डोडा काईं देयो, सगळो साथ अगाडी है
शेकण सू उजडेना जीवण, दो पेडा री गाडी है
म्हारी मन राजा मभळावै, पल में उळशी नै सुळमावू
म्हारी साईनी सिधावै, उणरै साथै हरख सिधावू

मोरा सू उतारो घण नै, हाथ पकड से हाली मा
सैजोडै पघारो, करता जीवण म उजियारो सा
म्हारा माहजी मुळनावै, मस्ती मोद भरपा मुर गावू
म्हारी साईनी सिधावै, उणरै साथै हरख सिधावू

कमरां बंधी बंधाईं राखौ

घानै बार-बार समसावू, साजन धा पर वारी जावू
कमरा बधी बधाईं राखौ
घारै सिर सू भार हटावू, भुज मे दूणी जोर बधावू
हिवडै दूस बणाईं राखौ

कळ-वळ कठण काम री वेळा, सै दिन मिनध मजूरी भेळा
जग रै मुख साहू जग पलटण, हिळमिळ मिनध कमावै भेळा
पगत्या साथै ई चढ जावू, मारण साथौ-साथ वणावू
जिवडै जास जमाईं राखौ
कमरा बधी बधाईं राखौ

जन रँ जोर मिली आजादी, मन रँ आडी पाळ हटादी
 तन रँ वळ रा पाख उघडग्या, पग री वेड्या सँग तुडादी
 सार्धं खाज खुरी आ जावू, जन नँ समझू नँ ममज्ञावू
 हरदम हेत हिलाई राखी
 हिवडे हूम वणाई राखी

तन री नाकत पूगे मार्ग, घन री घाम हजूगी भागै
 जन रँ जाग्योडै जीवण सू, भरदा मुलक मजूरी मार्गै
 पग-पग भारी माय निभावू, कमतर जोडै राडी कमावू
 पय में जोत जगाई राखी
 कमरा वधी वघाई राखी

सगळा खावै श्रेक कमावै, वी घर कीकर ऊची आवै
 आर्धं जीवण री जोडायत, सता मुलक पताळा जावै
 मुख सू घूषट परी हटावू, शैणा मिनग्रपणी भर लावू
 घण नै साथ मभाई राखी
 हिवडे हूम वणाई राखी

परण्या डरै मती

थू भीडा सू भय खाम परण्या डरै मती
 वै जगत उवारै सूरमा, ज्यारा लडता रा सिर जाय
 अँ डरघोडा भर जाय, साजन डरै मती

अँ साठा भड वाजै घणा
 अँ दोरा दिन व्है देस रा, जद आह्लाणी कर जाय
 थू सण गेने मत जाय, परण्या डरै मती

वा निपट निपूती मावडी
 जडै पूत वपूता नीवडे, कोई धूमौ सुण डर जाय
 नर मूरा कद फिर जाय, परण्या डरै मती

वा गाच सवामण सोवनी
जिण रण ववा भरतार सू, सगळी माघा मर जाय
भल नाक रहै नर जाय, परण्या डरै मती

आ घक मिनखादे पावणी
जद मूछाळा मुडदा बणै, वोई रण छोई घर घाय
ज्यू पाका फळ खिर जाय, परण्या डरै मती

अै धन टावर ने घामणी
अी देमडली दूबा थवा, सै जीवतडा मर जाय
अै देस तिरधा तिर जाय, परण्या डरै मती

१९१४ न्यावर जेल में

खाती बोहरां सू मत घाली

धानै समझावू सिरदार, खाती बोहरा सू मत घाली
ऊभी अरज करू भरतार, खाती बोहरा सू मत घाली

हा, हा घण खाता म्हे थोडी घास्या, दस बीघा थोडा ई वास्या
हाजी, हाजी घर में रहमी कीणी चार, धानै समझावू सिरदार
खाती बोहरा सू मत घाली

हा, हा पाटा गाभा म्हे सी लेस्या, सीयाळी तप सू जी लेस्या
हाजी, हाजी पाटा नवा मूगडा त्यार, ऊभी अरज करू भरतार
खाती बोहरा सू मत घाली

हा, हा अै निवता चालै, मीठा भाखै फेर पेट मे छुरिया राखै
हाजी, हाजी मिळिया कदै न छोई लार, धानै समझावू सिरदार
खाती बोहरा सू मत घाली

हा, हा बीज बाजरी मडिया देगी, ऊपर दूणा पईसा लेसी
हाजी, हाजी करडी पडै व्याज री मार, ऊभी अरज करू भरतार
खाती बोहरा सू मत घाली

हा, हा मोठा वण मत्र घर खा जासी, विपत पड्या टाळी दे जासी
हाजी, हाजी यारी लाटा ताई री प्यार, धानं समझावू सिरदार
खाती बोहरा सू मत घाली

हा, हा भिनख भरचा अे दीड्या आमी, भाडाणी मोमर करवासी
हाजी, हाजी मगळी रळ जासी पिरवाग, ऊभी अरज करू भरतार
खाली बोहरा सू मत घाली

हा, हा, डोर डीमडा सू घर चालै, अं लिख लेसी आहीवाळै
हाजी, हाजी डूवैला घर काळी धार, धानं समझावू सिरदार
खाती बोहरा सू मत घाली

हा, हा सापा नं क्यू दूधज पावी, दुख दाळद क्यू नूत बुलावो
हाजी, हाजी वाता सत भाखं घर नार, ऊभी अरज करू भरतार
खाती बोहरा नू मत घाली

मुमई १९३५

म्हने फोडा मती घाल

परण्या आगे आगे हाल, मत ना ढळै पाछली डाळ
जठै मोट्यारी चहीजै, उठै धारी बोझ सभाळ
निजरा मंगत सू मन टाळ, म्हने फोडा मती घाल
परण्या आगे आगे हाल, मत ना ढळै पाछली डाळ

दफतर मील, खेत नै खाण, मोटर रेना रा बहाण
सगळा करे दोवडी मंगत, ज्या मार्ये मुलक रा प्राण
करदे अपनी काम कमान, म्हने फोडा मती घाल
परण्या आगे आगे हाल, मत ना ढळै पाछली डाळ

सगळा कम घरचे घन सचे, गोळ्या भरणी तोप-तमचे
इण पुळ मुलक तणे दरद, सगळी वचत खजानं खचे
सगळी सोनी खोद निकळ, म्हने फोडा मती घाल
परण्या आगे आगे हाल, मत ना ढळै पाछली डाळ

वानं पूछे हिन्दुस्तान, ज्यारी जिन्सा भरी दुवान
 किण रै काम किसै दिन आमी, अन-घन गाडधा व्हे धनवान
 क्य् अे गधा वध्या घुडसाळ, म्हनै फोडा मती घाल
 परण्या आगे आगे हाल, मत ना ढळे पाछली ढाळ

टावर वूहा नै मोटघार, सभग्या सगळा ई नरनार
 सगळा दौड भोरचा सामे, झेली कामणिया तरवार
 लारै रहता लागै गाळ, म्हनै फोडा मती घाल
 परण्या आगे आगे हाल, मत ना ढळे पाछली ढाळ

घरका हिंदी फौज जवान, जवरा जाहर जग जहान
 सभगी छोरघा से वडूका, कतरै कै दुममण रा कान
 सडता खेत रह्या सौ न्याल, म्हनै फोडा मती घाल
 परण्या आगे आगे हाल, मत ना ढळे पाछली ढाळ

कमरा बाध, मती मन मार, हुयज्या सगळा रै सग त्यार
 म्है ई लारौलार हाल् छू, हाथोहाय लिया हथियार
 अन घन तन री करा उछाळ, म्हनै फोडा मती घाल
 परण्या आगे आगे हाल, मत ना ढळे पाछली ढाळ

निवती

आ रेत हुई स्तमाती
 साईना ! धारी घरण बुलावै धरै आजा
 आ वाय चलै बरसाती
 रगराजा ! धारी कामण धवरावै धरै आजा

नवी जोड धारी नै म्हारो
 नवी जोड नारा री
 आभै नवा वधाळ दौडे
 चडी उमय सारा री
 स्तहाळी ! धारा वेत्या उकळावै धरै आजा

इण जुग रा भागीरथ लासी
 मूखँ थळ मे पाणी
 बाग-बगेचा सू ढक जासी
 खेड खेतडा ढाणी
 मन-माळी । थारी क्यारघा कुमळावँ घरँ आज्ञा

आठ भास परसेवा बीत्या
 अब बिरखा रूत आई
 धन धोणौ घरती सै तडफँ
 पुळ पुळ तिरम बघाई
 धन-गोरी । थारी गाया रमावँ घरँ आज्ञा

नगर नाव खेडा मे लस्य्या
 जन-मैणत रा मेळा
 नर-नारी बमतत म कूदघा
 जन-कारज मे भेळा
 बळ हायी । थारी मरवण सरमावँ घरँ आज्ञा

मरदां आगै होली

आयी है वगत अमोल
 मरदा आगै होली

दुनिया री बदळ रही है चाल
 वा जुघबळ मू तोली^१
 देखी हिवडँ री आख्या खोल
 मरदा आगै होनी

घर री आजादी घातर
 प्राण दे सब पाप घोली
 परवस जीवण री नाई मोल
 मरदा आगै होनी

१ वा अक्षर ल मू तोली

अँ सेत आध मे बाटै, नै लाग सवाई लाटै
 अँ दूध दही घी साग खोसलै सारौ
 बरमा नै लागै घारौ
 हृद बेगारा री मार पडै
 मिनख जिनाचर अँक घडै

अँ हाकम कलम कसाई, मछी चपडासी नाई
 अँ हवलदार कणवारघा भावी खोटा
 करसा रै मारै सोटा
 घाणायत बोलेँ फूड घणा
 बरसा रा बरम कण्ड घणा

अँ नित रा फोडा घालै, डरिया मू काम न चालै
 इण धरती री घणियाप खरी हाळी री
 फुलवाडो है माळी री
 धन सपत सँग मजूरा री
 अब बीती बात हजूरा री

कमगर केसरिया साजै, बरसा रौ धूमौ बाजै
 या कमतरिया रा हाथ धारिये धरिया
 घर भजला घोडा खडिया
 जम जासी राज मजूरा री
 औ पडती बगत हजूरा री

अँ जाय जठै जुग जावै, अँ जग रौ भार उठावै
 या कमतरिया रा हाथ हेम मू जडिया
 तद अँ क्यू भूखा मरिया
 कविराजा इण री म्यानी दो
 परमसर यँ हरजानी दो

जागौ जागौ रे कमतरियां

[तरज दीलजी]

जागौ जागौ रे कमतरिया, गाढी नीद सू रे
आ दुनिया दीडी जावै, बिरथा जावै छै जमारी

मूता मँग पीढिया बीती, बिखरी सपत सारी
सूना डेरा करै सरणाटा, सुध-बुध सरम बिसारी
साथी, ये तौ मूता रे गाढी नीद मे रे
अै गीदडला गटकाया जावै, जीवतडौ तन थारौ
जागौ जागौ रे कमतरिया बिरथा जावै छै जमारी

सूरवीर माया दे करनै, धरती री रुखवाळी
पिण मनचलिया री भाभी, निवळा री घरवाळी
साथी, लाठा धणिया सू धरती खोसली रे
अै दो टुकडा मे मूम-सेठिया, धन पघरावै सारी
जागौ जागौ रे कमतरिया, बिरथा जावै छै जमारी

भणियोडा री डाणत बिगडी, ठग विदिया बघ चाली
अै आधा हुआ राज रा चाकर, आधा अकल निकाळी
साथी, रोटचा घाली नै, झोळिया झेलली रे
अै भाखण भाखण मागै माठा, धरम करै परवारौ
जागौ जागौ रे कमतरिया, बिरथा जावै छै जमारी

सबळा रै सुख साह पडगी, निवळा माथै भीड
अै नेता निपट नचीता निरखै, दूखै जिणरै पीड
साथी, पिडत परना रै दुख सू दूबळा रे
अै कपटी कलम चलाय बघावै, जग मे भरम अधारौ
जागौ जागौ रे कमतरिया, बिरथा जावै छै जमारी

घर री अकल दीडगी चरवा, आख्या बघगी पाटी
अै टाकर सेठ सिपाई लीडर, सँग खोपडौ चाटी

साथी, अक्बल नै घर रै छुटै बाघली रे
सघरा मारम सोगै ई, निबळा री निस्तारी
जागो, जागो रे कमतरिया, विरथा जावै छै जमारो

दूजा सँ मपत नै खरचै, अर थें मपत निपजावो
विण माल मलीदा धाय निठाला, थें टावर तरसावो
साथी, धरती बरमा री नै मान मजूरा री रे
थे दोनू हिळमिळ चासो, बढळो दुनिया री बरतारी
जागो जागो रे कमतरिया, विरथा जावै छै जमारो

हे मारवाड रा करसां

हे मारवाड रा करसा, कुछ सोचो ध्यान लगावो
दे सारै जग नै रोटी, क्यू अधभूखा रह जावो

थें गवू बाजरी जीरी नै दूध दही निपजावो
क्यू वासो घाट रावडी नै छाछ मळीचां खावो
बुछ करणो पडै न हीलौ, जब ठाकर जाडा मडग्या
क्यू मुडदा सीस उचावो, क्यू निकभो बोज उठावो
हे मारवाड रा करसा, कुछ सोचो ध्यान लगावो

थें चोखी हासल देवो, नै उण पर लाग सवाई
थें वासू डर नै भाई, क्यू नीचा निवता जावो
ठाकर थें मुण लीज्यो, धारो सँ गाजी-बाजी
आ करसा विन रळ जासी, मत मारी घूळ उडावो
हे मारवाड रा करसा, कुछ सोचो ध्यान लगावो

रहसी खेडा अणपडिया, जिण सायतकरना छळिया
दारुडा बढ हुय जासी, टुकडा री मिळै न ठायो
आ अमल अखाडा-बाजी, जूतो ले लारै लागी
आ आफत मैलो आगी, देही री दाय मिटावो
हे मारवाड रा करसा, कुछ सोचो ध्यान लगावो

अै वाणिया भेन न जोतै, नै नमतर करै न दूजो
 वें तो लिछमी मे झूने, वें नित रा ब्याज मडावो
 महाजन लालच नै त्यागो, अणचीती सू मुख मोडो
 वें ज्या ऋक्षा पर बैठे, न्यू वारी जडा सटावो
 हे मारवाड रा करसा, कुछ सोचो ध्यान लगावो

बोपारिया वें ई चेतो, न्यू करसा नै तडगावो
 वण अेलवार रा गुरगा, न्यू घर री लोक मरावो
 जद आसामी गळ जायो, डूबत मे खाना जासो
 धन-धान बठा सू आसो, न्यू घर रा पूत रळावो
 हे मारवाड रा करसा, कुछ सोचो ध्यान लगावो

अै हागम नै चपडासो, लोका री नाड दवाई
 इण मुन्तडा मडळो नै, न्यू डरसा मीस झुवावो
 लै माग पूख नै होळा, रिसवत सू भरलै शोळा
 न्यू अेलकार अपसर नै, घर दीवो जोय बटावो
 हे मारवाड रा करसा, कुछ सोचो ध्यान लगावो

वें घर ग घर मे फूटो, न्यू अेव दूजै नै कूटो
 छाटा-मोटा झगडा लै, न्यू दौड बचेडो जावो
 वें गुणो राज रा अपसर, मत जुलमबरो करसा पर
 अै हे जग रा अदाता, मत यारी नीव हिलावो
 हे मारवाड रा करसा, कुछ सोचो ध्यान लगावो

चौधरिया वें ई चेतो, घरका नै मत कूटावो
 वण हवलदार रा चेला, न्यू घर री भेद बटावो
 अै पच चौधरी खोटा, घरका री गरदन रोसै
 यारी तिनडम तिडनाता, अट खाई मे खडकावो
 हे मारवाड रा करसा, कुछ सोचो ध्यान लगावो

पचा वें घरम बिचारी, खावण री लालच छोडो
 इण न्याव वाण री गादी रै, नाळस न्यू पोतावो
 वें अणपढ रहम्या जिणरा, अै पाडा पडै हमेन
 भूया तिरसा ई रहने, टावर नै डलम पडावो
 हे मारवाड रा करसा, कुछ सोचो ध्यान लगावो

साधू जोगी नै बामण, मत वार सरम री छोडौ
भोळी-भाळी जनता नै, मत वरमा हाथ फिरावौ
अै धरम-धाडवी घाप्या, सब रगत चूसनै यारौ
सै नाड-नाड मे चिपगौ, आ जोका नै झटवावौ
हे मारवाड रा करसा, कुछ सोचौ ध्यान लगावौ

थें ज्यारौ लूण अरोगी, वानै दो सौख करम री
जद आछा लागौ भाई, नीतर खोटी गत पावौ
अनधन रा मालिक करसा, जन जीवणतणा रखाळा
सै माल मजुरा हाथै, हिननै हळ कळ हडवावौ
हे मारवाड रा करमा, कुछ सोचौ ध्यान लगावौ

थें सुणी वात जो म्हारौ, ती साची विगत बताऊ
कायर पडग्या जिण सू, थें गुण गावौ नै दुख पावौ
हे मारवाड रा करमा, कुछ सोचौ ध्यान लगावौ
दे सारै जग नै रोटी, क्यू अघभूखा ई रह जावौ

सिक्करी रो किली, १९४०

रण गाथा

आ लोई लथपथ सुणवौ कथा पुराणी
रण गाथा राजस्थान तणी जुग आणी

जद इन्द्रप्रस्थ मे पाडव जिग रचायो
दिगविजय करण दिस-दिस मे बहु पठायो
जद जन तेन धन सरवम पर सक्ट छायो
जद धरमराज मरु भू पर नकुल चढायो
जद रणवळ परख्यौ रण रघड रौ पाणी
आ लोई लथपथ सुणवौ कथा पुराणी

भारत मे जागळ मरु भू मत्स्य गिणीजें
ओ सिरै सिखर तीरथ आवू चरणीजें

जद मदम जुग मे मैणा मेर पुजीजे
वन परवत मरु भू, धीर नरा नै धीजे
कुछ अठे-उठे रजवाडा वण्या पठाणी
आ लोई लयपय सुणज्यौ कथा पुराणी

जद उत्तराखड सक हूण यवन दळ आया
भारत पतळा छत्रीमण निपट निवाया
जद सुध बुध सखरी जन-समाज री काया
जो इण घर आया सरबस समद समाया
नवजुग जाप्रति रघड रजपूत पिछाणी
आ लोई लयपय सुणज्यौ कथा पुराणी

जद दिल्ली गढ रजपूत घजा फरराई
जद कठण विपत अजमेरा साथे आई
कण-कण धरती पर जूझ्या मेर मिपाई
पण अत जमी सगळी सिरदार पाई
वै हाडौती मेवाड मरुधरा माणी
आ लोई लयपय सुणज्यौ कथा पुराणी

ज्यू-ज्यू आगे सिरदार चरण पधरायी
त्यू पग-भग मैणा रण री नेग चुकायी
पण भारी पढ्यो रजपूता री पायी
जिण गढ चुणवाया धरती बध लगायी
जद लहरण लामी गढ-गढ सिध निसाणी
आ लोई लयपय सुणज्यौ कथा पुराणी

जद विपत विखर मैणा वणग्या वनवासी
जद मेर विटळ मैहरात वण्या गउप्रासी
से वण्या घाडवी मारकूट मेवासी
रणलिछमी हुयमी रजपूता री दासी
जद राजस्थानी नीव वणी अघराणी
आ लोई लयपय सुणज्यौ कथा पुराणी

भाटीपी जागळ पूगळ सिध दवाया
जद अमरकोट दूदाड मत्स्य मुरझाया

रजकण पर कटथी सूर नरा री काया
विण मै घरती पर रजपूती जस छाया
गढ नगर बसाया ढोर ढीमडा ढाणी
आ लोई लथपथ सुणजौ क्या पुराणी

जन-जीवन पर रजपूती रगत छाई
रण राजस्थानी सोभा बघी सवाई
अफगान मुगल जद थळ पर जखडी खाई
तद सिरदारा माया री भेंट चढाई
बू-बेटघा सीखी जौहर जोत जगाणी
आ लोई लथपथ सुणजौ क्या पुराणी

घर फूट अंस मुगला री जडा हिलाई
जद फौज मराठी दिल्ली पर चढ धाई
हण फूट-पूट म गौरा जुगत जमाई
रण-बळ म राजस्थान पडी निवळाई
वै बण उकील घर भाय घुम्या माडाणी
आ लोई लथपथ सुणजौ क्या पुराणी

जद छळ-बळ सू अगरेज बण्या अदाता
वै जन-नोई पी जन नै मूढ वताता
हण हुममण री रजवाडा तोख उठाता
उण रा चाकर बण घर री सोक दवाता
सीखग नरपत भाई तरवार चलाणी
आ लोई लथपथ सुणजौ क्या पुराणी

जद जुलम जोर सू गौरा जन-धन साटै
जद राजा ठाकर हिल्या मोज रै चाटै
तद जग्गी लोक-बळ रगत चढघो सरणाटै
सवत चवई री गदर चल्थी भरणाटै
उण दिन सू लागी, किण रै हाथ बुझाणी
आ साई लथपथ सुणजौ क्या पुराणी

जाग्ये जन-बळ सू गौरा री गढ तूटौ
रजवाडी बणग्यौ राजस्थान अनूठौ

अउ भवन बणाणी निपट रप्यो है यूटी
 प्यारा कारीगर जतन करी जम लूटी
 था हाथ रही जन-सामन नीउ जमाणी
 आ लोई लयपय सुणजौ कया पुराणी
 रण माया राजस्थान तणी जुग जाणी

मत भूलै रजवाड़ी भाई

जुग-जुग दिल्ली कीवी चढाई, मत भूलै रजवाड़ी भाई

इद्रप्रस्थ जद नाव घरायो, घरमराज मिघासण पायो
 पिण जिण दिन जिग्न रचायो, मह भू मायै नवुत चढायो
 दिल्ली सत री मत विसराई, मत भूलै रजवाड़ी भाई

दिल्ली गढ रजपूत चमकियो, जद भैणा पर काळ घमकियो
 प्रियीराज दिल्ली गढ छकियो, राजस्थान रगत सू ढकियो
 दिल्ली कुळ मे साय लगई, मत भूलै रजवाड़ी भाई

जद अफगान राज पर घायी, ती सागा घमसाण मचायो
 रोम-रोम घावा मू छायो, पण सावेडी रीठ वजायो
 जखडी जद-बद दिल्ली खाई, मत भूने रजवाड़ी भाई

मालदेव मू वैर पुराणी, अकबर आख गइयो जोघाणी
 मारवाड मे पटक्यो थाणी, जवर माचियो खीचाताणी
 चद्रमेन मू राड भघाई, मत भूलै रजवाड़ी भाई

मारग राजा मान बतायो, जद अकबर मेवाड मतायो
 रघड पग पग सीस चढायो, ओ बद किण मू दवै दवायो
 हळदी-घाटी क्वात बणाई, मत भूलै रजवाड़ी भाई

मुगल राज डूवण जद लागी, दिल्ली चियो मराठा लागी
 लागी सिर सुभटा री दागी, राजस्थान हुवी सउ नागी
 रजवाडा पर चीथ लगई, मत भूलै रजवाड़ी भाई

छल-बल सू गोरा गड पायी, जद वै मारग नवी बणायी
हाकम नाव अजट घरायी, जन छाती मे साळ जमायी
धन खायी नै बीवी बुराई, मत भूलै रजवाडी भाई

आज राज खादी खडखावे, नै वाण्या रा तोख उठावे
दिल्ली जन री नाड दवावे, पूठ छुरी डूढाड चलावे
घयात पुराणी नै दुमराई, मत भूतै रजवाडी भाई

कुछ नै दिल्ली दीवी दलाली, राजप्रमुख री चाल निकाळी
कर जनता री निपट हलाली, राजधानिया कर दी खाली
नवै राज री साख घटाई, मत भूलै रजवाडी भाई

जद जनता रा घोट पडैला, उण दिन गाडौ आय अडैला
खादी-खड री खाल सडैला, जद बी थारै पगा पडैला
जद कीजौ पूरी भरपाई, मत भूलै रजवाडी भाई

निजर निराळी राजस्थान

निरड्या नैण निरमळी लागै
निजर निराळी राजस्थान
जिणरा मिनख भवेसी सागै
हिवडै बाल्ही राजस्थान

आडावळ आतू मिर भूसण
भरयळ घोरा कचन वण-कण
आ यळ रतना री घाण
सोवन-घाळी राजस्थान

सालर सीसम वास सुरगा
पग-पग डूगर पग-पग गगा
जळ-जीवण जिजमान
इमरत प्यानी राजस्थान

आडावळ रा दो पसवाडा
जनता रँ अन-धन रा वाडा
जन-जीवण वरदान
हरियो आळी राजस्थान

चवळ मतलज बाध जवाई
जळ विजळी कर करै कमाई
करसण करै जवान
सरग-मुयाळी राजस्थान

घोरा पर घारा सळवाळी
झिलै रे वेकलू रेत सवाळी
सोवन समद समान
जीवण झाली राजस्थान

वेर सागरी वोर मनीरा
मोठ वाजरी धन घरनी रा
अन-धीणै धनवान
नरम सवाळी राजस्थान

रण मे रघड वात विलाळी
सैणो पिण मिनखा मतवाळी
भुज मँणत मुलतान
मरद-मुळाळी राजस्थान

जिगमिग जनम्यो राजस्थान

जिण सुपनै नै साचो करवा
जुग-जुग जूझ्या जवर जवान
वो फळम्यो जनवळ जागण सू
जिगमिग जनम्यो राजस्थान

घणा दिना लग घाल जुवाडा
 परका रा घर भरचा अचेन
 डिगला घान कपास वमाया
 पहर चीथरा घाई रेन
 निपज गई टाकर सेठा रै
 पडग्या सैग अडागै खेत
 लाग-बाग हासल निजराणा
 टाकर तैता घान समेत
 दूध दही घी साग उडाना
 गुरगा करता गरब गुमान

जिगमिग जनम्यो राजस्थान

सैस बरस री सडघी सिबजौ
 गळघा पेच करता बरडाट
 सरळ मानखी जुत्यौ जुवाडै
 भुखमरिया करता बरळाट
 गळी बजाग घर-घर लागी
 सडिपे स्याम-धरम री हूट
 देवत हुवा राज रा चाकर
 पीर-गुजारा हिलम्या घाट
 आजादी री आघी आई
 उडघा जुलम रा साज समान

जिगमिग जनम्यो राजस्थान

मूठ्यौ लोक जगायी सेठी
 पयिक पध री करी पिछाण
 बीर जवाहर मुख पूकियो
 माणकलाल चढाई पाण
 जमनालाल सिपाई पोस्या
 जैनारामण लियो निमाण
 बापू हाथ पूठ पर राख्या
 बिचली वरम लडघी घमसाण
 तेजावत री फळी तपस्या
 सरळ मिनघ रौ जीवण दान

जिगमिग जनम्यो राजस्थान

आज अभावम गई अघारी
 हुयग्यी मैचन्नण ससार
 चोट मिल्छा सारा मिनखा नै
 वणगी जनता री सरकार
 जन नायव सिर बोझ झेलियी
 जो राजावा दियौ उतार
 राजा ठाकर जुग-गत जाणी
 राज दियौ जनता पर वार
 हुकमत दिया जगत मे वधग्यौ
 राज रावळा री सनमान
 जिगमिग जनम्यौ राजस्थान

अय जनता री बेड्या कटगी
 खुलम्या काम करण नै हाथ
 जिण गत जुग जूझार जीविषा
 उण गत जीणौ मगळै साय
 भेळा दो हाथा रै बळ सू
 दुनिया सैग भरीजै वाध
 अक मनै जन-बळ रै सन्मुख
 किसै विघन री चनै विमात
 जीवतडी जाम्योडी जनता रै
 जीवट सू कुण बळवान
 जिगमिग जनम्यौ राजस्थान

रपड ह्ण धरती रा घायल
 कठण काम री वरै कडाण
 धीणा घन अेवड पूरण मू
 घास-फूम रतना री खाण
 मण-मण वणक रेत वण कण म
 सेत-खाण मे भरी बमाण
 चूनी झंट मसाला गैरा
 सब बारीगर चुतर सुजाण
 अब मुदार मज्जधर रै गुण पर
 बिगाव वणगी मैन-मुकाम
 जिगमिग जनम्यौ राजस्थान

जिण धरती रै वण-वण मार्ये
 मूड बटाया लडना जूझार
 जिण धरती गढ-गढ मार्ये
 चढपा विखरग्या बटव हजार
 जिण धरती रै घर-घर मार्ये
 जीहर बरगी नाहर नार
 भाहेला उण त्याग भोम री
 आज पडघी है था पर भार
 अब देगा बिण भ पाणी है
 बितरी बळ है बितरी ग्यान
 जिगमिग जनम्यो राजस्थान

राजस्थान दिवन, १९५६

जागी रे जागी लोकड़ां

जागी रे जागी लोकड़ा, सरजी, सोनै री सुपनी राजस्थान

गोरा गढ बहणा, जनता रा नायक स्पाळा
 डपोडपा पर धारै अलख जगावै सिरदार
 त्यागी रे त्यागी लखत नै, हडा राजकिया रबदी राजस्थान
 जागी रे जागी लोकड़ा, सरजी, सोनै री सुपनी राजस्थान

जतन सू माग लिया सब राज
 सप सू मुळस गिणी सब काज
 भागी रे भागी फूट सू, राधी हिवडे मे हरघो राजस्थान
 जागी रे जागी लोकड़ा, सरजी, सोनै री सुपनी राजस्थान

जनता रै नायक परसेवा मीची इण री साख
 जूझारा हदी माटी मे पाकी इमरत दाख
 आजो रे आजो लोकड़ा, आगे मीणत सू जमसी राजस्थान
 जागी रे जागी लोकड़ा, सरजी, सोनै री सुपनी राजस्थान

मुरधर माय

वीणती सुणो नी म्हारी मुरधर माय
 धारं हिवडें थोडी दया चित लाय
 दुखिया री बिखायत मे करज्यो सहाय
 म्हारी हेनो सुणो नी म्हारी मीठी माय

मीयाळें उन्हाळें राखा मन मे हुलास
 धणी बाबा बाजरिया वीणा भोक्ळी कपाम
 ती ई फाटा चीपटा सू गुजारी करा
 ठारी मे ठरतोडा विना मीत ई मरा
 बोहराजी सभायी नही हळवाणी रै हाथ
 सेठाणी सैर मे जाव सेज गाडिया साथ
 ठीकरा अडाणें बाजा घर रा धणी
 भूखा भरता आख्या धसगी टावरा तणी
 सोने हदी चिडिया सू सूनो हुयग्यी देस
 बाणिया रै भोग लागे करसा हदा केस
 घानडी निपजावा म्हे ती झीला नै सुखाय
 मरतोडा टावरिया ताई करा हाय हाय
 वीणती सुणो नी म्हारी मुरधर माय

घर री धणियाणी नै मिळी नही चीर
 फाटग्या धावळिया नै रालिया लीरा लीर
 खाय पीय नै सारै लागी रावळा री वेठ
 रोटघा रा देवाळ हुयग्या हिंडीळा सू हेठ
 खेतडा जोतें नी कोई भणै नी भुणें
 दाखडा पीवें नै म्हाटा मारुडा सुणें
 निकमा निठाला वेठा ठकराया करे
 घान रा कुवेर करसा भूख सू भरें
 म्हारी मोटी माय म्हानें मारग बताय
 सरणागत आया री दुख दाळद मिटाय
 वीणती सुणो नी म्हारी मुरधर माय
 धारं हिवडें थोडी दया चित लाय

छाती पर अमरीका बैठी
घर मे भूख, घणों देवाळीं
चढता ई सुध-बुध भूल्योडे
'ईडन' तळै हिलै है याळी

माथा देणा पडसी

मुलक नै मोटघारा माथा देणा पडसी
देस नै हुमियारा माथा देणा पडसी

बीत चरयो जूनौ बरतारी, बढळ रछी दुनिया री धारी
जुग नै हाथ लगावी
मुलक नै मोटघारा माथा देणा पडसी

सिर सौदे री साख सपूता, पूरी किण विध होसी सूता
जागी जगत जगावी
देस नै हुमियारा माथा देणा पडसी

मुरधर रा मूधा मानविया, काज सरै सिर सूधा करिया
रण रा साज सजावी
मुलक नै मोटघारा माथा देणा पडसी

जुलम जोर री जड नै काटी, फूट झूठ री खाई पाटी
हिळ मिळ हाक लगावी
देस नै हुमियारा माथा देणा पडसी

आवौ आपणी देस उवारा, भारत मा रौ भार उतारा
सिर दे नाक वचावी
मुलक नै मोटघारा माथा देणा पडसी

दरप देखनै

दरप देखनै, दरद दब्योडी, फूट पडघौ, जद भरग्या नैण
 किसी खाड री कोर लेआया, सैग मुलक नै म्हारा सैण

आजादी रा रूडघा मिपाई, सप सचाई स्थान गमाई
 कटक चढना जद लोह मिनख हा, वै बाहेला हुयग्या मैण
 दरप देखनै, दरद दब्योडी, फूट पडघौ, जद भरग्या नैण

भण्पा-गुण्पा निकमा नख तोडै, कटक सडघा वै भूखा दीडै
 वानै विसर, बळी कुरस्या री, कर-कर वण्पा मुलक री दैण
 किसी खाड री कोर लेआया, सैग मुलक नै म्हारा सैण

हुकमत सू हिनता ई हिटग्या, गरब-गुमान गुणा नै गिटग्या
 बोट दलाली परमिट गिटगी, मूरज गळग्यौ जीती रैण
 दरप देखनै, दरद दब्योडी, फूट पडघौ जद भरग्या नैण

चरखी सादा लोक रुखाळै, पण खादी मोटर में चालै
 पग पूजै वापू री छिव रा, लागै जद बोटा री लैण
 किसी खाड री कोर लेआया, सैग मुलक नै म्हारा सैण

पूत थाप पर घिसै कटारी, बेटा पर रख बळै पिता री
 कटण-मरण रा माथ भायला, अव क्यू वोनै बडवा दैण
 दरप देखनै, दरद दब्योडी, फूट पडघौ, जद भरग्या नैण

सारी जन हिल हाथ हिलावै, खोद बीज घड घन निपजावै
 थोड मिनख हळ हाथ घरे जद, बजर मधीजै, उगळे फेण
 किसी खाड री कोर लेआया, सैग मुलक नै म्हारा सैण

हल सपौ है, घुटला घेरी, खोद काळजा, हेज अत्रेरी
 गिर दीन्हा वानै मत विसरी, हेन करी, जन नै सुख दैण
 दरप देखनै, दरद दब्योडी, फूट पडघौ जद भरग्या नैण
 किसी खाड री कोर लेआया, सैग मुलक नै म्हारा सैण

हालौ आपरी अकल म्हारा देस

धारी सागडी सिधायी परदेस
हानी आपरी अकल म्हारा देस

पूजिया घणा ई दाडा
भाटी भाटा रा देवा
जूजिया पराई चाल्या
खळ्ळ्यो ससार, विगड्यो वेस
धारी सागडी सिधायी परदेस
हाली घर री अकल म्हारा देस

जुग-जुग धारी मन मोयी
थें इण री घणी ईवोन्न डोयी
पोटिया उचाया जिण सू
आख्या निसरणी, उड्य्या वेस
धारी सागडी सिधायी परदेस
हाली आपरी अकल म्हारा देस

वेद नै पुराण लिखिया
आज ई इक्वार वाडे
पूजिया पगा नै, ऊपर
पीढी-पड-पीढी बध भी बैस
धारी सागडी सिधायी परदेस
हाली आपरी अकल म्हारा देस

मारग सू मोटी बण नै
सागडी चीलें सू चूको
गाठ री घणी न्यू सूती
पेट पर पडे है जन री ठेम
धारी सागडी सिधायी परदेस
हाली आपरी अकल म्हारा देस

घबळा गाभा मे वीरा
घरती री मेल छिपियी
वापू रै नाव ऊपर, ठाला
निवळा नै न्हाकिया पेम
थारो सागडी सिधायी परदेस
हाली आपरी अकल म्हारा देस

पीढिया सु लारै रळिया
थाडा दिन घकै पघारो
निज री बुध बरतौ, दीडौ
खुद री आख्या नै खोल हमेस
थारो सागडी सिधायी परदेस
हाली आपरी अकल म्हारा देस

अणगिणिया गेहरा कमगर
रोटी गाभा नै रोवै
घन वाळा मौजा भाणै
रह्यौ नी साज री लवलेस
थारो सागडी सिधायी परदेस
हाली आपरी अकल म्हारा देस

घर रा नारा नै वीरा
हाथ सु चराया मरमी
गैला गोरी नै सुप्या
भेती-खडा री मिळसी नेस
थारो सागडी सिधायी परदेस
हाली आपरी अकल म्हारा देस

सीख

मिटिया सु गुलन वणै कोनी
दिवलै री जेन भती वणजौ
मरियोडी पून जणै कोनी

गिटिया सू रतन गळें कोनी
रण रा जूझार मती वणजी
डरिया सू माळ टळें कोनी

अडिया स आग शिलें कोनी
सिर दे सिरदार मती वणजी
सडिया सू हाय हिनें कोनी

कलांमां सू कूटी नवी जिदगांणी

कलामा सू कूटी नवी जिदगाणी
अलामा री आवत मे गुमनाव गळगी
गुलामी म् छूटी मुलक री जवानी
किसी पाळ चढता किसै ढाल डळगी^१

हुवो पिढता नै अकल री अजीरण
बनक रै कसालें रपी राड रुधा
मिनख नै बिछायी, चढयो सीस आसण
सयाणा रै स्यापै हुवा सत सुधा^२

भरी भीड घवळें दिवस घाड घाई
सपगा री लिछमी, सगावें पनीता
सरम सीझ्योडा सिरकग्या सिपाई
चढया पच चौकी चुगल चोर चीता^३

दलाला री डोढ्या दमक ढोल बाजें
बणी भाड भाभी सवाळा री सीता
कलाळा री कौडी चढी चम गाजें
झकाळ्या री बकशक बणी आज भीता

१ नवी पाल चढता किनी ढाल डळगी

२ सरीपी रै स्यापै हुवा सेश सुधा

३ चढया गाद चौकी चुगलचोर चीता

सियाळचा सिकारा करै, मेर सूता
 चुतर लूकडी नै मिळी न्याव गादी
 अघेटें ही थाका, वळद साद हूता
 हळा सू हटी नाड टिंगटा दवादी

कुबद कागला री गुरडजी नै गिटगी^१
 तवेसा री ठाकर वणी वेलदारी
 गघेडा वघै, ठाण मे राख रळगी
 तुरग तेजणा पर पडी भीड भारी

हिडक हेकडी री हुकमत मे ठागी
 चुतर चाट मार्गै, भली लोक भागै
 निजर-नारदा री नवी नेण लागी
 वनक कामणी, कूड री काम आगै

दगै सू दब्योडी जवानी री पाणी
 उतरम्यौ नरक नाळ मे, लाज वैहगी
 सिणामा सू सडती नवी जिदगानी
 गुडवणा गुलामा री गिणती मे रैहगी

कलामा सू कूटी नवी जिदयाणी
 अलामा री आदत मे गुमनाक गळगी
 गुलामी सू छूटी, मुलक री जवानी
 किमी पाळ चडता, किसै दाळ डळगी

आजादी री जीत कठै है

सुख समता री रीत कठै है
 आजादी री जीत कठै है
 तन री जळ आमू वण बेहग्यौ
 हलक मुखग्यौ गीत कठै है
 आजादी री जीत कठै है

१ कुबद कागला री गवाणा नै छत्रयो

बान सुनै पिण निजर न आवै
 यौ बरदान विरौ सुख लावै
 सुणता मन बिहरै, उण सुर में
 जीवण री सगीत बठै है
 आजादी री जीत बठै है

जूना आगीबाण बडेरा
 सेता छोडघा नवा बछेरा^१
 पिण सादा मिनखा रें मन में
 पायी री परतीन बठै है
 आजादी री जीत बठै है

ठग राजी, जन री मन सीझै
 लोक लडघौ पिण जान पुजौजै
 जन धार्ध पग मेल सिखर पर
 चडग्या, वारी नीत बठै है
 आजादी री जीत कठै है

जीवण उयारो मैणत भागै
 दळ दाळद वारा मिर भागै
 पूत रमै कादे सू होळी
 सँग लडै जद प्रीत बठै है
 आजादी री जीत कठै है

राठ बधै है, ध्यान हटै है
 भाव बधै है चीज घटै है
 जन हावम आजाद मुलक रा
 अटक करै, वै भीत कठै है
 आजादी री जीत कठै है

उछळ-कूद नित करै वडेर
 पिण क्यू उछळै आप बडेर
 जुय भारग री चौपड भायै
 रण रूळग्यौ रणजीत बठै है
 आजादी री जीत कठै है

१ नित रा पार्व नवा बछरा । नित रा मोल नवा बछेग

हानम हक सू हेत बघावै
 जन दिन दूणो घन निपत्रावै
 अक मनै बघतै जन बळ रो
 पथ रुधै वा भीत कठै है
 आजादी री जीत कठै है

१५ अगस्त, १९४७

राज बदळ्ग्यौ म्हानै काई

इण दिस मुख री पडी न झाई
 राज बदळ्ग्यौ म्हानै काई

नेता धोले राज आपणी
 अगरेजा सू सार छूटगी
 साधक घोखी निमो नारायण
 दुख दाळद री नाड तूटगी
 बाण्या रै पीत्रारा पडगी
 पीरामत री आख फूटगी
 गोवरिया भावी रै घर सू
 भरथा पेट री याद हठगी
 साधक जीमै दूध मळाई
 गोवर बूके म्हानै काई

इण दिस मुख री पडी न झाई
 राज बदळ्ग्यौ म्हानै काई

भाण्या गुण्या भयता मे भिळ्ग्या
 बडो हुकम खादी मे बदळ्ग्यौ
 नेता री निबळाई सारे
 मुजरा खोर मुसापव पड्ग्यो
 देस भगत चीराय आगळी
 वण जूसार सिरा पर चढ्ग्यो

हळ घण खडती सादो बेली
 बोझो झेल जमी मे गडग्यो
 नवा साव नै खीर निवाई
 वडियो झीकै म्हानै काई
 इण दिस सुख री पडी न झाई
 राज बदळग्यो म्हानै काई

बापूजी री फौज बिखरगी'
 तेरा तीन हुवा बाहेला
 चदा-चोर चडघा सिर भायें
 फन्दा-खोर हुवा सब भेळा
 घघाखोर घाडवी बणग्या
 मूदखोर नित करै झमेला
 रणवका नर बियो किनारी
 भागीवाण हुवा मद गैना
 नेताजी रै मोटर आई
 नूरघो वागी म्हानै काई
 इण दिस सुख री पडी न झाई
 राज बदळग्यो म्हानै काई

जन-मेवक मूरतिया बणग्या
 निवडघा ताहर जीव रा काचा
 वेत गमाय किया हाथा सू
 भिटपिटिया रा मपना साचा
 गेहणें पडी कमाऊ दुनिया
 कलम-मेठ रा खाय तमाचा
 बाबूजी दो दिन सू निरणा
 सूग्री पेट, वैठग्या वाचा
 मवर सेठ रा खाय मळाई
 मुन्नी रोवें म्हानै काई
 इग दिस सुख री पडी न झाई
 राज बदळग्यो म्हानै काई

दम पीठी री खरी कमाई
 कागरेस बाण्णा री विकगी
 घन-लालच सू जन नेता री
 मझ खेता मे भोडी टिकगी
 नकद नफै री भरम भाड मे
 कमतरिया री काया सिकगी
 पिडतजी पोथी नै पटकै
 वेमाता खत छोटा लिखगी
 आडम्बर नै भेंट सवाई
 जनता झीकै म्हानै काई

इण दिस मुख री पडी न झाई
 राज बदळ्ग्यी म्हानै काई

कूड कपट वण वण मे रमग्या
 भली चाल भाडा मे भिळगी
 कमतरिया री वठण कमाई
 बाण्णा री डाढा मे झिलगी
 रुळना फिरै समझणा सावत
 अणवूझा नै गादी मिळगी
 घनवाळा री धीग धाक सू
 वळवाळा री जीभ निकळगी
 सेठा रै घर नकद कमाई
 लोक रडीकै म्हानै काई

इण दिस मुख री पडी न झाई
 राज बदळ्ग्यी म्हानै काई

आ कैडी आजादी

सोग कैवे मूरज ऊग्या, पिण वठे गियो परकाम
 हाय हाय नै खावण दौडे, किण री राखा आस
 मुलक री आ कैडी आजादी

पूत पितर मे मन्थी छिनाळी, चारू दिस बरवादी
मुलक री आ कँडी आजादी

मिनखपर्ण री राम निसरगधी, अेन पुजीजे भेस
दळ स्वारथ मू जन रा नेता, बियो पाणळी देम
सिपाई हाया घूळ उडादी
कितरा ती टुकडा पर टुळग्या, बाकी नाठ गवादी
मुलक री आ कँडी आजादी

हिळमिळ काम बरण री पळा, बटवाडे री राड
मन मैला बातेळा पाडी, जन रँ धन पर धाड
बण्यो है मगळी मुलक विवादी
देस भगत स्वारथ मे सडग्या, ईस्वर हुयगी गादी
मुलक री आ कँडी आजादी

मोटा मगर मिनघ नै खार्ब, निवळा भुगत डड
बापू री बरदान विमरने, मत हुआ सी खड
मयाणा सेठ बण्णा सतवादी
खादी छोड, झपडी बणगी, जन जुग री सहजादी
मुलक री आ कँडी आजादी

नीचे जनता रगत विलोबे, खार्ब बरबो राब
ऊपरला माखण खा जावे, जन री गरदन दाब
मुलक री माडे नीत डिवादी
विचली वरण भधेडो दौडे, लिया दोस री लादी
मुलक री आ कँडी आजादी

जन सेवक झगडा सू थाका, सत री घटग्यो भाब
खादी धार लबाळी जीत्या, जन-हुकमत री दाब
सैत मे सिर दीन्हा उनमादी
जन-जीवण मे मैल बधयो है, भाथे चडथा सवादी
मुलक री आ कँडी आजादी

तिक्डम री तिर जाय सिलावा, भनै लोक पर भीड
फून् फिकर सू थक्या मजा रै, बीडा घरै धमीड
समझ री सगळी स्यात सडादी^१

इलम हुनर री ओढत माई, मरजीदान मयादी
मुलक री आ कँडी आजादी

मूठ मिनख पिडता नै हाकै, बळावत नै भाड
लोक बळा रै भेत चरै है, रपवाळा रा माड
कउं जद बूष करै फरियादी

जन री जीवन खडघी कटपरै, न्याव करै अपराधी
मुलक री आ कँडी आजादी

पूत पितर म मच्यौ छिनाळी, चाळु दिस बरवादी

तडकी तगत तपावण लागी

अमरजीत म बीडा पडग्या
जन मारग अधरावण लागी
अजर कळप रा पाना झडग्या
जन-जीवण भुरझावण लागी
तडकी तगत तपावण लागी

अै रजधानी रिडमल रळग्या
अै मतग्यानी साघक मुळग्या
वापू रै बळ चुगला पळग्या
बोडी बनव वमावण लागी
तडकी तगत तपावण लागी

बो पीरापन पडवा फाडे
आ जोडायत चदगी घाडे
सकट सँग टका मू टळग्या
साडघी मरग मिघावण लागी
तडकी तगत तपावण लागी

१ अकन री सगळी स्यात मयादी

अँ जन सेवक जोखम जोई
 वा दळ दुरग दलाली दीई
 सरम सभाता मुरजण सडग्दा
 आघी अगन उजावण सागी
 तडकौ तगन तपावण सागी

औ सतगरू सापा नै पाळै
 वी चेली पडग्यौ विण चाळै
 छिपिया छतर छिनाळै छळग्या
 मुगनी सरम सभावण सागी
 तडकौ तगत तपावण सागी

कनक घढी कचनिया राजी
 औ आमण कद आवै थाजी
 मुपना री मैमर घट मुळग्यौ
 तडकौ तगत तपावण सागी
 जन मारग अधरावण सागी

अहिंसा बोल अहिंसा बोल

बिकै क्यू मिनखपणी बेमोल अहिंसा बोल अहिंसा बोल
 पातळी पडग्यौ मत री थोळ, अहिंसा बोल अहिंसा बोल

परदेसा पिंडत री परची, पक्क सीळ परवाणी
 पिण घर मे मामूली हुयग्यौ गोळ्या जीव थमाणी
 मिनख री कारतूस भर तोल, अहिंसा बोल अहिंसा बोल

क्यू निकमा माईत आज रा, छोरा नै घमकावै
 दो पीढी औ पाठ पढायौ, अब क्यू खोट बतावै
 मचाई अब क्यू छोरारोळ, अहिंसा बोल अहिंसा बोल

भणता नै बापू छेड्या, सडका री सख वजायी
 वयालीस मे तोड फोड, नेताजी नव-जुग लायी
 जुगा रा वघण नाख्या खोल, अहिंसा बोल अहिंसा बोल

नवै खून सू वासण लागी, बापूजी री खादी
दस पीढी रै बळिदाना री, सगळी सुगंध गमादी
उतरग्यी जन-सेवा री झोळ, अहिंसा बोल अहिंसा बोल

झे बापू री नाव चलावै, भुरगा चोर बाजारी
घबळ भेख रै घोख पडगी, हूवी जनता सारी
मुलक री सुघरै किण विघ डोळ, अहिंसा बोल अहिंसा बोल

अब गादघा पर घर रा वेली, जुलम करै करवा दो
आ जूठण अगरेज उगळग्या, अब यानै चरवा दो
चलण दो लोक राज मे पोल, अहिंसा बोल अहिंसा बोल

करसा नै भरमाय बळद से, गुरगा चढग्या गादी
औ बळदा री दोस नही माडाणी छाप सगादी
जमादी घाडविया रै घोस, अहिंसा बोल अहिंसा बोल

बिहार रै विचारणी आदोलन टाणै, १९५७

घर मे बडग्या चोर

रुखाळा शेरा मे शखशोर
मैघ भार जन री धन लूटै, घर मे बडग्या चोर

हेत-प्रीत सू हाड-बैर नै मँणत री मन बैरी
अबल अजीरण, फिरया भोगना जोखम झिझक घणेरी

सँत मे सूत्या मूड नुवोर

घर मे बडग्या चोर

रुखाळा शेरा मे शखशोर

अनुभव बोल, अमोल बडा रा, सासटेण जीवण री
भूटी समझ बाधली साबळ, आळम जिद अणवण री

विगडग्यी आदोलन री दौर

घर मे बडग्या चोर

रुखाळा शेरा मे शखशोर

डाब्री मिसल डरै हके मू, जूय जोर भय भागै
 बघ-बघ बाता वरै भरम री, भरम चोट कद लागै
 जमावै जन माथै ठग ठोर
 घर मे बडग्या चोर
 रुखाळा झेरा मे झखझोर

बध्या घरम-घज परमिट पयी, ठेका रा ठग दानी
 जद पग पग पिडत परचावै, कमगर री नादानी
 चरावै चरवाहा नै डोर
 घर मे बडग्या चोर
 रुखाळा झेरा मे झखझोर

धिक धिक घरती धन वाळा नै देय जवाडा भागै
 पिण बंदी या चोर ठगा सू डफर डावत्या मागै
 जीवणी जिण मू बघग्या जोर
 घर मे बडग्या चोर
 रुखाळा झेरा मे झखझोर

बुध, सकर, सुवरात, गजाळी, साभी पय पुराणा
 मिनख पूजणी लत रा पडग्या, भारकमवाद मे थाणा
 बध्यो है सूत्रवाद री सोर
 घर मे बडग्या चोर
 रुखाळा झेरा मे झखझोर

अकल भणाई मिनखी-चारी, अक-अक रै ठेकै
 घर फूली री फिकर नही, परका नैणा तिल देखै
 अधारी अहकार री घोर
 घर मे बडग्या चोर
 रुखाळा झेरा मे झखझोर

आथडिया सौ आज अछूत

नवै राज मे सडवा लाग
 ज्या सुपना पर पळया सपूत
 सूता मो सिधासण बडग्या
 आथडिया सौ आज अछूत

वै कूकै परताप वणायी
 अै वाधै जैसिघ रै मोड
 जद आयूणा नमधज कडकै
 दुरगदास सू कुण लै होड
 इण जुग रा ज्झार रळै
 मुडदी वाता पर घणी मरोड
 नै ज्या राजस्थान वणायी
 अै रखडै डोरा री जोड
 वळवळ करै कळा रा कूकर
 निरभै चरै साड नै सूकर
 उलझ गयी सब काची भूत
 आयडिया सो आज अछूत
 नवै राज मे सडवा लाग्या
 ज्या सुपना रा पळया सपूत

पुळकै पल-पल करै परकमा
 हाट वचेडी महल भवान
 अग पर उडदी देम-भगत री
 परमित वनवै गरब गुमान
 वणया चौधरी नवा खिलाडी
 मिनखपणी री मरग्यी भान
 तिवडम री तरवारघा तीखी
 सतवाळा री सडगी स्थान
 सैध सरम री सीवण उधडी
 जन री घन गैला री गुदडी
 खूट रहा घन धोकळ धूत
 आयडिया सो आज अछूत
 नवै राज मे सडवा लाग्या
 ज्या सपुना पर पळया सपूत

रात छुरी पुरखा रै भारी
 तडकै नगर जिमायी भात
 घन धोकळ दो वार जीमग्या
 जन रा रण-रपडा नै तात

पीवारै वारी जो हुकारै
 सत नै झूठ दिवस नै रात
 मिनम्व जूण रा गीध कागला
 नाचै जद तक भरी पराव
 राखै गाल थपड सू राता
 पगा हेट धरती वण ताता
 आखडियोडा करै अणूत
 आखडिया सो आज अछूत
 नवै राज मे सडवा लाग्या
 ज्या सुपना पर पळघा सपूत

परगट मे निबळा रा बेली
 भरै सँग सेवा रा साय
 गाधी वँप जवाहर जाकट
 डीसो कुडती डोडी लाग
 सत्य अहिमा चडघा जीम पर
 राज चलावै डीपी डाग
 बाण्या री धैत्या मे गमगी
 जनता री रोटघा री माग
 जन रा सँग सिपाई सूना
 धुडम्या गड सेवा रा जूना
 जन-धन लियो दलाला सूत
 आखडिया सो आज अछूत
 नवै राज मे सडवा लाग्या
 ज्या सुपना पर पळघा सपूत

दादा डर डघोडी मे दुबक्या
 लल्ला दौडै विना लगाम
 बोट दनाली मे घन बरमै
 जन-सेवा मे नही छदाम
 मुगरा री ससार विखरम्यो
 सिखर चडघा है नमकहराम
 लल्ला छाप लिलाड लगावै
 रात दिवस लल्ला गुण गावै

गुरगा गजद बभाऊ पूत
आषडिया सो आज अछूत
नवै राज में सडवा लाग्या
ज्या मुपना पर पळया सपूत

सल्ला बीच बजारा ग्योली
राज बाज री नवी दुवान
परिया आप धरण पर उनरी
र्यागी इद्र सभा अगमान
गुद सल्ला मतमत समसावै
परिया दै सतिया नै म्यान
गट्टी पाड सल्ला जग गावै
सव महफिन रा मरजीदान
राग नवी पिण बात पुराणी
चई नही उतरघोडी पाणी
झूटी रै जनवळ जमदून
आषडिया सो आज अछूत
नवै राज में सडवा लाग्या
ज्या मुपना पर पळया सपूत

पयरा रा बापू नै पूजै
हेरघा घरे ममाधी पूत
उणरो नाव अगाडी बरदै
जद-बद हुवै छियाणी भूल
राज घनै आथूणी चहीनै
गाधी मारग हुनी फिजूल
रघडा नै रामण जद मिळनी
सल्ला ठप्पी बरै बबूल
बाका कुडती नाग रमाया
वै वाटण रघडा नै घाया
पिण बद भरै जीवता भूत
आषडिया सो आज अछूत
नवै राज में सडवा लाग्या
ज्या मुपना पर पळया सपूत

मूता सौ सिधासण चढग्या
आथडिया सो आज अछूत

११-१-५६

निकमा इमरत पीवै वयूं

घन-धोक्ळ कतरै नै वेंतै
सारी जनता सीवै क्यू
अरट खडघा सो तिरसा मरग्या
निकमा इमरत पीवै क्यू

धरती खोदें धन-घन काढें
वीजै पावै निदणें वाढें
पण जद वी धन हिल्मिळ हार्लें
तद लूक सियाळघा डाढें
जद नवळघो नेता नै वूझें
लूक सियाळघा जीवै क्यू
अरट खडघा सो तिरसा मरग्या
निकमा इमरत पीवै क्यू

मुलक-मुलव भिनखा मू माती
चाम तळै सब लोई राती
स्यामीजी रै सब रण सरखा
चेला चरै परावो भाती
जद भोळघो भगता नै वूझै
मुफ्त चरै सो जीवै क्यू
अरट खडघा सो तिरसा मरग्या
निकमा इमरत पीवै क्यू

पाळ रखाळ भणाया सोटें
भईजी व्याव चढाया कोठें
वणग्या वाप सवाळा होठा

रहगी सँग जवानी टोटै
जद भवरघी भोजी नै वूझै
वूझ वृझागड जीवै क्यू
अरट खडघा सो तिरसा मरग्या
निकमा इमरत पीवै क्यू

भीना नैण छिनकता प्याला
कचन चमवै हाथ सवाळा
पिण ज्या हाथा घण कूनीजै
वै दो दिन म आप अटाळा
जद घण गोविंद घण नै वूझै
महे कूटा सो जीवै क्यू
अरट खडघा सो तिरसा मरग्या
निकमा इमरत पीवै क्यू

उण चईनै सायब रा चाकर
इण चइलै नेता रा नीकर
दोना रै मझ जुग जागै है
भागै चुगै धकावै भाखर
जद धरती भाटा नै वूझै
भार यणे सो जीवै क्यू
अरट खडघा सो तिरसा मरग्या
निकमा इमरत पीवै क्यू

उण जुग राज चलाता डडा
इण जुग राज चनावै झडा
जन जीवण जाग्या री पुठ तव
जन री घन चरमो मुस्तडा
जद जागण जीवण नै वूझै
सूता रहे सो जीवै क्यू
अरट खडघा सो तिरसा मरग्या
निकमा इमरत पीवै क्यू

साठ सयाणा जात वणाई
जिण दिन मू आजादी आई

सिर दीन्हा सो गिया सैत मे
जात पनपगी मरी भलाई
जद घूळची धीगा नै वूझै
झूठा झागडू जीवै क्यू
अरट खडचा सो तिरसा मरग्या
निकमा इमरत पीवै क्यू

राज करै खादी-खड वाळा
ऊपर घवळा मन मे काळा
करसा रै घर रामा रैहयो
बळद चोरग्या टोपी वाळा
जद नाथ्यौ खेसा नै वूझै
हळ छोई सो जीवै क्यू
अरट खडघा सो तिरसा मरग्या
निकमा इमरत पीवै क्यू

आंख्यां तरसण लागी

अँ आख्या तरसण लागी, वै वीर निजर नी आवै
अँ फूटघा कान अभागी, सीयाळघा कूक मचावै

जद प्यादा पुलिस तलविया, जरवा सू राज घलाता
गोरा रा चुटिया चाकर, दिन घाड सूट निजाता
जद धरती रै घायल नै, ठाकर पटवारी खाता
निरभै बेगारा लेता, मिनखा नै डोर बणाता
उण धोर अघारै जुग मे, ज्या जीवण ओत जगाई
पिण लल्ला राज करै, क्यू ददा बण्या विरागी
आ कुण कवि नै समझावै

अँ आख्या तरसण लागी, वै वीर निजर नी आवै

सब उठदी सज पुराणा, कुछ नवी चित्तक अलबत है
है सागै आप लिफाफा, सुधरा पिण खोटा खत है

करणी कय नै ले डूबी, कहणी करणै री सत है
 दहा री दो दमडी री, लल्ला कहदै सो सत है
 इण कळा-कूकणै जुग मे, कूकण री कळा लगाई
 जनता तो यू ही रळै है, किण घेड डूवग्या त्यागी
 चीथ्यी जीवण कुरळावै
 अँ फूटपा कान अभागी, सीयाळघा कूक मचावै

वै वेडघा पहर पगा मे, हमता घटिया घमवाता
 वै घाण्या मे जुतियोडा, आजादी रा सुर माता
 दारा माईत जुगाया, टावर भूखा मर जाता
 वै निरभं खालो हाया, छाल्या पर भासा खाता
 इण लोकराज रै जुग मे, कय रळता फिरै मिपाई
 सै वीण्या फळ बिखरै है, वै छिपग्या क्यू निरभागी
 सै माल मसखरा खावै
 अँ आख्या तरमण लागी, वै सेर निजर नी आवै

जूझारा तणी तपम्या, अभिमान अहम् मे बडगी
 नेतावा री निवळाई, मोटर बगळा म बडगी
 सादा मिनखा रै मुख री, सजोई सगबड सडपी
 रण-रघडा री सुगराई, लल्ला दळ रै चित पडपी
 इण मफग लवाळी जुग मे, हुडदगी हाट जमाई
 धोनी रा डोल घुरै है, पिण डकै दुनिया जागी
 हाया मू कान दवावै
 अँ फूटपा कान अभागी, सीयाळजा कूक मचावै

जन रा रण-रघड सूना, जन नायक घेरा घिरम्या
 सचवीला लल्ला लम्बर, सव ओठा-दोळा फिरम्या
 दुग रा माण्या नै भून्या, जाणै पाक्या फळ शिरम्या
 जनता देखै वा डूबी, नेता जाणै वै तिरम्या
 इण छोट चिळकणै जुग मे, टोटै रैगी सुगराई
 जद मिनग्रपणी मिमरै है, क्यू मारग पडग्या वागी
 म्हने बडो अचभो आवै
 अँ आख्या तरसण लागी, वै सेर निजर नी आवै

परमिट पथी पूजीजै, ठेना रा ठग ठाकर है
 दरवारचा री मैफल, साचा भिनखा री डर है
 निरधन रा नायब ईस्वर, धनवाना रा चावर है
 लल्ला री पाचू धी मे, घौळी टापी सिर पर है
 इण झूठ झागडू जुम मे, बळदार करै करडाई
 दिन-दिन पाणी उतरै है, दिन दिन जनता व्हे नामो
 धन-घोवळ धूम बजावै
 अँ फूट्या कान अभागी, सीयाळघा वूक मचावै

जुग-जीवण रण-रघडा रै, काधै पर भार धरैला
 वै नेता नै घेरा सू, काडैला तत भरैला
 जूझारा री रणजोरी, सँ भिनखा मे उतरैला
 उडदी उण दिन ओपैली, जनता खुद राज करैली
 इण अमर अगाडी जुम मे, जन जीवण सी अगडाई
 अब सरळ भिनख सुघरै है, झट धार चढैला पाणी
 लल्ला मत खाज रमावै
 अँ आख्या चमकण लागी, वै वीर सग्योडा आवै

होती २०११/८ ६ मार्च १९५५

वूझ-वुझागड चढिया घोड़ी

वूझ वुझागड चढिया घोड़ी, घणी हगामी हिकमत थोडी

मुलक पगा मे पडघी पताळा, जद वूझागड चाल चलाई
 परदेसी धन लूट निजाता, वा जनमत मे वात जमाई
 हुडदग कर सिर भीत फोडणी, आदत पडगी राड निगाडी
 वूझ-वुझागड चढिया घोड़ी, घणी हगामी हिवमत थोडी

कागाई रा पलट मूदडा, सतियाग्रह री फीज वणाई
 सिर मोदागर कायर वाज्या, तकती सू तरवार डराई
 मुळक-विरक महाभारत लडवा, नाजूक नरम नवेल्या दीडी
 वूझ-वुझागड चढिया घोड़ी, घणी हगामी हिवमत थोडी

मोटर चढ महला मे रमता, गाढा भरकागद लिख पढने
 लोक सडाई लीडर जीत्या, नमतरिया रै काई चढने
 सिर दी-हा सो सुपना रैग्या, घनवाळा चित पडगी कौडी
 वृक्ष-वृक्षागड चढिया घोडी, घणी हगामी हिकमत थोडी

आजादी आडत मे मिळगी, सोदै सू सिरकार वणाई
 पैल यधी वा कौमत दूणी, निवळा सादा मिनस्र चुकाई
 पैली ठावर चढषा तिजोरी, जन जीवण री नाड मरोडी
 वृक्ष-वृक्षागड चढिया घोडी, घणी हगामी हिकमत थोडी

अगरेजा सू मिळी वपौती, राजडड वृक्षागड हाया
 भाहेला नै याद घणी है, जगत भर्ल री जूनी बाता
 पिण वृक्षागड वण्या देवता, उई अकासा धरती छोडी
 वृक्ष-वृक्षागड चढिया घोडी, घणी हगामी हिकमत थोडी

मुणणी व्हेती सुणी सयाणा, पन-पन परी जमानी जावै
 जीणी व्हे पग धरो न पाछा, जीवै सो जुग साथै छावै
 औ जीवण री चोरस्तौ है, जीत मौत अकण सू जोडी
 वृक्ष-वृक्षागड चढिया घोडी, घणी हगामी हिकमत थोडी

ती भायाजी जोर पडैला

अवकी वार पकड मे आया
 ती भायाजी जोर पडैला
 घडी-घडी मवजी वाका नै
 हेला दिया बात विगडैला

वाप भणायो वरण कऱोरी
 पिण भायाजी साथै लाया
 नाजुन नखरा अजब उमीरी
 नरम हात्रमै स्वाद भरोमै
 गळद आनरा रोट चरघा ती

औगण व्हीला लत उघडैला
अवकी वार पकड मे आया
तौ भायाजी जोर पडैला

मूठ गाठियो जद ले आया
नाकाजी रै हेज फूटियो^१
रोळ रमत मे वेद बणाया
पिण सार्ण रोगी मरग्यौ तौ
लेणा रा देणा पड जासी
घाम बचाता स्यान सडैला
अवकी वार पकड मे आया
तौ भायाजी जोर पडैला

जद हुकमत भाया रै आई
षकाचूध मे डैळ घूकगी
बिसरी मैघ तणी मुध आई^२
मिनखपणी मोटर मे मरग्यौ
बुरमी पर करवा गुल खिलिया
दीस गया अ पग उखडैला
अवकी वार पकड मे आया
तौ भायाजी जोर पडैला

धें जाणी नादान घणी है
ओछी याद करडी बतळावण
जनता मरम बठोर घणी है
धें सारा लटका कर सीजौ
पिण आकम उखडघोडी जनता
पलन मारना नम पकडैला
अवकी वार पकड मे आया
तौ भायाजी जोर पडैला

१ दादा जी रै हेज फूटियो

२ बिसरी न्यात तणी मुध आई

करुड देव है कुबद करी मत
 सिखर कर्न है, सवर करी कुछ
 भाया हाय कुमोत मरौ मत
 जन-बळ पर नखरा नही चालें
 घणी समझ में गुण गळग्या ती
 पुट्टा पर जन सात जडैसा
 अवकी वार पकड में आया
 ती भायाजी जोर पडैना

रळग्या लडवाळा

नवें घून री नेताजी री सगळी मॅफन रोगी रे
 हुकमत मिळना चोरवाजागी चौडें होती रे
 रळग्या लडवाळा
 हेर रळग्या लडवाळा, ठेवा रा ठग निछमी भागी रे
 रळग्या लडवाला

नवें घून री नरक नाळ सू, माचा मिनख निसरग्या रे
 परमित पथी बोट मिळग्या जद वात विसरग्या रे
 रहजी जागतडा
 हेर रहजी जागतडा, बी बळद वापडी भूखा मरग्यो रे
 रहजी जागतडा

नवें घून मे जन-जीवण गी ऊखरड्या रा बीडा रे
 दिन-दिन मे सी रम करे, उसणा गोहीडा रे
 अळगा ई रहजी
 हर अळगा ई रहजी, अं खेता रा चर जामी बीडा रे
 अळगा ई रहजी

वापूजी री निरगळ खादी, छोड झूपडी भागी रे
 परमित पथी पैर तिची जद, वासण नागी रे
 महला मोज करे

काका रात सिराल्ये मेसी, कूची चुपकै लाला लेली
कचन बेचण गिया बजारा, कुण छानै-सी बोट कतरियो
अरे बाप रे ! ओ काई करघो, पुन्न कमाता पाप पसरियो

जद लाला पूरण नै घाटी, तोन घरघो घिस्योडी भाटी
सै पेढी री साख सडादी, कुण पगपकड काठ नै घरियो
अरे बाप रे ! ओ काई करघो, पुन्न कमाता पाप पसरियो

लाना कियो चोवटे हाकी, अबै डोकरा री दिन थाकी
पिण काका नै छीक आयगी, ठोकर साथी अजळ ठरियो
अरे बाप रे ! ओ काई करघो, पुन्न कमाता पाप पसरियो

कुण लाला नै घग चढायो, वारै कठ काळजी आयो
सीग सबट पोटा कर भाग्यो, घडक्यो साड, चौक मे घरियो
अरे बाप रे ! ओ काई करघो, पुन्न कमाता पाप पसरियो
हुक्क नालजी करी उतावळ, मुगट पैस्ता माथी फिरियो

घणा दौडिया घरै पधारी

घणा दौडिया घरै पधारी, लाला आगे घोर अधारी

बाळी उमर हाथ पग पतळा, काची सुध-बुध किरतव कवळा
मिटण्या रतन जीव सू जामी, सूळ चुभैला मारण अबळा
न्हाया सो ई पुन्न विचारो, घणा दौडिया घरै पधारी

इण रस्तै हाऊ खा जामी, भूतणिया भुरकी भुरकामी
अगत जून रा भूत मिलैला, जद थारी कुण जीव बचासी
वस निकामी वाता मत मरो, घणा दौडिया घरै पधारी

भाया वण सारै दिन रमिया, पुळ परगटिया पुळ आबमिया
राज कमायो काज कमायो जिण छिण लाघा उण छिण ममिया

देर रमबडा टमटम लेली, धाप भायला भेंटा मेली
अव पठाण पीसा नै आमी, रोवण नागा उण रै पैली
पर-सिर पटकी जोखम सारौ, घणा दौडिया घरै पधारी

टावर ही दूल्या मू खेनौ, घें क्यू जग रौ झझट झेलौ
खूथ चरी नै साड चरावी, दो दिन जीणौ लावा ले लौ
चूथ चुवा ! बोबा नख मत मारौ, घणा दौडिया घरै पधारी

इद्र सभा रा विसरौ भटका, अमर जवानी इमरत गटका
इण मैफल मे निपट निकामा, पात्र-कटी परिया रा सटका
जेवा भरलौ जलम सुधारी, घणा दौडिया घरै पधारी

पिण लाला वा घाळी बाजै, दादा डोटी नोरत गाजै
म्हाडी सौडा लाल जलमिया, ज्या मे जुग रा भाग बिराजै
अव मत निकमा पून पसारी, घणा दौडिया घरै पधारी

भूल करी जननायक भारी

भूल करी जननायक भारी, चरै गधेडा बेसर क्यारी
मुण ममघण निरभै गुणकारी, कागरेम है जाट सभा री

गीघ कागना रा भरमाया, नवा नाथ नै खादा लाया
हळ घटता बग्मा रै माथै, अेव जात करली अमधारी
भूल करी जन नायक भारी, चरै गधेडा बेसर क्यारी

अव चौधरिया हाट सजाई, करी विरोडा री भरपाई
गीघ कागना पळै अेठ म, नूटै धन इज्जन जनना री
भून करी जन नायक भारी, चरै गधेडा बेसर क्यारी

अैलवार आठानी खावै, जेळ पडै बे रिजव गमावै
अै करदै दो त्रोट कांकारी, अणं गिनिम्पर घोर बजारी
भून करी जन नायक भारी, चरै गधेडा बेसर क्यारी

सिरनावी गाथी-नेहृ री, नागद आयी जात-मह री
नगरा नै जगळ कर देगा, चर-चर बळण मिटावा सारी
भूल करी जन नायक भारी, चरै गधेडा नेमर क्यारी

क्यू लड भिड आजादी लाया, क्यू म्हारा घोळा वदळाया
पोटा करै घडूँँ छोदा, अँठ अरोगी सारी-वारी
भूल करी जन नायक भागी, चरै गधेडा वेसर क्यारी

सव जाता नै अँव यणावी, अँव जात री रीत हटावी
जो जनता मू टळ नै हार्लै, उणरी आम बुझण दो सारी
भूल करी जन नायक भागी, चरै गधेडा वेसर क्यारी

०६ जनवरी १९६५

रोक रिपियी अँक लेसी

रोक रिपियी अँक लेसी, काम सारी देख लेसी
सेठ है, घनवान है, बाँपार-बाटी नेक लेसी

महात्मा री सोख, करमी अँक रिपिये पर गुभारी
मृप पेठी सीरिया नै, पूरसी पिरवार सारी
सत है, सत री धजा है छोड माखण नेक लेसी
रोक रिपियी अँक लेसी, काम सारी देख लेसी

मोटरा बगळा हवेमी, वाय घर रा ख्याग देसी
कस्ट काया जेलमी, पिरवार बघता भाग देसी
चतुर नर है, जँव तर है, भगत भिळतौ भँख वेसी
रोक रिपियी अँक लेसी, काम सारी देख लेसी

सागडी भगवान मिळम्या, आज उरजण भाग जाया
'यतो वृष्ण, ततो जय' रा जोर सू भव भरम भागा
कनक चसमै री चिलम चमकाय, मारम नेक लेसी
रोक रिपियी अँक लेसी, काम सारी देख लेसी

वात सुण औ त्याग मूरत, अणविलोई छाछ पीजें
मळ-मुसट्टी स्वाद सखरा, साडिया नै साख दीजें
देख मन री खोट, हसतै होट, मारण छेक लेसी
रोक रिपियी अेक लेमी, काम सारी देख लेसी

देस भगता री मुळाचा, देख रै दुनिया दिवाणी
बाज मिकरा ठाण ठाठा, बार छोडै माम खाणी
सत सेवण मान री मरजाद, मायी टेक लेसी
रोक रिपियी अेक लेसी, काम सारी देख लेसी

धवळी टोपी धूळ उडाई

सादा मिनखां करी कमाई, धवळी टोपी धूळ उडाई
अगरेजा री राज गिथी, पिण गूम-भेठिया हाट जमाई

पहती बीर सातियो टोपी, जिण नाना मग कार अलोपी
माथा दिया मुनक री खातर, पिण जीवण री जोत जगाई
भासी री राणी महावाळी, कुवरसिंघ करडो बगाली
सन मन घन घरती पर वारधी, सिर मोदें री सडक सजाई
सादा मिनचा करी कमाई, धवळी टोपी धूळ उडाई

आडा मिनत्र आण पर अडग्या, गुभट मूरमा निवळा पडग्या
डूय गई मारी मिरदागे, पण सारळ मजतूत बणाई
चारू दित अघारी छाथी, जद बीडी बगाल उटायी
धर धर मे प्रगटघा रण प्रवा, हम हम पामी गळें लगाई
सादा मिनघा करी कमाई, धवळी टोपी धूळ उडाई

हनचन गुण जाग्यो पजाबी, मरर पारटी मरदन दावी
अगरेजा री ओधवा निसरी, चारू कूट अणन पंजाई
मन खवदै जरमन जुघ जाग्यो, गोरा री गड डिंगवा साग्यो
गूम भेठ रळियार राजबी, अगरेजा री मान खचाई
सादा मिनघा करी कमाई, धवळी टोपी धूळ उडाई

खुदीराम, अरविंद, बिहारी, दल बाध्या चाली बवारी
 दसभगत घाणी मे जुतिया, पिस जुलमा री नोव हिलादी
 भगतसिध आजाद चेतिया, राजगुरु, असफाब नैतिया
 तिल-तिल कट्या मुनक री खातर, नागरेस पिण करी बुराई
 सादा मिनखा करी बमाई, धवळी टोपी धूळ उडाई

जयप्रकास दल-बल मे घायो, बयाळीस म उघम मचायो
 विन मे बड्या सत सयाणा, जुघ री वेळा पूछ दवाई
 आज राज सता रै हायै, दमन चलै बीरा रै भार्यै
 राजा ठावर सेठ मुसद्दी, बटमारी री राहू बचाई
 सादा मिनखा करी बमाई, धवळी टोपी धूळ उडाई

कागरेस सत भारग मेल्यो, बाण्या री सरणो अब झेल्यो
 निकळ गया डूजा दल सार्यै, आजादी रा सँग सिपाई
 राज करै बाण्या रा बेली, मूम पुजीजै देवा पैली
 गाधी टोपी और गरीबा री, मिट चाली सँग सगाई
 सादा मिनखा करी बमाई, धवळी टोपी धूळ उडाई
 अगरेजा री राज गियो, पिण मूम-नेठिया हाट जमाई

मत ना दो जनता नै ज्ञासो

वै पड भागा, बें ई जासी, मत ना दो जनता नै ज्ञासो
 जन-विराट री पग मत चीथो, नीतर निकमो जीव गमामो

अगरेजा री पैठ पुराणी, लरडी नार पियो मिळ पाणी
 पिण जद बात समझ मे आई, जाग गई जनता धणियाणी
 हिंद तणो पोवारै पडमो, गोरा रो पुट पडग्यो पासो
 वै पड भागा, बें ई जामो, मत ना दो जनता नै ज्ञासो

ज्यारी जहा पताळा पूगी, पल भर म बद हुयगी पूगी
 झटकै जीव छोड दी जागा, बोल पडी जद जनता गूगी

जन रे जागण री तप लागी, तद गोरा री गळची गडासी
वै पड भागा थें ई जासी, मत ना दो जनता नै झासी

संस बरस जूना रजवाडा, जुलम जोर रा जवर अखाडा
जन-हाकल सू नीव खिसवगी, अपणै आप उलट्या गाडा
अथ बारा सावत पीवै हे, धरण त्याग री नडवी घासी
वै पड भागा, थें ई जासी, मत ना दो जनता नै झासी

दळ भाघी, मत दळद कमावी, तत विना क्यू सप घटावी
जिण जनता विमवास कियो हे, उणनै क्यू मन सू विसरावी
जनता जिण पुळ निजर फेरसी, तडकै बिगड जायला रासी
वै पड भागा, थें ई जासी, मत ना दो जनता नै झासी

राज बरी मुख झूला झूली, थाका ही मुख सेजा सुली
गिणती रा थावर थाकी हे, क्यू इण वात नै सपनै भूसी
सडी नीव रा मैन धुईला, थाभा डिगिया धूड दव जासी
वै पड भागा थें ई जासी, मत ना दो जनता नै झासी

मुलक रा मचकै मत मोट्यार

मुलक रा मचकै मा मोट्यार, अत मे उषनेली इन्याव
पडधा बढ पडपची जुग पार, दरप लै दूवैतो दरियाव

दम्पी दरद इव दिन पूटैभा, गळियारै सू जग मठैला
जन अपणे वळ नै जागैला, उडती सै अटबाव
मुलक रा मचकै मन मोट्यार, अत मे उषनेली इन्याव

उग्रदधाती जीवण ऊठैना, तिवडम रा ताता तूटैला
अपणेडा उण दिज छिर जागै दळ दूरैला दाव
मुलक रा मचकै मत मोट्यार, अत मे उषनेली इन्याव

बपट बूड री जहा नटैला, जात्र चडधा वै वान हटैला
दरवारिया रा दिन दव जागी, जन रा मिट्ठी धात्र
मुलक रा मचकै मत मोट्यार, अत मे उषनेली इन्याव

•याव निभावे हेज चुकावे^१, भेळी भुजवळ वध कटावे^२
 सिर चढिये जन रे खायक रा, जद उखडैला पाव
 मुलक रा मचवे मत मोटघार, अत म उयनेलो इत्याव

आडावळ रा भोमिया

आडावळ रा भोमिया घर रा गुण मती गमाजी रे
 नीव निरोगी राखजो, घर चुणता इलम जताजी रे

अणगिणिया जुग पार, हरखता हार, जीत स हठ राखी
 विपता री भरमार, धका हूकार, हुळस परगट राखी
 आजादी रे बाग नै, जूझार पसीनी पाजी रे
 आडावळ रा भोमिया, घर रा गुण मती गमाजी रे

सुख दुख नै सम जाण, धिरकता प्राण, निरत मे न्हावे है
 दाळद देता डाण पुराणी पाण, गीतडा गावे है
 जुग-जुग जीवण साभियी, वा राग मती बिसराजी रे
 आडावळ रा भोमिया, घर रा गुण मती गमाजी रे

आपस री तकरार, तीर-तरवार, बटारा नै धरदो
 पाडोस्या मे प्यार, समझ नै सार, हिया हरिया करदो
 कारीगर नै पापजी, हाळघा मे हेत बधाजी रे
 आडावळ रा भोमिया, घर रा गुण मती गमाजी रे

मवजुग रा वरदान, हुनर नै ग्यान, मिळै सो ले लीजो
 घर-घर म घन घान, मुलक री मान, वधै सो पथ धीजो
 सुख री मारग सोपने, घर कानी ई वळ जाजो रे
 आडावळ रा भोमिया घर रा गुण मती गमाजी रे

१ साथे मभावे, घन निपभावे

२ घारा से बधना कट जावे

सख जोड़चा री साथ, हुनर नै हाथ, मुलकडी मागै है
कमतर भरता बाथ, समै नै नाथ, भीतिया भागै है
रन आयोडी रेत नै, पुरसारथ सू परणाजी रे
आडावळ रा भोमिया, घर रा गुण मती गमाजी रे

हिम्मत सू हुसियार, खरा एकदार, खरै मारग लागी
दार नै दुतवार, मेल नै मार, बुराया सू भागी
सुध-सूरज रै चानणै, डूगर नै सरग वणाजी रे
आडावळ भोमिया, घर रा गुण मती गमाजी रे

जिण राजस्थान वणायी

औ दबमी नही दवायी, जिण राजस्थान वणायी

पीयल तणै कटन मे कटक्यौ, गोरी रा पग दिया उखाड
सागा री सिनिया मे सभियौ, बाबर सीखी कपट री आड
औ सादौ सिरदार भोम रै, जुग-जुग सीस चढायौ
औ दबमी नही दवायी, जिण राजस्थान वणायी

पह भाग्यौ जद हार हुमायू, मेरसाह दिल्ली पाई
सात बरस जाळौर जूझियौ, छळ नू मदी हाथ आई
इक मूठी भर बाजरडी म, उण कितरी कटक कटायौ
औ दबसी नही दवायी, जिण राजस्थान वणायी

चद्रमेन राठीड जूझियौ, राख पूठ पर इण री जोर^१
महाराणा प्रतापसिध नै, कठण समै कुण दीनी डोर^२
हळदीघाटी मे जिण अपणी, अमत्ती रूप दिखायो
औ दबसी नही दवायी, जिण राजस्थान वणायी

१ राख पूठ पर जिण री जोर

२ कठण समै दी भीला डोर

मुगल पातळा जद पड चात्या, चढची मराठा नै अभिमान
राज राजवी छिपवा दूवा, निवळथा पडग्या राज निसाण
इण खेडा रुखवाळा सू, धरती रौ डाण चुकायी
औ दवसी नही दवायी जिण राजस्थान वणायी

गदर मध्यौ सबत् चवदै मे, दिया राजवी गोडा टेक
अेक राहौ आउवौ ठाकर, बमघज धरी सेठ पर मेख
सादा मिनख हाय सिर लीन्हा, जगरी जग भवायी
औ दवसी नही दवायी, जिण राजस्थान वणायी

बुधवळ सू बाध्या रा बेली, दिल्ली गढ रौ दावी नाड
थैत्या रै छटकै मू छिपनै, भावू ऊपर न्हाही घाड
अभिमानौ सिरदार+ भूल सू, सूती सेर जगायी
औ दवमी नही दवायी, जिण राजस्थान वणायी

बिजौळिया पर मध्यौ मोरचौ, इगरेजा रौ हिलग्यौ पाट
नवल करी खेडा धारदोली, सिरदारी रौ जमग्यौ ठाट
भावू पर अभिमान उतरसी औ डिग जासी पायी
औ दवमी नही दवायी, जिण राजस्थान वणायी

भावू परबन गुजरात मे सूयी उण टाणै मन् १६४६

जाग राजस्थान जीवन

जाग राजस्थान जीवन, लोग जोवै बाट थारी
जाग रे जन वळ पुराणा, इण धरा पर विखौ भारी

जिण धरा रौ ख्यात सू पैली पुराणा गोल गाया
क्रोड छप्पन बट मरजा, जादव रह्या इण भोम आया
ख्यात मे रअपूत, सेध, पठाण, मीणा, भील चमक
आज थारी ऊष मू इण भोम भायै नस्ट छया

१ थैत्या रै मन बर्त पर वै

+सिरदार बलभ भाई पटल

रळ रद्दा सादा मिनख, गिरपच ठावा आण हारी
जाग रे जन-समझ मूरज, इण धरा पर विखी भारी
जाग राजस्थान जीवन, लोग जोवें वाट थारी

गुळ गिया गिरदार, मूरज चाद सू सगपग बतारी
सेख और पठाण, पाकिस्तान री अब बिडद भावै
भील मैणा भूच बँठा मूरता रा माज सारा
सेठ, पिंडत, पच दिल्ली स्थान रा सौदा पटाबं
आज कवि नै साच मू सिणगार माथै भीय प्यारी
जाग रे जन-मान गौरव, इण धरा पर विखी भारी
जाग राजस्थान जीवन, लोग जोवें वाट थारी

धन-धरम छ्याती पुराणी, मोह-स्वारथ गुर बणायी
सिर दिया सादा मिनख पिण राज नै धन-बळ दवायी
राजबळ मद चाख, आगीवाण वणम्या मस्त हाथी
सिरग्या सादा मिनख नै, न्याव भाटी मे मिळायी
बळ चढजी गुजरात नै, आनू सिखर पर घाड भारी
जाग रे जन जोर जापउ, इण धरा पर विखी भारी
जाग राजस्थान जीवन, लोग जोवें वाट थारी

आज आगीवाण थारा, सँग जन-बळ नै सिरग्या
राजमद रे मोह मे वै भीख मागण नै सिरग्या
चेत सादा मिनख थारी घर बळै घर रा दिया मू
मेठिया री फूक सू सै हूख पीढथा रा पसरग्या
आज आवू जा रही, आडावळा री काल वारी
जाग रे जन-नेज जीवट, इण धरा पर विखी भारी

गिर चढथा अणवूझ, जूनी सायवी पर फिरची पाणी
ज्यू अळूज्ज मूत वाची, काम हुयग्यी घूड-धाणी
लाय लागी चोवटे, सिरपच नै सितरज भेलै
हाय ! घर री फूट सू इण मुलक री रळगी दिवाळी
जीवती नरसिध मूती, खाल गोदडला उत्तारी
जाग रे जन वळ पराक्रम, इण धरा पर विखी भारी

जाग रणवंका सिपाई

जाग रणवंका सिपाई

आपणी सत्तार न्यारी, जीवती मग्देस प्यारी
रळ रह्यो निक्का पया मे, धूळ आपा री जमारी
आज राजस्थान थारी, म्यान गुण अभिमान मारी
सिखर गूनो, वेजया म, गिर छिगावें वण विषारी
उण घडी मे वर क्यू चीरा लगाई

जाग रणवंका सिपाई

जिण रमायी भील मैणो, मूरमो रजपूत मैणो
आज उण आडावळा री, हाय गमग्यो सीस मैणो
फेर धारी नीद लेणो, थ्यान सू विपरीत बहणो
छोर ले जीवण तळै री, छोर मायै बैठ रहणो
क्यू गमावें सेंग पीड्या री कमाई

जाग रणवंका सिपाई

आज साई आदमी नै, और अकहल री कमी नै
राख आडा दे दिलासा, जीमग्या जवरा जमी नै
रघडा री वेगमी नै, माझिया री मरदमी नै
धूल नै देखें तमासा, भूत लाग्यो हाकमी नै
राज री कूची दलाला नै दिराई

जाग रणवंका सिपाई

बाप नै वेटी छळै है, रूख काटा रा फळै है
आज दुसमण है गदी मे, घर दिया सू घर वळै है
मूरता गम मे गळै है, पच मारण सू टळै है
राज मद री घट चढो म, पाप रा पूळा पळै है
भूतग्या सरपच निवळा सू सगाई

जाग रणवंका सिपाई

हेत मे हडताळ अडमी, देस म सुख चाल गडगो
खूसडा री खायगी मे, सेत-खड री खाल नडगी
समझणा री साख सडगी, वीरता वेमार पडगी
लीडरा री लायकी मे, बाणिया री वास वडगी
नायका री रीत सू हटगी भलाई

जाग रणवंका सिपाई

घाब गूटी सत गोवं, पथ भूता तत भावं
 साग्र घोटी घाल खत मे, निवळ रो लोई निचोवं
 देस, आही गिनग्र रोवं, रगत मू धरती भिजोवं
 देस रा अवळा समा मे, आज चारी वाट जोवं
 जाग बोरा जोत बुध-बळ री लढाई
 जाग रणववा सिपाई

सीरा टोपी हाथ झोळी, चोर चदी पूर नोळी
 देस दिन रा चानणा मे, रात राकम रमै होळी
 साधवां री सग टोळी, भीड नै भरमाथ भोळी
 राजबळ रा मद घणा में, सायिया नै मार गोळी
 देस भगता मरम मगळी गमाई
 जाग रणववा सिपाई

आज रा सस्तर नया है, धार मू अवकल सवा है
 सँग मुघ-बुघ सभ रहणी, इण जमाने री हवा है
 आपरी अवकल गवा है, अर जमाने री रवा है
 जद भर्ये मैदान बहणी, इण जमाने री दवा है
 आज जाये सोम में स्रस्टि ममाई
 जाग रणववा सिपाई

आजु परवन मुबरात म मूष्यो उण टाणे, सन् १६४६

ऊग रे मरुदेस सूरज

ऊग रे मरुदेस सूरज, जाग थळ रा धीर धावर
 रे करारा भील येणा
 सावता रजपूत सेणा
 रे जमी रा जाट गैहणा
 सेख, सीधी लीक वैहणा
 ऊठ, ढाणी घाट पडगी, साड घडूवं स्याम ऊगर
 ऊग रे मरुदेस सूरज, जाग थळ रा धीर धावर

रमक रे रण-गव-रगिया, रगत पृष्टारा ऊर गरवर
 नर-नुरग रै माल सोई
 मू, मरा धरती भिजोई
 मिर दिया री घण उजोई
 दोडना री घाय रोई

ममठ, घरमें पापपडगी, घर-बऊमू मिऱगियो घर
 ऊग रे मग्देम मूरज, जाग थळ रा धीर थावर

पेन सतमत ऊपना गज, उमड मारू गवर गावर
 बुध बडेरा री भमूही
 वणी, सत री पोट बूडी
 जैर री जड जाय ऊही
 लीगटा री जिरे हूही

हृठम, दुगमण दळ नडायो, भोम तिरगी, पूर पणपर
 ऊग रे मग्देम मूरज, जाग थळ रा धीर थावर

धमक रे इतिहाग टनरज, भामिया रा वाग भाग्र
 जाय आरू मिग्र वाःही
 भागुघा मू यात आःही
 राग मत तन नै गवाळो
 बमर बसनै कर उछाळो

रिडक, हिवडी चाव करले, बाळजै पर राग पत्पर
 ऊग रे मग्देम मूरज, जाग थळ रा धीर थावर

भिमर, घारी मीम घोमै, थेठ मूता जाग नाहर
 उबळजनरग, रगत वनचर
 वाम लडग्या, बळै डुगर
 भिडक दळपत भरत मूवर
 हिडक रे हुसियार हळधर

बरस, घर घरलाय सागी, आडावळा रा नाथ जळहर
 ऊग रे मग्देम मूरज, जाग थळ रा धीर थावर

हाथ घणा थें दो हथियार

नेहरूजी रहजी हुसियार, हाथ घणा थें दो हथियार

पैली घर री जनता नाथी, घोखा देय डुवाया साथी
अब मरण री मन मे आई, आकस देय जगाया हाथी
अक चाहीजै खडा हजार
हाथ घणा थें दो हथियार

जो चीणा रण मे भर जासी, वै मव लासा पीळघा खासी
गोध सियाळघा निरणा रहमी, पडथा हाडका जरख चवासी
मरमी पीळा मिनख अपार
हाथ घणा थें दो हथियार

रग-रग लेवै रगत उकाळा, भुज री नाडा करै उठाळा
इण माओ रा दुम्करमा नै, भुगत भुगत मन पडथा छाळा
जावणदो मत करी अवार
हाथ घणा थें दो हथियार

साल चीण री चोट सभाणी, जोउन री मरजाद निभाणी
मै मोटघारी बढी मोरचै, जद उतरै पीळघा री पाणी
हा हजार मगळी नर-नार
हाथ घणा थें दो हथियार

बर चीता सू धाता प्यारी, समझ्या मत मिटगी हित्यारी
पूठ पोरता तुरत चलादी, पसवाई मे छुरी-कटारी
अत्र हुवण दो नाळी धार
हाथ घणा थें दो हथियार

मुख सू बहता भाई-भाई, जद हमने री जुगत जमाई
साल पढी छिन मे उड जागी, कूड कपट मगळी चतराई
राजद बरमा अत्रे बवार
हाथ घणा थें दो हथियार

अब आया नेपा मे आगा, दबता पाण थाक्या दागा
 थटव हिंद री थोट पट्टी जद, पेविम रा पड जामी पागा
 पीठधा पडमी परबत पार
 हाथ घणा धे दो हवियार

भारत चीन जुड र टांघी, सन् १९९

साथै पग भई, आगै पग धर

साथै पग भई, आगै पग धर
 भरी जवानी, घूबया पाटी, हल रे येनी हेमाळे पर

हेकड हिडक्या, अगनी छडकै, याडा गडकै परबत पार
 भेरु भिट्या, काळघा कडकै, रग रग रडकै रगत अगार
 हल रे इळपर, हन जगळघर, हाथ चहीजै हल रे कळगर
 साथै पग भई, आगै पग धर

चाकर चीणा, मुग्न मू शीणा, करम कमीणा, पीणा साप
 धरग चवीणा, सतमत हीणा, यारै कुण भाई कुण बाप
 हल दळ धमण, हळदुग्न भमण, हेमाळै हळ चकपा निसाचर
 साथै पग भई, आगै पग धर

रगत रगीणा, तन मन पीळा, गुण मे बीला रगिया मोर
 जीभ लचीला, बलम नुकीला, असत उकीला, सगडाखोर
 हलता परता^१, विम्मा साभरमल^२, हल रे चुन्नी हाथा मिर धर
 साथै पग भई, आगै पग धर

इण धर घीणा, कोठा कीणा, न्याव नमीणा, भलो सुभाव
 अकल अजीणा, पर धर खीणा, तसकर तीणा वरै कुभाव
 हल रे रिठमल, हल रणमडळ, करै उदगळ गिनध जिनावर
 साथै पग भाई, आगै पग धर

१ सहीद प्रतापसिंह बाख्ठ

२ जोधपुर राज्य रा सहीद

भगनसिध, असफाक, राजगुग् चोट्या चढ्या करे पुवार
हाडी राणी, निछमी वाई, हजरत थी हुयगी घर नार
हल रे जन जन, हल रे जन मन, हल रे जोरम गवरी सकर
साथै पग भई, आयै पग घर

हल जळ थळ, आमै रा रघड, रगता होळी रमै जवान
हल नाहर आजाद फौज रा, हल नेताजी रा अभिमान
हल रे तन मन धन जनता रा, सख वजायो वीर जवाहर
साथै पग भई, आयै पग घर

कड़कै कटक करारा रा

सीवाडै वाडेत्या भळकै, कड़कै कटक करारा रा
हाट चावटै धूसा घडकै, भुज फडकै माटघारा रा
आ घग घग घरती धूजै जद कोट कागरा गुजै
अै रण बवा हूवार करै, जद जूव घडै जूझाग रा

पोळ पीळिया करे गगोळा, मकर करै मनवारा रा
सिखर हिमाळै लाय लगादी, फँल करै खुरदारा रा
अै झूठा हेत झिवाळी धोपै सू धरण दबाली
अै असुर पूठ पर चोट करी जद, आळस उडग्या मारा रा
सीवाडै वाडेत्या भळकै, कड़कै कटक करारा रा

गाठ घधी गुदडी मे रहता, रूधा सीर विचारा रा
सँस जुगा री मँणप सडगी, तूग तार तुमारा रा
अै पीळा मुख कसाई घर बैठा भीत बुवाई
अै रण-रण उरजण भीम रमै, घडकै खडक खगारा रा
सीवाडै वाडेत्या भळकै, कड़कै कटक करारा रा

कमरा कम रण सगत्या निसरी, नेह तज्या घरवारा रा
रेध रेख सू रघड उपग्या, हठ हुळस्या हलदारा रा
मै तन मन भँट चडावे जैहिद गुजता गावै
मुमत चढी सेठां री मँणप, डेर लग्या कळदारा रा
सीवाडै वाडेत्या भळकै, कड़कै कटक करारा रा

उनह आषडघी जन री जोउन, मारग मिळथा नतारा रा
भणिया अणभणिया, अणगिणिया, असवारा रा
जुग री जन बळ जागै सगत्या उण पैली आगं
आगं वधतो अेव दधं जद, हाजर डोन हजार रा
सीवाईं घाडेत्या भळकै, वडवै वटव करारा रा

दोनू वविताग भारत चीन जुड री टागं, मन् १९६२

जद हांग हिडकती आवै है

लाल घजा री रग चीण में, पीळी पडली जावै है
लाल फोज री रोग पीळियी, घर जनता नै खावै है
लेनिन री नाध लजावै है जद हांग हिडकती आवै है

रग रग में चोज हुलाकू री सोई तातारी है
धाडविया रा डग मदा मू चीणा री मक्कारी है
मचूरी मरियल भूरखता, पर घर जाळ विछारै है
पण घर रा पग उळझावै है जद हांग हिडकती आवै है

मारक्सवाद री माटी दिगडी, माओ री मैफन में
सीख लिया नटवा लेनिन रा हिटलर राज करै मन म
माओ री चगेज चान सू, साम्यवाद मुरझावै है
जुग री जीवन सरमावै है जद हांग हिडकती आवै है

साम्यवाद मू अवमर सरग्यी, लाल रूस हवियार दिया
हुकमत चडता चडी हेकडी, तातारी रग थार किया
आज रूम नै माओ-चाऊ, मारक्सवाद समझावै है
कोरा गाल वजावै है जद हांग हिडकती आवै है

जद जद चीण करारी दीसै, घर जनता पर भीड पडै
पीळी ताव चडै हुवमन नै पाडीस्या मू सैत सडै
पीळी पक्की रग पुराणी, रातो रग उडावै है
जीवन नरक वणावै है जद हांग हिडकती आवै है

घणं मान सू मिनख वणाया, भेळप राखी भूल भरी
कठ लगाता नैण हस्या, पण हाथ पूठ पर चोट करी
पूरव मे पढी पर पडिया, दुस्मण सू डर जावै है
सैणा रा कठ दवावै है जद हाग हिडकती आवै है

नरम वान निवळाई समझ्या, छाती चढती आवै है
घरा चीण न धान नही, पाडोस्या नै घमवावै है
सावत पोलमपोल घणेरी, पोला डोल वजावै है
गप्पा रा गोट चलावै है जद हाग हिडकती आवै है

घर जनता रोटघा नै रोवै, साल फोज नै धी-वाटी
पूट झूठ नै झूट मोन री, जनता उत्तर रही घाटी
मीला थमगी, खेत उजडग्या, पर घर फीज चढावै है
माडाणी मौत बुलावै है जद हाग हिडकती आवै है

भारत चीण नूद ई टार्ण, सन् १९६२

माओ, साओ चौ-यन लाई

जीग जवानी रै तणग्रल पर
छोरा छोरभा पूछै घर-घर
वरण पीळियो राती ग्रापण, हेमाळे हठ लागो कुण
सात पडी जद भागो कुण
माओ, साओ, चौ-यन लाई, हिडक चरी जद मौत बुलाई

भुरख रग्योडा मटमैला पर
हिवडे विद्य, मितरी ज्यू मितर
हम हवाई पर चडवाळी, कपट भेग्र मे वागो कुण
कवळी काचो घागो कुण
माओ, माओ, चौ-यन लाई, अकल मदी जद दुग्गध आई

हाथ कटारी, हसी होठ पर
इजगर चढग्यो हेम कोंट पर
इण धरडै मरियस मुरगै नै माड लडावै, पागो कुण
किसी सागडी ढागी कुण
माओ, साओ, चौ-यन लाई, लोव-बळद बै तीन कसाई

भिडक घड, कै साड सडक पर
नीत जीम मे हुवगी टववर
मडक सीगडा धूड उडावै रण खेता सू आगी कुण
भरी सभा मे नागी कुण
माओ, माआ चौ-यन लाई, पोटा करता करै लडाई

टिरी नही अपनी वाता पर
कडण ऊदरा खोदै भाखर
किस्ती री धवळी चादर पर, जन नोई री दागी कुण
फूटपा होला ठागी कुण
माओ, साओ, चौ-यन लाई, पूरव खड री वात गमाई

भारत चीन जुद्ध री टांगै, सन् १९६२

सुणजै रे चौ-यन लाई

सुणजै रे चौ-यन लाई, असिया मे बात गमाई वे
पचमील री बेल कटाई, धारी बैडी नुपराई वे

हिन्दी-चीणी पास-पडौसी सदावत रा भाई
मी पीढी मे कदै न आपस मे तलवार खलाई
हे थू ई पैली पूठ छुरी पधराई वे
हे हाथ छुरी, होठा पर भाई भाई वे

हे सी जगती री ख्यात बतावै कदै न करी चहाई
हे पाडौमी भू प्रीत पाळणी मा रै दूध मिखाई
हे नेह निराळा हिन्दी लोग लुगाई वे
हे भिनख जात नू पाळै सीळ-सगाई वे

अव कितरा ई मीठा बोली बिगडी नही वर्णली
पीढी-पीढी चाऊ रँ घोखँ री वात भर्णली
हे वात बदळ नै रसना री साख घटाई वे
हे हिन्दी जन रँ मन में पडो खटाई वे

हे अन्न था पर विमवास नही रत्ती भर ई पिडत नै
जूना सँग करार सुटग्या फाड वगावो खत नै
हे लोक-सनेही पुळ नै तोड वगाई वे
हे सारै जुग में दृयगी लोक हसाई वे

भारत चीण जुड रँ टागँ, सन १९६२

फोड़ छालौ, मार नस्तर

ऊग रे मरुदेस मूरज, जाग थळ रा धीर थावर
रे करारा भील मैणा
सावता रजपूत सैणा
रे जमी रा जाट गैहणा
सेख, सीधी सीक वैहणा
सभळ, ठाणी धाड पडगी, सायिया मू मिळगियो घर
ऊग रे मरुदेस मूरज, जाग थळ रा धीर थावर

ऊठ रे इतिहास इचरज, भोमिया रा वाम भाग्रर
राख मन तन में सवाळी
थाम रँफल पेंक भाली
दरद सू दगधँ हिमाळी
पोन वरणी नुळे छाली
हिङ्क, दुरजण हाण भांगे, मै चुकादे, आज औसर
ऊग रे मरुदेस मूरज, जाग थळ रा धीर थावर

उफण, हलदी घाट री रज, हुळम छप्पन भाखरा नर
 नर-तुरग रे लाल लोई
 मू नरा धिरती भित्रीई
 सिर दिया जद घण उजोई
 दौडग्या री धाय रोई
 बडव, उण घर फोज बडगी, सुण पाणी नै मुरम गर
 ऊग रे मग्देम मूरज, जाग थळ रा धीर धावर

चेत, सतमत ऊपता गज, जूझ मारु, सबर सागर
 जैर री जड जाय ऊडी
 पच घाई चोट भूडी
 न्याव मन री फोड वूडी
 मादिया री फिर हुडी
 मरजती सुणलै हिमाळी, फोड छाली, मार नस्तर
 ऊग रे मग्देम मूरज, जाग थळ रा धीर धावर

भारत धीर जूड रे टाणै, मन् १९५२

वयू जनम्यी इण देस

दूवा

रे ववि बठण मलाम रा, वयू जनम्यी इण देस
 जीणी र्हे ती क्षेन लै, रिडद मावणी भस

इण घरती मे अक्ली, धू वयू करै कडाण
 जद अन-नायक क्षेलिया, ठग-विदिया रा ठाण

बळावत नै कोयडा, दरवारचा नै दाम
 मोल मिल्ले वै मिनघ है, बविया री वे काम

विदिया हुयगी वावळी, ठोठ ठगा रे ठाव
 अघभणिया नै अनादमी, अणभणिया री नाव

अणभणिया री आलमी, अणघड हुवा उमीर
अधभणिया ऊतारसी, सरमत हदी चीर

लोक कळा लूटीजगी, जाचक पहरची शोळ
दिके घडाघड काचरा, मिणका मोत्या मोल

लखै नही कुछ लोनडी, समझै सो सिरवार
जकराई री जीत है, लोक-कळा री हार

इण जुग रा इकवार

झूषा

रण धूसा रजयान रा, वै जूना इकवार
इण जुग आडा पसरग्या, लोभ किया लाचार

रगत राळ नै राखता, कलम कल्ले री काण
डूम इलाली मे दवी, इकवारा री आण

जन-भन ज्याने जाणती, जुग-जीवण पतवार
पूछ वध्या गोडा पिसै, विग्यापण री सार

इकवारा रै भागणै, नकटा बाजै नेव
अकल अडाणी रावळै, टुवडा टुळगी टेक

रळै राज मे रोवता, दर-दर देखै दान
डर दळ-दळ मे डूवगी, सपादक री र्यान

खोटी खवरा नित घडै, निमग करै बोपार
आप कही ज्यू छापदै, देखै दग कजदार

महाराजा रा सोरठा

पुरग्या वचन प्रमाण, मिळण मोद सू मन मढची
परतख पडी पिछाण, पूछ-परख पारस तणी

परम प्रबळ प्रवास, परम लोह कचन करै
कठण पूमणी पास, अपणै घळ सिरकै नही

किरतव बिना कलाम, मरज घणी, किरदा नही
किणरै हाय लगाम, कमघज बुळ केहर तणी

दीमण दिल दरियाव, मनवारा मोटी घणी
दातारी री दाव, दान विहूणी तडफडै

पलक वधावै हाय, पल मे पाछी खाचलै
वा मूरा री साय, सुपनै ई देणौ वुरौ

पल देखावै दात, पल मे मूडी फेर लै
वा पुरसा री पात, सुपनै ई मत वैठजौ

किणनै करा सिलाम, प्रणवीरा रीती घरा
कमघज तणा कलाम, भार बिना उढता फिरै

निपट नही परतीत, रे कवि भोळा बाबळा
राजविया री रीत, वात करै पाछा फिरै

काका संग भतीज

डूवा

काकी केहर काज री, गायक गुणी गभीर
भूमण भणै भतीज मे, सुवरण सुगध समीर

पगल्ये प्रथम पिछाण मे, पुळकै परगट प्रीत
जुग जुग जग मे जिगमिगै, जुगल जोड री जीत

घग घग धूजै घस्टता, धूरत घरदै धीज
दुरजण डरपै देश्वता, वाना सग भतीज

औ सगत री सेवरी, वी रगत री राव
पूरण पनपी प्रीतडी, पगत पडता पाव

चार दिसा मे चानगी, चद्रमाण री चाह
रगत म रळियावणी, रूप राम री राह

सोरठा

कावा वठण कथाण, भरवो भेस भतीज री
चद्रमाण री काण, नेगम राखी रूपसी

हाट धोवटै भाव, हरखै निरख भतीज नै
काकौसा री नाव सूरज ज्यू दिव दिव करै

नवै नेता नै

सोरठा

जन पद करू प्रणाम, पद पाख्या उण पूत नै
जन जुग तणी लगाम, जिण मुख झेली रग है

डूवा

वै चावै उण पथ मू, जावै सो पत खोय
हसनं नहदौ माथिया, जिण पुळ जाणौ होय

खोजरिया खडवड करै, सैणप डूवी मोय^१
सोक पथ मे लाज रा, लिया लूगडा घोय^२

थाणै चावर चिडविटै, लाव-लाज री हाण^३
कुण राखैता नवरजी,^४ सोक राज री वाण

१ सैणप रहणी रोय । २ भरख खोवठे लाज रा, दिया मूयहा घोय

३ लाज कुरव री हाण । ४ कुण राखैता साधिया । कुण राखैता मानजी

ऊची पद, डीगा बधी, औसर घणी अमोन
चढग्या लाख छवाम है, चढण-बघण री तोल

इज्जत है इन्याव री, म्बारख री सनमान
रळियारी है राज मे, आछा री अपमान

तिवडम तानें तावडी, विवें परायी माल
सीयाळघा रें भीर मे, नवटा हुयग्या न्याल

तिवडम वरलें मो तिरें, भिनवपणी भर जाय
गीध वागला गाय लें, मुर मायर मिड जाय

पैठ पराई पोळ मे, आघा वरें उछाळ
पीढघा वरसी पागळी, दळ-थळ तणा दलाल

नाहर नयग्या नोट सू, उडै अवासा ऊठ
जच्चा झोखें राब नें, साडघा साधें सूठ

भाता मणगा भोज मे, वाम वरें ववाळ
घनवाळा री धूद मे, घन होमै वपास

हेत पचीसी

सोरठा

जोयलें आख्या खोल, जन मन राजस्थान रा
गजब गुळाचा गोळ, नतावा रें न्यात री

आपस रा अपराध, निसरें पिण विसरें नही
जनता तणी विसाद, गादी चढता नुण विणै

पया पडै सो 'पास', समता सू समपण नही
वडै हुकूम रा दास, जन नायक रें चित चढघा

अणचाही औनाद, साणीडा मे वस वठै
'घणी खमा' री स्वाद, डाढ लग्यौ छटै नही

दरवारचा रा दाम, इण जुग मे चौघा वटे
 हिवडे हेत हराम, रण रघडा रे रग सू
 लोक तणी विसवात, सिर दे सच्यो सूरमा
 तिकडम करमी नास, सत मत समदा डूवसी
 सतमत हटग्यो जोर, मिर गादचा मूनी पडी
 षवडे चढय्या चोर, जन नायक रे जोर सू
 रण रघडा रो साय, पने हालता थोड रो
 आछा असग अनाय, तखत मिळघा, डोफा डफर
 ज्या खाघा पग राय, सिर नायक सिखरा चढघा
 पाक गई जद साख, ठोकर दे अळया करी
 रिमवत हदौ राज, पूजा परमिट पय रो
 ठेका रा ठग आज, चदे चढघा चुणाव मे
 मोल मिळें भरजाद, छळवळ रा भाटा तिरै
 डाढा लग्यो सवाद, मुफ्त माल रो घाट रो
 गादी तणी गुमान, भरम भूत सो सिर चढघो
 जनमत हदौ मान, सिखर चढघाडा क्यू करै

डूवा

मुणने ती समझे नही, समझे ती टळ जाय
 मुण समझण रा साग मे, मुळकै न बळ जाय
 घाईती घरमातमा, मूरय चतुर सुत्राण
 नेनाजी रे नेह रो, नाडी कियो मिनान
 गोटी, लाठी, हथबडी, बूड बगट रो राज
 बापू धारे मुनक रो, लाठी नूटे साज

त्याग बतावै वाणिया, सता हाथ वदूक
हाथा सिरभाटा चुण्या, जन नायक री चूक^१

काकौजी नै कूटिया, घर सू दिया नसाय
मुणता घर मे लगन री, बिना बुलावै जाय

जद कहता इण राज रा, रखवाळा मे खोट
लोटपोट री चोट सू, हुयग्या सग निघोट

पिरसू कहता देवता, बाल बताता चोर
पल मे पानौ पलटग्यौ, चोर हुवा सिरमोर

जूनी वहिया बाळ दी, बिसरया सँग कमूर
हुलमुलिया री डील मे, जन रौ गळघौ गहर

होठा हस निकमा करी, हेत प्रीत रा खेल
कठं गज रै काज री, बिनखपणै सू मेळ

आज सडावौ ठाकरा, धाडेत्या रा साड
क्यू जनता रै नाव सू, मुफत मचाई राड

धें सडभिड भेळा हुवा, जनता भूली चैन
किणनै ममझी देवता, अर किणनै कै धाडेत

राड बघै जद रावजी, तेडै सकल जहान
मती करै जद मेळ री, जनमत जहर समान

धाडैती धरमातमा, कियो सातमी सीर
घर रा घर मे सन्वटग्या, परमेसर नै पीर

मिनख-मिनख सू मेळ

दुवा

उतराखड मे आवती, सेहरा रही बनेव
हूण यवन हवती अरब आर्य हुवा सब अेर

जुग-जुग भेळी भारती, सौ रग हुयग्या अेक
जात जनमता डूबगी, मिनखपणै री टेक

जात-यात रै जुलम सू खाधै चडगी छूत
टुकडा हुयग्या मुलक रा, वैर विखरग्या पूत

निघळी पडगी भारती, हाय हाय नै खाय
जात-यात री जामकी, धोन्ही घर सिळगाय

आर्य मुलक री हाजमी, मघ जुग हुवो खराव
इस्लामी आया जदै, उतर गई सब आव

जुगा जुगा सू रळ राह्यी, रगत रगत मे भेळ
इणजुगवरलो चावसू, मिनख मिनख मे मेळ

सब अडवण अळगी वरी, तजो फूट रा लेल
हरख निरख हिवडे धरी, मिनख मिनख सू मेळ

सोख रा दूवा

हिळमिळ हलता सीण स, जग मिळगी भरपूर
मिनखिल मुण जन जाणगी, बोरा वरै फिरूर

सोख हगाई लोक मे, पिया त्रोध छळळद
भरणा रै इग्याव नै, गहता बधै मुमघ

माफ करे सो गिनख है, भिडके सो ई धाव
बदली लेणी भावना, नीच गिनख री नाव

घर आता हसती मिलै, मुघरी मिलै जवान
जिण घर नारी सुलखणी, वो घर सुरग समान

बिरियावर नै बिसरजौ, भूसी मत उपकार
भइसा री आसीस है, नित दूणी मुख प्यार

अमन पुसप री पाखड़ी, बाठ तणी सिर मूळ
राज करैली बाठ नै, बणता-बणता फूल

आ उस्तादी उळमगी, अक्कल अडी अबोल
अबै अखाडी उलटसी, ऊबड-खावड ओळ

सत भणता अटकै नही, कडवा कवित्त बणाय
जन कवि पन पटकै नही, हठ चडता बट जाय

सहीद प्रतापसिंघ वारहूठ रा मरसिया

सोरठा

रजपूता रै काज, सिर जूझार प्रतापसी
राणै पाथी राज, मोभा सारी जात मे

माथी देय स्वराज, लीन्ही अजमेरी पते
इणरो हुवो अकाज, मेठी मिठग्यौ भोग मे

दोय हुवा परताप, ऋई राजस्थान मे
उणरा खायै आप, इणरा रख्या रोळ मे

दूवा

अकबर दुममण देस री, देस भगत परताप
निमै देस री बात है, को बुळ वारठ आप

राड सवाई मान म्, राणा री रण भेस
वितरा बटभ्या बवरडा, जात बची के देस

पूज बडेरा आपणा, दुर्गा न परताप
आन बचाई आपरी, रजपूती री छाप

व्यास जी रा मरसिया'

इण दिन तारी तूटियो, इण दिन डूवी नाव
वरस कीतग्यो लहम मे, रगत न रकियो घाव

दुन्न मे कदे न राखियो, आगळ भर अळगाव
अत ममै म् आतरी, भायड । भूल बताव

मकट साथे झेलिया, माथ मनाई जीत
जम मू मकट खेलता, कठे बिमरग्यो प्रीत

लेम न लखण देम मे, भेस बिगाडयो भाव
लोव गमायो काळजी, दगो जीतग्यो दाव

पण जनकवि उस्ताद नै, इण दिन इतरी आस
सरग न ओपे अकली, जुग जन-नायक व्यास

राम निसरग्यो देम री, भेस करे हे राज
घरती री धायल गियो, अब जीणी के काज

इण दिन ती ई पीड रा, आमू बहग्या आव
कह जनकवि इण जगत मे, अत्र रहगो के साथ

१ १४ मार्च सन् १९६३ मे लोक नायक श्री जयनारायण व्यास री मुरगवास । मन् १९६५
अक्टूबर २६ नै उस्ताद री मुरगवास ।

सैतानसी रा सोरठा

रुडी राजस्थान, हिवडी हिन्दुस्तान रो
जिण जायी सैतान, वीर मुलक आजाद रो

पाट-भगत पतवान, रजपूती जुग-जुग रही
जनता तणी जवान, प्रथम भिड सैतानसी

जुगजुग रा सिरदार, सिर पाया जुगधरम रा
जनता रो जूझार, सिर मुरी सैतानसी

चरण चढाई भोम, रजपूता इण मुलक रै
हेमाळ मिर होम, गाख भरी सैतानमी

जुग पैली सिरदार खामद धन धरती तणा
फरजद पीरेदार, इण पुळ मे सैतानसी

जुगजुग सू सिरदार, धरतीपत व्हे जूझिया
जनसेवक जूझार, अमर हुवी सैतानमी

मोटो भारत देम, क्रोड चवाळी मिनख रो
भारत भरवो भेस, सिरनायक सैतानसी

चद्रमेण परताप, खाप धरम रा सूरमा
सोक राज रो छाप, रगत रणी सैतानसी

भाटी भड वळवान, सावत जुग रा मूरमा
हिन्दी फौज जवान, सिर मेजर सैतानसी

त्युंहार

दूवा

निजला अकादसी

घर मू गोरघा मोसरी, सज सीळें सिणगार
हीडा मू हरखावणी, निजळा तणी तिवार

राखडी पूनम

पिचरम फूदी मू जडघा, चार मूत रा ताग
वेनड वाघी राखडी, बीरें झेल्यी भार

रांगोली

मगळ पुळ मगळीक मन, सज्यी सवारथी द्वार
रांगोळी रै रम भे, आवण री मनवार

गिणगौर

सजी-धजी नै गोरडघा, गीतडसा पर जोर
सरवर हाली चाव मू, मोस घडी गिणगौर

भाई बीज

कू कू भरता आगळी, सागर गिथी भरीज
वेन सत्रायी घाल नै, भाई भाई बीज

दीवाली

दीवाळी दिवदिव करै, रांगोळी रमदार
लिछमी री पूजा करै, घर लिछमी घर नार

बछ बारस

हाडी मीज्यो गुरी, जीवत हुवी निदान
बछ बारस नै यू मिळथी, भोळपणै वरदान

बडी तीज

हिलमिल पूजे नीमडो, गाणे मगळाचार
बडी तीज रे मोद मे, सजी मवागण नार

मंदी

हिलमिल हाया हूळसी, वाता मे मनवार
आ मंदी रग राचणी, जद जीवण रगदार

उस्तादां री आण · कुडळियां

उडती वाता आपरी, मुणली इतरा मास^१
अवे उखडगी भायला, न्याव मिळण री आस
न्याव मिळण री आस, नहू मू रही न वाकी
भीड-पीड री मेळप, विटळप सत मू थाकी
उस्तादा री आण, क्रिपा बोयळिप राखी
बद करो परचार, करी ती साची भाखी

आधी उमर सिघाविया, घात पडी जद वाप^२
नुगराई उण मू करी, वै कद खासी घाप
वै कद खासी घाप, साप मू भनम हुवेला
वधती-वधती पाप, घडे री कोर छुवेला
उस्तादा री आण, दगे री डाम अटळ है
जुग जाग्यी वे मिळ जासी, करणी री फळ है

गलती की, घोडो दियो, मत चुकै असवार
वावोजी नै तारिया, अब काकै नै तार
अब काकै नै तार, नाटदें पुणवो सारी
सदावत मू मरदा री नुगराई नारी
उस्तादा री आण, मार दे सेग वडेरा
मू अजीत^३ मू आगे वध, जन राज वछेरा

१ मुणली चवदे मास । २ चोट खापने वाप ३ अजीतमिष राठोड री भान जनी
दुरगादाम धोचो जेडा मारत रे गाणे नुगराणी करचो ।

नैडी भीता निखरिया, आखर लीजौ वाच
 धूवाडै नै चीरती, वा निक्की है आच
 वा निक्की है आच, वायरी चढाव पर है
 सिखर चढघोडा सुणौ, साख रौ धारी घर है
 उस्तादा रौ आण, मागणौ व्है तो मागौ
 चिणगारी सू माख-भवन उड जामी आगौ

पण फौलादी सारसा, जनकवि हदा प्राण
 जोर पडै ज्यू पग जमै, सघरसा रौ वाण
 सघरसा रौ वाण, खुमामद करी न पाई
 अरै आखरी मजल करू क्यू मूड पराई
 उस्तादा रौ आण, गिया ठावर नै राजा
 अर जसौ ठग राज सुणौजै कवि नै बाजा

सघरसा रै न्यावडै, पकी ठोकरी लोह
 हक पर लडता सूर नै, माटी रौ के मोह
 माटी रौ के मोह, करी सासत नुगराई
 लडता-लडता पडै, जीतसी अत लडाई
 उस्तादा रौ आण, चढैला जम रौ घाटी
 बिच कीडा नै मार, सडक पर पडसी माटी

म्याता वाता आपरौ राखै अलग अवोग
 पण वाता रै अत मे फाग रैवैला फोग
 फोग रैवैला फोग, जोग है मारकेस रौ
 अत डूवसी आप घात करै जो देस रौ
 उस्तादा रौ आण, बुबद सू यधै रोग है
 डूम-दजाली डूवसी, बस औ अवोग है

अजादी रौ आयग्यौ, अणचीह्यौ वरदान
 मानळ कटता मोद मे, जनता चूकी ध्यान
 जनता चूकी ध्यान, गधेडा धान आयग्या
 जन समझ्यौ भगवान, हाथ मे बान आयग्या
 उस्तादा रौ आण, पेट पर पडी दुलसी
 मादी मिळता, गुण म्यान रौ बटमी पत्ती

इण ग्वाडी रा वापजी, लियो अमरफळ घाय
 डोकर हुयग्या डीकरा, पडपोता परणाय
 पडपोता परणाय, घरा पण भवरचा वाजें
 धन हुकमत पर वावी, वूची लिया विराजें
 उस्तादा री आण, कुटव औ अमर जोत है
 जठै जीवणौ नरव, रक्योडी उमर मौत है

सगळा मरग्या भायला, भोडू दिया खपाय
 आख मीच नै खोवग्या, घोळें लेता जाय
 खालें लेता जाय, जिका परमेसर मानै
 चवडै माळा फेर, भरै घन फरजन छानै
 उस्तादा री आण, वडूवै वचरी वासै
 पण वावीजी अट वूचिया वसता खासै

हाथ पगा मे कस नही, सगळा खिरग्या दात
 मूड हिलै पण डोकरा, पूरी करै न पात
 पूरी करै न पात, भात री पोत पडै है
 पूत बुझावै जोत, मोत मू दाव लडै है
 उस्तादा री आण, अगम आभौ पड जासी
 डावर रहता पूत, चढया सैणप सड जासी

घर सायब री सायबी, जन सेवा री नाव
 सोदैं विवगी सायबी, चढग्या फूटया ठाव
 चढग्या फूटया ठाव, नाव री कियो नगारी
 कूट-कूट नै घूट चूट नै वरग्या घटकारी
 उस्तादा री आण, गघा री किम्मत जानी
 दिना हिलाया वान, पूठ पर हुकमत आणी

नेहरू रहग्यो अकली, मरग्या सै दिगपाल
 सारै वचग्या भूखणा, वे गिडव के स्याळ
 वे गिडव के स्याळ, देस री डाण चरै है
 मंजत भूखै पेट, सेठिया पूठ भरै है
 उस्तादा री आण चीचडा चिपग्या गादी
 घन हुकमत रै लोभ, वपूता स्यान गमादी

भान-भात रो बानगी, भात-भात री आठ
मोळें घोडा जोंतिया, आठ दिमा मे वाट
आठ दिमा मे वाट, चलावें चावन सोठें
चटपा मसपरा हाव बरे, हांळें मर्द होळें
उस्तादा री आण, निवामा तुरग हवालें
आठ दिमा मे खेंचपी रथ, तिल भर बंद हातें

रुई राजस्मान में, भात मिळी उगणीस
बागद मार्यें अेव है, हिवडा मे अइतीस
हिवडा मे अइतीस, अेव री सिरंगच्छ है
नार्यें-नार्यें गच्छ शोंटिया, मगरमच्छ है
उस्तादा री आण, पाप री नाव तिरें है
राज-बाज मे अेव, सेन री आण फिरें है

रोत-भात रो रायती, बागी खाटी छछ
धरम दूग री धाघळी, कुवध-बीप रा राछ
कुवध-कोन रा राछ, जुलम रा जवरा सस्तर
मवळ माड रा सीग, निवळ री नस रा नस्तर
उस्तादा री आण, करारा सू मय बापें
मावें मारें सान, तिका पम पिडत चापें

ओठी हाटी पाव री, ऊर दियो अधसेर
आच लागता फूगी, धान राख री डेर
धान राख री डेर, उछळ्यो पाणी तातो
जिण अग लागी छट, दूखणी हुयग्यी रातो
उस्तादा री आण, निमग्मी दूत-दलाली
बळी मूड पर खाज बतार्द, दास दवाली

निवळा पडग्या काळ मू, नाहर रा नख दात
मिडव मया सै भायसा, सेंग विखरणी पात
भेग विखरणी पात, तात लारें सै बाची
जण-जण भरी जमात, भसूड्या जररी माची
उस्तादा री आण, भसूडा बदळी घोळी
जनता री जै बोज, घुमै नै हेरें न्योळी

डूम दलाली कूटियो, साच धरम रौ ढोल'
 कूकण लागे वागला, जनता री जै बोल
 जनता री जै बोन, मुलक नै लूटण नागा
 खळसू गुळ ले मोल, तोल नै देता घागा
 उस्तादा री आण, सोम नै बठै साज है
 कूड वपट इण जन हुकमत रा साज-वाज है

अेक सागडी ओपती, मॅग निवामी पात
 हाजर सगळा हूवरै, ओटौ हुवा निरात
 आटौ हुवा निरात, आम्ब नै हाय छळै है
 समझै नही छदाम, अडब रा आव बळै है
 उस्तादा री आण, पडघा दस बीस हाय है
 सगळा नै भगळा समझावै अेक माय है

सोदै सत सजायग्या, आजादी री हाट
 ब्याज-त्रिणज रा गादडा, मान गिया नै चाट
 मान गिया से चाट खाल जनता री सङ्गी
 भाडै मिळग्या देसभगत, गोटी चित पङ्गी
 उस्तादा री आण, बिन्द्या कोडघा मे मोनी
 नेताई री नाव, पराई पैरै धोती

भगत बटाई आगळी, गिया चार दिन जेळ
 नेहरू री जै बोलता, पिसन पाग्या छैल
 पिसन पाग्या छैल, खेल मे खाय मलीदा
 फेर कमालै कपडा सीता, काढ कसोदा
 उस्तादा री आण, देख भगती री मंडल
 रोळ रमत मे मुजरामल री जमगी मैफल

भैत गिया जो रण चढघा, भारत रा रणवीर
 सेठ कवर री छप गई, इकवारा तसवीर
 इकवारा तसवीर, छप गई वात किया मू
 मोल मिळै तरवार तोप, सगळी रिपिया मू
 उस्तादा री आण, मरै माझी अण रोया
 रिपिया दे दस-बीस, पाप सेठा सब धोया

ऊची अचकन, टोपली, मूयण चूडीदार
ठप्पी खादी घाप री, कोतल घोडा त्यार
कोतल घोडा त्यार, ठाठ मे ठोठ ठीकरा
नवै राज मे नवा निक्ळिया साग भीख रा
उस्तादा री आण, सज्या है ठूठ निकामा
जठे गळे गुळ-खाड, उठै मिळ जासी साम्हा

हूम दलाली मौज मे, मत रै घर सताप
चोर चीकणे राज मे, खाय छिनाळी घाप
खाय छिनाली घाप, पाप री नाव तिरै है
सुध नै लागी साप,^१ रोवती राड फिरै है
उस्तादा री आण, नाप नै माल वठै है
कीडा रै दरवार, मिनघ री भोग घटै है

आडावळ सू उतरिया, बचकानी वद भात
आ वैठा अणजाण मे, बडपचा री पात
वडपचा री पात, आत म पडघा अळूझा
घरघा जेव मे जीभ, करै गादी री पूजा
उस्तादा री आण, ठाण मे भरघा खोपरा
निसग चरै अणजाण, कानरा करै कोप रा

वागरेम रै काळजे, बसै वेंतिया देव
दिली मे सजीविया, जैपुर मे हरदेव
जैपुर म हरदेव, टेव रा टावर दीसै
लोक न मानै पाव, भलाई दस मण पीसै
उस्तादा री आण, पीमनै करै चापडी
छतर सिंघासण थका, पातमा वर्ण वापही

'भुजरी मा' री भैफला, नवा नवावी ठाठ
गज नाहर रा जोर सू, स्याळ सवाई लाट
स्याळ मवाई लाट, हाट रा सीरी फोडे
इण उण रा नख दात, चरै दो पगता जोडे
उस्तादा री आण, चिळव है टिनोपाल री
नाहर पस्तट्या घाल, घटीवा जोम स्याळ री

नख सू मिध नाटक भरभा, खरा फाटकै बाज
 निजर चोर, नुगरा, भुधर, नग पाला पुखराज
 नग पोला पुखराज, सराफै बटै न टक्को
 साई मे ई साह बरै कद सोदी पवनी
 उस्तादारी आण, पितळणी अजब चामडौ
 जद बद आसो छाल, भमासी फेर गामडौ

टिनोपाल सू टोपली, धुप-धुप हुई सफेद
 धवळ भेख मे दज गया, गुप-चुप बाळा भेद
 गुपचुप बाळा भेद, छेद जन रै बोळारा
 नफाखोर री नाव, दळद दळ री सिरकारा
 उस्तादा री आण, हुई सब री बरवादी
 परमित ठेका पव, पैहरली जद मै यादी

सैंग घडा रा घाडगी, जितरा जोडीदार
 कागरेस री छाप मू, चढग्या सात सवार
 चढग्या सात सवार, सबा री मारग न्यारी
 जन रै हित री नाव आपरो म्वारण सारी
 उस्तादा री आण, जीभ इतगी कवळी है
 बापू री जस बेच, तखत पर चरै छळी है

बापूजी रा लाडला, बच बिगाडघी देम
 तिकडम तोडा विक रही, बापूजी री भेम
 बापूजी री भेस, कोम अळया सू वासै
 खोवरिया री 'रेस', अँठ मिडकडा ग्रामै
 उस्तादा री आण, आज कविराज भाट है
 कविता सेता चरै, रुखाळा तणा मांड है

बापू सिर री सेवरी, नेहरू वचन सूत
 लारै रळपी पीडिया, निपज्या गूत-कपूत
 निपज्या गूत-कपूत दाम पर दूत-दलाली
 डाणत विकगी भोन-तोत, सै देग्या ताळी
 उस्तादा री आण, डाण अणजाण भरै है
 धवळ भेख री आण, कपूता पाण मरै है

मरणा सत सिधायग्या, सडगी मगळी ओळ
चेना हदी चामणी, निमरी पतळी घोळ
निसरी पतळी घोळ, शोळ मू लोव छळं हे
सेवा रे मिस जन-छाती पर मूग दळं हे
उस्तादा री आण, जाणता हुवा अजाण्या
कोडघा त्रिक्या पूत, जूत फटकारे वाण्या

सता रा सळ नीमरघा, वापू करग्या काम
हुकमत हिलता हुय गियी, हव मू हेत हराम
हव मू हेत हराम, निवामा नाव कमाव
ज्या खाद्या पग मेल चडघा, वै घक्का खावै
उस्तादा री आण, दगै रा दाम पटै हे
वापूजी सू लोव तणी विसवास हटै हे

वापूजी घें मर मिया, धिन धिन वारा भाग
दो दिन ओम् जीवता, डाकण जाती लाग
डाकण जाती लाग, त्याग री स्पान विगडती
हुकमत हदी दाम, लाग मताई मिडती
उस्तादा री आण, आज मै जन ऊपर हौ
दो दिन वेग मिघाया, इणी सू आज अमर हौ

वापू घें ती पूचग्या, सरगा पल्ला झाड
सारै पमगी लोक री, नाग फाम मे नाड
नाग फास मे नाड, नाग चादर मे पाळघा
ज्यानें समझ्या सर, निमरग्या सेंग सिवाळघा
उस्तादा री आण, निपूती भिनघ सभागौ
त्राड पूत के काम, लगावै चादर दायी

वडे वाप रा डीवरा, दो कोडी री साख
वापूजी रे नाव पर, पोन रह्या छै राख
पोत रह्या छै राख, घूतारा घरली खादी
सक्ली री पतवार, धूड म नाव चलादी
उस्तादा री आण, धरी घोडा पर लादी
खचरा सिर पग मेल गघेडा चडग्या गादी

आजादी रै जग मे, करी मुलक सू घात
अधविच मे छिटकायग्या, जनता तणी जमात
जनता तणी जमात, रात रा माफी मागी
सेंभ विटाळण फीज, मुलक री सोगन भागी
उस्तादा री आण, दगौ अब छाया धाप है
कायरम मे आज, इसा ठप आपताप है

मुख पर राखें अकता, मन मे राखें रीम
अक चुणीजै हेत मू, दगौ चढै उगणीस
दगौ चढै उगणीस, सयाणा टोकर खाई
गळै लगाता लफग लाट, करग्यी चुतराई
उस्तादा री आण, करा बिण भान सुधारी
हाथ-हाथ नै छाया, अजब है भाईचारी

अक पुराणी मूदडी, ओडण बाळा सात
खोदा घालै सीगडा, रासी समझ कनात
रासी समझ कनात, घात मे गिडक ताकै
ऊपर नीचै आमपास, पग माया झार्कै
उस्तादा री आण, वासग्यी सडघी अथाणी
मूदड घडै न मूत, जिता ई खैची ताणी

राजबिया री अकता, पडदै री चितराम
पडदै पाछै लोक री, चूधीजै है चाम
चूधीजै है चाम, रगत घूसै चमजूवा
कीडा बणग्यी वाम, मुलक रा माझी मूवा
उस्तादा री आण वासग्यी मंग अथाणी
दो टुकडा नै मात पेट भर चावै खाणी

तवनी टेरा मूग्मा, कूवा करणी फीज
इण उण री जै बोलता, कूट निवी वन्नीज
कूट निवी वन्नीज, दिवया टुकडैल आगला
सठ हुवा तिरमोड, हजुरी गीघ कामला
उस्तादा री आण, चोज मे चढग्या मादी
लखपतिया रै साम, करै जन री बरवादी

चरणी चढ्यी मोरच, जीभ लगायी जोर
 हाका सू ईं जीनग्या, बागा गणथभोर
 बागा रणथभोर, जम्योडी गादी मिळगी
 रुसी जरमन रगत दियो, जिण मू छड हिन्गी
 उस्तादा री आण, जई तक्नी टर्वावै
 सडधै सूत नै तरवारा सू तेज यतावै

वरणी-भरणी कूकता, धिनडा बियो बळाप
 थोथाडघा घर आयगी, हुकमत चरछा छाप
 हुकमत चरखा छाप, दिवस नै रात बतावै
 जन रै घर सताप, धापनै धूरत खावै
 उस्तादा री आण, पाण पडपच चडी है
 ढोर चरै पक्वान, सोव रै थाल कबी है

रगवाळा रा साडिया, जनता हदी नेत
 जड मू चरम्या घाम नै, अब चाटै है रेत
 अब चाटै है रेत, सई है तिणका माथै
 वी आवै है फाल, फळैला सगळा साथै
 उस्तादा री आण, मिळैना नही ठिकाणी
 जनता जागत पाण, ठगी री धुडसी धाणी

हुकमत चुगम्या कागला, जन री वाजै राज
 पांट पूठ परलोक रै, माथै ऊपर ताज
 माथै ऊपर ताज, लाज लुच्चा सुटै है
 नौकर-चाकर राज-धणी री सिर कूटै है
 उस्तादा री आण, जिती पुळपूठ हिलामी
 माथै ऊमा सींग, सियाळघा रा खिर जासी

दो बगळा, दो मोटरा, छट पाट तरनीव
 हुवा मिनिस्टर जीभ मू, इतरा थका गरीव
 इतरा थका गरीव, चलै है चोर वजारी
 भाई बेदा चरै, साख जनता री सारी
 उस्तादा री आण, निसरमाई री हद है
 गजव गरीवी अजब, हुकमत री फदफद है

इमरत बरगै आख सू, होठा माथै हेंत
 रात पडो बे सूट लै, पाडोमी री खेन
 पाडोमी री से, चेन नै दिन रा हानै
 तिल भर करै न काम, मॅत जम माल बमानै
 उस्तादा री आण, चार दिन हूकमत करल
 नव मिनता ई सगै वाप री जेन कतर लै

नुगराई नित मू रह्यो, राज-धरम री राछ
 राजशाली ख्यात नै वाच सक् ती वाच
 वाच सक् ती वाच, खपाद मै भायेना
 मामता री पय, ममाणै पाई हेला
 उस्तादा री आण, घान जद गादी करनी
 दो मापी बे भार सोयडा लादी भरली

मोटा राजा मारिया, बापू चदरमैण
 गादी लेता घान मू नाव न भीज्या नैण
 नाव न भीज्या नैण, न्यान सागै दुसराई
 मरण ममे पण जैर न छोडी पूत-कसाई
 उस्तादा री आण, अई पण गैर न छोडी
 दाम भिगवण नाव, बेचवा पकडी आडी

नेता मोटिम कादियो, दोल डिंदोरी फेर
 चोपड माथै तेडिया, मभा-मच रा मेर
 सभा-मच रा सेर, देर भर लेककर झाई
 हण-उण री जै वोन, गळा चदै नै फाई
 उस्तादा री आण, तमामी हुवा विखरग्या
 जमा खरच मै त्यार, सिनर आन निसरग्या

कहदै चदी भागता, सँग मुनक री लाभ
 मोन माडई सेलडी, मुफ्त मिन्योडी डाम
 मुफ्त मित्योडी डाम, भाव मे लागै मस्तो
 खातै मडचो गुनाब, हजारै री गुनदस्तो
 उस्तादा री आण, वचत नेता री हक है
 चदै री बल्लदार, भगतजी तणो रिजक है

हुवमत विचर्न वरग री, घन री वळ महाराज
 वोट नोट रँ वस पडचौ, सेठ सुधारै काज
 सेठ सुधारै काज, काज जिग रँ मिर आवँ
 पैसी करै उधार, सौ गुणी लोग चुवावँ
 उस्तादा री आण, वणँ निरघन 'अमेतै'
 भौ मं अेक सगाय, मेठजी सट्टा खेले

अरथ अनूणी घोसणा, साधा चवडा बोल
 भाई आया भायला, बूटै फूटघा डोल
 बूटै फूटघा डोल, अळूझी फेर अळूझी
 वावू सडै चुणाव, मेठ रा साठघा जूमँ
 उस्तादा री आण, नोट री चमत्कार है
 हण चुनाव नै उस्तादा री निमस्कार है

मोठ करै है गीघडा, घोटा तणी तिवार
 कूड-बपट रा नैतरा, रामन मँग उधार
 रासन मँग उधार, करज ले दिखणा देवँ
 घाड चडघौ व्योपार, अेक रा हजार लेवँ
 उस्तादा री आण, रायती जाव-यात री
 गाठ-वटी री घाण, लोक मू घणी आतरौ

मेहुन री जै बोलता, खादी री सिणगार
 तकली लेली हाथ मे, देसभगत है त्यार
 देसभगत है त्यार, पावली दिवो परामा
 नोट उडावँ सेठ, भगतजी बोत कमाया
 उस्तादा री आण, गाठ मे पडस्यौ घाटी
 सेठा रा मद भाग, भगतजी निसरघा भाटी

चदी दियो चुणाव मे, घटमल साटै लाद
 जन-लोई रा सबडका, लेवँ कर-कर स्वाद
 लेवँ कर-कर स्वाद, वाद मे मसवा मारै
 घर बैठा परमिट ठेका रा काज सवारै
 उस्तादा री आण, आण दो वोट-तिवारी
 चदी दे जन री छाती पर करा सवारी

कूडी भरियो घाघली, जळ सू भरी पखाल
तूडें मे कुछ लाल है, लोक राज री चाल
लोक राज री चाल, पडै जळ तिरें घाघली
बचरी गादी चडै, ओडलै बोट-भाघली
उस्तादा री आण, खाखली गळ जावला
सूर सुखामी नीर, लाल ऊपर आर्वना

लोक राज में घर-घणी, जनता री सिरताज
गोडा घसता सीखमी, कीकर वरणी राज
कीकर वरणी राज, लाज लाठा सू रखणी
घर मे माया फोड, सखैला इमरत-चखणी
उस्तादा री आण, ववैला घर में दगा
जद तक खासी माल, सवाळी धोर लफगा

तिक्डम तोलै ताकडी, गखै दोवडा तोल
मोटा रै भर ताकडी, छोटा रै रख पोल
छोटा रै रख पोल, मोल रा मितर ग्यारा
लाठा नै दो भार, निवळ नै हळना भारा
उस्तादा री आण, लाक री राज अबव है
भरधं बजारा लूट, साज रा काज गजव है

बुदरत करमी मसखरी, गजा नै दे ताज
ताज पेरिया बापडा, कीकर खिणमी खाज
कीकर खिणमी खाज, ताज री दाज करारी
पीड चटामी खोज, शीकामी जनता सारी
उस्तादा री आण, ताज नै खाज खिणण दो
विखरै जितरै गजा री, लोई विखरण दो

गरड बाज मै टाळिया, कठ लगाया बाग
मळ री काळम ढाकली, छळ-भावण रा ज्ञाग
छळ-भावण रा ज्ञाग, बाग नुगराई खेली
नेह दियो जद पूठ, छुरी जननायक खेनी
उस्तादा री आण, अमगळ कियो बाग री
चवडै देता बाग, घुपं कद पाप माप री

मात्री इण मरुदेस रा, मगळा मरचा निपूत
पाग वाघली कागला, गीघ वण्या है दूत
गीघ वण्या है दूत, निजर लोभा पर राखै
मरची मास मिळ जाय, उठे ई डेरा न्हाखै
उस्तादा रो आण, वागली मँफल सारी
दुरगधा रा दास, सडादी तब जनता री

जनता हदै वाग री, माळी भागी वाड
चौकीदारी चूकणी, मिडक घुसग्या ग्वाळ
मिडक घुसग्या ग्वाळ, हाडका घर म जोवै
चूल्है पर मळ न्हाय, तिखडं चढने रोवै
उस्तादा री आण, पडाखड करै ठीकरा
देख हमै ससार, सत रा लडे डीकरा

रीवा शड मे निपजिया, दूधा बरणा मेर
रुडे राजस्थान मे, कुदरत करी न देर
कुदरत करी न देर, धवळ कर दियो कागली
काव-काव कर बीठा मू, भर दियो डागळी
उस्तादा री आण, गोठिया हम बतारै
पण कुवधा री वाण, वापडो बठे लुकारै

मुख भोरी मन सावळी, नखराळा नटराज
क्षेर खावता नेमिया, बननायक बनराज
बननायक बनराज, निजर आता ई गादी
तुरत-फुरत नाहर री, पूठा छुरी चनादी
उस्तादा री आण, बजावै काग छजळी
भेट पोतिया फिरै, चार दिन हस बाजली

हियो फूटग्यो हस री, गळे घालियो नाग
जन रा नायक शेर मे, मोद पाळियो काग
मोद पाळियो काग, मीर है नाग-नाग रो
कूड-बपट म् घूड माजनो, कियो वाग रो
उस्तादा रो आण, हम पर विपत नाग री
नायक बणया करै, उतावळ काग पाग री

परम प्यार सू पोयिया, मेम गिघाया दाव
ऊपर चढता नीसरचा, कपट कोढ रा घाव
कपट कोढ रा घाव, साव सडग्यी मत सेता
पळ भर विना पडाव, नाव नरवासर सेता
उस्तादा री आण, अवल नै झेर आयगी
हुकमत हदी छूत-सखणी पूत घायगी

जन-सोई री जूट मे, जन हुकमत री सीर
दूत, दलासी वाणिदा, जन री घाय सरीर
जन री घाय सरीर, भेळ दो घूड घान मे
अफसर भीक्या नैण, रिजक री भणक कान मे
उस्तादा री आण, हाकमी विणनै कँवै
टान अडावै ती घुणाव मे घन कुण देवै

नवी खुल्यी है मेकमी मेटण भ्रस्टाचार
मोटा मगर वचावता, छोटा मारण चार
छोटा मारण चार, मार पडसी निवळा पर
नेता अफसर निमग, चलामी घुरी गळा पर
उस्तादा री आण, मोज मोटा माणै है
नवी मेकमी धई लोग री दळ जाणै है

वडी वैन री नणद रै देवर री दामाव
हुवी मिनिस्टर ल्होडकी, सगपण री मरजाद
सगपण री मरजाद, बेलिया जैपर हाली
हाकम वणवा हकदारा नै मार हकाली
उस्तादा री आण, नौकरी करी राज मे
निवळा रा हक मार, नोटडा भरौ छाज मे

घाता-घाता खोपरा, पाडा गिया अघाय
नीली चारो रोवता, टसका करता घाय
टसका करता घाय, मिनध तरसै टुवडा नै
छळवै राज मे रो न सकै, निवळा दुखडा नै
उस्तादा री आण, अत्रे धरती धूजैला
सोक जागता ठग ठाकर रा पग सूजैला

अगरेजा रा साडला, अफसर आई सी एस
होळी करता मुनक री, निरभै करता अँग
निरभै करता अँग, चलाता जन पर गोळी
जुगा-जुगा तक घर जनता री छाती छोली
उस्तादा री आण, आज ई वध्या सेवरा
नवी हाकमी नै कोडायत करै भवरा

झगडै झगडै वापजी दो दळ री दरकार
वापूजी निरपक्स है, दोनू दळ सू प्यार
दोनू दळ सू प्यार, पेसगी मिळी वरावर
जीत हुबै के हार, मलीदा वावू रै घर
उस्तादा री आण, हार नै ओगी करदै
वापूजी री नेग, जीत बाळो दळ घर है

भेळ करै है वाणिया, जीवण हुवी अनाय
ह्यारी कर ही नाम री, हुकमत हायीहाय
हुकमत हायीहाय, घिरत मे तल मिळावै
रोक करै तो अफसर नै थोटी घमकावै
उस्तादा री आण, फिरै ठग लिया टोकरी
बडा मोग रै निजर करै धन-धान ओकरी

नदिया बहती दूध री, माश्रण हृती उछाळ
उण घरती रा घायला, खार्व तेल उवाळ
खार्व तेल उवाळ, वाणिया घिरत वनावै
हाईड्रोजन री भेळ करै नै जहर जमावै
उस्तादा री आण, मुनक री माणस भाटो
बपट किरागी तेल भेळ री कियो गपोटो

तेन कादियो सेठजी, घागी पूर बपाम
धीरत नै रोमी बँबै, बनस्पति रा दाम
बनस्पति रा दाम, जहर इमरत कर बेचै
जन-तन री कर नाम, रोग देवै घन खेचै
उस्तादा री आण, दोन द्जगर बजावै
अँ पर्दे रा दाम, घाम नै घिरत वनावै

पूज बडेरा आपणा, बे चारण कविराज
 वीरा तर्ण बखाण मे, कविता करी सुबाज
 कविता करी सुकाज, हासता रण म आमै
 इण जुग रा कविराज, ढोल सुणता घर भागै
 उस्तादा री आण, बखाणै जस हुकमत रा
 कीडा कुरब बघार, वाकरा करद पत रा

रे कवि मत गा बावळा, सिणगर चडधा है काग
 वाव-वाव री कूब मे, कुण सुणसी आ राग
 कुण सुणसी आ राग, जीभ सू झाड अगारा
 पनपाया बिख-झाड, राख वै करद साग
 उस्तादा री आण, घाल वाणी री साळी
 मिटै अघारौ घोर, लोक नै मिळै उवाळी

रे कवि अब जीवै मती, कविता कुरब गमाय
 घर कीडा री सायबी, घर बाळा नै खाय
 घर बाळा नै खाय पानणै पूत पराया
 पडपची पतवार, पकड पीडे पोचाया
 उस्तादा री आण, खावरपा साड घडूकै
 मायै चडिया राड-भाड, गिडका ज्यु कूकै

रे कवि अब जीवै मती कविता नुजस कमाय
 भसौ डुबोयी देस नै, बिख रा रुख लगाय
 बिख रा रुख लगाय, वायरै मीत भरी है
 कीडा तखत चढाय, राग नै राग करी है
 उस्तादा री आण, मोद रै कोड उषडायी
 मिनखणै री मान, मवाली गढ मे मडगयी

पैली बिकती छोरिया, आज बिकै है पूत
 खरच भणार्ई भीख नै, दडवड दौडै दूत
 दडवड दौडै दूत, मिळै कोई घनदाता
 रूप रग नै कुण देखै, कळदार कमाता
 उस्तादा री आण, दनाली लेययी बाटो
 सोनै सू सिणगार, मंसगी छाती भाटो

समता जुग में चाहीजै, सी हाथा म काम
जिण घर ठाली देविया, उठै वस्त री घाम
उठै वस्त री घाम, दाम मुलक रा बाबू सेवै
दस मूडा दो हाथ, भरण परण कुण सेवै
उस्तादा री आण, पढै बी ए में छोरी
सगन दलान्या फिर गुणा री भरन बोरी

गोडा घसता सीखमी, जनता करणी राज
नवी हाकमी हाथ मे, मिर फोडण री साज
मिर फोडण री साज, निकालै बैर पुराणा
धोडा दिन ह्य्याव, ठगी रा रहसी थाणा
उस्तादा री आण, समझ मिर फूट्या आसी
धीरै धीरा पचायत सवरी वण आसी

बाबूजी री डीकरी, पढण गई कालेज
कपडा परै ऊजळा, पढण लिखण म तेज
पढण लिखण म तेज, चट्टी जोवन री देळी
प्रेम सणी पाग्न करी, परणीश्या पैली
उस्तादा री आण, ग्यान रा गुण अपार है
नवी भागसी पथ, छोकरी समझदार है

भला घग री डीकरी, पास कियो कालेज
युनिवरसिटी पूगता, तेजण हुयगी तेज
तेजण हुयगी तेज, जोमिया लगन मिळावै
नवी नार पण उण, आधै मारण कद जावै
उस्तादा री आण, पढी आजाद हवा म
मयू शार्क दुरगघा देती सडो हवा मे

दिन रा जावै डीकरी, सज-धज नै कालेज
घर मे आता डीकरी, मूध बत्तावै हेज
मूध बत्तावै हज, करै लगना री वाता
अतै - ऊः पतिवरता रा गुण ममज्ञाता
उस्तादा री आण, कठै जुग चाल बिछाणी
नवै पथ मे घाल, सिखावै हलण पुराणी

सुपरडट री साडली, हुयगी वी अे पास
उण सू नानी धीवडी, बस सारै दो क्लास
बस सारै दो क्लाम, डोकरी करै उतावळ
उडणी सीखण मैल, घानणी चावै सावळ
उस्तादा री आण, अजव मत्त अेलनार री
करी भणाई हाट लगन रै रोजगार री

करी सगाई बापजी छोरी हुई जवान
अेम् पडगी सॅस मे, अॅसीसी कप्तान
अॅमीसी कप्तान, चाद तक उडणी चावै
डाकर डोफा परणावण री दवा वतावै
उस्तादा री आण, छोवरी बाजव नटणी
बराबरी रै जुग री, परयम हुडी पटमी

जूनी सीवड उघडमी, जुग जोवन आजाद
नर-नारी रै नेहू नै, नवी मिळी मरजाद
नवी मिळी मरजाद, जात के नर के नारी
पडो पुराणी पोपापुर री पोध्यां सारी
उस्तादा री आण, चाख नै करै सगाई
ओठा बघणा पैर, वणै नद गाय पराई

कपडा पैरै छोरिया, जुग-जुग म जुगभात
जुगा जवानी जोय नै, डोकर पोसै दात
डोकर पोसै दात, पुराणै पथ रा पडा
करता आया बघतै पथ रै पथ अफडा
उस्तादा री आण, सेक्स नै सब क्यू मारै
जोवन रै बरदान, रूप नै क्यू न सवारै

हलै बीजळी चाल सू, इण जुग मे विम्यान
कूट-पीट नै क्यू करौ, मैला री मैमान
मैला री मैमान, सेक्स रै बघण पडसी
ना अणु जुग मे बघी, चदरमा बीनर उडसी
उस्तादा री आण, मेक्स ती आप घरम है
भयत लगार्ई इण मारग इमियार परम है

रूप नवारें तो रडे, अग वस तो राड
 होठ नखा पर रग वरें तो डोकर मारें घाड
 डोकर मारें घाड, करे भाखर खस-खस री^१
 माथ पढे पण बात किया टीकी अपजम री^२
 उस्तादा री आण, घूघटे रखणी चावें
 नवी हवाईज्हाज बळदिया जेत हलावें

जुग जौवन जीवण तणी, खेल खुलें मैदान
 डिगता हें देखें सुणें, क्रोड नैण नै कान
 क्रोड नैण नै कान, सुणें सगळा रप देखें
 पाप पुराणा करे, लिखावें विण रें लेखें
 उस्तादा री आण, ताज घर रा ई ले लें
 सुमरा, देवर, जेठ, अघारें अटी खलें

परण्यो पूत पघारग्यो, कोप कियो भगवान
 घर रा घर म गाठ लें, विधवा हुई जवान
 विधवा हुई जवान, जेठ देवर नै सुत्तरी
 ओत्तर आता पाण, अक सू आगे दुत्तरी
 उस्तादा री आण, पढघोडी छोरी चूर्क
 पडदै पळती पाप, धरमधज वण नै कूर्क

गज भर सावी घूघटी, क्रोड छिपावें पाप
 पडदा वाळी डघोडिया, सवटे सगळा साप
 सवटे सगळा साप, साध धामण वे गोला
 बहू, धीवडी, भैण करे घर माय गवोळा
 उस्तादा री आण, सडे मूजर सू ल्होडी
 भास-बहू मे सीर, वछेरी रें सग घोडी

१ करे दुगद राई री

२ हज रमे तो नाव कपावें हरवाई री

आण आई बामणी, जोवन मे भरपूर
साजन चढग्या चाबरी, डधोडी डूवी हूर
डधोडी डूवी हूर, मूर कद दवै दवायी
पकडै गिडक सूर, जनानी डधोडी आयी
उस्तादा री आण, कार जोवन भागै है
घर आना गिट जाय, जवानी भग्ग भागै है

मगर पच्चीसा डावडो, चवदै बरसा नाग
माईता पग्णा दिया, घनडा रै नवरार
बनडा रै तकरार, जध्या दो-तीन बरम मे
जोवन हुक्को फरार, पिटकडी पडगी रम मे
उस्तादा री आण, जवानी टोटै रहगी
बामण तणी बडाण, पोतडा धोता बहगी

अस्पताळ री पीळ रै, साम्ही मगी बनार
वाबूजी साइकिल खडै, साथै तीन मवार
साथै तीन सवार, डोक्करी हुई नुगाई
बरस बीममी चार, जध्या नै पाण गमाई
उस्तादा री आण, चवघा दो हेन्डल साथै
धैली सीम्या मन, नियोडी घरणी साथै

समाजवादी देस मे, सब रै हाथ बवाण
आमै उठती बामणी, कद बाचै रामाण
कद बाचै रामाण, कमाडर डाक्टर सीता
कद बाचै मिस्त्री, साबित्री जम री गीता
उस्तादा री आण, अरथ के बरावरी री
नर-नारी दो जात, मेळ मन मे उनरी री

पतिव्रत स्त्रीव्रत सीरखा, ताकडली रा पाट
बाढ मूतणै भिनख री मरवण जासी न्हाट
मरवण जासी न्हाट, ठाठ मू घर कर लेसी
जनम-जनम रा वधणा नै अळगा घर देसी
उस्तादा री आण, धुपैला दो कर भेळ
हुँस हुवा गैला, पति परमेसर भटकैला

नेह बिना नर नाग् री सावत टिके न साथ
 जुग जाभ्यी के तूटसी, धरम-भरम री नाथ
 धरम-भरम री नाथ, सेवणी सरग-नरक री
 पड भागैला देख, ताजणी नवै तरक री
 उस्तादा री आण, मिनख वणसी नारायण
 नारी जुग री जोत, नवी लिखसी सीतायण

सावित्री नै जानबी, गधारी नै घोक्
 कुती, धिमणा, मुरसनी विण री मानी रोक
 किण री मानी रोक, बीर सुत जण्यी कवारी
 पाच किया भरतार, चाप री सेज सवारी
 उस्तादा री आण, काळ री चाल प्रवळ है
 बेल वघण री भूख, कूख री डाण अटळ है

आत्म रैती डावडी, सब री करती टैल
 आता रैता मोकळा, विण री ऊमी वेळ
 विण री ऊगी वेळ, बेल मे मूरण लागी
 पूत बघ्यी परचड, गीत री सगै न थापौ
 उस्तादा री आण, पढण जद आत्म भायी
 'मा नारी है' आ मुणनै गरू वेद भणायौ

पैहरायौ नै बाळसी, सतिया री मुध भेम
 जाणै बळता पूतळी, नारी हुयणी नेम
 नारी हुयणी नेस, देस नै घमड घणी है
 जाणै जीती नार, बाळणी मिनख पणी है
 उस्तादा री आण काटद्या मोह जाळ नै
 सता करा दम-धीम, नुवाया मरघा बाळ नै

मझधारा मे विमडगी, पारासर री नीत
 मछवण री पत पाडली, धुडी धरम री भीत
 धुडी धरम री भीत, प्रीत सू पूत रमायौ
 वेद व्याम रै पाट, ठाट सू नाव कमायौ
 उस्तादा री आण, कवारी पोथी पढणी
 भीमम त्यागी राज, पाट पर मछवण चढणी

घर नै घोवै रात-दिन, मळ विखरची घर द्वार
जगा नही पग धरण नै, मै ग्वाडी मे गार
सै ग्वाडी मे गार, वारणै तारत वासै
घर-घोवण मळ पृग, गळी री सोमा ग्रामै
उम्नादा री आण, गिनानी मत अछूता
नरव नाळ मे ठाण, ताण नै खूटी सूता

चूरु हदी चासणी, चटक चीवणी चाल
भरम चोवटै भेटिया, गुडणा गुर-घटाळ
गुडणा गुर-घटाळ, ढाळता चानै पाणी
मीसै मे रम ताल, बनारै मद अणछाणी
उस्तादा री आण, वात मे आखर जोडै
नाव जागमी जोन, अघारी चादर ओढै

गादी तकिया ऊजळा, मजी सजाई हाट
नखरा सोखै नित नवा, नित रा बढळै ठाट
नित रा बढळै ठाट, चाट रा घटका खाली
चार टका री माल, रावळी हाट जमाली
उस्तादा री आण, बाण मे आटा मैला
चरै परायै ठाण, डाण सू दीसै छैला

पाप्या रा दिन पाधग मोटर री मरजाद
सता धारै काज सू, मत री सडघी सवाद
मत री सडघी सवाद, मिनख री मीवन मिटगी
माता मरजीदान, प्यान नै गधिया गिटगी
उस्तादा री आण, दलाली डाण आकरा
खीचड खायप्यी नेग, देग मे बच्या काकरा

धिन भाया सैतानसी, धिन-धिन थळ री रेत
पाच मिनिस्टर पोहचिया, अत बत्तावण हत
अत बत्तावण हेत, सेत सू अळगा - अळगा
जोधणै री पाळ, मसाणै पाछा बळगा
उस्तादा री आण, पाण वीरा री जूनी
मरणै पर महाराज, जीवता नगरी सूनी

नेफा नै लद्दाख सू, वगानै कमभीर
 नेम-नेम निजर मे, राख रह्या रणधीर
 राख रह्या रणधीर, मुळवता भाषा देवै
 घर-घर खाता खीर, पीर पडती जस लेवै
 उस्तादा री आण, प्राण परधै रा सूघा
 जन हुषमत रै ठाण, डाण मिनखा सू मूघा

हेमाळै री घाटिया, पौरै पर जमवीर
 अडिग उजागर मूरमा, तोप चलै के तीर
 तोप चलै के तीर, झेल लै साम्ही छाती
 पिण अँठै जस काज, राजवी हुषग्या चाती
 उस्तादा री आण, विसरग्या तकली घर मे
 सुध-बुध सैणप मँग सडी चरखा अवर मे

मरदी बिरखा तावडे, ठेट हिमाळै पार
 सीव सभाळै भुलव री, हिन्द तणा मोटघार
 हिन्द तणा मोटघार, त्यार है मिर होमण नै
 डोल वजै जद यार, मिस्टर जस लूटण नै
 उस्तादा री आण, बण्या है दाता डाणी
 जूझारा री पाण, हलावै कोडघा वाणी

रण खेता मे जूक्षिया, राजस्थानी मर
 भाडवाड मे लागणी, आधा हाथ बटेर
 आधा हाथ बटेर, टेर टुचिया री टिरगी
 टिनोपान मू तेज, टोपिया घर-घर फिरगी
 उस्तादा री आण, वाण बगला बूटै है
 सिर दै सिध सपूत, दूत-दळ जस लूटै है

वापूजी नी डीबरी, परणार्ई परदेम
 मूनी बरणी झूपडी, बर मँहला परवेम
 बर मँहला परवेम, जेस मे देम विमरणी
 बियो राजवी भेस, देम मू दूर निमरणी
 उस्तादा री आण, बीजळी करै भळाभळ
 पेडघा करै पठाण, हळावण करै हळाहळ

काम कमाऊ नोकड़ी, हुयग्यो नोई क्षाण
 सत्तर-पत्तर लूगडा, रोटधा मायै डाण
 रोटधा मायै डाण, हाण है कुमळ नेम री
 हाथ काटली जेव, होठ पर बात प्रेम री
 उस्तादा री आण, ठाण मे पडधा ठीकरा
 पेट बघावै सेठ, वेठ मे रळै डीकरा

बधाऊडी

निरत-गीत-रूपक राजस्थानी ओपरा

पात्र

बधाऊडी

करसा [कम मू कम चार]

सुगाया [कम मू कम चार]

गायक [मरद दो]

गायक [सुगाया दो]

[डोलक, बनेरीनेट, पत्रूट, हारमोनियम, धटी के घुघरा]

चौक - १ देखाव - १

गाव री त्वाह मे मरदा गेहर नै लुगाया लूहर नाचै।

लुगाया हाली अे साथणिया आपा, लूहर ग्मवा हाला अे
जिण री धायल उण घरती पर घूमर घाला अे, आयी सीयाळी
हे'र आयी सीयाळी, रत री रमता रा रग रचाला अे, आयी सीयाळी
मोटघार सीयाळी रा दीवा साथी, मरदा री रत लाया रे
ऊनाळयां रा हरघा घान सू खतर छाया रे, आयी सीयाळी
हे'र आयी सीयाळी, मरदा री मणत रा दिन आया रे, आयी सीयाळी
लुगाया रात पढी बदरमा चमकै, अरठ मानखा सेवै अे
हरपी हेम जावा मे तिरसो, इमरत नेवै अे, आयी सीयाळी
हे'र आयी सीयाळी, पाणत नै बयारा झाला देवै अे, आयी सीयाळी
मोटघार हथ मणत हिम्मत सू साथी, साख सावणी पाकी रे
ऊनाळी बावण री सारी काम बाकी रे, आयी सीयाळी
हे'र आयी सीयाळी, मोटघारा रै हिम्मत री नाकी रे, आयी सीयाळी
लुगाया दिन बडगयी दो पहर साईन्या, रोटघा मेकण हाला अे
धावोडा मोटघारो नै, धो-दूध घाला अे, आयी सीयाळी
हे'र आयी सीयाळी, हाळघा री आळस भार हुकाला अे, आयी सीयाळी
मारा सामल चार जोड रा, आठ हाथ सू, भरी भावळी घाळा ओ
मिनखा नै वळदा री जोटघा, सामल हाला ओ, आयी सीयाळी
हे'र आयी सीयाळी, मणत सू घर रा टावर पाळा ओ, आयी सीयाळी

पहरे पाठे सू बघाऊ आवै—बघाई निरत ।

बघाऊ जागी लुगाई नै मोटघार, बघाऊ आयी जागण ले
सडे सू सारा री सवार, बघाऊ आयी जागण ले
कोरम बघाऊ आयी जागण ले
बघाऊ हिलिमिल हळ झेली भाई, भेळी बमाई करती
सता री ल्हाम करली, माठा नै अळगी घरली

भूली अळगाव री विचार, बघाऊ आयी जागण ले
 कोरस बघाऊ आयी जागण ले
 बघाऊ लालच परमाद हर नै, अन-धन निपजावी सारी
 भेळा पुरसारथ कर नै, भाखर हिलाय मारी
 वळ मू बघावी रे करार, बघाऊ आयी जागण ले
 कोरस बघाऊ आयी जागण ले
 बघाऊ सौ पग मजवूत पडता, धरती री छाती घडकें
 मौ री हुंकार सुणता, आभें री मीवण तिडकें
 बाधो पुरसारथ री परवार, बघाऊ आयी जागण ले
 कोरस बघाऊ आयी जागण ले
 बघाऊ धरती ह्य मंगत साथें, करसण रा सज्ञ सारा
 ताब री धणिपाप भेळो, भेळा फळ मीठा खारा
 समता सुख, जीवण री मसार बघाऊ आयी जागण ले

शोक - १ देखाव - २

बघाऊ नै बीच म लेव नरघण्दर निरत—बोड्याबोड ।

सुगाया हिवडें रा नवसर हार, गुण री बात सुणी
 सुगणा सिर रा सिणगार, गुण री बात सुणी
 औ घरें बघाऊ आवियो, सुभ पथ बतावण त्यार, उणरी बात सुणी
 हळ बळद व री हुंसियार, गुण री बात सुणी
 औ घण सडें बळ मोकळी, औ घणा मिनळ कमतर करे
 जद पुणचें-पुणचें भार, उण री बात सुणी
 जद धोणी धान अपार, गुण री बात सुणी
 औ माठा धरती दावनी, सौ लीरघा बटग्या खेतटा
 वरसण री कठें तुमार, उण री बात सुणी
 मौ जाव बघ्या जंकार, गुण री बात सुणी
 धरती ह्य-मंगत भीर मे, जीवण रा दुख-सुख सब मे
 मगळा री साथ सवार, गुण री बात सुणी
 मडें बळ मुख री मार, गुण री बात सुणी

शोक - १ : देखाव - ३

कोरस म्हे दम जोडा सीर कराना, अंज खेत मे काम कराना

अक लुगाई वाड हटासा वीस हाय सू, सग मजूरी नै उतराला
 कोरम अक खेत म काम कराला, म्हे दस जोडा सीर कराला
 दूजी लुगाई खरस्या साभौ, भरी तगारी, खाड-खुणा मे धूड भराला
 कारस अक खेत म काम कराला, सीर कराला, सीर कराला
 म्हे दस जोडा सीर कराला
 तीजी लुगाई भेल्ली घरती लाभ मवळ रौ, भेळा ई हळ हाय घराला
 कोरम अक खेत मे काम कराला, सीर कराला, सीर कराला
 म्हे दस जोडा सीर कराला

बघाऊ ट्रेक्टर पडतो बाबै ।

बघाऊ दस जाडा सू अरठ खडौ, कळ रै वळ सू तगडा हळ हाकौ
 दस जोडा रा वीम हाय मू, काम करौ, सागर मय न्हाकौ
 सौ बाडा कळ सू कट जासी, भाटा वाठ जडा उखडासी
 विखरघा खेत समद बण जासी, माटी कण मण मण निपजासी
 थोब भाव मू बीज करारी, चहीर्जला उतरो मिळ जासी
 कळा ऊमरा ऊडा खडमी, पाकी धरण नवौ वळ पासी
 अक साख सखरी पाकै जद, की कळ वाळा नळ से लीजौ
 वरस बीतता सौ बेरा नाकै, तेल्योडा अजण घर दीजौ
 पण पैली दस लिछम्या मिळनै, हाळघा नै झट ट्रेक्टर से दो
 मरद गळै रा पूल खोन दी, नै धरवाळघा गहणा घर दी
 दो माथा पाक्या दखीला, अकमनी मंगत फळ लामी
 माथा सू सोनी बरसैला, गहणा लाट घरा मे आसी
 जी भाई मळगा रह्म्या हा, सुख मे साझी मॅग करेला
 भाघी गाव अक हुध जासी, सौ जोडघा भडार भरैला
 गाव गाव मे जीत जवैला, पाडोस्या री पध उजामी
 जगा-जगा गावाई करसण, कळ-वळ सू वर दळद गमासी

श्लोक - २ देखाव - १

बीच मे ट्रेक्टर मारै बघाऊ ऊभौ । जानू-जानू मोघ लुगाई ।

बघाऊ नवै बघत रा नवा जवान, भेल्ले घन सगळा घनवान
 घर-लिछम्या ह्यम-वळ री हर, अन-घन री भडार बुवेर
 भेल्ले मुध-बुध वधे विमात, बोली अपणी-अपणी वात

लुगाया भेळें पुरसारथ सिणगारी, रत री साखा न्यारी-न्यारी
 जो-गेहू नै वणक करारी, ऊनाळें आछी तरकारी
 धन नै चरावो साथी, लीलो लगावो, घोणें घायल घपावो म्हारा भाई
 कोरस समद जेडो खेत बीजावो म्हारा भाई [दुसरावें]
 लोण कळ मू कमतर हळकी लागें, भेळी करसण दूणी पाकें
 घणें साथ सू डर पड भागें, घमकें काळ कमानी याकें
 अन्न-धन उपजावो साथी, जग नै घपावो, भेळी कमतर कमवो म्हारा भाई
 कोरस समद जेडो खेत बीजावो म्हारा भाई [दुसरावें]

श्लोक - ३ : देखाव - १

चार बुणा भावें चौथीं अरठ दोनै । अरठ वेंडी भावें चार
 हाती मूलता दीसै । बीच म सुगाया इतरपुलो निरत वरै ।

पहली हाळी मूरज आथमग्यो साथी भाई मवी रात
 दूजो हाळी अरठ खडा रे साथी, हरषी-हरषी हेम निपजावा
 लुगाया क्यारा नै इमरत पावा, प्यारा नै पनपावा
 साथणिया सारी, पाणत नै दौडी-दौडी आवा
 दूजो हाळी मुघरी वायरियो साथी, हिलै हरषी धान
 तीजो हाळी निरख-निरख भावी, तिरमा नैणा री तिरम बुसावा
 लुगाया क्यारा नै इमरत पावा, प्यारा नै पनपावा,
 साथणिया सारी, पाणत नै दौडी-दौडी आवा
 तीजो हाळी हरषी रे समद साथी वण्णी सारी खेत
 चौथी हाळी हरषी पाट दीसै साथी, जठी नठी निजर जमावा
 लुगाया क्यारा नै इमरत पावा, प्यारा नै पनपावा
 साथणिया सारी, पाणत नै दौडी-दौडी आवा
 चौथी हाळी सग री मजुरी साथी, सग री घणियाप
 सट्टे सारा रै साथी, हाया रै जोर सू कमवा
 लुगाया क्यारा नै इमरत पावा, प्यारा नै पनपावा
 साथणिया सारी, पाणत नै दौडी-दौडी आवा

श्लोक - ३ : देखाव - २

लोण लुगाया छरप्या नै तवारथा लियोडी निनाण निरत वरै ।

लुगाया घोणायत धरण बुलावै अे, ऊगतडो धान वतावै अे
 सग री साथणिया धरती रै घायल नै रमालो

कोरम निनाण करवा हाली रे नानवडौ घान सवाळी रे
लुगाया सग री सायणिया, धरती रे घायल नै रमाली
लोग कण-कण म जीवण जाग्यी रे, पुरमारथ ऊण लाम्यी रे
सडे रा साथी कूटा खाची नै राछ सभाळी रे
कोरम निनाण करवा हाली रे, ऊगतडौ घान मवाळी रे
लोग मट्टे रा साथी कूटा खाची नै राछ सभाळी
लुगाया चुग-चुग नै चील उखाडी अे जड तोड गोयली गाडी अे
सग री सायणिया, बीरा नै वैरघा सू बचाली
कोरम निनाण करवा हाली रे, नानवडौ घान सवाळी रे
लुगाया सग री सायणिया, बीरा नै वैरघा सू बचाली
लोग रळियार रायरी बेरी रे, गुण चोर गोयली जैरी रे
सडे रा साथी क्यारा सू कचरो सैग निवाळी
कोरम निनाण करवा हाली रे, ऊगतडौ घान सवाळी रे
लोग सडे रा साथी क्यारा सू कचरो सैग निवाळी
लुगाया माखा म रसकस घाला अे, सुवरा क्यारा म पाळा अे
सग री सायणिया, हस हस हाळघा री भार बटाली
कोरम निनाण करवा हाली रे, ऊगतडौ घान सवाळी रे
लुगाया सग री सायणिया, हस-हस हाळघा री भार बटाली

शौक - ३ देखाव - ३

देवान पलटै, मरदा रे खाधे हावा लाठघा, लुगाया रे हावा
गोफण, मपना रे काछोट्टा बसोडा कूकडम निरत करै ।

लुगाया झरे चादणी चदी चमकै, तारा छाई रात अे
बवळी क्यारघा नवै घान री, वरै जिनावर घात
कोरम हाली सेता नै मभाळी, हाळी गोफणिया धूमाली
हिरण्या-सूवर मंग हवालौ, हरियो बवळी घान सवाळी
दळमी कठण काम री रात, सहेल्या उण पाछै परमान अे
कोरम झरे चादणी चदी चमकै, तारा छाई रात अे
बवळी क्यारघा नवै घान री, वरै जिनावर घात
लोग हरथै समद मे हलै बायरी, ऊण लाम्यी घान र
नवै घान रे दुममी लाम्या, जाणण वरौ जवान
कोरम हाली आळमियो उडाली, धोत्या काछोट्टा बसवाली
हाली हावै धरण घुजाली, वाया बुडता तणी चट्टाली

लोग फळसी पुरसारथ री बाज, माथिया कचन करी कनात रे
 लुगाया झीणो मुधरी हलै बायरी, पडै मुलात्री ठड अे
 जोर राखिया धान पकैला, साढघा करै अफड
 कोरस हाली हस-हम भार बटाली, सेवो मुधरी धान सुगाळी
 हाली मूना डोर हकाली, घडिया पोहरै तणी बघाली
 लुगाया पकसी ऊनाळी भरपूर, सहेल्या चार दिना री वात अे
 कोरम झरै चादणी, चदो चमकै, तारा छाई रात अे
 कबळी ब्यारघा नवै धान री, करै जिनावर घात
 लोग ओळा-दोळा फिरी जाव रै, साठघा वाऱं मेव रे
 रात जागता धान रखाळी, थोडा दिन री खेल
 कोरस हाली धरती धान पकाली, खोरघा करता नै चमकाली
 हाली हेतू हेम रुखाळी, पाका धान गाहगै धानो
 लोग भरलो ऊनाळी कोठार, अगाडी आवै ना बरसात रे
 कोरस झरै चादणी, चदो चमकै, तारा छाई रात अे
 कबळी ब्यारघा नवै धान री, करै जिनावर घात

देखाव पण्टे ।

अन-धन रा कीडा भर जासी, फूवारा छर छर छूटै रे
 सै धान रोग नै धमकामी, धरती सू धवा ऊठै रे
 ऊगै उण माथै जीवै, जड-डाळ पात मुळ जावै
 साखा री लोई पीवै, जन री मँणत रळ जावै
 सै बघता बूटा मुरझासी, माटी री रसकम खूटै रे
 जड खाय करै जवराई, लीलो सै पीळी पडसी
 करमण पर डाढ लगाई, जव डाळ पानडा झडमी
 हय मँणत पडसी गळफासी, मिनखा नै कीडा लूटै रे

घौक - ४ : देखाव - १

ट्रक्टर कीचीबीच, आजू बाजू लोग-नुगाई, अग मचानण निरत ।

लुगाया खड-खड करती ट्रक्टर हालै, धरै धडाघड धान कटाय
 धड धड धरती हेम उछाळै, कण कण मोनी बिखरघा जाय
 लोग वूटै-वूटै मण-मण पाक्यो, दो बरसा री भूख भगाय
 लोग-लुगाया दडबड दौडै, डेर करै लाटा धन लाय

कलम रो उस्ताद

लुगाया बाया भर मोटवार अरै, लगी लुगाया मन हूळमाय
पूळा बाध भरै गाडोला, ट्रेक्टर लाटा म ले जाय
सोग ज्यू लाटा म डेर लगावै, अटपट न्हाकै धान कढाय
भरै खाखली डोर घपावै, दूध दही घी टावर खाय
लुगाया लोग लुगाया सडै करमण, अन घन दे कोठार भराय
घर खावण रो न्यारी घरमी, बाकी लेसी दाम पटाय
कोरम म्हावट आली रेत करैना, सावण सारू खेत खहाय
सवै अमाडा मेहू बरमेला, नवी साख देसी बीजाय

शोक - ५ : देखाव - २

लाटा रो परणमा करता लोग लुगाई ।

अक हाळी लाटा पर ओटै रळ्ळ्यी रे, अन डिगला भरघो अथाग
कोरम र अन डिगला भरघो अथाग
दूजी हाळी मग रो पुरसारथ फळ्ळ्यी, रे भेळप रा मोटा भाग
कोरम रे भेळप रा मोटा भाग
पैली हाळी माठ उधेडी, जाव बघायी, कळ जाती, हळ बायी रे
सवै सीपाळै बीज नखापी, डोरा खड-खड पायी रे
कोरस पनपायी राता जाग, रे भेळप रा मोटा भाग
दूजी हाळी मोटघारी रो चट्टी नाइगत, रमत तणी रत आई रे
नर-नारघा रा नैण गुलाबी, तन-मन मस्ती छाई रे
कोरस रग-रग राच्यी रग-राग, रे भेळप रा मोटा भाग
तीजी हाळी ठळ्ळी बहता करै मस्करघा, बसती रा धुतराई रे
छोरा छोरघा ओला ताकै, लगन चढघा ललचाई रे
कोरम बीनणिया भरघो सवाग, रे भेळप रा मोटा भाग
चौथी हाळी कामणिया सिणगारा लागी, मरदा मूळ छटाई रे
आणायत रा छेलभवर, रणवामे राड मचाई रे
कोरस जीवण रो जवरी नाग, रे भेळप रा मोटा भाग
पैली हाळी घास बेन ख्या पर राच्यी, रूप रिझाणो रग रे
डोर पंगेरू मिनघा मायै, चवडै चट्टी उमग रे
कोरम नरनारी मेनें फाग, रे भेळप रा मोटा भाग
दूजी हाळी उनाळी ओनें नर मी-ही, रिजक दियो विमराम रे
पाडा दिन रो अन अधमेली, मोटघारी म राम रे
कोरम पाणी मे पनगी भाग, रे भेळप रा मोटा भाग

शोक - ४ • देखाव - ३

देखाव पनटे, सोम मुगाई अरघवद बगऊ ओकसो पने निरल करे ।

बधाऊ आगे पग भई, गाये पग घर
 कोरस भरी जवानो, पूनया पाटे, कर मई भई, उण मू पमार
 बधाऊ आगे पग भई, गाये पग घर
 कोरस धिचरी माठा ग्योद बगाई, मेन घणाई समद ममान
 बधाऊ धरती री घणिवाप नाक गी, सरखी हीनी गरखी मान
 कोरस सरखी हीनी गरखी मान
 बधाऊ जीणी मग, उरावर दरजी, ममझ घणा री लाभ बराबर
 कोरस आगे पग भई गाये पग घर
 बधाऊ निपजावे वारा धन घरती, काम करे वारी गिरकार
 कोरस काम करे वारी गिरकार
 बधाऊ इण जुग मई कमतर करता दा हाथा वाजा मिरदार
 कोरस दो हाथा वाळा मिरदार
 बधाऊ काम कडूवे घणा मिनस्र भई, सई हाथ हिनादे भावर
 कोरस आगे पग भई, गाये पग घर
 बधाऊ दवे ओकली कमतर भारी, भेळी करसण बटती भार
 कोरस भेळी करसण बटती भार
 बधाऊ करडी घरण पताळा पाणी, बळ नळ अजण घणी करार
 कोरस बळ नळ अजण घणी करार
 बधाऊ घण सई गुत्र-दुख बटई भई गुत्र जीवण री भेळी बळधर
 कोरस आगे पग भई गाये पग घर
 बधाऊ छिटव पई सो घरती खेचें, पाणी ठळै जठीनें डाळ
 कोरस पाणी ठळै जठीनें डाळ
 बधाऊ पिण भेळा मिनस्रा रे बळ मू, ठेठ हिमाळै चई पताळ
 कोरस ठेठ हिमाळै चई पताळ
 बधाऊ पडली पडती हवद भरे भई, घण टोपा भर जाय ममदर
 कोरस आगे पग भई, गाये पग घर

धरती-उत्तरण

निरत-गीत-रूपक

मुख भरी सोल री वेळा
मद भरी हवा सह्राई
वासती मद छवयोडी
रत खडी, धरण मुस्नाई
मैणत नू धावा वरमा
नै बळद चत्या घर बानी
आर्षं दिन बाबड धरती
मै गाय भैम घर आई
वै वेत समद मोना ग
मिमजर नू निवती डाळी
गै धाम वेन रूत्रा पर
या पुनप गध मनवाळी
रतमेळा चिडी चिडकला
रूपा पर मोन मुणाता
दटनाडी मूरज वणम्यी
जिणमिगनी मोदर दात्री
उग मापन जन रै जीवण
रा वण-वण रतमाना हा
मदछविषा मिनय्य जिगावर
मम्नी रा मुर यावा हा

अँडा मन-हरणा गँहणा
 म्त्वनी घरण सजोया
 छिण भर थमवा आयमतै
 मूरज नै लनचाता हा

हवळै सू तणवा लागी
 रजनी री चूदड काळी
 घुरिया भे गिया जिनावर
 पखेरू डाल सभाळी
 हवळै-हवळै वन डूगर
 सून्याड वधी जानी ही
 गढ गाव नगर ढाणी भ
 घेरदार दीवटा घाळी

मूरज करग्यी अघारी
 जद जिग्या चाद नै तारा
 जीवन री रग-रग पडवै
 मन लूम-झूम मिनखा रा
 उण पुळ कुरजण नै उणरी
 सायणिया घूमर घाली
 रणकण लाथ्या पायन नै
 पैजणिया रा झणवाग

धरती माथै जिण सायत
 कुळ कवरघा रमत रघाई
 जीवन थिरकण नै लाथ्यी
 जीवन री तिरस बघाई
 उण सायत मरगापुर रा
 दो देव उड्या जाता हा
 वै झणक मुणी जद उतरघा
 देखत ही मुघ विसराई

देखाव - ?

अक वगीचं म कुरजण अर उण री महेल्या नाचं ।

कुरजण जीवो जीवण जोर जवानी, तन री तडपण द्रिग री पाणी

कोरम जीवो जीवण जोर जवानी, तन री तडपण द्रिग री पाणी

कुरजण जीवो नर-नारी री प्यार, हिवडै-हिवडै री व्योपार

कोरम पीड तक़रार, जीत नै हार, मेळ मनवार, ऊमर नादानी

जीवो नर-नारी री प्यार, हिवडै हिवडै री व्योपार

कुरजण जीवो परवत वन जळधार, धरती आभी समद सवार

कोरम जीवो परवत वन जळधार, धरती आभी समद सवार

कुरजण जीवो रग बिरगा फूल, निरमळ नवळ नदी री वूल

कोरम गाठ नै मूळ, मुफळ नै मूळ, चिमन नै झूल, मुगध मिजमानी

कुरजण जीवो वाग वगीचा खेत, धरती री धन ग्याभण रेत

कोरम जीवो वाग वगीचा खेत, धरती री धन ग्याभण रेत

कुरजण जीवो धूप छिया वरसात, झिलमिल मिझ्या नै परभात

कोरम दिवस नै रात, डाळ नै पात, वनपाती जात, जुगत असमानी

कुरजण जीवो नैण निजर सपेन, छिण छिण राग रिमाणा हेत

जीवो मस्त मदन उनपात, मृधरी मुळवण मीठी वात

कोरम प्यार री रात, मदन री मात, अळसता गात, मुघड मनराणी

नाच मगन किन्वाचां मस्त है । ऊपर आशास मे उडता दा देवन मरीर नाच मू विभीर

हुव अटई । नाच पूरण होता पाण कुरजण वगीचं म अक मकराणी री कुरमी ऊपर बँटै

अर उणरो महेल्या पगवाई हर्ष घाग ऊपर बँट आडी हुव जाचं । अक देवत मरीर कुरजण

री रूप माथे मोहित हुई अर अटक जाचं । दखाव पत्रटी । ह्वेसी री खानगी कुरजण

अक पिनग माथे अर महेल्या पगवाई गदरा माथे सूती, दोनु देवत मरीर पाधरा ऊभा ।

नाच री वन धोमी शिवा, पडदो पडण सागं ।

पैमी देव इण घूड मरी धरती माथे, पूनम री चाद लिया साथे

नारा री टोळी री मझ मे, निण कुळ ववरी मेज लगी

दूत्री देव इण मुरग नरक री जीवण मे, जुग जागण तान विमम मम मे

धरती अवाम री मगम पर, जगमग मोर्न री डाल टगी

पैमी देव जद नैण पस्या तन-वचन मे, हिवट्टी हूलनयो, वणण तन मे

मा अटम रण्णो, प्रतिभा तणगी, पग पूठ पडै अभिनाम जगी

अर मरग चडू धरती उतरु के मिनग जात री रूप धरू

रै प्राण घुटपा, कडे अटक्या, मन जोवन ज्वार अपार जगी

नाच री वन धोमी शिवा, पडदो पडण सागं ।

देखाव - २

स्थान—अमरसोत्र गुरगपुरी । पैली देव नाच मगन होय मुरावी गावें ।

पैली देव अब विण विघ्न मुरग सुहावें, म्हारी नुरजण कद घर आवें

तन विन मन-वळ बण्यो वापडो, निरवळ बुध विसरावें
अमर मोड मन तिल-तिल मिळगें, घण घरती घवरावें
म्हारी नुरजण कद घर आवें

प्रमादेची अेकाभक प्रगटें अर आख्या म
आमू अर लायमा भर धूपघार ऊभो रोवें ।

देव जूण मे भरौ भावना, तन विन मन तडपावें
घरती जीवण निपट निघोटो, हस हस खेर्ल खावें
म्हारी नुरजण कद घर आवें,
दूजी देव प्रेमादकी रें अपूठी प्रगटें अर प्रमन मुद्रा म ऊभो रेंवें ।

देह नही पण अमर जवानी, मन ई मन समझावें
हाड-मास री नुरज पूतळी, सीस चढी सतावें
म्हारी नुरजण कद घर आवें
प्रमा अर दूजी देव अरीठ हुवें ।

अमरापुर री भुधर नायरी, बुक्षी अगन मिळगावें
जूण भुवन री जुयल जुडे जद, दो तन अेक समावें
म्हारी नुरजण कद घर आवें
पडवा रें तारें ।

दूजी देव साची सखरी वामना, साची मन री पीड
साची तन री चावना, निकट नदी री नीड
पडदा रें भीरें नाच गीत चालें दूजी देव नाचती यानी आवें ।

दूजी देव जीवण जागण सार सयाणा, खलती री ससार
मूळ भावना कारण जीवण कारज डील वरार
अेक कर्ने दूजी पा लेमा, झडपा वाह पसार
सयाणा, झडपा वाह पसार
मुदरा पनट बडें घर चाला, बधन करा विम्तार
थोडा दिन मोटघार वणासो, अमरापुर मिरदार
सयाणा, अमरापुर मिरदार
दानू नाचता-गाता आवें पडदो पडे ।

देखाव - ३

स्थान—इन्द्रकोक । देवराज री दरवार । देवराज मिघालण मार्ध विराजमान ।

कोरस सज्यो है अमरापुर दरवार, सयाणा सुरग तथा सिरदार
 पैली देव भूत विहूणी दसू दिसा मे, ऊपर नीचे, दिवम निसा मे
 प्रेमा देवी भरी भावना अन्तरतममे, बिना भार आकार
 कोरस सज्यो है अमरापुर दरवार, सयाणा सुरग तथा सिरदार
 दूजी देव साय चलै भावुक जीवन मे, सिरपति कामना दोनू मन मे
 पैली देव छिण भर मे सै जीवन बीतै
 दूजी देव पल मे देर अपार
 प्रेमा देवी अमरग्लोब जीवन इकरगी, निरमळ भाणस मुध-बुध चगी
 कोरस जगत जीव, तन सू मन प्यारी, मन सू मन री प्यार
 सज्यो है अमरापुर दरवार, सयाणा सुरग तथा सिरदार
 भाव मे पैली देव डालम डानी प्रेमा अर दूजा देव मार्ध
 उगरी परछाईं पडती देख, देवराज गमगाने मुलकै ।
 देवराज त्रिग मैला मुख सावळी, चचल चित्त उदाम
 भीड पडी किण कारणै, भयू लो दोरा सास
 पैली देव म्हाराजा म्हानै घणी ई मुहावै सा
 दूजी देव सुख भर सुरग समाज
 सुप्रदाता म्हानै इच्छरज आवै सा, धरती पर काया हृदी राज
 घाव चढपी काया तणी, दव गुधारी काज
 गिणिया दिन धरती यास री मया हुबै महागज
 देवराज इण दिन सू इक्कीस दिना सग ओ जोखम सिर धारै
 नर देवत जो जठै कामना औमर बुध चीतारै
 कोरस थिरक थिरक धून ऊपर निरत । पडती पडै ।

देखाव - ४

राजधानी पाटनगर री एक बंद मिघडारो । दोनू देवता मिनख भम मे आवै, दूजी
 बाज अर जवान नागर अर चार हथियार बंद गिणई घाडपी लकमक नै बाध्या लावै ।

नामक [त्रिचाड मार्ध थापी देव]

रक्मक द्वारो खानदो, महाराजा रै नाव
 न्याव करा लकमक तणी लूट लिया दम गाव
 म्हेज आदम—आओ होर हान गुले इत्ता मान मे लकमक नै मिनश्राह्य दवना
 चीनिजर हुबै । लकमक पुरत मटकी देव बघ तोड -हाके अर जुड मे देवता

तन्मक री मदत करे । इतरे मे बारणे विगन वात्रण री माने दम गिपाई आवता देख तन्मक भाग जावे । गिपाई अर नायक दोनू देवतावा रा हाथ पकडे ।

नायक देवत ज्यू दिप-दिप करे, डील पराक्रम तेज

राजद्रोह कर बाळ सू, विरया घाली हेज

दूही मगूरण व्हिया पैली पछी अदीठ हुवे अर पडदी पनटै

स्थान बजार—चूरण वाची आय खूमनो जमावे फेर मिठाई वाली

दूजी कानी खूमचो जमावे । लोग फिरता घिरता । दोनू देवता भावे ।

चूरण वाली खाला । चूरण खाली आय, खाता भाखर देवी गुडाय

म्हारी चूरण खाटी मीठी, लका लूटी हणमत दीठी

चढग्यी लका चूरण खाय, अगद दीन्हो मुकट गुडाय

पैली देव चूरण री खूमचं हुकर ठमो ।

मिठाई वाली दिन ठगो भाई करलो बुल्ता, नरम नरम खाली रमगुल्ला

जो घाने उरपावे अंधी, चाराना री चरी जळेत्री

दूजडो देव मिठाई भावे हुनमे अर अेवाजेव दोनू जणा

अक मूठी चूरण भावे अर दूजी दो नग मिठाई भावे

मारै । हाका दडवड मे देवता अदीठ पडदी पनटै ।

स्थान—बजार री दूजो नाकी । दोनू देवता अक कानी स भावे नै दूजी कानी

लोकाचारिया भावे । आनी-आनी सिनगार करियोडी अक अधजवान लुगाई,

भावे ऊरर बुदडी नै टीजी । हाथ मे नाखेर । दो जशान लडका चार खाधिया ।

रीण नीद लेणी श्वै घोर, जद भाई गिटली दस दम ठोर

दोनू लडका हाथ काका । कठे चाल्या, गडघा धन री बात गिटने हाथ काका ।

कठे चाल्या

बोरम राम नाम सत्त है, सत्त सू मुगत है

लुगाई हाथ परण्या कठे चाल्या, कामणी तन बाळवा नै

हाथ परण्या । हाथ परण्या ।

बोरम राम नाम सत्त है, सत्त सू मुगत है

दोनू देवता दोनू वाजू रची पकडे ।

पैली देव हे भाई । आ कचन काया डोरघा सू ब्यू बाधी है

गियो जीव पाछी आ जामो, पण काया कुण साधी है

अक वेटी [धक्की देवे] किण दुनिया रा डोर मिनख ही, इतरी घाने स्थान नही

जीव गिया काया माटी है, इतरी जाण पिछाण नही

लुगाई धक्की देव आगे बधे अर पैली देवता रा पग पकडे ।

हे भगवत रा प्यारा मिनखा, इमरत थारी बानी मे

मुडदो जद तक पाछो भावे, म्हने लुकाली झोळी मे

हुल्लड जागै, लुगई भाग जावै, देवता अदोठ
हुवै अर सीढ़ी चालण लागै अर पडदी पई ।

स्पान—बजार री डूजो नाकी । अक कानी मू दोन
देवता प्रगटे मै डूजो बाबू सू अक जान री मजमी आवै ।

लुगाया आइजी म्हारा बनडा, येँ आइजी
होजी म्हारी गळिया मे घूम मचाइजी
म्हारा बनडा, नवी हवेली वाळा
धारा दादोसा नै घणा ई पियारा
म्हारा बनडा, पियारा मुख लाडला
नवी हवेली वाळा

डूजो देवता अक जानी री हाथ पकई । हाकी मचै ।
सिपाई दीहना नाचै । देवता अदोठ । पडदी पई ।

देखाव - ५

स्पान—नगर रै भारे री बगीची, दोनू देवता
पाक्योहा सूना । प्रेमादेवी प्रगटे । नाच गण ।

प्रेमादेवी पलक भर चैन न पाऊ, पिव-पिव करै मन-मोर

सजन किण विध समझाऊ, सोक लियो चित चोर

अमरापुर गैषट घट-जीवण, आणद ही अकमोर

मिरतलोक री कामण हर गई, अमर जवानी री जोर

सजन गिया सुरमापुर सूनी, दुख री ओर न छोर

कचन काया सू कामण बण गई, कथ काळजै री कोर

मजन किण विध समझाऊ, सोक लियो चित चोर

धीरै धीरै डूजी देवता उवासी खाथ आलस भोट जागै, धीरै-धीरै उणरी निजर
प्रेमादेवी ऊपरा पई । उणरी मुद्रा बदलै अर निजर मे नामना-निरामा दीक्षण लागै ।

डूजो देव प्रेमा प्रेमल बावळी, क्यू चित करै उदास

देवी है के मानवी, प्रेम पढी के आस

प्रेमादेवी सजन सभाळण नीसरो, सरग तणो मुख त्याग

बादळ लारै दौडस्यु, हिवडै लागी आम

प्रेमा अदोठ नै आवै, डूजो देवता जोवती रवै ।

डूजो देव [मन-मते]

माधी भीठी प्रेम नै तनक न मन मे आम

पण इणरी निरमळ छिन्न, मन उपजाई प्याम

मन उपजाई प्यास, त्रास रहसी चित भारी
छिण छिण अतर माव, अच्छ छिब प्यारी-प्यारी
जीवन में रस नाय, भवें चित, नहीं ठिक्कणो
इण भव गभव नाय, प्रेम प्रेमा मू पाणो
पैली देवता उबायो तेवें आनम छोड उठें बंठें अर बढी-उठी आख्या वाड प्रोवें ।

पैली देव मिरतलोक मुतमव तणो, मुतलव जीवण सार
आणद फीकी, दुख बिना पीड प्रेम-यतवार
दूजी देव जग-जीवण कित्तरी विचित्र है, जीव अकलौ लाग्य चित्र है
रोग, सोग है, भौत पीठ है, नदिया है पण निकट नीड है
टक्कर है, गत है, मगत है, पण वाया है जद रगत है
पैली देव अकदम उशम छै जावें अर बोधी ज्ञान अडोली रेव गावण लागी ।

साईना रे काया बिना कस नाही जगत में, कस बिना सरवम नाही
अमरापुरा रौ भावुन जीवण, सुख समवड परछाही
पीड बिना मत्र सुख बिसवादी, छूत बिना रस नाही
माग्ये तन मू भपति अधूरी, दुविधा दुख मन नाही
अमरपणी अळगी मेल्या विन, कुरजण परवस नाही
दूजी देव लो जद हाता अमरलोक में, देवराज री द्वार घरा
सुख-दुख सखरी कामा मागा, अमरपणी री भेंट घरा
परिवरतण रा घणा बटाऊ, सदा सुखी जीवण त्यागा
पण विन जठें न काटी भागें, उण जीवण मू पड भागा
दोनू जावें ।
धिरक-धिरक चल घुन', पडदो पडें ।

बेलाव - ६

स्थान—मुरगलोक । पैली देवता निरत गान मयन । दूजी देवता अर प्रेमादेवी
विपरीत बानू मू प्रगटें । पैला देवता री मूद्रा शर्भोर ओलू तणी । दूजा देवता
री प्रेमा वाणी निराम तणी अर प्रेमा री पैना देवता कानो जाचक तणी ।

पैली देव डिगम्यो प्राण री आधार, पडम्यो जूण-बर्धण भार
मिनछाजूण री सिरदार, कुरजण चरण चडम्यो प्यार
पछी तन बिना लाचार, ऊपर अमरता री मार
विछवें में अळ्ळ्या प्राण, भूल्यो भाण, निसरघो सार
डिगम्यो प्राण री आधार, पडम्यो जूण बधण भार
उण री आख में तस्वीर, उण री आख री तामीर
दीसैं कामना री तीर, पछी जूण मू दिलगीर

देवराज बें पग धरची अकास पर, म्हानें मिळची उजास
 मागी, मन भर मागली, सुख-दुख सुध परकास
 पैली देव मन मिनखजूण रस मागें, ही देवा रा राजा
 दूजी देव मन मिनखजूण रस मागें, ही देवा रा राजा
 नुछ करचा धरचा बिन हाकी, इण अमरपणें सू थाकी
 औ जम ऊपर वस मागें, हौ देवा रा राजा, जम ऊपर वस मागें
 जद बुख सू मिट्टी सगार्ई, जद देवत देह गमाई
 औ मासळ अतस मागें, हौ देवा रा राजा, मासळ अतस मागें
 म्हानें मिरत लोक चितारें, सुख-दुख सरखा स्वीकारें
 औ डोल-डोल कस मागें, हौ देवा रा राजा, डोल डोल कस मागें
 देवराज अपनी बुध बरती जद पावौ, सुख दुख मरखी काया पावौ
 दोनू देवता दडौत कर जावण मागें इतरें म प्रमा माचती गाली आवें ।
 प्रेमदेवी जगत सारी जोऊ ती, ऋदण कर रोऊ ती
 कोई मुणें नाय, हा ! हा ! कोई मुणें नाय
 प्राण पिया धरती धन प्यारी, उण दिन जीवण कटक सारी
 विमकू अधरतिया जागू, सोऊ बैठू के भागू
 निपट अडोळी लागू, दिव्य मेज माय, रतन म्हें ती जोयी सा
 जतन मू जोयी सा, देवलोक माय, सारें इन्द्रलोक माय
 राजन म्हारी नेग चुनाग्यी, जगत प्रीत री रीत निभाग्यी
 साजन विसराया ज्यान, इमरत विस लागे वान
 सुख नै मताप मानें, सुध नै नमाय
 कोई मुणें नाय, हा ! हा ! कोई मुणें नाय
 देवराज करणी मन भरणी करी, मन मे राखी जाम
 द्रिग भीग्या धक देवपण, धक-धन अमर विनास
 प्रेमादेवी . जगत सारी जोऊ ती, ऋदण कर रोऊ ती
 कोई मुणें नाय, हा ! हा ! कोई मुणें नाय
 पडतो पई ।

देखाव - ७

स्थान—कुरजण री हवली री छात । कुरजण पिलग माथे सूनी ।
सहेल्या ओल्-दोनू जाजम माथे सूनी । दोनू देवता अर प्रेमादवी
पिलग रं चारू वानी निरत वरे । पडदे पाळे मू धुन खान ।

धुन थिरक-थिरक चल रिमझिम पग धर

छिण-छिण, पम-पल, मधुर निरत वर

मत कर अचपळ, आचळ मत धर

प्रेमादेवी अमरपुरी आनद घट, चिंतामणि घट माय

मन प्यामी मन पी रझी, प्रपति तनिव मी नाय

धुन धुन निरमळ जळ री गत वळ-वळ

रति चित्त वचळ, मुख मति मगळ

अधर मुजळ थळ, पर रति सु-धर

प्रेमादेवी रतिपति परगत अलपती, स्नेही चतुर मुजाण

भरम भूल वस विमरभ्या, नर देवत री भाण

धुन थिरक थिरक चल, रिमझिम पग धर

इण निरत म प्रथम देवता री मालमा-रती निजर कुरजण री पिलग माथे पिलल
अर प्रमा प्रथम देवता वानी जाचक तणी निजर लिया नाथे । दूनी देवता प्रेमा
वानी विमाद मू जोवं । घीमे-घीमे कुरजण जागे ने उणरी निजर दूजा देवता
माथे जमे । पडदी पडघा पैला चारू जणा आप आपरे प्रेम पात्र माथे लालमा
भरी निजर जमावं । निरत लगी-लग घीमी अर गत मदी व्हेती जावं ।
पडदे पाळे मू ।

समक्ष रे जग जीवण री मोल, जगत मे सुख-दुख सरस्वी सोल

हिवडे कसक कामना तिरसी, पग-पग पीड विजोग

पण इण जग जीवण अणमोली, मिनखजूण सजोग

निरत री गत घीमी पडे, जिण रं सजोग साथे पडदी पडे ।

धुन चालती रेंव अर घीमे मधुरे मुर मू सपूरण न्हे ।

राखडली

गीत - नाटिका

१

आगीबाण जागी धीवड नवें हिंद री, नव जुग री परभात है
जो घर इण री मारग रुधै, उठे अधारी रात है
कोरम जो घर इणरी मारग रुधै, उठे अधारी रात है
आगीबाण जुगा-जुगा सू सूती सगरया, धूमी सुणता जाग गई
जुगा जुगा री लदी गुलामी, जाग हुई के भाग गई
पीडपा सू पिछडपोडी मरवण, आज डवन पर दीडे है
भूल गई पडपच पुराणा, काज भुलव रै साग गई
कोरम छेत भील मे, रण सेता मे, आ हजार दिन राग है
जो घर इणरी मारग रुधै, उठे अधारी रात है
आगीबाण इण जुग मे बीनड री राखी, नवच बर्णली वीरा री
बीया दिन जद घर-पर राहा, बारा चडती हीरा री
मन्तर से भारत री बेटी, आज मारने चड वाली
अव एण रै मन हिवच नही, तोपा तरवारां तोरा री
कोरम पडदं नै अटगाव तणी, अव सीरानीर बनात है
जागी धीवड नवें हिन्द री, नव जुग री परभात है
आगीबाण जद राखी ही नैन वेंण री, भीडा वोर बुलावण री
आज बवळ री वणी मूदडी, मागें रण चड जावण री
अव वृत्तां बीत्रळिया बणगी, बघणा तोडपा, मीग गई
जगां मिळें सो जीवण री, नाय मर्ग मों गावण री

कोरस आज कामणी रें मुख पर बढूक बमा री बात है
 जो घर इणरी मारग रुधै उठै अधारी रात है
 आगीबाण आ धरती भाता री बेटी अब निण सू इ मुडै नही
 धरती पर पय रोप खडी है वजर पडधा इ गुचै नही
 आज मुलक री सीव रखाळण सामे पडी जवाना रें
 इणगे नीव पताळा पूगी किणी जोर मू धुडै नही
 कोरस हाथा म बढूक पावडी नस्तर कलम दवात है
 जो घर इणरी मारग रुधै उठै अधारी रात है
 आगीबाण साथ खडी राखी बावैलो भूधै हाथ जवाना रें
 सस्तर घडता भिस्तरिया रें हळ खडता हळवाना रें
 मोटर रेल हवाई जहाजा घडना खडता हावा रें
 भीड पडी तेडघा पैनी मदत चडघा मिजमाना रें
 कारस नवै हिंद रें नव जीवन म अेक भरता जात है
 जो घर इण री मारग रुधै उठै अधारी रात है

२

भारत री बेटी मुलक रें भेंट घडघा म्हारा भाई बघावै कुण राखडली
 म्हारा रखडीवध बीरा दादा नै जापर भाई
 दोनू जहार कहग्या सला पर देह चढाई
 मागै ई सागै हुयग्या जूझार दोनू भाई
 बघावै कुण राखडली [रोबण लागै]
 भारत माता साडसर बेटी आखी हिंदुस्तान थारी भाई बघावै थारी राखडली
 सिणगर बेटी सगळी मुलक थारी भाई बघावै थारी राखडली
 थारा जवान बीरा, हाथा सिर धरिया जागै
 कारस हाथा सिर धरिया जागै
 भारत माता जम ई चड जाय ती हथियार सभाळै साम्हा भागै
 कोरस हथियार सभाळै साम्हा भागै
 भारत माता पाहुरै कळ नेफा लहाखा कस्मीर थारा भाई
 बघावै थारी राखडली
 कोरस बघावै थारी राखडली
 भारत माता कळ पर मँणत सू कारीगर सस्त्र बणाव
 कोरस कारीगर सस्त्र बणावै
 भारत माता मरदी विरखा तावडियै नरमा सेना हळ बावै
 कोरस करसा सेता हळ बावै

भारत माता मोटर नै रेला, ट्रेक्टर खडै है थारा भाई, बघावै थारी राखडली
 कोरस बघावै थारी राखडली
 भारत माता बीरा जवान री रैफल री नाळा बघसी राखी
 कोरस रैफल री नाळा बघसी राखी
 भारत माता ट्रेक्टर हळ कळ रा हैडल बारा पर बघसी राखी
 कोरस हैडल बारा पर बघसी राखी
 भारत माता मुलक रै हाथा री करार थारी भाई, बघावै थारी राखडली
 कोरस बघावै थारी राखडली
 भारत माता म्हारै सीवाडै पर चढ जाय उणरी चटणी करदें
 कोरस चढ जाय उण री चटणी करदें
 भारत माता रण रा कोठारा मे अन, पैरण नै हथियार भरदें
 कोरस पैरण नै हथियार भरदें
 भारत माता आभै जळ थळ मे लादें ले जावै थारा भाई, बघावै थारी राखडली
 कोरस बघावै थारी राखडली
 भारत री बेटी म्हारा जूझार बीरा, अक रा अपार करग्या
 कोरस अक रा अपार करग्या
 भारत री बेटी हिम्मत हाथा रै बळ सु मा रा भडार भरग्या
 कोरस मा रा भडार भरग्या
 भारत री बेटी जठी नै जावू हजार हजार म्हारा भाई, बघावै मारा राखडली
 सारा लाडेसर वैणा, आखी हिंदुस्तान थारी भाई, बघावै मारा राखडली

३

कोरस नेफा लहावा कष्ट कस्मीर बगान सीवाडै पर
 हाजर हुसियार खड्या छै, भारत माता रा लाडेसर
 भारत री बेटी आधी पर उडती आई, सगै राखडली साई
 बीरा हिंदी फोज जवान रे, भारत रै भुज बळवान रे
 कोरस . हिंदी फोज जवान रे, भारत रै भुज बळवान रे
 म्हारी राखडली बीरा, हिवडै रै तारा पोई
 बीरा जवाना रै मन भुजबळ री जंकारा पोई
 भारत री बेटी वादळ पर चटती आई, हिवडा री हरस-बघाई
 बीरा जनता रै अभिमान रे, जुग जोवन रै दिनमान रे
 कोरस जनता रै अभिमान रे, जुग जोवन रै दिनमान रे
 म्हारी रगडी मे बीरा, जन हिवडा री घटन भरी छै
 जुग-जुग मिर दीन्हा, बा जूमारा हाळी बटन भरी छै

भारत री बेटी पल्लव री पूठ झुवाई, बीजळिया रान जभाई
 वीरा, मझ सेता मैदान रे, इण वाठे हिन्दुस्तान रे
 कोरस मझ सेता मैदान रे, इण वाठे हिन्दुस्तान रे
 म्हारी रघडी म वीरा, जुग-जोगन री राग नवी छै
 नेह पुराणो वीरा, भीत नवी छै राग नवी छै
 भारत री बेटी उडदी बदूक मभाई, हेमाळै हाव जगाई
 वीरा चढी मोरखे आन रे, आ छेद करै असमान रे
 कोरस चढी मोरखे आन रे, आ छेद करै असमान रे
 म्हारी रघडी म वीरा सी पीढी रा नेह निचोया
 बाघ बघावै उण रे तन मन रा मै मैल घोया
 भारत री बेटी सजीवण करनै साई, आसीसा मदा सवाई
 वीरा, भारत रे बरदान रे, इण हिंदी फाज जवान रे
 कोरस भारत रे बरदान रे, इण हिंदी फाज जवान रे

जूझार-घुडली

निरत - गीत - रूपक

१

पैली छारी म्हारा दा बीरा बछ म लई, नफा मे भरतार
आठवी छोरी म्हारी मगो भाणजो लागजू, जीजी समदा पार
कोरम बाई अे, हिंदुस्तानी मीव पर गगा उतरण पार
बाई अे, गगा उतरण पार

बाई अे जूझण मॅग उनावळा, माया दवण त्यार
दूजी छोरी म्हारी माईनी मस्तर घई, जेठ ह्वाईम्हाज
सातवी छारी म्हारी अेक भनीजी मिम्मरी, दूजी तीरदाज
कोरम बाई अे जळ थळ आभे शिंद रा मगर सीर नै वाज
बाई अे मगर मॅर नै वाज

बाई अे अन घन मस्तर मोक्ळा, इण जनना रै राज
तीत्री छारी म्हारा बाबीजी चोमूळ म, मागतर बगान
छठी छोरी म्हारी देवरिषी आभे उई ममद रग्याळें लाल
कोरम बाई अे, बण-बण नै रग्याळना, मण मण रगत उछाळ
बाई अे मण मण रगत उछाळ

बाई अे घूसी मुणना डावनं, बुण माई रो लाल
चोपी छोरी म्हारी बडी जिटाणी डाक्टर, छोटी नरस दयाल
पांचवी छोरी म्हारी नणदल नै दी छारिया, अेसी जाता न्याम
कोरम बाई अे घरे ऊग्या मूरमा, घर नारधा जैमाळ
बाई अे पर नारधा जैमाळ

बाईं अे जा चढ आवे मीव पर, कट जागी बगाल
 मारी म्हारी सेंग सामरी मेत म, अन वीज हल बाय
 म्हार पीयर जो पेदो चढे, वारीगर वण भाय
 बाईं अे, नगर हाट नै चोवटे, कणक कनक री धाय
 बाईं अे, अन-धन रा दिगन्ना बिया, देमी मुनक धाय

२

गण गेन म चीणा नै पाकिस्तानी

चीणा हटजा रे हटजा हिंदुस्तानी, चीण विग्नै है नवी बहाणो
 भाईं बिण रा, बान पुगशी पनमीळ री उतरची पाणो
 हेमाळ पर राज चीण गी, आज चीण मे नवी जनानी
 हटजा रे हटजा हिंदुस्तानी

पाकिस्तानी पटजा रे पटजा हिंदुस्तानी, वम दे दे कम्मीरी घाटी
 अमम-बगानै नदिया घाटी, पार पवाई, चीणा लाटी
 पूठ छुरी धर नै धमबावै, मकट बघता पाकिस्तानी
 पटजा रे पटजा हिंदुस्तानी

घुडली घणी अेकली हिंदुस्तानी, सी चीणा सी पाकिस्तानी

कोरम सी चीणा सी पाकिस्तानी, घणी अेकली हिंदुस्तानी

घुडली रगत चाहिजे, निरम मुझाणी, जद चीणा तरवारा ताणी

पूठ छुरी धर नै धमबावै, पाम पडोमी पाकिस्तानी

सी चीणा सी पाकिस्तानी, घणी अेकली हिंदुस्तानी

कोरस सी चीणा सी पाकिस्तानी, घणी अेरली हिंदुस्तानी

सवाई हुवे चीणा नै मार अर पाकिस्तानिया नै भवाव धायन घुडनी प्राण देवे ।

३

भारत री वेटी हे सोरा पधारी जन रा देवता

कोरस . ये ती मोरा पधारी घुडला चीर, धायल थारी धिन हुई

भारत री वेटी . हे जद थारी बळ-बळ आडो आवियो

कोरस ओ ती अजू ई ऊम्री छै जवान, मा वीणा इणरें सागें चढो

भारत री वेटी . हे भारत मा री सगळी वेटिया

कोरस . अे ती निसग रम थारी छाव, पोरो रे थारी फौज री

भारत री वेटी हे काकड सीवाडे पोरो आपरी

कोरस ओ तो समद रखाळै धारौ भीर, आकासा परजन आपरा
 भारत री बेटी हे आज धीवड सागै नीसरी
 कोरस आ तो सागै सागै लडैली भँदान, डरैली नही काळ सू
 भारत री बेटी हे सोरा पधारौ मन रा वापजी
 कोरस • थें तो सोरा पधारौ तन रा वीर, थें तो सोरा पधारौ घुडला बीर
 जवानो धारी अमर रेवै

४

कोरस [गूजरी]

अवकी नेफा मे मनामा नै लहाइ म रम लेसा गिणगोर
 धूमरदार भवरी, हे सरगम-मार भवरी, जठै जूझै है जवान
 जन री भास री
 जठै सीबाडो सभाळै, जठै हेमाळी रखाळै है जवान
 हिम्मतदार भवरी, हे मोटियार भवरी, जठै अक भारती गाळै
 गरव पचास री
 जठै चीण चढ-चढ आवै, जठै भीड पडघा धमकावै पाकिस्तान
 हे तरवार भवरी, हे भारत प्यार भवरी, वानै देवै है जवान
 मारग नाम री
 हाली हसती-हमती हाला, रिमक्षिम करती धूमर घासा सज सिणगार
 जोवनदार भवरी, हे नैणकटार भवरी, जठै रणवकी निसाण
 हरख हुलास री
 प्रीतम प्यारा नै रीझावा, देवर-जेठा सू मिल आवा साथीसाथ
 दार्वदार भवरी, हे रम री खाण भवरी, जठै साईना जूझै
 है उठै सासरी
 हाली वीरा नै बिडदावा, राख्या बाधा, तिलक लगावा, मगळ गाय
 दूधाधार भवरी, हे निरमळ प्यार भवरी, जठै फौज पडी उण काठै
 पीहर पास री
 हाली छम छम करती हाला, हाली घुडलै रा जस भाला, मनरी मौज
 गगाधार भवरी, हे ब्रह्माधार भवरी, जठै छिटक च्यानणो नेहरू रै
 विसवास री

५

- गायक धरती री गरब-मुमान
 कोरम घुडली हाजर छै जी हाजर छै
 गायक भारत री भुज बलवान
 कोरम घुडली हाजर छै जी हाजर छै
 गायक श्री हिन्दो इन्दिम्मान री
 रिगवाम जवाहर नान री औ हिंदी फोज जवान री
 कोरम घुडली हाजर छै जी हाजर छै
 गायक औ निमग नई मैदान
 कोरम घुडली हाजर छै जी हाजर छै
 गायक दुममण री गावड नाप
 कोरम घुडली हाजर छै जी हाजर छै
 गायक चड बाळा जासी घाप
 कोरम घुडली हाजर छै जी हाजर छै
 गायक अबमाई चीण नै नागजू कस्मीर बगाली सीब पर
 दळ-बळ सू डेरा थाप
 कोरम घुडली हाजर छै जी हाजर छै
 गायक जै हिंद जवानी आप
 कोरम घुडली हाजर छै जी हाजर छै
 गायक औ जाहर जम जहान
 कोरम घुडली हाजर छै जी हाजर छै
 गायक सुख जीवण री बरदान
 कोरम घुडली हाजर छै जी हाजर छै
 गायक भीडू जनता री भीड म, सिर पेच मुलक री पाग री
 औ हिंदी फोज जवान
 कोरम घुडली हाजर छै जी हाजर छै

धरती पुरसारथ

निरत गीत १

धरती काट कागरे उभी जावू पुरमारथ री बाट रे
घर सावण री पथ वरै जद बाख्या खोनु पाट रे
भाड राखिया अटक रैवैला अकन हुनर री आम रे
पथ बिना पाणी कए पूगै पाट थळी रे पाम रे
भीत धुई जद भेळप पनपै नैडा रह्या निवास रे
जन रै मन म जाय वसै ती जीवन मिलै उजास रे
धन बन्द ।

पुरमारथ धरती जागी भुजा करार
कोरस पय पाडता कितरी वार
धरती धम धम धम जुग रा पय वाजै
अजण घुरै मसीना गाजै
कोरस मसीना गाजै
पुरमारथ नोड भुजा महकारा त्यार
कोरस पय पाडता कितरी वार
धरती साथ मजूरी मै फळ साजै
जण मँगल दुख दाळद दासै
कोरस दाळद दासै
पुरमारथ कळ नळ अजण वधि करार
कोरस पय पाडता कितरी वार

निरत - गीत २

पुरसारथ साय सभळ, पुरमारथ पळ भई
 कोरस आगें हल भई, आगें हल भई
 धरती जमी घोड नै वाठ उयेल
 कूट वाकरी डवर टेल
 कोरस डवर टेल
 धरती वळ अजण ज्यू बँडे मळ, माटी मगळ, पमीनी भेळ
 कोरस पमीनी भेळ
 पुनमारथ घमक मोगग, प्रोड बरा वळ
 इतरा मिनत्र, इती गी वळ भई
 कोरस आगें हल भई, आगें हल भई
 धरती जळ री हालें रेलमपेल
 मुघरी मडक अगाडी रेल
 कोरस अगाडी रेल
 धरती दुख दाळद नै दूर धर्वेल
 हय मीगत सू मोड नवेल
 कोरस मोड नवेल
 पुनमारथ : वाध मुरग पुळ, मुघरा कर सळ
 बुलडोजर सू वाठ उयेल भई
 कोरस आगें हल भई, आगें हल भई

निरत - गीत ३

पुरसारथ वधणा नै तोडी, जुग रा जूझारा दोडी-दोडी
 धरती वधणा नै तोडी, जुग री जन-सगत्या दोडी-दोडी
 धरती-लुगाया हाय सरीखा नर नै नारी
 पुरसारथ-लोक कोड मुजा वळ नै वाई शारी
 कोरस जो रीता जन रा पग बाधें, वारी नाड मरोडी
 वधणा नै तोडी
 धरती-लुगाया जनवळ जागे घडी घडी मे
 पुरसारथ-लोक बधें बीजळी वद गुदडी मे
 कोरस धरण जागगी, हयवळ टूळस्यी, जूझें जन जाग्योडी
 वधणा नै तोडी

बनम री उस्ताद

घरती-नुगाया घडव घडव भव री हिय घडव
पुरसारथ-साव जुग-पुरसारथ रा भुज फडव
कोरम गेद वणा घरती मू रमल जीवण ज्वार चढघोडी
वघणा नै तोडी

घरती लुगाया हुकमत घर री जुग गत माथे
पुरसारथ-कोर वळा मोकळी घरती हाथे
बारस ममद रोक दे, त्रोट जणा री साथे चरण वघ्याडी
वघणा नै तोणे

जुग-जांझरकी

निरत - गीत

हेलाव १

हांद रं गगन की पान आते छोगियां बापै ।

धोरम पुरगार्य री दिन ऊगी, नर नारी वगा पूगी
जन जुग जांझरकी जायो, जुग जाग्यो गोर जगायो
तन ताजी भरी जवानी, बंद रेहगी घर में छानी
अधग्या मन भगमानी, तन जागी भुजा भरानी
कुण रोर करै हदबागी, एग गार्य लोच बघायी
पी पाटी भाग उपाटी, पन में परमाद पछाटी
अणवण री जहा उथाटी, कर समता में सपाटी
मुघ-बुघ री मूरज चमकै, दो हायां दळद दगायी
मेंतां रा टुकटा जोड़े, बाडां रा बघणा तोड़े
आळम री नाड मरोड़े, में लोच बघ्यो मेंजोड़े
जुग-जीवण पथ सवारै, बरतारै नै बडळायो
जन लड-भिड ली आजादी, जद पच पौचग्या गादी
अणवण रं आग सगादी, नारां पर निजर जमादी
अं जुग भेळप रा बाहेला, बळ गू बळ बियो सवायी

देखाव २

भूटकी । पहदी पनटं । ऊगते मूरज री उजाम अेक बाजू सू खिनती दीमं ।
गीत पनटं । दोनू बाजू सू छोरा नाचता आवं । दोनू मटल निरत नरे ।

गोरम जुग री झणक वाजी, जद लोक भुजा राम जागै
जन री समझ साजी, जद ऋड मिनख काम लागै
घडक घडक घूजै धरण, अन धन भडार भरण
भेळप री सबळी सरण, ऋड चरण धरण आगै
पुरसारथ अेक साथ, उलडै अणगिणत हाथ, उलडै अणगिणत हाथ
तन री तडफ ताजी, जद जीवण परमाद त्यागै
जागै जीवण जवान, मँणत री करे मान, मँणत री करे मान
काम करण राजी, जद जीवण सिणगार सागै
नदिया रा जळ बघाय, जळ म् विजळी कडाय, जळ सू विजळी कडाय
कळ री धमक गाजी, जद अन धन री भीड भागै
जगळ सू थळ सभाय, थळ सू कचन कमाय, थळ सू कचन कमाय
हळ री हलण जाझी, जद जन रा दुख दळद दागै

देखाव ३

भूटकी । पहदी पनटं । मूरज री भाषी चक्कर किलौ चमरती दीमं
धू जुग री झाली भाळ, माटी जन रे आगै हाल रे
धू बगल जोडी घाल गोरी, साजन सागै हाल अे
बघण नही, रात गई, आज रही वात रे
धरण नवी, नार सवी, ऊगती परभात अे, ऊगती परभात अे
धरण घणी, लोक घणी, नै नरारा हाथ रे
राग सुणी, जाग वणी, ऋड मिनख साथ अे
धू उपरली चड डाळ माटी, मन री मारण ढाळ रे
धू हसती पय उजाळ गोरी, हाथा मू हीरा उछाळ अे
आप गुणी, भीत चुणी, पय रे सांम्ही पाळ रे
टूट तणी, आड वणी, मँम चरम माळ अे
धू समद नै घाल माटी, हूयर री दळ घाळ रे
धू गरम-गरम ढाळ गोरी, गरम रगत लान अे
लोह बँयी, वान हूई, काल नही आज रे
साथ रीयी, जोड वेई, सार रण साज अे

धू जुग की मारग झाल माटी, मँगत मे मन धान रे
धू मुघ की साथ सभाळ गोरी, जन रे मन की बाल भे

देखाव ४

भूटनी : मूरज ऊगण सगी । होल होल मूरज की
बनवनी किरतो बरबर परजट । दोबडी मूरज-निरल ।

छोरिया बाई भे मूरज ऊग्यी सोवणी, जाग्यी म्हारो बत
बाई भे भी जाग्या अग जागसी, रहसी सदा बसत

छोरा साथी, आख खुशी घर-नार की, मँवन्नण समार
साथी, मोटधारी मँगत करे, पुणचै-पुणचै भार

छोरिया बाई भे साथणिया मुघ सभळी, साईना रे सग
बाई भे अडधम्या साथे चट्टी, अब जीवण मे रग

छोरा साथी घर घणियाणी जागता, अळगी हुयग्यी भार
साथी मुरग बियाँ ससार नै, मुघ साथी घर नार

छोरिया बाई भे सात्रन गोरी नीसरै, लिया करारा हाथ
बाई भे अनघन उरजै सौ गुणी, मुघरै सगळी साथ

रिमझिम

निरत - गीत

अंक ऊँचै महल रै सागही अंक झूपडी । मरुन सू झाझर री
झणकार हुवै । झूपडी नू करमै री सुगाई आपरं घर घणी रै
मामे बार्द निवर्त अर कामे रा झाझरिया मावण री बात कैंबै ।
सुगाई रिमझिम रिमझिम बाजै वाल्हा मेहला मे हमार रे
बासै रा ई खादै म्हारै झाझरिया भरतार
मरद रिमझिम रिमझिम बरमै गोरी, त्रिरखा दूधाधार अ
रूपै रा ला देस्यु प्यारी निसरण दे दिन चार
सुगाई इमतिम-इमनिम मत बर मौजी, हमारू पधार रे
उधार मिळ जामी, जवरी पाबी है जवार
मरद दिन-दिन नैडी नार म्हारै, हिवडै हवी हार रे
तिरिया हठ सू यावळी मन देवैली धिरवार
सुगाई दिवनी धारै हाथ माजन, हालण गोरी खार रे
नारी री गुभाव प्यारा जोउन री सिणगार
मरद मोनी रूपी देस मांगे, देणो है उधार अ
जिण नू गुम्र रा मज घडैसा जनता री मिरवार
सुगाई साचाणो हो जामी बाई बाघ आपणो खार रे
पैरघोडा ई देछु साजन जद मामे मिरवार
मरद पावया मै दे देखा, पैरघा रेवादे हमार रे
पैर मांगया आसी, कुण गी लावाला जवार
सुगाई घोडा दिन री काम माजन, घाटा दिन री भार रे
मैचन फळता मैल मांगी झूपा नै मिरवार

मरद दरपण में झाकै तौ दीसै अजब पूठरी नार बे
 म्हारी कचन बगमणी रे फूल निरा सिणगार
 लुगाई मुखडी धारै दो नैणा में नित देखू भरतार रे
 जन वारज में आगै म्हारो आलीजी मिणगार
 म्हारो अलबेलौ सिरदार

कावतरी

निरत - नाटिका

गायक जळ भूखी धरती पर करता, विरखा धिरकारा री
आ नवी जोड मिनखा री चारें, नवी जोड नारा री
सगळा घारी दाय पट्टे ती बोलजी, इमरत गे दिख मत घाळजी
सगळा री सीरी सड जासी, लण खाड मत ओळजी
गायक खेत पडघी धरती कण बोन्धी, म्हने मती धिरकारी
मप ममझ पुरसारथ भून्धी, चूक मानखा घारी
सगळा घारी ताव पट्टे ती बोलजी, बोली ती जीवण तोलजी
एण धरती प रतन गडघा हे, कळ सू ताळी खोलजी
गायक नवी नार परण्ये री ध्यारी, नाक चढाया बाभी
आ धरती अममान मुखार्ई, विरखा हाले होळी
सगळा घारी समज गमे नी बोलजी, मत बोरा बादा छोलजी
घर ग्वाडघा नै गाव मुलक रा, हेन हुनर धन मोनजी
गायक विडती छोट अगाडी बोनी, मुणो नार नखगळी
अधरग्या, अधरग्या दृगयो, त्रिण भू घरती बाळी
सगळा घारी गरघा द्ये ती बोलजी, घर पूष्योहा मन दाळजी
कामण सू करमण वण मगण्यां, भूय निरम ग्गदाळजी
गायक कुणमुण करती कामण बोनी, करमण गज ख्ळावं
अनघन मूषो, माघन मूषा, हागन बघनी खावं
सगळा घारी पीड पट्टे ज्यु बोलजी, मत बोरी बाळम घोळजी
विण इमगन भंडार भरी रमना री रम मन गळजी

गायक कामण री कावतरौ सुणता बोल पड्यौ चपडासी
 घर री राज, रकम सँ घर री, काम किया बध जासी
 सगळा धारा हाथ हिलै ती बोलजौ, अण नाच्याडी मत डोलजौ
 पग हेटै जुग पथ पड्यौ, मन डांडी मत टटाळजौ
 गायक अडध्या करमण हुय जागी, हाळी सू हठ माडी
 सँजाडै चढसी मोटियारी नवी करण पग डाडी
 सगळा धारी पोहच पडै ती बालजौ, पडपच मती पपाळजा
 जन मारग मे अटक करै वै, भाटा बाठ उखोलजौ

जांझरकी

निरत - गीत

गायक जांझरकी हुयग्यी हाळी जाग रे
ताती बभेवी लिया, धण खडी
बेरया नीरण नै बेगी नाग रे
हळ नै हळबाणी, रासा जो परी

आध निररकी सावण मूखी रे
जळ गारु धरती-बण भूखी रे
बिरया आया मू जागै भाग रे
मोती बिघरैला हळ रे ऊमरे

मूड बिया मधरी जळ लेमी रे
खान खडाई रो पळ देसी रे
मैणत मतवाळी गाता राग रे
दानू परभान पैली रण बडी
घन बरग ।

मरद जांझरकी डळ चान्डी गाधी
कुण मूती छे नीद मे, कुण मूती छे नीद मे
मुशापा • निगट निराधी गे पर बाळी
बो मूती छे नीद मे, बो मूती छे नीद मे

खातर तिःडम करे पण भून-बूक सू ई उणने कोई अंडी
मिनख नी मिळयो जकी अकल बघावण री चावना राखे ।
हर कोई समझवान बिचे धनवान वणण सारू ताखटा तोडे ।
अपारे समरज धनवती सगळे पूजवाण पण समझवान री कठे
ई पूछ कोनी—ओ कंडी विवेक अर आ कंडी व्यवस्था ।
समझ री परख फगत धन-सपत रे परवाण । पण उस्ताद री
कविता मे तो उस्ताद री विवेक ही । उस्ताद री व्यवस्था ही ।
ठीड-ठीड उणरी कविता मे धनवती घाडेतिया सू ई माडा अर
धन री जोरावरी सबसू माडी जोरावरी । इणरी अतकाळ
अखरे । सुयरी समझ री उजास उणरे आखरा-आखरा
जगमगे । माया सपत सारू तो बी पूरी सतोखी हौ पण समझ
रे बघापा खातर उणने कदे ई सतोख नी व्हयी । उणरी तो
घडी-घडी आ इज भुळावण ही ने भई सोच समझने हाली ।
जगत मे सार चीज फगत समझ है । सुध-बुध री सूरज ई
सबसू सातरी सूरज है ।

समझ अर अकल री अस्टपोर डोल घुरावणिया उस्ताद
री निजर मे मिनखादेहे री मंगत अर हाथ रे हुनर री मोल ई
कम नी हौ । मिनख री परसेवी ई उणरी दीठ साचैला मोती
हा । लिछमी नै प्यारी फगत पुरसारथ । हाथ बिना आखी
दुनिया री चाळचोळ मे आवगी हडताळ ई पड जावे । मिनख
री मरजाद फगत मंगत अर मंगत । जकी ई दो हाथा री
मजूरी खावे बी निकमा सू नित मोटी । दा हाथा री मजूरी ई
सबसू सिरै रतन अर हेमाणी है । उस्ताद रे सयद कोत मे
कामधेण री अरथ ई मिनख री मजूरी हौ । रत आयोडी रेत
ने फगत पुरसारथ ई वाह्ही व्हे—उस्ताद री फगत आ इज
अमोलक सीख ही । बीरता री ठीड मंगत नै बिडदावण बाळी
बी नवी चारण हौ । रगत पुहारा री ठीड पमीना रे टपका रो
महातम समझावणिया बी पैलो गरू हौ ।”